

USTAZ
USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«USTAZ USTANYMY» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№02(98) (2025 ж. Ақпан) шығарылымы.

Выпуск №02(98) (Февраль 2025 г.) республиканского научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY».

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрсұлтан
Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал "KEMENGER" ЖК баспаханасында басылды.
Таралымы 1000 дана.
Адрес г. Караганды: Қазыбек биский район, пр. Нурсултана Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП "KEMENGER". Тираж 1000 экз.

«USTAZ USTANYMY» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.

«USTAZ USTANYMY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский научно-методический журнал «USTAZ USTANYMY» в городе Нұр-Сұлтан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13.02.2023 года № KZ26VPY00064454.

Территория распространения: На территории Казахстана.

Журнал "USTAZ USTANYMY" выходит 4 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: ЖК/ИП "BAYANDY"

Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан

Редактор алқалары:

Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті

Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор,

Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер

Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер

Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші

Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Алшынов А.Ә., жаратылыстану ғылымдарының магистрі

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Тел: + 7 771 181 23 03

"KEMENGER" баспасы

Мазмұны / Содержание

Замзина Г.Б. Химия пәнін заманауи әдістерімен оқытудың маңызы	3
Акпанова Ж.Б. Толық тізбек үшін Ом заңы	5
Алимжанова Р.А. Журнақ пен жалғау	9
Байзакова С.С. Use of English: Past simple (irregular verbs)	12
Абдилова Ж.С. 2-ге көбейту кестесі	15
Жүнісбаева А.Б. Қысқаша көбейту формулалары	18
Султанмуратов Б.С. Теңдеулер көмегімен мәтінді есептерді шығару	21
Қуатбаева А.Ж. Қазақстан халқының ұлттық және діни құрамы	23
Джакупова А.С. Человек и природа в романе Ч.Т.Айтматова «Плаха» (фрагмент об Акбаре)	25
Избасарова Г.А. Activities i can do and like	27
Рахаев Р.С. Тасмола археологиялық мәдениеті	29
Кәкім М. XIX ғасырдың екінші жартысындағы қазақстандағы әкімшілік-аумақтық реформалар	32
Сапаш Б.М. Use of English: Talking about the past	37
Кулжанова Г.Б. Мендель ашқан белгілердің тұқым қуалау заңдылықтары. Тұқымқуалаушылықты зерттеудің гибридологиялық әдісі. Г.Мендель ашқан белгілердің тұқым қуалау заңдылығы	39
Шалғымбаева Р.К. Мәліметтер типтері	42
Түлегенова А.О. Тоқыма бізбен тоқу. Тоқыма біз және оның түрлері. Тоқу тәсілдері мен техникалары	44
Еншилесова Ж.И. С. Мұратбековтің «Жусан иісі» әңгімесінің тақырыбы мен идеясы	46
Замзин К.А. Қауіпсіздік ережесі. Ағзаны қалпына келтіру техникасының түрлеріне шолу жасау	51
Сейдалиева А.А. Балабақшада оқу процесін қызықты ету мақсатында жоба әдісін қолданудың маңызы	52
Елеш А.Ә. Химия пәнін заманауи әдістерімен оқытудың маңызы	54
Руденко Е.В. Некоторые теоретические и практические аспекты урока истории в школе	56
Джолдикараева Ф.Е. Ағылшын тілі пәні арқылы оқушылардың танымдық қабілеттілігін арттыру жолдары	58
Узакова Н.Т. Мұғалім-дефектологтің жұмысындағы нейрогимнастиканың қолданысы	60
Абженбаева Э.А. Бастауыш сыныптарда сабақта мультимедиялық дидактикалық құралдарды пайдалану	62
Айдар И.С. Мектепте педагог-психолог қызметінің негізгі ерекшеліктері	64
Сержан С. Дене тәрбиесі сабағында физикалық дағдыларды баскетбол ойыны арқылы дамыту	66
Наубетова Д.И. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі – оқыту сапасын арттыру кепілі	68
Тұрсымбек Н.Б. Оқу-тәрбие процесінің психологиялық аспектісі және мектептегі психологиялық қызмет	70
Берік С.Қ. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарындағы оқушылардың функционалдық сауаттылығына бағытталған негізгі қадамдар	72
Абдолова А.С. Қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың тиімді технологиялары мен әдістері	74
Нысанбаева А.А. Бастауыш сынып оқушыларының ізденушілік, зерттеушілік қабілеттерін арттыру	76
Зейнишева Н.К. Формирование функциональной грамотности на уроках математики	78
Жолшораева С.Ж. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушыларды шығармашылыққа баулу	80
Онбаев М.Т. Дене шынықтыру сабақтарында ойын технологиялары арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру	81
Ильясов Н.К. Дене шынықтыру сабағында оқушылардың «Салауатты өмір салты» құзыреттілігін қалыптастыру	83
Тенизбаева Д.М. Ерекше білімді қажет ететін балаларға мобильді қосымша жасау жолдары	85
Илікбаева М.А. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі – оқыту сапасын арттыру кепілі	86
Иматаева Г.М. «Орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында диалогтық оқытуды қолдану нәтижелі білім берудің тиімді әдісі»	88
Каиргужиева Г.Б. География пәнін оқытуда саралаудың ерекшеліктері мен қолданылатын әдіс-тәсілдер	89
Нухов А.Е. Қозғалмалы спорт түрлері мен ойындар арқылы физикалық қасиеттерді дамыту	92
Амандосова Ж.С. «Пока не стало поздно...» (урок-раздумье) по рассказу К.Г.Паустовского «Телеграмма»	95
Басшиева К.Н. Тарих сабақтарында функционалды сауатты тұлғаны қалыптастырудың педагогикалық әдістемесі	98
Дошанова Ж.С. «Отбасы – бақыт мекені»	100
Давишева Р.Т. Бөлшектерді пішу	102
Бексултанова Н.С. Жаһандану дәуірінде биология пәніне қойылатын заманауи талаптар	103
Кужаханова С.М. Ерекше білімді қажет ететін балаларды оқытуда заманауи технологияларды қолдану	105
Нурланова С.Ж. Интерактивные методы изучения сказок в начальной школе: опыт реализации программы «в мире сказок»	108
Жалғасбаева Ж.М. «Қарға мен түлкі» И.А.Крылов (мысал)	109
Советханова Ж.С. Шет тілі сабақтарын өткізудегі АКТ-дың берер мүмкіндіктері	111
Салимбаев Н.О. Математика пәнін оқыту барысында оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту	113
Сагындикова М.М. Бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік қабілетін арттыру	115
Тулаева А.Т. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқу мақсаттарына бағытталған тиімді әдістер арқылы оқыту	117
Есбүсинова Г.Б. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында дарынды балалармен жұмысты ұйымдастыру	120
Кадирбекқызы С. Органикалық химиядағы редокс реакцияларының тиімді жаңа жолы	122
Боханова Д.Д. Мұғалім-дефектологтің жұмысындағы нейрогимнастиканың қолданысы	126

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Директордың әдістеме ісі жөніндегі орынбасары, химия пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Замзина Гулмира Бектемуrowна

ХИМИЯ ПӘНІН ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІМЕН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Жаңа ақпараттық технологиялар-бұл жаңа техникалық құралдар ғана емес, сонымен қатар оқытудың жаңа формалары мен әдістері, оқыту мен тәрбиелеу процесіне жаңа көзқарас. Жобалау әдістемесі — ақпараттық технологияларды, интернетресурстарды пайдалану сияқты заманауи педагогикалық технологиялар оқытуда тұлғаға бағытталған тәсілді іске асыруға мүмкіндік береді, балалардың қабілеттерін, олардың оқыту деңгейін, қызығушылықтарын ескере отырып, оқытуды дараландыруды және саралауды қамтамасыз етеді. Білім беруде АКТ қолдану ақпараттық қоғамды дамытудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Мұндай жағдайда мектеп оқушыларда жаңа дағдыларды қалыптастыруы керек – осы әлемде бейімделу және өзін табу, ақпаратты өз бетінше жинау, талдау, жалпылау және оны басқа адамдарға беру, жаңа технологияларды игеру. Бұл трансформацияда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) оқу процесінде белсенді қолдану үлкен рөл атқара алады және ойнауы керек, өйткені:

- оқу процесінде АКТ-ны зерттеу және қолдану оқушыларға қазіргі қоғамда өмір сүруге және жұмыс істеуге қажетті дағдылар мен біліктіліктерді алуға мүмкіндік береді;
- АКТ білім беру сапасын арттыратын оқытудың жаңа нысандары мен әдістерін дамытудың тиімді құралы болып табылады;
- АКТ-ны кеңінен қолдану білім берудің қолжетімділігін арттыруға, ақпараттық қоғам мен білімге негізделген экономиканың даму жағдайларына тұрақты бейімделуді қамтамасыз етеді.

Ақпараттандыру білім беруді жалпы жаңғыртудың, оқу іс-әрекетінің мазмұны мен нысандарын, мектептің барлық құрылымын, білім беруді басқарудың қажетті құрамдас бөлігі және шарты болып табылады. Ақпараттандырусыз жаңғырту бағдарламасын толық көлемде орындау мүмкін емес. Оқу процесінің бөлігі ретінде химияны оқыту мектептегі осы жаһандық өзгерістерден тыс қала алмайды. Оқуға деген қызығушылықты арттыруға ықпал ететін компьютермен жұмыс жасау ғана емес, сонымен қатар қиындық дәрежесі бойынша оқу тапсырмаларын ұсынуды реттеу мүмкіндігі, дұрыс шешімдерді ынталандыру мотивацияға оң әсер етеді. АКТ-ны қолданумен оқыту жүйесінің дәстүрлі жүйеден түбегейлі айырмашылығы оның технологиялық базасында, компьютерлік және коммуникациялық технологиялардың жоғары әлеуетін іске асыруда жатыр. Бұл білім берудің негізгі мәселелерін шешуге мүмкіндік береді:

- білім беру сапасын арттыру;
- білім берудің қолжетімділік дәрежесін арттыру;
- халықтың білім беруінің өсуі есебінен елдегі экономикалық әлеуетті арттыру (адами капитал);
- ұлттық білім беру жүйесін әлемдік қоғамдастықтың ғылыми, өндірістік, әлеуметтік-қоғамдық және мәдени ақпараттық инфрақұрылымына интеграциялау.

Мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдалану ерекшеліктерін қарастыру,
- химия бойынша сыныптан тыс жұмыста АКТ қолдану нәтижелерін талдау,

- АКТ-ны өзінің практикалық қызметінде қолданудың тиімділігін талдау,
- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдаланудың "артықшылықтары" мен "кемшіліктерін" анықтау.

Химияны оқытудың негізгі мақсаты-әлемнің жаратылыстану-ғылыми бейнесін қалыптастыру және дамыту. Мұғалімнің міндеті-әр оқушы үшін химия бойынша білімді игеруге жағдай жасау, әр оқушыға өзінің белсенділігін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік беретін оқыту әдістерін таңдау, химияны оқыту процесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру. Осылайша, білім беруді жаппай компьютерлендірудің маңызды негізі, әрине, қазіргі компьютер тиімді оқытуға ықпал ететін және кейіннен оқушылардың жалпы дамуына әсер ететін техникалық құрал болып табылады. Химияны оқытудағы компьютерлік технологиялар. Қазіргі мектептегі химияны оқыту саласындағы жаңару процестері мұғалімдерге оқу құралдарын өз бетінше таңдау құқығы мен мүмкіндігі берілген жағдайды тудырады.

Химия сабақтарында АКТ қолдану мысалдары:

- Бағдарламалық мультимедиялық құралдарды: оқу бағдарламаларын, электрондық оқулықтарды, бейнероликтерді қолдана отырып сабақ құру.
- Автоматты бақылауды жүзеге асыру: дайын сынақтарды қолдану, тест қабықтарын қолдана отырып, өз сынақтарыңызды жасау.
- Виртуалды модельдері бар зертханалық семинарларды ұйымдастыру және өткізу (жабдықтың болмауына, уақыттың шектеулілігіне немесе тікелей бақылауға жатпайтын көптеген құбылыстар компьютерлік экспериментте жеткілікті түрде егжей-тегжейлі зерттелуі мүмкін).
- Эксперимент нәтижелерін өңдеу.
- Әдістемелік бағдарламалық құралдарды әзірлеу (мұғалімдердің әдістемелік материалдары бар "акт сабақтарында" дискілері шығарылды)
- Әр түрлі мақсаттағы педагогикалық бағдарламалық құралдарды әзірлеу.
- Интернет-ресурстарды пайдалану.
- Коммуникациялық технологиялар: қашықтықтан олимпиадалар, қашықтықтан оқыту, желілік әдістемелік бірлестік.

Сабақтан тыс уақытта оқушыларды қисынды ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту үшін оқушылардың шығармашылық ізденісін, тапқырлығын, зеректігін, ойлауға икемділігін, өмірге ғылыми көзқарасын дамытуға арналып, өткізілген сыныптан тыс жұмыстардың тақырыптарына тоқталсам: «Білгір химик», «Жүзден жүйрік», «Химия әлеміне саяхат», «Не? Қайда? Қашан?», «Химия және денсаулық» сияқты танымдық ойындары қолданамын. Алынған өзекті тақырыпты басшылыққа ала отыра және істелінген жұмыстарды қорытындылай келе өзін-өзі бағалай білетін, шығармашылық деңгейі жоғары жан-жақты тұлға қалыптастыра отырып, оқушының білім сапасын, алған білімдерін байқап көруге болады. Яғни, оқушы құзырлығын дамытамын. Осындай тәжірибем арқылы оқушылардың білімін, дағдыларын, ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденістері арқылы оқушыларымнан мол жетістіктерге жеттім. Мысалы: 8 сыныпқа «Оттегі-химиялық элемент.Оттектің қасиеттері,алынуы,қолданылуы» тақырыбында өткен ашық сабағым «сатылай кешенді талдау» стратегиясын пайдаланғанда өте сәтті өткізілді.

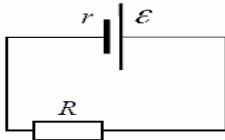
Химия сабақтарында мультимедиялық презентацияларды қолдану химия ғылымының барлық аспектілерін игеруге коммуникативті тәсілге негізделген: танымдық, оқу, дамытушылық және тәрбиелік. Қорытындылай келе, теориялық оқыту сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдану барлық жағынан көп уақытты қажет ететін процесс болғанымен, ол барлық шығындарды ақтайды, оқытуды қызықты, қызықты және мазмұнды етеді деп айтқым келеді. Менің ойымша, компьютерлік технологияларды қолданудың әсері мұғалімнің жаңа нәрселерді түсінуге деген ұмтылысына және осы жаңа мүмкіндіктерді пайдалану қабілетіне байланысты.

**Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Физика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Акпанова Жулдыз Бағашаровна**

ТОЛЫҚ ТІЗБЕК ҮШІН ОМ ЗАҢЫ

Пәні:		Физика		
Бөлім:		Электростатика		
Педагогтің аты-жөні:		Акпанова Ж.Б.		
Күні:				
Сынып:		Қатысушылар саны:		
Сабақтың тақырыбы:		Толық тізбек үшін Ом заңы;		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:		10.3.2.3 -толық тізбек үшін Ом заңын қолдану және қысқа тұйықталудың салдарын түсіндіру;		
Сабақтың мақсаты		Толық тізбек үшін Ом заңын біледі; Толық тізбек үшін Ом заңының формуласын есептер шығаруда қолдана алады. Қысқа тұйықталудың себебі мен салдарын атайды. Тізбекті өздігінен зерттеп, құрады		
Құндылықтарға баулу		Ынтымақтастық. Өзіне және өзгелерге деген құрмет. Академиялық шындық.		
Ойлау деңгейлері:		Қолдану, талдау.		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Ұйымдастыру 2 мин Сабақтың басы 3мин Өткен білімді еске түсіру 5мин	Оқушылармен сәлемдесу, оқушыларды түгелдеу. Оқушылардың сабаққа дайындығын тексеру. Оқушылардың назарын сабаққа аудару. Үй тапсырмасы: «Миға шабуыл» Wordwall.net. арқылы өтілген тақырыпқа берілетін сұрақтар. Оқушыларға жетістіктерін тіркеп отыру мақсатында бағалау парақтары таратылады 1.Өткізгіштің көлденең қимасы арқылы бірлік уақыт ішінде қандай заряд өтетінін көрсететін физикалық шама. $I=q/t$ 2.Бірлік электр заряды орын ауыстырғанда электр өрісінің атқаратын жұмысы арқылы анықталатын физикалық шама. $U=A/q$ 3.Зарядтың ток көзінен алған электр энергиясының ток көзінің ішкі құрылысына тәуелділігін сипаттайтын шама. $\mathcal{E}= A_0/q$ 4. Тізбек ұштарындағы кернеуге тура пропорционал және оның кедергісіне кері пропорционал. $I=U/R$	Өзге оқушылар берілген сұрақтарға жауап беруге тырысады. Жауап беру барысында өзге оқушыларға толықтыруға рұқсат етіледі	Үй тапсырмасы үшін бір балл Мадақтау арқылы бағалау: жарайсың, керемет.	Слайд https://wordwal l.net/resource/8 5700772/%d0 %b1%d0%b5% d0%b7- %d0%bd%d0% b0%d0%b7%d 0%b2%d0%b0 %d0%bd%d0% b8%d1%8f1

	5.Берілген өткізгіштің өз бойымен өтетін токқа жасайтын қарсылығын көрсететін физикалық шама. $R=qI/S$ 6.Тізбектің жалпы кедергісі жеке өткізгіштердің кедергілерінің қосындысына тең. $R=R_1+R_2+...$ 7.Жалпы кедергіге кері шама өткізгіштердің кедергілерінің кері шамаларының қосындысына тең. $1/R=1/R_1+1/R_2+...$																																																																																																							
Сабақтың ортасы	«Адасқан сөздер» әдісімен тақырыпты ашу. <table><tr><td>А</td><td>Р</td><td>Н</td><td>О</td><td>Б</td><td>Г</td><td>Б</td><td>Л</td><td>Ш</td><td>О</td></tr><tr><td>С</td><td>У</td><td>Е</td><td>А</td><td>П</td><td>О</td><td>О</td><td>Д</td><td>Т</td><td>Ж</td></tr><tr><td>К</td><td>Т</td><td>У</td><td>Т</td><td>І</td><td>З</td><td>Б</td><td>Е</td><td>К</td><td>Д</td></tr><tr><td>Е</td><td>О</td><td>В</td><td>В</td><td>А</td><td>П</td><td>Р</td><td>Т</td><td>Б</td><td>Л</td></tr><tr><td>Н</td><td>Л</td><td>Ы</td><td>Ү</td><td>Ш</td><td>І</td><td>Н</td><td>Й</td><td>З</td><td>О</td></tr><tr><td>П</td><td>Ы</td><td>О</td><td>А</td><td>З</td><td>Ш</td><td>Г</td><td>Ф</td><td>А</td><td>Р</td></tr><tr><td>К</td><td>Қ</td><td>М</td><td>К</td><td>Г</td><td>Н</td><td>Н</td><td>Ы</td><td>Ң</td><td>Р</td></tr><tr><td>А</td><td>Е</td><td>У</td><td>Ф</td><td>О</td><td>Е</td><td>Б</td><td>Я</td><td>Ы</td><td>Г</td></tr><tr><td>В</td><td>Е</td><td>Й</td><td>Ш</td><td>Ж</td><td>Ц</td><td>Р</td><td>А</td><td>Р</td><td>Н</td></tr><tr><td>Ч</td><td>Ф</td><td>Ф</td><td>Ы</td><td>В</td><td>А</td><td>Л</td><td>Р</td><td>К</td><td>А</td></tr></table>	А	Р	Н	О	Б	Г	Б	Л	Ш	О	С	У	Е	А	П	О	О	Д	Т	Ж	К	Т	У	Т	І	З	Б	Е	К	Д	Е	О	В	В	А	П	Р	Т	Б	Л	Н	Л	Ы	Ү	Ш	І	Н	Й	З	О	П	Ы	О	А	З	Ш	Г	Ф	А	Р	К	Қ	М	К	Г	Н	Н	Ы	Ң	Р	А	Е	У	Ф	О	Е	Б	Я	Ы	Г	В	Е	Й	Ш	Ж	Ц	Р	А	Р	Н	Ч	Ф	Ф	Ы	В	А	Л	Р	К	А	Адасқан сөздерді тауып, тақырыпты ашады.	«Жарайсың!» деген мадақтау сөзімен ынталандыру.	слайд
А	Р	Н	О	Б	Г	Б	Л	Ш	О																																																																																															
С	У	Е	А	П	О	О	Д	Т	Ж																																																																																															
К	Т	У	Т	І	З	Б	Е	К	Д																																																																																															
Е	О	В	В	А	П	Р	Т	Б	Л																																																																																															
Н	Л	Ы	Ү	Ш	І	Н	Й	З	О																																																																																															
П	Ы	О	А	З	Ш	Г	Ф	А	Р																																																																																															
К	Қ	М	К	Г	Н	Н	Ы	Ң	Р																																																																																															
А	Е	У	Ф	О	Е	Б	Я	Ы	Г																																																																																															
В	Е	Й	Ш	Ж	Ц	Р	А	Р	Н																																																																																															
Ч	Ф	Ф	Ы	В	А	Л	Р	К	А																																																																																															
2мин																																																																																																								
5мин	Георг Омды жасанды интелектпен сөйлету. Сәлеметсіздерме оқушылар! Мен Георг Симон Ом.Электр тогының негізгі заңдарының бірін аштым. Ток күші, кернеу, кедергі арасындағы байланыстарды зерттеп, көптеген тәжірибелердің нәтижесінде 1827ж Тұйық тізбектегі ток күші ток көзінің ЭҚК – і шамасына тура пропорционал және тізбектің ішкі, сыртқы кедергілерінің қосындысына кері пропорционал. болатындығын атап өттім.Толық тізбек үшін бұл заңды менің құрметіме Ом заңы деп атанды және 1881 жылдан бастап кедергінің бірлігі Ом есімімен аталып келеді. Ал енді бүгінгі жаңа тақырыбымызды меңгерулеріңізге сіздерге сәттілік! Сабақтың мақсатымен таныстыру. Мұғалімнің түсіндіруі. Сыртқы тізбек (ток көзі берілмеген бөлігі) өзінің R кедергісімен сипатталады. Ал ток көзі өзінің $\mathcal{E}$ ЭҚК-мен және r ішкі кедергісімен сипатталады. Тұйықтылған (толық) тізбек үшін Ом заңы: $I=\mathcal{E}/R+r$ I – ток күші, [А] $\mathcal{E}$ - ток көзінің ЭҚК-і, [В] R – сыртқы кедергі, [Ом] r – ток көзінің ішкі кедергісі, [Ом] Тұйық тізбектегі ток күші ток көзінің ЭҚК – і шамасына тура пропорционал және тізбектің ішкі, сыртқы кедергілерінің қосындысына кері пропорционал. Толық тізбек үшін Ом заңының екі шектік	Оқушылар жаңа тақырыпты меңгереді		ФИЗИКА 10 сынып «Дидактикалық материалдар Смайликтер																																																																																																				

Жеке
жұмыс:
5мин

Жүппен
жұмыс

Топпен
жұмыс:
10мин

жағдайын қарастырайық.

1. Егер $R \gg r$ болса, $I = \varepsilon / (R + r) = \varepsilon / R$

2. Егер $R \ll r$ болса, $I = \varepsilon / (R + r) = \varepsilon / r$; $I_k = \varepsilon / r$

Қысқа тұйықталу – ток көзінің кедергісі аз өткізгішпен тұйықтаған кездегі ток күшінің кенеттен арту құбылысы.

Қысқа тұйықталу мен оның салдары.

Қысқа тұйықталудың ең негізгі себебі электр құрылғыларының оқшаулануының бұзылуы.

Оқшауланудың бұзылу себептері:

1. Кернеудің артып кетуі,
2. Найзағайдың тікелей түсуі,
3. Оқшауланудың ескіруі,
4. Оқшауланудың механикалық зақымдануы
5. Құрылғыларды дұрыс күтпеуден .
6. Адами фактор

Электр сақтандырғыштары – электр тізбегін қысқа тұйықталу мен тізбектің асқын жүктемесінен сақтайтын құрылғы.

Алғашқы балқымалы сақтандырғыштар XIX ғасырдың аяғында ғана қолдана басталды. Содан бері оның жұмыс істеу принципі өзгермейді, тек қана өндірілу жолдары мен жасалатын материалдар ғана өзгеруде.

Тапсырма: 1 Семантикалық картамен жұмыс

№	Физикалық шама	Белгі	Форм уласы	Өлшем бірлігі
1	Ток күші	I		Ампер
2	Электр қозғаушы күші			Вольт
3	Ішкі кедергі			Ом
4	Кедергі			Ом
5	Қысқа тұйықталу			Ампер
6	Толық тізбектің Ом заңы			Ампер

(I) Құрылымдық есеп шығару

Игерілген білімді меңгеру мақсатында оқушылар жүппен бірнеше есептер шығарылады.

Мұғалім көмекші рөлін атқарады.

1. Аккумулятордың электр қозғаушы күші 2В. Тізбектегі ток 2000мА кезінде оның қысқыштарындағы кернеу 1,84В.

- А) сыртқы тізбектің кедергісін анықтаңыз.
- Б) аккумулятордың ішкі кедергісін есептеңіз.
- С) аккумулятордың қысқа тұйықталған жағдайдағы ток күшін есептеңіз.

Практикалық тапсырма

Мақсаты: «Ток көзінің ЭҚК, ішкі кедергіні, толық тізбек үшін Ом заңын және қысқа тұйықталуды зерттеу»

Қажетті құралдар: Ток көзі, реостат, кілт, амперметр, вольтметр

Жұмыс барысы:

1. Берілген тізбекті жинаңдар.

Оқушылар тапсырманы орындайды

Сұрақтарға жауап береді
Есептің шешімін слайдтан қарап тексереді

Асықпен берілген есептерді шығарады

Дескриптор: 2 балл

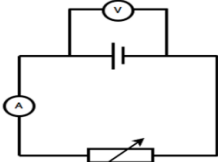
Физикалық шамалардың белгілеуін жазады. Физикалық шамалардың формулаларын біледі.

Дескриптор:

ХБЖ анықтайды. Формуланы қолданып белгісіз шаманы өрнектейді; Математикалық есептеулер

<https://www.youtube.com/watch?v=EeZZAdAldrE>

Слайд

	 1. Реттегішті реостаттың ортасына қойындар. 2. I_1 амперметр мен U_1 вольтметр көрсетулерін жазып алындар. 3. Реостаттың реттегішін жылжыта отырып, жаңа орынға апарындар. 4. I_2 амперметр мен U_2 вольтметрдің жаңа көрсетулерін жазып алындар. I топ: $r = U_1 - U_2 / I_2 - I_1$; II топ: $\varepsilon = (U_2 I_1 - U_1 I_2) / I_1 - I_2$ $I = \frac{\varepsilon}{R + r}$ III топ: IV топ: $I_k = \varepsilon / r$		жүргізеді; 3 балл. Дескриптор: -Сұлбаға сәйкес тізбекті жинайды; -Құралдардың бірінші және екінші көрсеткіштерін жазады; -формуланы қолданады; - Математикалық есептеулер жүргізеді; 4балл	
Сабақтың соңы Бекіту	«Веб ватсап» платформасымен сабағымызды қорытындылайық. 1.Ток көзінің кедергісі аз өткізгішпен тұйықтаған кездегі ток күшінің кенеттен арту құбылысы. А) қысқа тұйықталу Ә) толық тізбектің ток күші Б) сыртқы кедергі 2. Ток көзінің ЭҚК – і шамасына тура пропорционал және тізбектің ішкі, сыртқы кедергілерінің қосындысына кері пропорционал. А) қысқа тұйықталу Ә) Толық тізбектің ток күші Б) сыртқы кедергі 3. Электр тізбегін қысқа тұйықталу мен тізбектің асқын жүктемесінен сақтайтын құрылғы. А) қысқа тұйықталу Ә) ток күші Б) Электр сақтандырғыш 4. Толық тізбек үшін Ом заңының формуласы. А) $I_k = \varepsilon / r$ Ә) $I = \varepsilon / R + r$ Б) $I = q / t$ 5.Қысқа тұйықталудағы ток күшінің формуласы А) $I_k = \varepsilon / r$ Ә) $I = \varepsilon / R + r$ Б) $I = q / t$ Рефлексия «Активатор» әдісі Есінде қалған 3 мәлімет Маңызды болған екі мәлімет.Тәжірибеде қолданам деген бір мәлімет.	Оқушылар бекіту тапсырмаларын орындайды. Оқушылар сабаққа Активатор әдісі арқылы рефлексия береді	Бес тестке жауап береді.	«Веб ватсап» Телефон
Кері байланыс Үйге тапсырма	$r \gg R$ түсінбедім. $r = R$ барлығы түсінікті болды. $r \ll R$ сұрақтарым бар. 	Оқушылар кері байланыс береді	Формативті бағалау 10 балл	

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Алимжанова Раушан Акимбековна

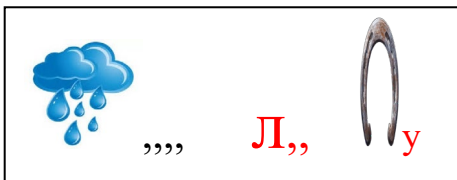

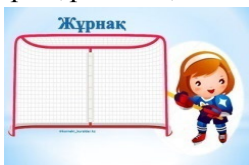
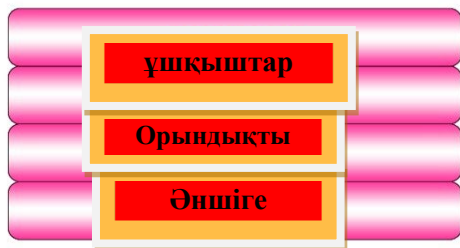
ЖҰРНАҚ ПЕН ЖАЛҒАУ

Бөлім:	Дені саудың - жаны сау
Пәні:	Қазақ тілі
Педагогтің аты-жөні:	Алимжанова Р.А
Күні:	
Сынып:	2 «А» сынып
Сабақтың тақырыбы:	Жұрнақ пен жалғау
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.4.2.1 мұғалімнің көмегімен түбір мен қосымшаны \жұрнақ пен жалғауды\ ажырату 2.2.4.1 мұғалімнің көмегімен мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойды анықтау;
Сабақтың мақсаты	Жұрнақ пен жалғауды ажыратады Мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойды анықтайды
Ойлау дағдысының деңгейі	Білу, түсіну, қолдану.
Құндылықтар	<u>Заң және тәртіп</u> Апта дәйексөздері: «Әділет жолы- адал жол»
ЕБҚ мақсаты	Жұрнақ пен жалғаудың айырмашылығын біледі

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 2 минут	Психологиялық ахуалды жақсарту Жарқырап күнде ашылды, Айналаға нұр шашылды. Қайырлы күн! Біз көңілді баламыз, Қайырлы күн! Сәлемдесіп аламыз -Балалар қазір қандай сабақ? -Сабаққа дайынбыз ба? Ендеше сабағымызды бастайық. Бір екі үш Сынып іші тып-тыныш. Жалқаулықты тастаймыз, Сабақты біз бастаймыз.	Сабаққа дайындық жасап, жақсы тілектер тілейді.	Мақтап, мадақтап отыру	
Өткенді пысықтау 5 минут	<u>Үй тапсырмасын тексеру</u> 52 жаттығу Баскетбол, бассейн, боксшы жүзгіш Спорттың денсаулыққа пайдасы туралы айту Ұлттық ойындар туралы <u>Өткен тақырыпты пысықтау</u> Ұлттық ойынның түрлері туралы айту «Шаңырақ» ойыны арқылы сұрақтарға жауап алу	Үй тапсырмасын пысықтайды	Дескриптор Берілген әріптер қатарындағы сөздерді табады-1 6	Жұмыс дәптері

5мин	1. Омоним дегеніміз не 2. Синоним сөздер қандай сөздер? 3. Антоним сөздер туралы не білесің? 4. Түбір деген не? Қосымша дегеніміз не ? Жаңа тақырып «Миға шабуыл» әдісі Сөзжұмбақ шешу арқылы тақырыпты ашу «Адасқан әріптер» ойыны арқылы сөз құрау <table><tr><td>ЫДБЫСЖ</td><td>ж</td></tr><tr><td>Өйлес ұ м</td><td>ұ</td></tr><tr><td>сионминр</td><td>р</td></tr><tr><td>рәніп</td><td>н</td></tr><tr><td>өсәз</td><td>а</td></tr><tr><td>ҮБРИТҚ</td><td>қ</td></tr></table> Ребус шешу Жалғау Сабақтың мақсатымен таныстыру Ой қозғау Жұрнақ пен жалғауды салыстыра отырып ережесін айту .Қосымшалардың түрін ажырату «Пазл» әдісі <table><tr><td>Сурет</td><td>Сурет+ші</td><td>Суретшілер</td></tr><tr><td>оқу</td><td>лық</td><td>ты</td></tr><tr><td>Ас</td><td>Ас +паз</td><td>Аспаз+дар</td></tr><tr><td>Дәрі</td><td>Дәрі+гер</td><td>Дәрігер+ді</td></tr></table> Жұрнақ пен жалғаудың ережесін түсіндіру Қосымша жұрнақ жалғау болып бөлінеді Жұрнақ сөз мағынасын өзгертетін қосымша Жалғау-сөз бен сөзді байланыстыратын қосымша Оқулықпен жұмыс Суретпен жұмыс 1 тапсырма 54-жаттығу Өлеңді оқу Өлеңдегі негізгі ойды анықтау Ас алдында қолымды Жууға ойым бөлінді Тазалыққа мән берем Мұнтаздай қып өнімді	ЫДБЫСЖ	ж	Өйлес ұ м	ұ	сионминр	р	рәніп	н	өсәз	а	ҮБРИТҚ	қ	Сурет	Сурет+ші	Суретшілер	оқу	лық	ты	Ас	Ас +паз	Аспаз+дар	Дәрі	Дәрі+гер	Дәрігер+ді		Оқушылар -дың жауаптарына қарай мадақтау	Шаңырақ киіз үй текше
ЫДБЫСЖ	ж																											
Өйлес ұ м	ұ																											
сионминр	р																											
рәніп	н																											
өсәз	а																											
ҮБРИТҚ	қ																											
Сурет	Сурет+ші	Суретшілер																										
оқу	лық	ты																										
Ас	Ас +паз	Аспаз+дар																										
Дәрі	Дәрі+гер	Дәрігер+ді																										
Сабақтың ортасы 5 мин		Сөзжұмбақты шешеді		Сөзжұмбақ																								
		Сабақтың тақырыбын ашады																										
		Тапсырманы орындайды	Пазлды құрастырады																									
		Пазл құрастырады		Суреттер																								
				Сызбалар																								
				Кесте																								
4мин		Өлеңді түсініп оқиды	Дескриптор: Тазалыққа сөзінің жұрнағын табады-16	Суреттер																								
		Өлеңдегі негізгі ойды анықтайды	Тазалыққа сөзінің жалғауын табады-16	оқулық																								
5мин																												
		Мақалды дәптерге көшіріп жазады	Дескриптор: 1 .Бірінші сөйлемдегі сөздің жұрнағын табады-16	Жұмыс дәптері																								
Сергіту сәті		Тапсырма орындайды	1 .Екінші																									

3 минут	55-жаттығу Мақалды көшіріп жазып жұрнақ жалғанған сөзді табу Өнерлі жігіт өрде озар Өнерсіз жігіт жер соғар. <u>Саралау тапсырмасы</u> <u>ЕКБ</u> Түбір сөзге қосымша жалғау Сергіту сәті Ритмикалық жаттығу «Сөз ойла, тез ойла» ойыны 3-тапсырма Жұппен жұмыс Топтастыр Қосымша жалғанған сөзді топтастыр Оқулық,өнерлі мектепке, гүлге,ұстазбен,ағашты,аспаз асхана	Жаттығу жасайды	сөйлемдегі сөздің жұрнағын табады-16							
5мин		Жұппен тапсырма орындайды	Дескриптор: 1.Жұрнақ жалғанған сөзі табады-1 б 2.Жалғау жалғанған сөзді табады-16							
4 мин	 	Оқушылар жеке тапсырманы орындайды	Дескриптор: Бірінші сөздің қосымшаларын табады-16 Екінші сөздің қосымшаларын табады-16 Үшінші сөздің қосымшаларын табады-16							
Сабақты қорыту 4 минут	Жеке тапсырма Түбір + жұрнақ + жалғау 	Сұрақтарға жауап береді								
Кері байланыс 3 минут	ЕБҚ тапсырмасы Сәйкестендір <table><tr><td>ән</td><td>шы</td></tr><tr><td>бала</td><td>ші</td></tr><tr><td>жұмыс</td><td>лар</td></tr></table> <u>Сабақты қорытындылау</u> <u>«Асық» әдісі арқылы</u> Бүгінгі сабақта не туралы өттік? Қосымшаның қандай түрлері бар? Жұрнақ деген не? Жалғау деген не? Үй тапсырмасы 56-жаттығу Шығармашылық үзіліс «Керуен» әдісі кері айланыс 	ән	шы	бала	ші	жұмыс	лар	Үй тапсырмасын алады	«Керуен»әдісі	Кері байланыс тақтасы
ән	шы									
бала	ші									
жұмыс	лар									
	Мен бәрін Мен сабақты Әлі ізденуім түсіндім жақсы түсіндім керек	Кері байланыс жасайды								

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Байзакова Сауле Сансызбаевна

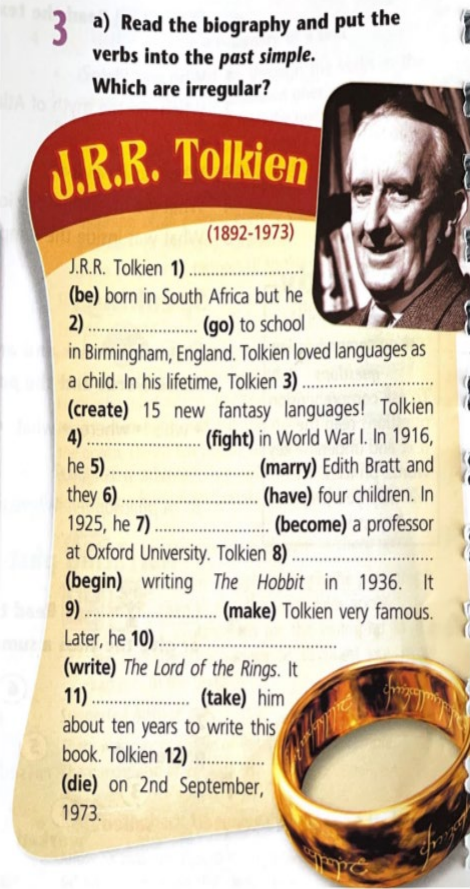
USE OF ENGLISH: PAST SIMPLE (IRREGULAR VERBS)

Unit 5. Creativity	School: A.Zheksembekov	
Date:	Teacher name: Baizakova Saule	
Grade:	Number present:	absent:
Lesson title	Use of English: Past simple (irregular verbs)	
Learning objectives	5.2.8.1 Understand supported narratives, including some extended talk, on an increasing range of general and curricular topics; 5.4.2.1 understand with little support specific information and detail in short, simple texts on a limited range of general and curricular topics; 5.5.3.1 write with support factual descriptions at text level which describe people, places and objects	
Lesson objectives	Learners will be able to: - present the past simple for irregular verbs - practise the past simple of irregular verbs - practise the past simple affirmatives of irregular verbs	
Value links	In English culture, horseshoes have long been considered symbols of good luck. Horseshoe above the door: It's believed that hanging a horseshoe over the entrance to your home brings good luck and wards off evil spirits. The horseshoe is often hung with the open end facing upwards to catch and hold good fortune.	

Plan

Stages / Time	Teachers actions	Students actions	Assessment criteria	Resources
Beginning of the lesson Warming-up 3 min	Organization moment: 1. Greeting. Warming up “Hello” song How the weather like today? What season is it now? What date is it today? What day is it today? Who is absent? -In English culture, horseshoes have long been considered symbols of good luck. Here are some common superstitions and beliefs related to horseshoes in English-speaking traditions:	The aim: To develop pupils speaking skills and create friendly atmosphere Efficiency: By wishing each other they feel better and feel the support of others Students of the class are listed. Students' attention is drawn to the lesson.	The teacher to assess learners for their ability. “Good job! Well done!” Good job! “Good job! Well done!” Good job!	Pictures
Pre-learning «Brainstorming» method 7 min.	Horseshoe above the door: It's believed that hanging a horseshoe over the entrance to your home brings good luck and wards off evil spirits. The horseshoe is often hung with the open end facing upwards to catch and hold good fortune.	Students learn the value of horseshoes from Kazakhs, Russians and English	Descriptor: - know key phrases - can make sentence	worksheet

	Iron horseshoe: The material of the horseshoe, usually iron, is considered important. Iron is thought to have protective properties against witches and evil forces. Check homework. SB ex:7 p65 Previous lesson -The teacher sets the lesson objectives, letting students know what to anticipate from the lesson. The past simple of regular verbs is typically formed by adding “-ed” to the end of the infinitive. For example: talk – talked, watch – watched, play – played.	• Learners talk about previous lesson topic. Determines the topic and purpose of the lesson Students say different words from the picture	- know vocabulary of previous lesson Total: 2 point	Student’s book
Middle of the lesson Presentation part. 30 min	<u>Explain new theme</u> • Explain that irregular verbs don't take -ed in the past simple but they all change differently and Ss must learn the forms. Refer Ss to the irregular verbs list at the back of their books and advise them to study it and learn the irregular forms. Read out the table and elicit the L1 equivalents for the examples. <u>New vocabulary:</u> EAT - ATE - ЖЕУ MAKE - MADE - ЖАСАУ WEAR - WORE - КИЮ TAKE - TOOK - АЛУ DO - DID - ИСТЕУ BE - WAS/WERE - БОЛУ GO - WENT - БАРУ HAVE - HAD - БИРХӨРСЕГЕ ИЕ БОЛУ MEET - MET - КЕЗДЕСУ COME - CAME - КЕЛУ BECOME - BECAME - БОЛУ WRITE - WROTE - ЖАЗУ BUY - BOUGHT - САТЫП АЛУ SING - SANG - ӘН АЙТУ DRINK - DRANK - ИШУ BEGIN - BEGAN - БАСТАУ FIGHT - FOUGHT - КҮРЕСУ So irregular verbs don’t take “-ed” in the past simple but they all change differently and you should learn and remember their forms in the past. GAME: “Magic Path”. As you walk along this magic path you will have to name irregular verbs in the past tense. TASK 1. “Match” “Assyk” match the infinitives with their past tense forms. DIVIDE GROUPS TASK 2.	Pupils read the table Students - read the table - learn the irregular forms. Students Learn and practice the new vocabulary. Individual work Ss should match the infinitives with their past tense forms. For this you need to use multi-coloured rubber bands. For do this first ss should look at the back of your chairs from the side. Group work Teacher introduce ss to the rules of this task. In this task ss must fill in the verbs that are written in the colored sticks. Groups need to evaluate each other according to the descriptors.	“Good job! Well done!” Good job! “Good job! Well done!” Good job! “Good job! Well done!” Good job! TA <u>Descriptor</u> - learn the irregular verbs. 1 point GA <u>Descriptors:</u> -put the verbs into the past -complete the sentences. 2 points	Posters Students book Poster Plastic path Flowers Assyk Coloured rubber bands Plastic board Poster coloured sticks

	“Complete”. Read the biography and put the verbs into the past simple. Which are irregular? 3 a) Read the biography and put the verbs into the past simple. Which are irregular? J.R.R. Tolkien (1892-1973) J.R.R. Tolkien 1) (be) born in South Africa but he 2) (go) to school in Birmingham, England. Tolkien loved languages as a child. In his lifetime, Tolkien 3) (create) 15 new fantasy languages! Tolkien 4) (fight) in World War I. In 1916, he 5) (marry) Edith Bratt and they 6) (have) four children. In 1925, he 7) (become) a professor at Oxford University. Tolkien 8) (begin) writing <i>The Hobbit</i> in 1936. It 9) (make) Tolkien very famous. Later, he 10) (write) <i>The Lord of the Rings</i>. It 11) (take) him about ten years to write this book. Tolkien 12) (die) on 2nd September, 1973. Physical moment “Who is first?” TASK 3. “Complete” “Field of miracles” TASK 4. FORMATIVE ASSESSMENT Task: Alma/ her friends / meet Ali / an action film / see He / go to the cinema Zhanna / eat / pizza My sister/ buy / a pair of jeans.	Pupils read the biography and put the verbs into the past simple. ANSWERS 1 was - irregular 2 went - irregular 3 created began-irregular 4 fought-irregular 5 married 6 had - irregular 7 became - irregular 8 began-irregular 9 made-irregular 10 wrote irregular 11 took-irregular 12 died Whole class Teacher say irregular verbs in the infinitive form. Ss should say them in the past tense. Individual work In this task ss come to the blackboard one by one. Ss must choose the card and turn it. Individual work Ss should make sentences in the past with words and write down the composed sentences in copybooks.	Descriptors -complete the sentence -put the verbs into the past tense. 2 points Descriptors -make sentences correctly (2p) -find the forms of irregular verbs (1p) 3 points TOTAL: 10 points	Coloured papers Plastic board flashcards worksheets
End of the lesson 5 min	FEEDBACK Learners provide feedback on what they have learned at the lesson. Home task: SB ex5 p69	 «Тағаның шегесі мықты болса, жолдан сүрінбейсің»— Басты нәрсеге мұқият болсаң, қиындықтан құтқарады деген ұғымды мензейді. _____ _____ _____ _____ _____ Ss write their best wishes to guests and teacher on a postcard.	 _____ _____ _____ _____ _____	Postcard

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші
Абдилова Жұлдыз Сериковна

2-ГЕ КӨБЕЙТУ КЕСТЕСІ

Пәні:	Математика
Бөлім:	Көбейту және бөлу. Есептер
Педагогтің аты-жөні:	Абдилова Ж.С
Күні:	
Сынып:	2 Ә сынып.
Сабақтың тақырыбы:	№78 сабақ. 2-ге көбейту кестесі
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	2.1.2.4.** 2, 3, 4, 5 сандарына көбейту кестесін құру, білу және қолдану. 2.1.1.5. 50-ге дейін 3, 4, 5-тен топтап тура және кері санау, жұп/тақ сандарды ажырату/заттар тобын 6, 7, 8, 9-дан тең бөліктерге бөлуді көрсету
Сабақтың мақсаты	2-ге көбейту кестесінің құрылу жолын түсінеді, 2-ге бөлінетін санның жұп сан деп, ал 2-ге бөлінбейтін санның тақ сан деп аталатынын түсінеді. Есептеулерде қолданады.
Ойлау дағдысының деңгейі	Білу, түсіну, қолдану.
Құндылықтар	Заң және тәртіп. Апта дәйексөздері: «Әділет жолы- адал жол»
Пән аралық байланыс	Қазақ тілі

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 минут	<u>I. Ұйымдастыру кезеңі</u> -Сәлеметсіздер ме, балалар! -Көңіл күйлерің қалай? <u>-Психологиялық ахуал қалыптастыру</u> -Шырылдады қоңырау Біз сабақты бастаймыз Партамызға отырып Өзара көз тастаймыз Табыс тіліп көзбенен Жаңа білім алуға Алға қадам аттаймыз -Балалар қазақтың қандай ұлттық ойындарын білесіңдер? /Көкпар, теңге алу, тоғызқұмалақ, асық ату, ханталапай тб - Ұлттық ойындардың қандай ерекшелігі бар? -Балалар ұлттық ойындар денсаулыққа өте пайдалы екен. Ұлттық ойындар ата-бабамыздан бізге жеткен, өткеніміз бен бүгінгі байланыстарымыз – баға жетпес байлығымыз, асыл қазынамыз. Ұлттық	Бір-бірімен амандасады Сабаққа жақсы тілектер Ұлттық ойындарды атай алады	Мақтау мен мадақтау арқылы бағалап отыру Мақтау мен мадақтау арқылы бағалап отыру	Ұлттық ойындардың суреттері

Өткенді
пысықтау
5 минут

ойындар балаларды шапшаңдыққа, алғырлыққа, батылдық пен жүйріктікке, елін, жерін қорғауға, салт-дәстүрін қастерлеуге тәрбиелейді.

2.Өткенді пысықтау Шертпе ойыны арқылы сұаркка жауап беру/

- 1.Қандай математикалық амалдарды білеміз?
- /Қосу,азайту,көбейту,бөлу/
- 2 Көбейту амалдарының компоненттерін ата?
- /көбейткіш,көбейткіш, көбейтінің мәні/
- 3.Бөлу амалының компоненттерін ата?
-/Бөлінгіш,бөлгіш, бөліндінің мәні/
- 4.Өзара кері амалдарды ата?
5. $3+3+3$ қосындысының мәнін тап.
-/9/
- Екі көзін не үшін керек?
- Жақсыларды көру үшін!
- Екі қолың не үшін керек?
- Елге көмек беру үшін!
- Құлақ деген не үшін керек?
- Ақыл-кеңес тыңдау үшін!
- Ал аяғың?..
- Шетте жүрсем,
Туған жерге қайту үшін!
- /Қ.Мырза Әли/
- Балалар осы өлеңде қандай сан есім бар тауып көрейік
- Балалар математикада сандар қаншаға бөлінеді ?
- /дөңгелек сандар,көп таңбалы,тб/
- Сандарға бөлінетін сандарды жұп сандар, бөлінбейтін сандарды тақ сандар деп атайды
- Сабақтың тақырыбын мақсатын хабарлау.
- Мақсатқа жету үшін берілген тапсырмаларды орындап көрейік

Жаңа тақырып

1-тапсырма

Суретті және үлгіні пайдаланып, өрнектердің мәнін тап

$$2 \cdot 2 = 4 \quad 3 \cdot 2 = 6 \quad 4 \cdot 2 = 8$$

$$5 \cdot 2 = 10$$

$$6 \cdot 2 = 12 \quad 7 \cdot 2 = 14 \quad 8 \cdot 2 = 16$$

$$9 \cdot 2 = 18$$

Санды 2-ге көбейту кестесін жатта және оны қолдануды үйрен

$$3 \cdot 2 = 6 \quad 2 \cdot 3 = 6$$

$$6 : 2 = 3 \quad 6 : 3 = 2$$

-Балалар алған білімімізді тапсырмалар орындау арқылы пысықтап орындап көрейік

ЖЕКЕ жұмыс

«Кім жылдам»

3-тапсырма

Санды 2-ге көбейту кестесін пайдаланып, кестелерді толтыр.

	3	4	5	6	7	8	9
$2 \cdot \square$							

	4	6	8	10	12	14	16	18
$\square : 2$								

-ДҰРЫС жауабын көрсету,өздерін бағалау

Тақтамен жұмыс

«Жылдам сана»

-Екі оқушы тақтаға шығып орындайды

Сабақтың
ортасы
25 минут

Өте жақсы!
Асықпен бағалау

Өте жақсы!

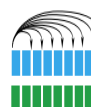
Өте жақсы!

Керемет!
Практикалық
жұмыс

Дескриптор:
-Санды 2-ге
көбейту кестесін
құрады 16
-кестелерді
толтырады 16
**СМ қайталап
отыру**

Жұмыс
дәптері

Үлгі:
 $2+2=2 \cdot 2=4$
 $3+3=3 \cdot 2=6$

Сергіту сәті 1 минут	4-тапсырма 20-дан бастап жұп сандарды кему ретімен, 20-ға дейінгі тақ сандарды өсу ретімен жаз. Есінде сақта! 2-ге бөлінетін сандар жұп сандар деп аталады. 2,4,6,8,10,12,14,16,18 2-ге бөлінбейтін сандар тақ сандар деп аталады. 1,3,5,7,9,11,13,15,17,19 Жұптық жұмыс «Көршінді тексер» 5-тапсырма Мысалдарды түсіндіре отырып шығар $30:2=3$ онд $2=6$ онд $=60$ $800:2=8$ жүзд $2=4$ жүзд $=400$ Сергіту сәтін орындайды «Әке толғау» ЕБҚ Санды 2-ге көбейту кестесіне байланысты тапсырманы сәйкестендіру $2+2$ $2*4$ $3*2$ $2+2+2$ $2+2+2+2$ $2*2$ Топтық жұмыс «Ойлан, топтас, бөліс» әдісі 6-тапсырма Есептерді шығар 1топ: Шешуі: $7+7=7*2=14$ (а) Ж: қалташаларда 14 асық бар 2-топ Шешуі: $10:5=2$ Ж: Әр топта 2 бала бар. 3топ Аулада 14 бала ойнап жүр. Олар теңдей 2 командаға бөлінді. Әр командада неше баладан болды? ҚБ тапсырмасы Кім жылдам?	Кестелерді толтырады Тапсырманы орындайды Мысалдарды шығарады Тапсырманы орындайды	Дескриптор. 20-дан бастап жұп сандарды кему ретімен, 20-ға дейін тақ сандарды өсу ретімен жазады-16 СМ қайталап отыру Мысалды есептеп ондықты көбейтеді-16 Жүздіктерді санға бөле алады-16 ЖҮПТАР бір-бірін бағалайды. СМ қайталап отыру Жақсы! Есепті оқып шартын құрады-1 Сұрағын табады-16 Шешуін жазады-16 Топтар бір-бірін бағалайды СМ қайталап отыру Дескриптор: 2-ге көбейту кестесін құрады 26 Дескриптор: Есептерді шығарады,сұрағын, шешуін табады-26	Жұмыс дәптері Көбейту кестесі Оқулық Суреттер Кері байланыс тақтасы
Сабақты қорыту 8 минут Кері байланыс 2 минут	Сабақты қорыту 1.Бүгінгі сабақта не өттік? 2.2*3 қанша 3.2-ге бөлінетін сандар қалай аталады? Үй тапсырмасы 8-тапсырма 3,6,7,8,9 сандарының арасынан жұп сандарды ал және оларды 2 есе кеміт. Нәтижені жаз. Шыққан теңдіктерді оқы. 6,8-жұп сандар $6:2=3$ $8:2=4$ Кері байланыс 	Кері байланыс жасайды		

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Математика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Жүнісбаева Ақбота Бақытқызы

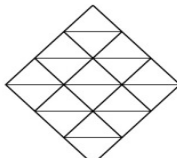
ҚЫСҚАША КӨБЕЙТУ ФОРМУЛАЛАРЫ

Бөлім:	Қысқаша көбейту формулалары
Педагогтің аты-жөні:	Жүнісбаева Ақбота Бақытқызы
Күні:	
Сыныбы: 7 "Ә"	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Қысқаша көбейту формулалары
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	7.2.1.11 $a^3 - b^3 = (a - b)(a^2 + ab + b^2)$, $(a \pm b)^3 = a^3 \pm 3a^2b + 3ab^2 \pm b^3$ қысқаша көбейту формулаларын білу және қолдану;
Сабақтың мақсаты:	Қысқаша көбейту формулаларын алгебралық өрнектерді ықшамдау кезінде қолдана алады
Құндылықтарға баулу:	Бірлік және ынтымақ - Командада жұмыс істей білу; - Өзгелерге мейірімділік, жанашырлық таныта білу; - Айналасындағыларға көмек көрсету;
Ойлау деңгейлері	Білу, түсіну, қолдану.
ЕБҚ мақсаты	Қысқаша көбейту формулаларын біледі және қолдана алады;

Сабақ барысы:

Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Ұйым дастыру кезеңі 2 минут	1) Сәлемдесу; -Сыныптағы оқушылардың көңіл күйлерін сұрап, жағымды ахуал туындату; -Оқушыларды түгелдеу; - білім алушылардың зейінін шоғырландыру - уәж туындату, білім алушыларды сабаққа ынталандыру . Олай болса бар күш жігерімізді салып еңбек бәрін жеңбек деп сабағымызды бастайық. -Бағалау парағымен таныстыру. -Үй тапсырмасын тексеру:33.7-1,2/	Мұғаліммен сәлемдесу; Сыныпта жағымды ахуал туындату, бір-біріне жақсы тілектерін білдіру; -Аталған оқушы үй тапсырмасын тақтадағы жауабымен салыстырады. -Оқушылар ойындағы адасқан сөздерді табады,сабақтың тақырыбын анықтайды. Сабақтың тақырыбымен және мақсатымен танысады.	Оқушының танымдық дағдысы артады. Сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтауға мүмкіндік береді Өз ойын дұрыс мағынада білдіріп, талқылауға белсенділікпен қатысқан оқушыға «Жарайсың!» «Керемет!» деген мадақтау сөзімен ынталандыру «Ноутбук» әдісі арқылы бағалау Дұрыс жауапқа 1 балл қойылады.	Презентация, Интерактивті тақта,дәптер

Мағынаны ашу. 3 минут	2) «Адасқан сөздер» ойыны Бүгінгі сабақтағы түйінді сөздер:/жақша, квадрат, куб, өрнек, көбейту, қосынды, айырым, формула/арқылы сабақтың тақырыбын ашып алайық "Flippity" платформасында бүгінгі сабақтың түйінді сөздері арқылы тақырыбын ашу. Сабақтың тақырыбы мен мақсатын айту: <i>Сабақтың тақырыбы:</i> Қысқаша көбейту формулалары. <i>Сабақтың мақсаты:</i> $a^3 - b^3 = (a - b)(a^2 + ab + b^2)$, $(a \pm b)^3 = a^3 \pm 3a^2b + 3ab^2 \pm b^3$ қысқаша көбейту формулаларын білу және қолдану; «Миға шабуыл» әдісі. "Wordwall" платформасы арқылы өтілген сабақты қайталау. Біздер қысқаша көбейту формуласының 7-ін өттік солай ма? /7 санына байланысты ұғымдарды атау; Қысқаша көбейту формулаларын өмірмен байланыстыру /	-Сәйкестендіру арқылы формулаларды табады,ережесін айтады. ☐ $a^2-2ab+b^2$ ☐ $a^3+3a^2b+3ab^2+b^3$ ☐ $a^2+2ab+b^2$ ☐ $(a-b)(a+b)$ ☐ $(a-b)(a^2+ab+b^2)$ ☐ $a^3-3a^2b+3ab^2-b^3$ ☐ $(a+b)(a^2-ab+b^2)$	/1-балл/ Мақтау, мадақтау арқылы бағалау /1-балл/	Бағалау парағы Интерактивті тақта
Сабақтың ортасы 35 минут	- бүгінгі сабағымыз ерекше сабақ түрінде өтеді. «Артық білім ғылымда Ерінбей оқып көруге». /Абай/ Бүгін біз электрондық оқулықпен жұмыс жасаймыз І.Жеке жұмыс. «Кім жылдам» №13.2 Көпмүше түрінде жаз: $(2x+5)^3=$ $(5x+1)^3=$ $(7x+2)^3=$ $(4x+3)^3=$ №14.2 Көпмүше түрінде жаз: 1) $(5a-2)^3=$ 2) $(4y-3)^3=$ 3) $(7y-1)^3=$ 4) $(4y-3)^3=$ II.Жұппенжұмыс . «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі Қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын ұсыну/	А.Құнанбаевтың қанатты сөзін оқиды, танымдық белсенділіктері қалыптасады Білім алушылар электрондық оқулықтан/№13.2,№14.2 жаттығулар/ орындайды. /СМ қайталап отыру/ Тапсырма бойынша жұптық жұмыс жасайды. Тапсырмалардың нәтижелерін салыстырады. /тақтаға орындайды/	Дескриптор Білім алушы – қысқаша көбейту формулаларын қолданады; -2 – өрнектерді көпмүше түрінде жазады.-2 Оқушылар дайын жауаппен, өзін-өзі тексеріп бағалайды. Бағалау парағына бағын қояды. /4-балл/ Дескриптор Білім алушы – қай формуланы қолдану керектігін анықтайды;	Интерактивті тақта, электронды оқулық Қалыптастырушы бағалау

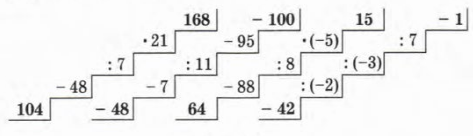
Сергіту сәті.	Көпмүшелерді көбейткіштерге жіктеңіз: a) $81x^2 - 64$ b) $x^6 - 8$ d) $27x^3 + 125$ - Жұптық жұмыстардың орындалу барысын бақылаймын Білім алушылардың сабаққа белсенді қатысуына көңіл бөлемін, мадақтаймын. ЕБҚ тапсырмасы: A) $4-x^2$ B) m^3-n^3 C) $1/64x^3-y^3$ "Wordwall" платформасы арқылы ауызша есептеу тапсырмаларын орындау«Санның квадраты» III.Топтық жұмыс. «Киіз үй» әдісі арқылы топқа бөлу. «Тарсия» әдісі арқылы тапсырмалар орындайды Тапсырма:Сұрақ-жауап 1)$121-22y+y^2=(11-y)^2$ 2) $(5a+b)^2=25a^2+10ab+b^2$ 3) $(4a-7)(4a+7)=-49+16a^2$ 4) $(2y-3)^3=8y^3-36y^2+54y-27$ 5) $64-m^3=(4-m)(16+4m+m^2)$ Тапсырманы бірінші орындаған топ шапалақ арқылы белгі береді.	Топқа бірігіп, берілген тапсырманы дәптерге орындайды. Сәйкестендіреді	– қысқаша көбейту формулаларын қолданады; – өрнектерді көбейткіштерге жіктейді. «Көршінді тексер» Оқушылар дайын жауаппен, жұпта қатар отырған оқушылар бірін-бірі тексеріп бағалайды. /3-балл/ Дескриптор Білім алушы – қай формуланы қолдану керектігін анықтайды; – өрнектерді ықшамдайды. Мұғалім бағалайды Дұрыс болса 1 балл қойылады /1-балл/	тапсырмасы Оқулық, дәптер Түрлі түсті қағаз қиындылары Тапсырмалар						
Сабақтың соңы 3 минут Кері байланыс 2 минут	Сабақты қорытындылау: Өтілген мақсат бойынша сұрақтар қою арқылы сабақты қорытындылаймын. 1.Сабақтың мақсаты қандай болды? 2.Сабақтың мақсатына жету үшін нені білу керек? 3.Нені түсінбедіңдер? БББ кестесін толтыру<table><tr><td>Білемін</td><td>Білдім</td><td>Білгім келеді</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table> Үйге тапсырма. Оқулықтан № Анықтамаларды жаттау Бағалау. Үйге тапсырма беру: 33.11	Білемін	Білдім	Білгім келеді				Кері байланыс жасайды «Білім шаңырағы» әдісі -Өте жақсы түсіндім,мен үшін қызықты болды. - Мен сабақты жақсы түсіндім. -Тақырып бойынша әлі де ізденуім керек. Бағалау парағына өз балын,бағасын жазады.	Ынталандыру сөздерін қолдану «жақсы», «жарайсың», «өте жақсы» 1-10 баллдық жүйеде бағаланады.	Бағалау парақтары ; оқулық;
Білемін	Білдім	Білгім келеді								

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Математика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Султанмуратов Бахытбек Султанмуратович

ТЕҢДЕУЛЕР КӨМЕГІМЕН МӘТІНДІ ЕСЕПТЕРДІ ШЫҒАРУ

Бөлім:		6.3А Бір айнымалысы бар сызықтық теңдеу						
Пәні:		Математика						
Педагогтің аты-жөні:		Султанмуратов Б.С.						
Күні:								
Сынып:		6 «Б»сынып						
Сабақтың тақырыбы:		Теңдеулер көмегімен мәтінді есептерді шығару.						
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:		6.5.1.6 мәтінді есептерді сызықтық теңдеулерді құру арқылы шығару;						
Сабақтың мақсаты		-сызықтық теңдеу; -мәтіндік есептерді арифметикалық әдіспен шығару.						
Ойлау дағдысының деңгейі		Білу, түсіну, қолдану.						
Құндылықтар		Топпен, жұппен және жеке жұмыс орындау барысында құрмет, серіктестік және жауапкершілік, үздіксіз оқу құндылықтарын дарыту. Балаларды ұжымдық жұмысқа, әділдікке, рухани байлыққа және ұлттық құндылықты құрметтеуге тәрбиелеу						
ЕБҚ мақсаты		Мәтінді есептерді шешу барысында теңдеулерді дұрыс құра біледі						
Сабақтың барысы								
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті		Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар			
Сабақтың басы 5 минут	Сәлеметсіздерме! Бүгінгі сабақта меңгеретініміз: -сызықтық теңдеу; -мәтіндік есептерді арифметикалық әдіспен шығару. Үй тапсырмасын тексеру. №898 <table><tr><td>I сән</td><td>II сән</td><td>III сән</td></tr><tr><td>X-18</td><td>X</td><td>X+4</td></tr></table> 		I сән	II сән	III сән	X-18	X	X+4
I сән	II сән	III сән						
X-18	X	X+4						

7 мин	Баспалдақпен жоғары көтеріле отырып, арифметикалық амалдарды орындандар:	Тапсырманы жұппен, жылдам әрі дұрыс орындайды	/1-балл/	Жұмыс дәптері						
10мин	 «Дарабоз» әдісі №1 тапсырма. Жұптық жұмыс Ерболда асық бар, Берікте Ерболға қарағанда 3 есе артық асық бар. Барлығы 200 асық бар. Берікте неше асық бар екенін табыңыз. "Bilim Land" платформасы арқылы. / Қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын ұсыну/ №2 тапсырма. Жеке жұмыс 2-жаттығу Сөмкеде кәмпиттер бар. Әр балаға 6 кәмпиттен таратып берсе, 2 кәмпит жетпей қалады, 5 кәмпиттен таратса, сөмкеде 16 кәмпит қалып қояды. Сөмкеде неше кәмпит бар? Шешуі. Айталық, x - сөмкеде жатқан кәмпиттер саны болсын. Онда мына теңдеу пайда болады: $(x + 2) : 6 = (x - 16) : 5$, $(x + 2) : 5 = (x - 16) : 6$, $5 \cdot x + 5 \cdot 2 = 6 \cdot x - 96$, $x = 106$. Жауабы: сөмкеде 106 кәмпит бар.	"Bilim Land" платформасы арқылы тапсырма орындайды	Дескриптор: Мәтін есептерді шығарады Изделінді шаманы х әріпімен белгілейді Берілген шамамен изделінді шама арасында байланыс орнатады Теңдеу құрастыра алады Құрастырылған теңдеуді шеше алады Шыққан нәтижені есеп шартымен салыстыра алады Жауабын дұрыс жазады	Өртүрлі елдің валюталары көрсетілген қағаз қиындылары						
8мин	Сөмкеде кәмпиттер бар. Әр балаға 6 кәмпиттен таратып берсе, 2 кәмпит жетпей қалады, 5 кәмпиттен таратса, сөмкеде 16 кәмпит қалып қояды. Сөмкеде неше кәмпит бар?	Топқа бірігіп, берілген тапсырманы орындайды.	Дескриптор: Теңдеу құрастыра алады Теңдеуге мәндес теңдеуді таба алады. Жауабын дұрыс жазады Дұрыс жазған жауапқа 1 балл қойылады. /4-балл/	Суреттер						
Сабақтың соңы	№3 тапсырма. Топтық жұмыс «Валюта» әдісі арқылы топқа бөлу. ҚБ тапсырмасы Қандайда бір берілген санды 4-ке кемітіп, шыққан санның үштен бірі мен үш еселенген бастапқы санның жартысының айырмасы 5-ке тең болса, бастапқы санды табыңыз. ЕБҚ тапсырма Сәйкестендір	Жеке тапсырманы орындайды	Дескриптор: Теңдеу құрастыра алады Теңдеуге мәндес теңдеуді таба алады. Жауабын дұрыс жазады Дұрыс жазған жауапқа 1 балл қойылады. /4-балл/	Сызбалар						
4 минут	<table><tr><td>Асқар 200 теңгеге қалам және 300 теңгеге дәптер сатып алды. Қанша теңге жұмсады?</td><td></td></tr><tr><td>Жігер 100 теңгеге қалам және 900 теңгеге кітап сатып алды. Қанша теңге жұмсады?</td><td></td></tr><tr><td>Ерсін 600 теңгеге дәптер және 1400 теңгеге кітап сатып алды. Қанша теңге жұмсады?</td><td></td></tr></table>	Асқар 200 теңгеге қалам және 300 теңгеге дәптер сатып алды. Қанша теңге жұмсады?		Жігер 100 теңгеге қалам және 900 теңгеге кітап сатып алды. Қанша теңге жұмсады?		Ерсін 600 теңгеге дәптер және 1400 теңгеге кітап сатып алды. Қанша теңге жұмсады?		Кері байланыс жасайды /Банкке депозит (ақша түрінде жасалған) стикерге кері байланыс жазып салады /	Дескриптор: Теңдеу құрастыра алады Құрастырылған теңдеуді шеше алады Шыққан нәтижені есеп шартымен салыстыра алады Жауабын дұрыс жазады./1-балл/	Кесте
Асқар 200 теңгеге қалам және 300 теңгеге дәптер сатып алды. Қанша теңге жұмсады?										
Жігер 100 теңгеге қалам және 900 теңгеге кітап сатып алды. Қанша теңге жұмсады?										
Ерсін 600 теңгеге дәптер және 1400 теңгеге кітап сатып алды. Қанша теңге жұмсады?										
Кері байланыс 3 минут	Сабақты қорытындылау: Өтілген мақсат бойынша сұрақтар қою арқылы сабақты қорытындылаймын. 1.Сабақтың мақсаты қандай болды? 2.Сабақтың мақсатына жету үшін нені білу керек? 3.Нені түсінбедіңдер? «Банкке депозит салу.» 	 Бағалау парағына өз балын,бағасын жазады	Мұғалім бағалайды. Сәйкестендіру дұрыс болса 1 балл қойылады /3-балл/ 1-10 баллдық жүйеде бағаланады. 	Бағалау парақтары; оқулық; 						
	Үйге тапсырма:№902-903									

Алматы облысы білім басқармасының Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
География пәні мұғалімі, педагог-модератор
Қуатбаева Акнұр Жанұзаққызы

ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ДІНИ ҚҰРАМЫ

Бөлім:	4. Әлеуметтік география	
Педагогтің аты – жөні:	Қуатбаева Акнұр Жанұзаққызы	
Күні:		
Сынып: 9Ә	Қатысқандар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Қазақстан халқының ұлттық және діни құрамы	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты:	9.4.1.1 Қазақстан халқының ұлттық және діни құрамын анықтайды	
Сабақтың мақсаты	1. Қазақстан халқының ұлттық құрамын талдайды 2. Қазақстанда таралған діндерді анықтайды ЕББҚ: Қазақстан халқының жалпы құрамындағы жекелеген этностардың үлесін біледі.	
Ойлау дағдысының деңгейі	Білу, түсіну, қолдану	
Құндылықтар	Заң және тәртіп	
Аптаның дәйек сөзі	«Тәртіпсіз ел болмайды, тәртіпке бас иген құл болмайды»	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыты	Педагогтің іс - әрекеті	Оқушының іс - әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	Ұйымдастыру кезеңі Оқушылармен амандасып, түгелдеу. «Глобус» әдісі арқылы бағалау глобустарын тарату. «Сәлем әлем» әдісі арқылы психологиялық ахуалды қалыптастыру. «Шаңырақ» әдісі арқылы топқа бөлу.	Оқушылар әр түрлі тілде амандасады.	Мақтап, мадақтап отыру.	Оқулық, атлас, интерактивті тақта
Өткенді пысықтау	Үй жұмысы «Wordwall» әдісі арқылы үй тапсырмасын тексеру.	Оқушылар өткен тақырып бойынша үй тапсырмасына тест сұрақтарына жауап береді.	Дескриптор: Антропогендік түрткіжайттардың табиғи кешендерге ықпалын анықтайды. Жалпы: 3 балл	https://wordwall.net/resource/27549655 Ұялы телефон
Сабақтың ортасы	Жаңа тақырып. «Ой қозғау» әдісі ➢ Әлемдік қандай діндерді білесіңдер? ➢ Қазақстанда қанша ұлт өкілдері тұрады? Бейнеролик: Қазақстанның ұлттық және діни құрамы	Оқушылар тақырыпты анықтау үшін сұрақтарға жауап береді. Әлемдік діндер және ұлт өкілдерін анықтайды. Бейнероликті қарайды. Тақырыппен танысады.	«Жарайсың» мадақтау сөзімен ынталандыру. Дескриптор: Қазақстанда таралған ұлт өкілдерін анықтап,	интерактивті тақта, слайд https://youtu.be/Cc-nrsDGYnk?si=hKWynQ_baguouUoU

	1-тапсырма Жеке жұмыс. «Кім жылдам?» әдісі Атласты пайдалана отырып Қазақстанда таралған этностардың шоғырланған аймақтарын анықтап, кескін картаға түсіру. ЕББҚ: Қазақстан халқының жалпы құрылымындағы жекелеген этностардың үлесін анықтау. 2-тапсырма. Жұптық жұмыс. «Көршіңмен талқыла» әдісі «Қазақстан халқы» картасын және қосымша дереккөздерді қолданып, төмендегі берілген кестені толтыру. <table border="1"> <thead> <tr> <th>Халқы</th> <th>Үлгісі</th> <th>Аймағы</th> <th>Қоныстануы</th> <th>Қоныс аударушы?</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Қазақтар</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Өзбектер</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Орыстар</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Украиндар</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> 3-тапсырма. Топтық жұмыс «Бәріміз біргеміз» әдісі 1-топ. ChatGPT ЖИ көмегімен Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Түрген ауылында таралған этнос өкілдерінің үлесін анықтау. 2-топ. Қазақстан аумағында ең көп және аз таралған діндерді анықтап, картадан көрсету. 3-топ. Берілген әр түрлі ұлт өкілдерінің суреттерін таралған аймағы бойынша картаға орналастыру. 	Халқы	Үлгісі	Аймағы	Қоныстануы	Қоныс аударушы?	Қазақтар					Өзбектер					Орыстар					Украиндар					Оқушылар атластың көмегімен кескін картаға түсіреді. Тапсырманы орындайды. Атлас, кестенің көмегімен кестені толтырады. Ұялы телефонның көмегімен тапсырманы орындайды. Картадан көрсетеді. Суреттерді картаға орналастырады	шоғырланған аймақтарын талдайды. Жалпы: 2 балл Жарайсың! Дескриптор: Кестеде берілген халықтардың тілдік топтарын, діндерін анықтап, толтырады Жалпы: 2 балл Дескриптор: 1.ChatGPT ЖИ көмегімен берілген аймақтардағы ұлт өкілдерін анықтайды. 2.Қазақстан аумағындағы ең көп және аз таралған діндерді анықтап, картадан көрсетеді. 3.Берілген ұлт өкілдерінің суреттерін картаға орналастырады. Жалпы: 3 балл	Атлас 25бет, кескін карта 11бет
Халқы	Үлгісі	Аймағы	Қоныстануы	Қоныс аударушы?																									
Қазақтар																													
Өзбектер																													
Орыстар																													
Украиндар																													
Сабақтың соңы	Сабақты бекіту «Genially» әдісі бойынша сұрақтарға жауап береді. Кері байланыс Түсіндім Түсінбедім Үйге тапсырма Алматы баспасы 2024 жыл:§39 Кескін карта 11 бет аяқтау.	Белсенділік танытады. Оқушы жаңа тақырыпты қорытындылап бүгінгі сабаққа кері байланыс орнатады	Жарайсыңдар! Мұғалім оқушылардың тапсырмаларды орындауына байланысты 1 – 10 балл аралығында бағалайды	https://view.genially.com/679766a4d39c2d497a541927/interactive-content-bowling-quiz																									

**КГУ «Средняя школа имени А. Жексембекова»
ГУ Отдел образования по Енбекшиказахскому району
Управления образования Алматинской области
Учитель русского языка и литературы, педагог-мастер
Джакупова Алия Султановна**

ЧЕЛОВЕК И ПРИРОДА В РОМАНЕ Ч.Т.АЙТМАТОВА «ПЛАХА» (ФРАГМЕНТ ОБ АКБАРЕ)

Раздел	Мир живой природы
ФИО педагога	Джакупова А.С.
Дата	
Класс: 8а	Количество присутствующих:
Тема:	Человек и природа в романе Ч.Т.Айтматова «Плаха» (фрагмент об Акбаре)
Цели обучения, которые необходимо достичь на данном уроке	8.1.4.1 – определять основную мысль текста, выявляя авторскую позицию 8.2.6.1 – оценивать высказывание (монолог/диалог), составленное на основе таблиц, схем, диаграмм, графиков
Языковая цель	Определять тему, основную мысль, находить главное в содержании текста Составлять несплошные тексты с отображением темы, главной мысли и выводов к тексту Различать причастие

Ход урока

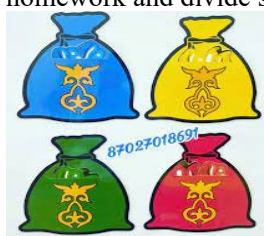
Этап урока/ время	Действия педагога	Действия учеников	Ресурсы	Оценивание
Начало урока 1 мин	I. Организационный момент Приветствие		Учебник Раздаточный материал	
Середина урока 1 мин	II. Изучение нового материала 1.Прогнозирование темы урока после просмотра видео (1 мин) - мы продолжаем знакомиться с отрывками из романа Чингиза Торекуловича Айтматова Тема урока: «Человек и природа в романе Чингиза Торекуловича Айтматова «Плаха» - что такое природа? - вспомним, что такое плаха? - что такое ценность? (важность, польза, значимость) - сегодня мы с вами поговорим об отношении человека и природы в романе Ч.Айтматова «Плаха» и о том, насколько была важна и значима природа для казахов 2.Знакомство с целями урока 3.Работа с отрывками из произведения: 1.Главные герои 2.Место действия 3. Причина смерти волчат	Просмотр видео-монолог волчицы Акбары «о безысходной тоске матери-волчицы по похищенным из логова волчатам» Знакомятся с темой, целями урока Краткий пересказ с демонстрацией на магнитной доске героев отрывков произведения, мест действий, причин смерти волчат		Взаимооценивание Кратко передать содержание эпизода по следующим пунктам: назвать главных героев, место действия, причину смерти волчат -3б Самооценивание - составляют несплошной текст, определяют тему, но не

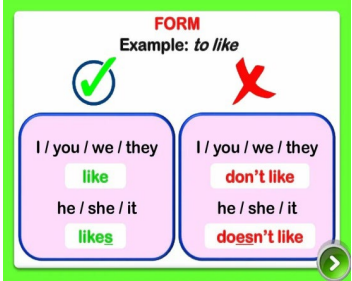
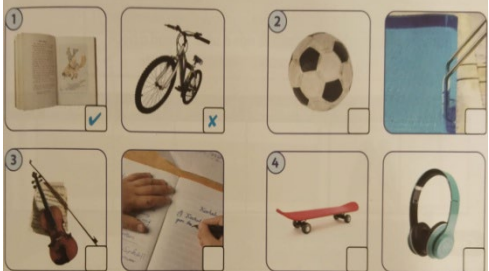
10 мин	- какой вывод можно сделать по этим 3м эпизодам? Вывод: в смерти волчат виноваты люди. - какую проблему изображает писатель? - проблему человеческой жестокости по отношению к животным, а значит и по отношению к природе 4. Мы знаем с вами, что зло порождает зло, целую цепь зла 4. Назовите цепочку преступлений волков и Бостона 5. Определение проблемы произведения: - почему в цепочке человеческих преступлений погибает невинный ребенок и получает чудовищное наказание Бостон, хотя он не похищал волков?	Вывод: в смерти волчат виноваты люди Называют цепочку преступлений волков и людей. Определяют проблему, которую поднимает автор произведения Раскрывают смысл названия романа	Раздаточный материал	определяют основную мысль, нет вывода по содержанию текста-1б - составляют несплошной текст, определяют тему, основную мысль, нет вывода по содержанию текста-2б
5 мин	- о чем своими действиями предупреждает Акбара, олицетворяя собой природу? - почему роман называется «Плаха»? 6. Чингиз Айтматов в своем произведении изображает глобальную экологическую проблему, проблему человеческой жестокости по отношению к животным. Писатель напоминает нам о том, что мы должны сохранить, обогатить и передать дальше, что нам оставило старшее поколение.	 Из сплошных текстов составляют несплошные тексты в программе по ноутбуку		-- составляют несплошной текст, определяют тему, основную мысль, есть вывод по содержанию текста-3б
5 мин	Какая важная житейская ценная мудрость была у казахского народа в отношении к природе мы узнаем из текстов, которые лежат у вас в сундуках - Для чего служили сундуки в казахских семьях? Они ведь хранители традиций казахского народа. Достанем тексты и вспомним некоторые правила народной энциклопедии. Составить из сплошного текста несплошной текст. Посмотрите критерии оценивания	Составляют несплошной текст, в котором должны найти главное в содержании текста: тему, основную мысль текста, вывод по содержанию текста	Прием «Гексы»	4б (индивидуальное оценивание, разноуровневые задания)
5 мин	Они ведь хранители традиций казахского народа. Достанем тексты и вспомним некоторые правила народной энциклопедии. Составить из сплошного текста несплошной текст. Посмотрите критерии оценивания 1гр.-«Запрет на малейшее вредительство природе» 2 гр.- «Волк- тотемное животное кочевников» 3 гр.-«Лунный календарь кочевников - показатель грамотного выстраивания взаимоотношений с природой» 7. Выступление групп 8. Составьте «Диаманту» «Человек, ценности»	Составляют «Диаманту» «Человек, ценности» «Диаманта» Человек Ценность	Программа (MindOnMap)	5-6 причастий с определяемыми словами и обозначением художественно-выразительных средств - 4 балла
5 мин	1гр.-«Запрет на малейшее вредительство природе» 2 гр.- «Волк- тотемное животное кочевников» 3 гр.-«Лунный календарь кочевников - показатель грамотного выстраивания взаимоотношений с природой» 7. Выступление групп 8. Составьте «Диаманту» «Человек, ценности» -какой человек представлен в романе? -каким ценностям нас призывают наши предки? 9. Работа с учебником, стр.32, упр.4 и стр.35, упр.10 (выписать причастия с определяемыми словами)	Составляют «Линию эмоций» волчицы Акбары, передав изменение ее состояния и чувств при помощи причастий с определяемыми словами. Забирают в «сундук»	«Диаманта»	3-4 причастия с определяемыми словами и обозначением художественно-выразительных средств - 3 балла
5 мин	10.Рефлексия -Какие ценные качества характера ты хотел воспитать в себе?		«Padlet»	1-2 причастия с определяемыми словами и обозначением художественно-выразительных средств – 2 балла
Конец урока 1 мин.	Домашнее задание: Эссе «Что я могу сделать для спасения природы и своего будущего?» (50-80 слов) Нарисовать иллюстрацию по теме произведения			

Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Избасарова Гулмира Абдуллаевна

ACTIVITIES I CAN DO AND LIKE

Unit:5 Term 3		My free time		
Teacher’s name:		Izbasarova Gulmira Abdullaevna		
Date:				
Grade: 3 Ә		Number present:		absent:
Theme of the lesson:		Activities I can do and like		
Learning objectives(s) that this lesson is contributing to:		3.1.4.2 understand simple descriptions of people, actions, and objects with visual support; 3.2.3.1 respond to basic questions with single words or short responses; 3.3.3.1 understand short, simple instructions used in familiar everyday contexts;		
Lesson objectives:		• Indicate simple descriptions of people, actions, and objects • Give short responses to basic questions • Infer the meaning of the given instructions Individuals with special needs (with poor memory, lack of vocabulary) • Indicate simple descriptions of people, actions, and objects with partner’s support • Give short responses to basic questions with teacher’s support Infer the meaning of the given instructions by using written script		
Level of thinking skills:		Knowledge and comprehension Application		
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Beginning of the lesson 3 min 5 min	Org. moment GREETING LEARNERS Warm up. “Baige” Teacher uses this activity in order to check homework and divide students into two groups 	Greeting Learners are dancing like riding a horse and stops when teacher gives instruction. Then answer the questions which they get when they stop 	Teacher’s feedback	Flashcards https://youtu.be/BL20ZVRVO <u>Nc</u>
Middle of the lesson	Bloom’s taxonomy(Remembering) Teacher writes up some CCQs on the board for checking students’ understanding. Look at the picture. 1. Do you like helping your mum? 2. What do you do after school? 3. What does your brother do after school?	Learners answer the questions.	Teacher’s feedback	Flashcards

5 min	What do you think we are going to study? Today we learn negative sentences using don't/doesn't The teacher sets the lesson objectives, letting students know what to anticipate from the lesson. - To learn action words - To understand the use of don't/doesn't by improving listening skills - To use don't/doesn't by improving speaking skills Task 1. Match the sentences with the pictures (Closed task) (On this task teacher uses TTT approach) Bloom's taxonomy(Understanding) Task 2. What do children do after school? Before recording, say what can you see at the pictures: A book, a bike, a ball, a pool, a violin, a skateboard, ear phones. Ex.2 p.43 Ex.1 p.43(Listen and tick). In order to support learners with the special needs (poor memory, lack of vocabulary) teacher gives opportunity to do this activity with more able students	Learners repeat after teacher to understand differences between don't/doesn't Pair work Learners match sentences with the suitable pictures Learners with individual needs do this activity with more able students' support Individual work Learners listen and tick (v) or cross(x). Learners with individual needs do this activity by using written script Team work Learners make up sentences according to the given picture. Then, share with the whole class Learners with individual needs do	Teacher's feedback Self assessment with answer key Assessment Criteria: Use and follow with considerable support simple words, phrases, sentences Point:6 Teacher's feedback Answers: - v/x - x/v - x/v - x/v Assessment criteria: Apply basic words, phrases and short sentences in a writing about objects. Point:2 Teacher's feedback	Poster Handout 1 Student's Book "Family and friends 3. Kazakhstan edition". (Oxford University Press) p.43. Teacher's Book p.57(Tape script) Tell me what you do after school. 1 I like books. After school, I read. I don't ride a bike. I can't ride a bike! 2 After school, I don't play football. I don't like football. I go swimming. I can swim well. 3 After school, I don't have a music lesson. I
5 min	Task 3. Making sentences according to given photos. Teacher gives photos to each team. According to these photos they have to make sentences using doesn't, can, can't			
5 min	 Bloom's taxonomy(Applying)			

15 min	 A break for physical activity. Teacher plays the video with physical exercises.	this task with teacher's support	Assessment criteria: Use and follow with considerable support simple words, phrases, sentences as a support in speaking familiar topics. Point:2	always do my homework. I've got English homework today. 4 I don't skateboard. I haven't got a skateboard. I listen to music. I love music.
Physical training exercise -3 min	 and roll your hands.	Learners make up the sentences according to the descriptor: 1.Choose the name 2.Write about dos/don'ts 3.Write about abilities using can/can't	Total: 10 Self-assessment	Handout 2 https://youtu.be/7LphuLtabPc
The end of the lesson 3 min	Reflection Pupils evaluate themselves using evaluation lists. Teacher gives a homework and comment the work of Sts. Home Assignment: PB p.43 Ex.3(5sentences). Saying goodbye	Students watch and do physical exercises		

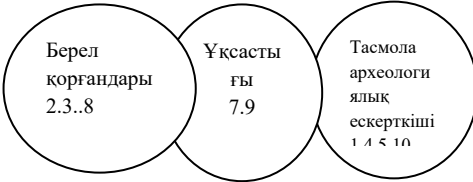
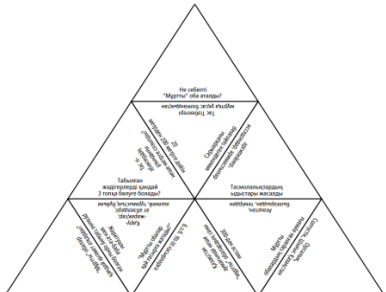
Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Тарих пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Рахаев Рамазан Сламжанұлы

ТАСМОЛА АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІ

Бөлім:	5.3 Сақтар
Педагогтің аты-жөні:	Рахаев Рамазан Сламжанұлы
Күні:	
Сынып: 5 А	Қатысушылар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Тасмола археологиялық мәдениеті. Зерттеу сұрағы: «Мұртты обалардың» ерекшелігі неде?
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	5.2.2.1 археологиялық ескерткіштерді сипаттау 5.2.1.2 ежелгі тайпалардың дүниетанымын сипаттау
Сабақтың мақсаты	Тасмола археологиялық мәдениетінің ерекшеліктерінмен танысады
Құндылықтар	Заң және тәртіп айы

Сабақтың барысы																																												
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар																																								
Сабақтың басы 3 минут 5 минут 5 минут	1.Ұйымдастыру: Сәлемдесу. Оқушылардың сабаққа дайындығын тексеру. Сынып оқушыларын суреттер арқылы топқа бөлу «Білімді таныт» әдісі бойынша https://view.genially.com/6798a9f3b71ccf4a1d05fd0d/interactive-content-berel сервисі бойынша үй тапсырмасы бойынша сұрақтарға жауап ала отырып, тақырыппен жаңа сабақтың тікелей байланысты екенін түсіндіреді 1-тапсырма. Жеке жұмыс «Керекті сөздер» Мәтіндегі көп нүктенің орнына керекті сөздерді қояды . 1) Тасмола мәдениетіаймағында орналасқан 2) Тасмола обаларын деп атайды 3) Обалар ..., ... қорғандардан және шығыс бағытта доғаланған ... тастардан тұрады. 4) Адамды жерлеу үшін жасалған сопақша обаның шығыс жағына салынған кіші обаға ... көмілген Керектісөздер Орталық Қазақстан ; жылқы; мұртты; үлкен, кіші; тізбек; ЕБҚ оқушы (көру және есту қабілеті төмен) сұрақтарға жауапты жазбаша ұсынады.	 Үй жұмысын пысықтайды Мәтінмен жұмыс Мәтіннен негізгі идеяны анықтайды	ҚБ Мұғалім оқушылар жауабын мұқият тыңдап кері байланыс беріп отырады Дескриптор Берілген сұрақтардың дұрыс жауабын табады – 2 б Дескриптор: Мәтіндегі көп нүктенің орнына керекті сөздерді қояды -2 б	https://view.genially.com/6798a9f3b71ccf4a1d05fd0d/interactive-content-berel Активинспаер программасы																																								
Сабақтың ортасы 17 минут	2-тапсырма. Топтық жұмыс. «Шілікті» тобының тапсырмасы: «Жеті септік» әдісі арқылы сұрақтарға жауап беру тапсырылады. ЕБҚ оқушы (көру және есту қабілеті төмен) сұрақтарға жауапты жазбаша ұсынады. <table border="1"> <thead> <tr> <th>Р/І</th><th>Септігі</th><th>Сұрақтар</th><th>Жауаптар</th><th>Топтық жазбалы</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td><td>Адам</td><td>кім?</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>2</td><td>Ел</td><td>қайда? немен?</td><td>- ел, - ел, - ел, - ел</td><td></td></tr> <tr> <td>3</td><td>Берел</td><td>кімге? неге? қайда?</td><td>-ға, -ге, -қа, -ке</td><td></td></tr> <tr> <td>4</td><td>Елмен</td><td>кіммен? немен?</td><td>-мен, -мен, -мен, -мен</td><td></td></tr> <tr> <td>5</td><td>Жатпа</td><td>кімде? неде? қайда?</td><td>-да, -де, -та, -те</td><td></td></tr> <tr> <td>6</td><td>Шығасы</td><td>қайда? неден? қайда?</td><td>-дан, -ден, -тан, -тен</td><td></td></tr> <tr> <td>7</td><td>Қазақстан</td><td>қайда? немен?</td><td>-мен, -ден, -нен</td><td></td></tr> </tbody> </table> «Берел» тобының тапсырмасы: Салыстырыңдар. «Мұртты обалар» деп аталатын мәтінді қолдана отырып, Берел қорғандары мен Тасмола археологиялық ескерткішінде кездесетін қандай ұқсастықтар бар? деген сұраққа жауап береді.	Р/І	Септігі	Сұрақтар	Жауаптар	Топтық жазбалы	1	Адам	кім?			2	Ел	қайда? немен?	- ел, - ел, - ел, - ел		3	Берел	кімге? неге? қайда?	-ға, -ге, -қа, -ке		4	Елмен	кіммен? немен?	-мен, -мен, -мен, -мен		5	Жатпа	кімде? неде? қайда?	-да, -де, -та, -те		6	Шығасы	қайда? неден? қайда?	-дан, -ден, -тан, -тен		7	Қазақстан	қайда? немен?	-мен, -ден, -нен		Септік сұрақтары мен жалғауларын пайдаланып сөйлем құрастырады Топ ережесін сақтай отырып, тапсырманы орындайды	Топ бір-бірін бағалайды Дескриптор Септік сұрақтары мен жалғауларын пайдалана отырып сөйлем құрастырады – 4 б Топ бір-бірін бағалайды Дескриптор Ескерткіштердің ұқсастықтары мен айырмашылықтарын	Тасмола мәдениетінің археологиялық ескерткішінен табылған олжалар суреттері Тақырыптық кесте Қосымша №3 https://yandex.kz/images/search?text=%D1%82%D0%BD%D1%8B%D2%9B+%D0%B6%D3%99%D0%B4%D1%96%D0%B3%D0%B5%D1%80%D0%B%D0%B5%D1%80%D1%96&pos=15&rpt=simage&img_url=http%3A%2F%2Fqasym.buketov.edu.kz%2Fwp-content%2Fuploads%2F2016%2F08%2Fv-
Р/І	Септігі	Сұрақтар	Жауаптар	Топтық жазбалы																																								
1	Адам	кім?																																										
2	Ел	қайда? немен?	- ел, - ел, - ел, - ел																																									
3	Берел	кімге? неге? қайда?	-ға, -ге, -қа, -ке																																									
4	Елмен	кіммен? немен?	-мен, -мен, -мен, -мен																																									
5	Жатпа	кімде? неде? қайда?	-да, -де, -та, -те																																									
6	Шығасы	қайда? неден? қайда?	-дан, -ден, -тан, -тен																																									
7	Қазақстан	қайда? немен?	-мен, -ден, -нен																																									

	Салыстыруды «Венн диаграммасы» әдісімен орындайды 1.300 ден астам оба табылған 2.Шығыс Қазақстанда орналасқан 3.3.Самашев зерттеген 4.Орталық Қазақстанда орналасқан 5.Б.з.б YII-III ғасырларға жатады. 6.М. Қадырбаев алғаш зерттеген. 7.Сақтардан қалған археологиялық ескерткіштер 8.Балауыздық құпия әдісін қолданған 9.Жылқылар қоса көмілген 10. Мұртты обалар деп атаған ЕБҚ оқушыға суреттер/иллюстрациялар ұсынылады; 2-тапсырма «Тасмола» тобының тапсырмасы: Мұртты обалардан табыған жәдігерлерді атаңыздар «Тарсия» әдісі арқылы тапсырманы орындайды ЕБҚ оқушығатақырып бойынша өз мысалымен толықтыруды, ойдан құрастыруды ұсыныңыз 	айқындайды - 46 Оқулықтан сөйлемдердің екінші бөлігін табады. Қиындыларды құрайды	айқындайды - 46 Топ бір-бірін бағалайды Дескриптор -Мәтіннен сөйлемнің жалғасын табады -Суретті құрастырады -Көркем тілмен жеткізеді -4 б	kam=tabbar&lr=102 95
Сабақтың соңы Бекіту 10 минут Кері байланыс 5 минут	Сабақты қорытындылау. Сәйкестендіру тапсырмаларын орындау тапсырылады https://wordwall.net/ru/resource/85810506 Оқушыларды бағалау Үйге тапсырма беру: Мұртты обада қазба жұмыстары турады археолог ретінде зерттеу күнделігін жазыңыздар. Рефлексия. «Мұғалімге хат» - Нені білдім, нені үйрендім? - Нені толық түсінбедім? - Нені білгім келеді? Білім алушылардың ойларын тыңдау <i>Ұнады</i> <i>Ұнаған жоқ</i> <i>Ұсыныс</i>	Сабақтың тақырыбын қорытындылау Бағалау критерийлері бойынша кері байланыс жасайды. Тақырып бойынша не білетінін, не білгісі келетінін, не білгенін жазады	Дескриптор Берлген мәліметтерді сәйкестендіреді -26 Оқушылар бағалау критерийлерім ен өз деңгейлерін бағалайды	https://wordwall.net/ru/resource/85810506/%d1%82%d0%b0%d1%81%d0%b0 https://bilimclass.kz/

Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Тарих пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Кәкім Мерей

XIX ҒАСЫРДЫҢ ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӘКІМШІЛІК-АУМАҚТЫҚ РЕФОРМАЛАР

Бөлім:		7.3 Қазақстан Ресей империясының құрамында			
Педагогтің аты-жөні		Кәкім Мерей			
Күні:					
Сынып:		Қатысушылар саны:			
Сабақтың тақырыбы:		XIX ғасырдың екінші жартысындағы Қазақстандағы әкімшілік-аумақтық реформалар. Зерттеу сұрағы: Патша өкіметі тарапынан «бөліп ал да, билей бер» ұстанымы қалай жүзеге асты?			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:		7.3.1.3 Ресей империясының отарлық саясатының себеп-салдарын анықтау			
Сабақтың мақсаты		Патша үкіметінің1867-1868 жж әкімшілік реформаларының жүргізілу себептері мен барысы туралы сабақ өн бойында тапсырмаларды орындай отырып анықтайды, талдайды, жинақтайды			
Бөлім:		7.3 Қазақстан Ресей империясының құрамында			
Сабақтың барысы					
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті		Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	1.Ұйымдастыру кезеңі: Оқушылармен сәлемдесіп, оқушыларды түгендеу. Галограмма сағатын оқушыларға таратып, штрих кодты сканерлеу.		Оқушылар галограммалық сағаттарды тағып, штрих кодты сканерлейді.	1.Мұғалімнің кері байланысы	1. Галограммалық сағат https://talking.co.de
2 мин					
3 мин	 2.Тақырыпты ашу: ➢Суреттерде нақты қандай үдеріс сипатталуда? ➢Қандай мәселе талқылануда? ➢Қандай іс-әрекет болып жатыр? ➢Бұл адамдар кімдер? Тақырыптық суреттер бойынша оқушылардың жауаптары тыңдалады. Сұрақ қойылады-		1. Оқушылар суреттер бойынша өз ойларын еркін жеткізеді. Саралау:сұрақтар жеңілден күрделіге қарай қойылады.	2.ҚБ «Жарайсың!» «Үздік жауап»	Мұғалімнің оқушылар жауаптарына кері байланысы. Бағалау критерилері. Әр дұрыс жауапқа 1 ұпай

1 минут	Сұрақ құрметті оқушылар қалай ойлайсыз қандай тақырып ? жауап: XIX ғасырдың екінші жартысындағы Қазақстандағы әкімшілік-аумақтық реформалар сабақтың тақырыбы, оқу мақсаттары хабарланады. Зерттеу сұрағына назар аударылады. «Бөліп ал да, билей бер» - ұлымы Қазақ жеріне Ресей патшалығының отарлау саясатында жүргізген реформаларының басқару жүйесіндегі іс-әрекеті. Тақырыпқа қысқаша шолу Әкімшілік реформаның себептері: ✓ 1822-1824жж. жүргізілген реформалардың жарамсыздығы; ✓ Сұтталдардың билігінің сақталуы; ✓ Ұлы жүз аймағының Ресей құрамына өтуі; ✓ Ресейдің еуропалық бөлігінде өнеркәсіптің қарқынды дамуы себепті ариан жұмысшы күші мен шикізат көздері қажет болды. 1867—1868 жж патша үкіметі реформасының негізгі мақсаты — қазақ өлкесінде отаршылдық тәртіпті нығайтуға бағытталды. Сабақта қолданылатын термин сөздер <i>Уақытша Ереже -</i> <i>Бөліп ал да, билей бер</i> <i>Әскери губернатор</i> <i>Уезд бастығы-</i> <i>Тыңшы</i> <i>Зейнетақы</i> <i>Түтін салығы</i> <i>Акушер-кіндік шеше</i> Галограмма сағатындағы түстер бойынша оқушылар 3 топқа бөлінеді.	үдерістер болып жатқанын сипаттай алады; - сурет бойынша нақты қандай үдерістер болып жатқанын нақты дәйектер келтіре әңгімелей алады. Оқушылар термин сөздерді дәптерге жазып алады		
Сабақтың ортасы 20 минут	3. «Жетіген» ойналіке. тақтаға ілініп тұрады оқушылар әр сұраққа жауап берген сайын асықты жетігенге жапсырады I топқа 1.«Бөліп ал да, билей бер» ұстанымы қалай жүзеге асты. 2.Әкімшілік реформаның себептері 3.1822 жыл мен 1867 жылғы реформалар айырмашылығы. 4. Әкімшілік бөліністер қалай бөлінді? 5. Әкімшілік- аумақтық бөлінісі мен қазіргі әкімшілік аумақтың бөлінісін көрсет. 6. «Уақытша Ереженің» нәтижесінде Қазақстанда болған әкімшілік-территориялық өзгерістерді картада белгілеңіз. 7.Әкімшілік реформалар қазақ қоғамына қалай әсер етті? Мұғалім сабақ барысында « Температураны өлшеу» әдісі арқылы қолдауды саралайды. (Қай тапсырманы орындап жатырсың?) Мұғалім-Рефлексивті агент. II топқа 1.Әкімшілік басқару жүйесі қандай сипатта болды? 2.Генерал-губернаторлықтың қандай құзыреттіліктері болды? 3. Әр аумақтық-әкімшілік сатының басындағы қандай лауазым иелері тұрды? Оларды кім тағайындады? 4. Үміткерлер қалай сайланды? 5. Түтін салығы дегеніміз не? 6.Генерал-губернаторлықтарға қазіргі қазақ жерінен басқа қандай аумақтар енгенін анықта?	Оқушылар ұлттық құндылықтарға байланысты «Жетіген» музыкалық аспабы сұрақтарына жауап береді, Дескриптор: Патша өкіметінің реформа жүргізілуінің кемінде себебін анықтайды;- әкімшілік реформалардың мақсатын сипаттайды; -Патша өкіметінің реформаны дайындау жұмыстарының кемінде іс-шарасын нақты дәйектер келтіре әңгімелейді; Дескриптор: Оқушылар алынған	3. Мұғалімнің топтардың жауаптарына кері байланыс жасайды; Бағалау критерилері: Әр дұрыс жауапқа 1 ұпай беріледі 4.Мұғалімнің оқушылар жауаптарына кері байланысы. Бағалау критерилері: Әр дұрыс жауап 1 ұпай	жетіген музикалық аспабы ҚБ құралы «Домбыра»

4 минут

7. Сіздердің ойларыңыз, қазақтар міндетті әскери борыш өтеуден босатылды?

III топқа:

1. Балалар арасындағы өлімнің көп болуы тек дәрігерлердің жетіспеушілігінен болды ма?
2. Көшпенділерді отырықшы шаруаға айналдырудың нәтижесіздігі немен байланысты болды?
3. Орыс шаруаларына бірқатар жеңілдіктер жасалуының себебі не?
4. Реформалар барысында жағымды өзгерістер?
5. Реформалар барысында жағымсыз өзгерістер?
6. 1822-1824 жылғы жарғылар неге жарамай қалды?
7. Қарашығын салығына сипаттама беріңіз.

4. Тапсырма жеке жұмыс

XIX ғасырдың 20-жылдары мен XIX ғасырдың 60-жылдарындағы реформалардың жағымсыз салдарын сәйкестендіріңіз.

1-тапсырма XIX ғасырдың 20-жылдары мен XIX ғасырдың 60-жылдарындағы реформалардың жағымсыз салдарын сәйкестендіріңіз.

Орта және Кіші жүз қазақтары өз мемлекеттілігінен түпкілікті айрылды.	XIX ғасырдың 20 ж.
Қазақтарға болыс және ауыл старшыны деген ең төменгі дәрежедегі қызыметтер ғана тиіді.	XIX ғасырдың 60 ж.
Көшпелі және жартылай көшпелі мал шаруашылығы құлдырай бастады.	XIX ғасырдың 20 ж.
Патша үйінегі Қазақ елінің табиғи бай ресурстарын барынша пайдаланды.	XIX ғасырдың 60 ж.
Құнарлы жерлер ішкі Ресейден қоныс аударып келген орыс шаруалары мен қазақтарға, Ресей билеушісіне Ресейдің мемлекеті меншігіне өтті.	XIX ғасырдың 20 ж.
Көшу еркіндігін шектеді. Салықтың қатаң болғандықтан малшылар бейтәтті.	XIX ғасырдың 20 ж.

Жауабы :

Жауабы:

Орта және Кіші жүз қазақтары өз мемлекеттілігінен түпкілікті айрылды.	XIX ғасырдың 20 ж.
Қазақтарға болыс және ауыл старшыны деген ең төменгі дәрежедегі қызыметтер ғана тиіді.	XIX ғасырдың 60 ж.
Көшпелі және жартылай көшпелі мал шаруашылығы құлдырай бастады.	XIX ғасырдың 20 ж.
Патша үйінегі Қазақ елінің табиғи бай ресурстарын барынша пайдаланды.	XIX ғасырдың 60 ж.
Құнарлы жерлер ішкі Ресейден қоныс аударып келген орыс шаруалары мен қазақтарға, Ресей билеушісіне Ресейдің мемлекеті меншігіне өтті.	XIX ғасырдың 20 ж.
Көшу еркіндігін шектеді. Салықтың қатаң болғандықтан малшылар бейтәтті.	XIX ғасырдың 20 ж.

ЕБҚ

Сұрақ:

1. XIX ғасырдың 60 жылдары қазақтарды басқару жүйесін өзгерту үшін құрылған комиссияны кім басқарды?

Жауап: И.И.Бутков

2. 1867-1868 ж. Ж реформаны жүргізген орыс патшасы?

Жауап: Александр II

3. 1867 жылы қай облыстарды басқару жөнінде ереже шықты?

Жауап: Сырдария мен Жетісу

4. 1868 жылы қай облыстарды басқару жөнінде ереже шықты?

Жауап: Торғай, Орал, Ақмола, Семей.

ақпараттарды сәйкестендіру арқылы өзін бағалайды

Бағалау критерилері:
Әр дұрыс жауап 1 ұпай

Бағалау критерилері:
Толық 7 дұрыс жауапқа- 3 ұпай,
5-6 дұрыс жауапқа-2 ұпай,
4 дұрыс жауап болса 1 ұпайдан
/ оқушылар өз-өзін бағалайды/

ҚБ құралы
«Домбыра»

Бағалау критерилері:
Әр дұрыс жауап 1 ұпай
/ Мұғалім бағалайды/

Бекіту 8 минут

5. «Zipgrade» жасанды интеллект арқылы оқушылар білімін ширату. Тест тапсырмалары беріліп, тексеру.

1867–1868 жылдардағы реформалардың отаршылдық сипаты бойынша білімдеріңізді тексеру үшін төмендегі тест сұрақтарына жауап беріп көріңіз:

1. 1867–1868 жылдардағы реформалардың негізгі мақсаты қандай болды?

5. Тест сұрақтарын талдап, жауап парақтарына белгілейді.

5. Жауап парақтарын сканерлейді

Оқушыладыр бағалау критерийлерімен бағалайды.

5. ҚБ құралы
«Домбыра»

- a) Қазақ халқының мәдени дамуын қолдау
 b) Ресей империясының отаршылдық басқару жүйесін нығайту
 c) Қазақстанның тәуелсіздігін қамтамасыз ету
 d) Сауда қатынастарын дамыту
- 2. Реформа нәтижесінде Қазақстан аумағы қалай бөлінді?**
 a) Ұлыстар мен рулық басқару жүйесі сақталды
 b) Облыстарға және уездерге бөлінді
 c) Дербес мемлекеттерге бөлінді
 d) Географиялық аймақтарға бөлінді
- 3. Жаңа реформалар бойынша генерал-губернаторлықтар саны қанша болды?**
 a) 1 b) 2 c) 3 d) 4
- 4. Реформаның нәтижесінде қайсы басқару органы негізгі билікті иеленді?**
 a) Ауылдық старшындар b) Генерал-губернатор
 c) Билер кеңесі d) Хан кеңесі
- 5. Түркістан генерал-губернаторлығына қандай облыстар кірді?**
 a) Ақмола, Семей b) Жетісу, Сырдария
 c) Орал, Торғай d) Бөке йОрдасы, Маңғыстау
- 6. 1867–1868 жылдардағы реформалар барысында қандай сот жүйесі енгізілді?**
 a) Дәстүрлі билер соты b) Ресейлік сот жүйесі
 c) Халық соты d) Хандық сот жүйесі
- 7. Патша үкіметінің реформалары қазақ жеріндегі қандай құқықтарды шектеді?**
 a) Жерді жеке меншікке алу құқығын
 b) Рулық жерлерді пайдалану құқығын
 c) Сауда жасау құқығын
 d) Салық төлеуден босату құқығын
- 8. Қазақтардың қандай әлеуметтік тобының құқықтары шектелді?**
 a) Байлар мен билердің b) Малшылардың
 c) Жасақтардың d) Кедей шаруалардың
- 9. 1867 жылғы реформа қай аймақтарды қамтыды?**
 a) Оңтүстік Қазақстан b) Солтүстік Қазақстан
 c) Батыс Қазақстан d) Барлық аймақтар
- 10. Ресей империясы реформаларды жүзеге асыру үшін қандай тәсіл қолданды?**
 a) Халықты келісімге шақыру
 b) Әскери күш қолдану
 c) Діни насихат жүргізу
 d) Мәдени алмасу
- 11. Реформаның нәтижесінде қазақ халқы қандай құқықтарынан айырылды?**
 a) Салық төлеуден босату
 b) Дәстүрлі басқару жүйесін пайдалану
 c) Мал шаруашылығымен айналысу
 d) Ауылдық сайлау құқығы
- 12. Реформалардың отаршылдық сипаты неде көрініс тапты?**
 a) Қазақ жерінің толығымен отарлануында
 b) Қазақ мәдениетінің дамуы
 c) Қазақтарға автономия берілуінде
 d) Қазақтардың діни еркіндігі
- 13. Реформа нәтижесінде қазақтардың әскери қызметке шақырылуы туралы не айтылды?**

Бағалау**критерилері:**

0-8 дұрыс жауап

-2 ұпай

9-12 дұрыс жауап

-3 ұпай

13-16 дұрыс

жауап-4 ұпай

17-20 дұрыс

жауап-5 ұпай

Кері байланыс 5 минут	а) Әскери қызметке міндетті түрде шақырылды б) Әскери қызметке алынбады с) Тек ерікті түрде шақырылды д) Орыс әскеріне толықтай қосылды 14. Реформалар бойынша жергілікті басқару жүйесі қалай өзгерді? а) Қазақтардың өзін-өзі басқаруы күшейді б) Ресей шенеуніктерінің рөлі артты с) Хан билігі қалпына келтірілді д) Ру басшыларының құзыреті артты 15. Патша үкіметі реформаларды енгізу арқылы қандай мақсатты көздеді? а) Қазақ халқының экономикалық жағдайын жақсарту б) Ұлт-азаттық қозғалыстарды басу с) Қазақтардың діни сенімдерін нығайту д) Сауда қатынастарын нығайту 16. Қазақ жерлерінің отарлануы барысында қандай өзгерістер болды? а) Жергілікті халықтың көші-кон еркіндігі сақталды б) Жерлер мемлекеттік меншікке айналды с) Жергілікті халық жерді өз меншігіне алды д) Мал шаруашылығы дамыды 17. Реформалар нәтижесінде ауылдарда кімдер негізгі билік иеленді? а) Ауыл старшындары б) Генерал-губернатор өкілдері с) Халық депутаттары д) Жасақ басшылары 18. Реформалардың нәтижесінде қандай салық жүйесі енгізілді? а) Дәстүрлі салық жүйесі б) Ресейлік салық жүйесі с) Исламдық салық жүйесі д) Халықты салық жүйесі 19. Қазақтардың дәстүрлі өмір салтына реформалардың қандай әсері болды? а) Тәуелсіздіктің нығаюы б) Отаршылдық езгінің күшеюі с) Өзін-өзі басқарудың артуы д) Экономикалық жағдайдың жақсаруы 20. 1867–1868 жылдардағы реформалардың ұзақ мерзімді салдары қандай болды? а) Қазақ жерлерінің тәуелсіздігі б) Ұлт-азаттық көтерілістердің күшеюі с) Халықтың әл-ауқатының артуы д) Қазақ мәдениетінің нығаюы 1867–1868 жылдардағы реформалар бойынша тест сұрақтарының жауап кілті: 1.б) 2. б) 3 с) 4.б) 5.б) 6.б) 7. б) 8.а) 9.д) 10.б) 11.б) 12.а) 13.б) 14.б) 15.б) 16.б) 17.б) 18.б) 19.б) 20.б) Кері байланыс: «Бағдаршам» әдісі Оқушылардың алған білімдері мен дағдыларын қорытындылап, түйіндеу үшін «Бағдаршам» формуласы бойынша сабақты қорытындылау. Оқушылар бүгінгі сабақты түстермен қорытындылайды.		Мұғалімнің кері байланысы: Жалпы топ бойынша және жеке оқушылар жауаптарына, жинаған ұпайларына сәйкес бағалау өлшемдері бойынша бағаланады. 10 балдық жүйе:	0-4 ұпай-2-
------------------------------	---	--	---	---------------------------

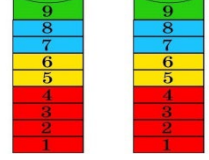
Бағалау 2 минут	• Мен барлығын түсіндім, тапсырмаларды орындадым деген жағдайда (жасыл стикер); • Мен орташа түсіндім, тапсырмаларды орындауда қиналдым деген жағдайда (сары стикер); • Ешнәрсе түсінбедім, тапсырмаларды орындауда қатты қиналдым деген жағдайда (қызыл стикер) Мұғалімнің қорытындылауы: Рефлексия Үйге тапсырма: XIX ғасырдың екінші жартысындағы Қазақстандағы әкімшілік-аумақтық реформалар тақырыбы бойынша қосымша ақпараттар жинау, тақырыпты оқуға		5-6 ұпай-3 қанағ 7-8 ұпай-4 жақсы 9-10 ұпай-5 үздік Топтық бағалау: Топ мүшелерінің жалпы жинаған ұпайлары қосылып есептеледі, соған сәйкес тиісінше 1,2,3 орындар беріліп, ынталан дырылады.	үлестірмелі қағаздар
-----------------	--	--	--	----------------------

Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
 «А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
 Ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог-модератор
 Сапаш Бектұр Манарбекұлы

USE OF ENGLISH: TALKING ABOUT THE PAST

Unit5: Creativity	Lesson 57
Teacher name:	Sapash B
Date:	
Grade: 5a	Number present:
Lesson title	Use of English: Talking about the past
Learning objectives	5.2.4.1 understand the main points of supported extended talk on a range of general and curricular topics; 5.3.7.1 use appropriate subject-specific vocabulary and syntax to talk about a limited range of general topics 5.4.3.1 understand the detail of an argument on a limited range of familiar general and curricular topics; 5.6.3.1 use a structure <i>to be going to</i> to ask about plans.
Lesson objectives	Learners will be able to: - To consolidate information in a text and further practise the past simple of irregular verbs (negative and affirmative) - To practise the past simple of irregular verbs (interrogative) and short answers
Value links	Perseverance – People who value perseverance will work through adversity and be determined to get a result. This is a great treat for employees and entrepreneurs alike.
Сабақтың барысы	

Stages / Time	Teachers actions	Students actions	Assessment criteria	Resources
Beginning of the lesson Warming-up 3 min Pre-learning «Brainstorming» method 7 min.	Organization moment : 1. Greeting. Ask about the weather. The teacher sets the lesson objectives, letting students know what to anticipate from the lesson. Warming up Where are you from? How old are you? What color is it? How many students are there in class? What day of the week today? Lead - in 	The aim: To develop pupils speaking skills and create friendly atmosphere Efficiency: By wishing each other they feel better and feel the support of others <i>Students of the class are listed.</i> Students' attention is drawn to the lesson. Learners talk about favourite day previous lesson vocabulary Determines the topic and purpose of the lesson Students say different words from the picture <i>What did you do yesterday?</i>	The teacher to assess learners for their ability. "Good job! Well done!" <i>Formative Assessment</i> <i>Good job!</i> Descriptor: - know key phrases - can make sentence - know vocabulary of previous lesson Total: 1 point Assessment criteria - Learners have met the learning objectives if they can talk about the past	<i>Pictures</i> <i>worksheet</i> <i>Student's book</i>
Middle of the lesson Presentation part. 30 min	Ex:5 P:69 - Explain the task and read out the example. - Ss complete the task. - Check Ss' answers. Ex: 6 P: 69 - Ss work in pairs and ask and answer, as in the example. Monitor the activity around the class and then ask some pairs to share their answers with the class.y Ex: 7 P: 69 - To practise using time expressions with the past simple Explain the task and read out the example. Elicit a variety of personal sentences from Ss around the class Ex: 8 P: 69 - To practise the past simple (regular + irregular verbs) interrogative and short answers Ss ask and answer in pairs, as in the example. Monitor the activity around the class and then	Pupils read the text again and correct the false statements. ANSWERS 2 The English didn't build Sauran. The Arabs built it. 3 Kamila and her family didn't spend the whole day there. They spent the whole morning. 4 They didn't speak to any tour guides. They spoke to some archaeologists. 5 They didn't eat their lunch inside. They ate it outside. 6 They didn't see many people exploring the city. They saw eagles, horses, lizards and cute tortoises exploring the city. Pupils ask and answer, as in the example. ANSWERS 2 A: Did your dad read a book last week? B: Yes, he did./No, he didn't. 3 A: Did you listen to music yesterday? B: Yes, I did./No, I didn't. 4 A: Did you buy a DVD last month? B: Yes, I did./No, I didn't. 5 A: Did your family visit a castle last year? B: Yes, they did./No, they didn't. Pupils use the time expressions to write or say sentences about yourself, as in the example. ANSWERS I watched TV last night. I ate fish last Sunday.	Descriptor: -read the text -correct the false statements Total: 2 point rbal support» method is used to help Ss use new words in the sentences. Descriptor: -ask and answer Total: 2 point Descriptor: - use the time expressions - write or say sentences about yourself Total: 2 point Descriptor: -use these verbs - find out what your partner did Total: 2 point	 Card Worksheet Students book

	ask some pairs to ask and answer in front of the rest of the class. Conclusion during the lesson some tasks differentiated by outcomes of the students and by their abilities.	I got up late yesterday morning. I visited a castle two years ago Pupils use these verbs to find out what your partner did last weekend ANSWERS A: Did you eat fish? B: No, I didn't. A: Did you study English? B: No, I didn't. A: Did you go out? B: Yes, I did. A: Did you read a book? B: No, I didn't, etc.	-Make CCQ questions Yes / No Total: 10 point	
End of the lesson 5 min	FEEDBACK Learners provide feedback on what they have learned at the lesson. <u>Ex:</u> Home task:		Poster Success 	

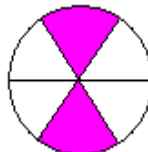
Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Биология пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Кулжанова Гульфайруз Бахбергеновна

МЕНДЕЛЬ АШҚАН БЕЛГІЛЕРДІҢ ТҰҚЫМ ҚУАЛАУ ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫ. ТҰҚЫМҚУАЛАУШЫЛЫҚТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ ГИБРИДОЛОГИЯЛЫҚ ӘДІСІ. Г.МЕНДЕЛЬ АШҚАН БЕЛГІЛЕРДІҢ ТҰҚЫМ ҚУАЛАУ ЗАҢДЫЛЫҒЫ

Бөлім:	«Тұқым қуалаушылық пен өзгергіштік заңдылықтары»
Педагогтің аты-жөні:	Кулжанова Г.Б.
Күні:	
Сыныбы: 9 «б»	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	Мендель ашқан белгілердің тұқым қуалау заңдылықтары. Тұқымқуалаушылықты зерттеудің гибридологиялық әдісі. §33.Г.Мендель ашқан белгілердің тұқым қуалау заңдылығы.
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	9.2.4.1 - генетиканың дамуы мен қалыптасуындағы Мендель зерттеулерінің рөлін бағалау.
Сабақтың мақсаты:	Мендель ашқан белгілердің тұқым қуалау заңдылықтарын сипаттайды және генетиканың дамуы мен қалыптасуындағы Мендель зерттеулерінің рөлін бағалайды;
Құндылықтар	Заң және тәртіп айы

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 2 мин	I.Ұйымдастыру кезеңі: а)Оқушылармен сәлемдесу, түгендеу. Психологиялық жағымды ахуал туғызу үшін « Жақсы сөз жарым ырыс » әдісін пайдаланып, сынып басшысы бүгінгі күнге жақсы тілегін айтады;	(Оқушылар ұстазымен сәлемдеседі, Сынып басшысы бүгінгі күнге жақсы тілегін айтады;)		Оқулық, жұмыс дәптері, кітап, дәптер, қалам
10 мин	Үй жұмысы: « Менен сұрақ, сізден жауап» әдісі 1. «Про» сөз алды қосымшасы латын тілінде қандай мағына береді.- бірінші 2.Кариокинез деген не? Ядроның бөлінуі 3.Бір жасушадан 2 жас жасуша түзілетін бөліну әдісі- Митоз 4.Цитоплазманың бөліну үдерісі басталады.- Цитокинез 5.Қандай фазада центромера үзіледі? Анафазада 6.Қандай фаза центромера қосылған орынның үзілуінен басталады.- Анафаза 7.Қандай фазада хромосомалар экватор бойынша орналасады? Метафаза 8. Адамның жасуша ядросында қанша хромосома болады? 46 9.Гомологты хромосомалардың жақындау үдерісі- Конъюгация 10.Гомологты хромосомалар бөліктерінің алмасу үдерісі жүреді- Кроссинговер 11. Нәтижесінде хромосома саны азаятын және жасушаның диплоидты күйден гаплоидты күйге өтетін бөліну әдісі- Мейоз 12.Оның 8 фазасы бар- Мейоз 13.Зигота дегеніміз не- Ұрықтанған жұмыртқа жасушасы. 14.Бір нәрсенің кему үдерісі қалай аталады- редукциялық бөліну 15.Хромосома жиынтығы сақталатын бөліну әдісі- Митоз 16. 4 фазасы бар- Митоз 17.Жас жасушалар бастапқы жасушаны дәл көшіреді- Митоз 18.Дене жасушаларының көбею әдісі- Митоз 19.Бөліну арқылы түзілген жаңа жасушаның өзіндік бөлінуге дейінгі кезеңі- Жасушалық цикл 20.Бөлінуге даярлық кезең- Интерфаза	(Өткен сабақ бойынша берілген сұрақтарға жауап береді)	Бағалау критерийі: -Жасушадағы бөліну үдерісін зерделейді; Дескриптор: -митозға және мейозға тән қасиеттерді сипаттайды. Дұрыс болса «+», бұрыс болса «-» белгісін қояды.	
10мин	Ой қозғау. «Қызықты мәлімет» әдісі арқылы жаңа сабақты байланыстыру мақсатында ой қозғау. Жеті ата туралы мәліметтер үйден қарап келеді. Тақырыпқа байланысты «Видеоролик» көрсетеді. https://smk.edu.kz/Course/Topic/16/9415?lang=2	(Әр оқушы өз ойымен бөліседі. Бір-бірінің пікірін толықтырып, пікір алмасады, берілген қызықты мәліметтер бойынша ой қозғау арқылы жаңа сабақты байланыстырады;)		

		Кітапта берілген мәліметпен танысады											
Сабақтың ортасы 6 мин	1 тапсырма. «Тарсия» әдісі. Жұптық жұмыс Термин сөздерді сәйкестендіреді 1.Белгілердің тұқым қуалау заңдылығын және өзгергіштігін зерттейтін ғылым қалай аталады? Генетика 2. Латынша басылушы, кейін шегінуші дегенді білдіреді? Рецессивті белгі 3. Генетикадағы гибридологиялық әдіспен қатар бірге қолданылатын негізгі және ерекше әдіс Генетикалық талдау 4.Өздігінен тозаңдану кезінде екінші ұрпақ будандарында белгілердің 3:1 арақатынасында байқалатын заң Ажырау заңы 5. Бұршақта зерттеу нысаны ретінде артықшылығы Белгілер саны аз 2 тапсырма. Топтық жұмыс «Wordwall» платформасын пайдаланып орындайды. https://wordwall.net/resource	(Әр жұп оқушы сұрақтарды жауаптармен сәйкестендіреді. Бір-бірінің пікірін толықтырып, пікір алмасады, берілген тапсырманы орындайды, қорытындылайды;) (Әр топ мүшелері өздеріне берілген тапсырманы орындайды)	Бағалау критерийі: -Мендель ашқан тұқым қуалау заңдылығын біледі. Дескриптор: -Мендель ашқан тұқым қуалау заңдылығын сипаттайды. Дұрыс болса «+», бұрыс болса «-» белгісін қояды. Бағалау критерийі: Зерттеу нысаны ретінде бұршақтың артықшылықтары мен Мендель тәжірибелері арасындағы байланысты біледі. Дескриптор: -Зерттеу нысаны ретінде бұршақтың артықшылықтары мен Мендель тәжірибелері арасындағы байланысты анықтайды. Дұрыс болса «+», бұрыс болса «-» белгісін қояды	Оқушы алдындағы оқулықтар, А4 форматты шеңбер қағаздар 									
10 мин	3 тапсырма. «Жекпе-жек» әдісі. Тақырыпқа байланысты 1 сұрақ, 3 жауаптан тұратын тест құрастырады.	(3 қатар оқушылары 3 варианттан тұратын тест құрастырады, қалған қатар оқушылары жауап береді)	Бағалау критерийі: Мендель ашқан белгілердің тұқым қуалау заңдылықтарына тест құрастыра отырып, генетиканың дамуы мен қалыптасуындағы Мендель зерттеулерінің рөлін біледі; Дескриптор: Мендель ашқан белгілердің тұқым қуалау заңдылықтарына тест құрастырады. генетиканың дамуы мен қалыптасуындағы Мендель зерттеулерінің рөлін бағалайды; Дұрыс болса «+», бұрыс болса «-» белгісін қояды.										
Сабақтың соңы 3-мин	Үй жұмысы: 33 тақырыпты оқу. Кері байланыс: Сабақ мазмұны бойынша ойынды білдір әдісі. <table><tr><td colspan="3">Сабақ мазмұны бойынша ойынды білдір</td></tr><tr><td>Қандай жаңа білім алдың?</td><td>Алған білімді қолдана аласың ба?</td><td>Саған қиындық тудырған түсініктер</td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>	Сабақ мазмұны бойынша ойынды білдір			Қандай жаңа білім алдың?	Алған білімді қолдана аласың ба?	Саған қиындық тудырған түсініктер				(Оқушылар бүгінгі сабақтың мақсатына жеткізетін тапсырмалар орындауына қарай, өз түсінгенін, пікірін, өз ойын айту арқылы сабаққа қорытынды жасайды)	Бағалау. 4 «+» болса-9 балл 3 «+» болса-7 балл 2 «+» болса-6 балл	Үлестірме қағаз
Сабақ мазмұны бойынша ойынды білдір													
Қандай жаңа білім алдың?	Алған білімді қолдана аласың ба?	Саған қиындық тудырған түсініктер											

**Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Информатика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Шалғымбаева Рысгуль Кокеновна**

МӘЛІМЕТТЕР ТИПТЕРІ

Бөлім	Python тілінде программалау	
Педагогтың аты-жөні	Шалғымбаева Р.К.	
Күні		
Сынып 6А	Қатысушылар саны	Қатыспағандар саны
Сабақтың тақырыбы:	Мәліметтер типтері	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	6.3.3.1 деректер түрлерін жіктеу	
Сабақтың мақсаты:	Барлық оқушылар: «Деректер типі» туралы анықтама береді Көптеген оқушылар: Python тілінің синтаксисін пайдаланып, программа жазады Кейбір оқушылар: берілген программаның кодын жазады, тексереді.	

Сабақтың кезені/ уақыт	Педагогтың әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	1. Оқушылармен амандасу. «Шаттық шеңберін» құрып, тілек айтады. «Математикалық проблема» арқылы 2 топқа бірігеді. 2. Үй тапсырмасын тексеру. Оқушылар дәптерлерді өзара ауыстырады, үй тапсырмасын тексереді «Бұзық телефон» әдісі арқылы үй тапсырмасын сұрау. 3. Сабақтың тақырыбы мен мақсаттарымен таныстыру.	1. Мұғаліммен амандасады. Тілек айтады Сыбырлау арқылы жауап береді 2. Сабақтың тақырыбын дәптерге жазады. 3. Сабақтың мақсаттарымен танысады.	Мұғалімнің оқушылар жауаптарына кері байланысы.	Жұмыс дәптері слайд
Сабақтың ортасы	Жаңа тақырыпты түсіндіру. Дерек- өңделмеген әртүрлі фактілер, цифрлар. Өңдеудің нәтижесінде белгілі бір мағынаға ие болған дерек ақпаратқа жатады. Программалау тілдерінің көмегімен деректерді өңдеу үшін оларды типтерге жіктейді. Сандық ақпарат сандық деректерден құрылады. Мәтіндік ақпарат- символдық және жолдық деректерден құралады. Деректердің жіктелуі оларды компьютерде өңдеу кезінде маңызды рөл атқарады.	Мұғалімді тыңдайды		Презентация

	Тұрақты, айнымалы және өрнектер қабылдай алатын мәндерді, олармен орындауға болатын амалдардың жиынтығын деректер типі деп атайды. Кез келген тұрақты, айнымалы функция немесе өрнек өзіне тән бір ғана типпен сипатталады. Деректердің типін білу осы типтегі айнымалылардың қолдану ауқымы (шегі) мен оған қолданылатын амалдарды анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар деректер типі ақпаратты қалай түсіну керектігін көрсетеді. Деректер типі. Python-да қолданылатын деректер бүтін сан, нақты сан, жолдық және логикалық типтердің біріне жатады. Оқулық § 3.3, 83-бет, 1-кесте. Айнымалылардың типі. Программалау барысында деректерді және олармен амалдар орындалғаннан кейінгі нәтижелерді айнымалыларда сақтайды. Айнымалылардың атауы мен типі болады. Тип айнымалының қабылдайтын мәнін, осы айнымалымен жасалатын әрекетті және оны сақтауға қажет жадты анықтайды. Python-да қолданылып жатқан айнымалының қай типке жататынын type () функциясымен анықтауға болады. 1-тапсырма «Зерттеушілік конференциясы». Жеке жұмыс Оқулық § 3.3, 84-бет, «Практикада қолдану» тапсырмасы 2-тапсырма. Жеке жұмыс. Python программаны іске қосып, Python тілінің синтаксисін пайдаланып, программа жазу. 3-тапсырма. Топтық жұмыс. Ұзындық L миллиметрде берілген. Берілген ұзындықты километр, метр, сантиметр және миллиметрде өрнектейтін программа жаз. 4-тапсырма. Топтық жұмыс. Программалау барысында сандық деректерді емес, айнымалыларды қолдану алгоритмнің қай қасиетімен байланысты деп ойлайсың?- айнымалыларды қолдану алгоритмнің қандай қасиетімен байланысты екенін түсіндіру.	Анықтамасын дәптерге жазады Анықтамасын дәптерге жазады. 1-тапсырманы орындайды 2- тапсырманы орындайды 3-тапсырманы орындайды 4-тапсырманы орындайды	Мұғалімнің оқушылар жауаптарына кері байланысы. Дескриптор: - Python программаны іске қосады; - Python тілінің синтаксисін пайдаланып, программа жазады; -берілген секундтарды сағатпен, минут және секундпен өрнектейтін программа құрады. 3 балл Дескриптор: - Python программаны іске қосады; - Python тілінің синтаксисін пайдаланып, программа жазады; -берілген программаның кодын жазады, тексереді. 3 балл Дескриптор: - Берілген ұзындықты километр, метр, сантиметр және миллиметрде өрнектейтін программа жазады. 1 балл Дескриптор: -Программалау барысында сандық деректерді емес, айнымалыларды қолдану алгоритмнің қай қасиетімен байланысты деп ойлайсың? -айнымалыларды қолдану алгоритмнің қандай қасиетімен байланысты екенін түсіндіреді. 2 балл	Жұмыс дәптері карточка оқулық Карточка
Сабақтың соңы	1.Оқушыларға өзін-өзі бағалауды ұйымдастырады. 2.Кері байланыс: «Смайлик» Үйге тапсырма: § 3.3 оқу, 85-бет, 1-тапсырма*	Өзін-өзі бағалау.		Плакат /слайд/

Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Көркем еңбек пәні мұғалімі, педагог-модератор
Түлегенова Акмарал Октябриятовна

ТОҚЫМА БІЗБЕН ТОҚУ. ТОҚЫМА БІЗ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТҮРЛЕРІ. ТОҚУ ТӘСІЛДЕРІ МЕН ТЕХНИКАЛАРЫ

Бөлім:		Сәндік қолданбалы өнер			
Педагогтің аты- жөні		Түлегенова Акмарал Октябриятовна			
Күні:					
Сынып					
Сабақтың тақырыбы:		Тоқыма бізбен тоқу. Тоқыма біз және оның түрлері. Тоқу тәсілдері мен техникалары.			
Сабақта меңгерілетін оқу мақсаттары		6.1.5.2-Шығармашылық идеяларын іске асыру үшін нобайлар, техникалық суреттер мен сызбалар орындау 6.1.4.2-Материалдық шығынды анықтау (сандық көрсеткіштер)			
Сабақтың мақсаты:		➤ оқушылар тоқыма біздің түрлерімен танысады. ➤ Тоқыма бізбен тоқу тәсілдерімен техникаларын үйренеді. ➤ Оң және теріс тоқуды үйренеді			
Сабақтың барысы					
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті		Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Басталуы	Оқушылармен сәлемдесіп, түгелдеу Психологиялық ахуал «Өрмекшінің торы» әдісі Өткен тақырыпты еске түсіру 1.Ілмек бізбен тоқу техникасы қандай? 2.Бұйымның қолданысына қарай қандай жіптер пайдаланылады? 3.Тоқыма тоқуға арналған құралдарды ата? 4.Ілмекбіз жіптің қалыңдығынан неше есе жуан болады? Оқушылардан біршама жауаптар алынғаннан кейін ілмек бізбен тоқылып жасалған бірнеше бұйымдардың, бас киім, ойыншықтар, көрсетіледі.		Оқушылар амандасып ,бір-біріне сәттілік тілейді.	Қалыптас тырушы бағалау: Бірін –бірі бағалау.	Оқулық тағы түсініктемелер мен берілген суреттер
Ортасы	Сабақтың тақырыбы мен мақсатын түсіндіру Тоқыма бізбен тоқуда оң және теріс шалмалар қолданылады. Оларды алма- кезек пайдаланып тоқу тәсілдерін үйлестіру арқылы әртүрлі өрнек салуға болады.Әрбір жаңа қатар жиектеме (шеттік) әр қатардың бірінші және соңғы шалмасы. Олар өрнектен тыс болады. Бірінші шалма байланбайды, соңғысын теріс не оң етіп(тоқылатын өрнектің түріне қарай) тоқиды.		Оқушылар жеке жұмыс жасап үйренеді	«Ою» әдісі арқылы бағалау	Дайын бұйымдар Шалма тоқыма бізбен тоқудың видеосы Тоқыма біздің түрлері

	Соңғы қатардың шалмалары түрліше бекітіледі. Тоқуға кіріспес бұрын құрал- жабдық пен материалдарды тоқыма біз бен иірім жіпті тандап алу керек. Тоқыма біздің түрлері Материалына қарай: болат, сүйек ,алюминий,пласмасса, ағаш, бамбук, эбонит және т.б Пішіні мен өлшеміне қарай: дөңгелек, шаршы пішінді, тік(түзу) айналма қосалқы, шұлық тоқуға арналған, қысқа, ұзын болады. Есте сақтандар: тоқыма біз бұйым тоқылатын жіптен 1,5-2 есе жуан болуы керек. Тоқыма бізбен тоқылған бұйымдарды көрсетеміз Тоқу тәсілдері мен техникасының видеосын көрсетеміз Тәжірибе жұмысын бастамас бұрын алдымен тоқудың қауіпсіздік ережелерін біліп алу қажет. 1.Құрал жабдықтарды арнайы қобдишада ұстау 2.Әкелген құралдар санын білу 3.Көршісіне бізді дұрыс ұсыну 4.Қайшыны арнайы орында ұстау 5. Жұмыс орнын жинау 1.Бізге шалма тереміз(8 жұмыс және 2 жиектеме шалмалары). 2.Оң шалмамен 5см тоқыма тоқимыз 3.Соңғы қатардың шалмаларын бекітеміз Сергіту сәті «Қазақша ою» қимылдары Ұяшықтағы бекіту сұрақтары, сұрақтарға жауап береді Тоқыма біздер қандай болады? Тоқыма бізбен тоқыған кезде қандай шалмалар қолданылады? Олардың қандай ерекшеліктері қандай? Оқушылар өз тоқымаларын тоқылуын көрсетеді. Өздерінің және сыныптастарының жұмыстарын бағалайды	Сергіту жаттығуы	Дискриптор 1.Тоқыма бізбен бастапқы шалмалар жасап үйренеді 2.Тоқу техникасы мен тәсілдерін үйренеді «Қазақша ою» қимылдары	Видео
Аяқталуы	Кері байланыс «Білім қоржыны» әдісі Жұмыс орнын тазалау.	Кері байланыс береді	«Білім қоржыны» әдісі.	

Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
Еншилесова Жанар Исагуловна

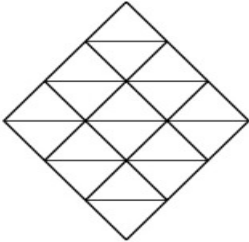

С. МҰРАТБЕКОВТІҢ «ЖУСАН ИІСІ» ӘНГІМЕСІНІҢ ТАҚЫРЫБЫ МЕН ИДЕЯСЫ

Бөлім	III бөлім. «Мен – балаң, жарық күнде сәуле қуған...»
Педагогтің аты-жөні:	Ж.Еншилесова
Күні:	
Сыныбы: 6 «А»	Қатысушылар саны: Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы:	С. Мұратбековтің «Жусан иісі» әңгімесінің тақырыбы мен идеясы
Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	6.1.2.1 әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені идеясы арқылы түсіндіру.
Сабақтың мақсаты	<u>Барлық оқушылар үшін:</u> Әңгімеде көтерілген әлеуметтік- қоғамдық мәселені идеясы арқылы түсінеді.
Құндылықтарға баулу:	«Заң және Тәртіп» құндылығы
Апта дәйексөзі	Әділет жолы-адал жол
Ойлау деңгейлері	Қолдану, талдау, жинақтау

Сабақ кезеңі/ Уақыты	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс-әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы Ұйымдастыру кезеңі 2 мин Мағынаны ашу.	Амандасу. Бүгінгі күнге бір-бірімізге сәттілік тілеу. «Ауылым» әнін тыңдату арқылы сабақтың тақырыбын ашу -Қандай өсімдік туралы айтылады? -Біздің сабағымызға қандай қатысы бар? -Бүгінгі тақырып қандай деп ойлайсындар? https://youtube.com/shorts/kcC6d2IoI38?si=Q4fJX7wvIViNbUuC Сабақтың тақырыбы мен мақсатын айту Сабақтың тақырыбы: С. Мұратбековтің «Жусан иісі» әңгімесінің тақырыбы мен идеясы Мақсаты: әңгімеде көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені идеясы арқылы түсінеді.	Сәттілік тілейді. Әнді тыңдап, сұрақтарға жауап береді.	Мақсаты: Жылдам әрі функционалды түрде сыни ойлануды дамыту. Тиімділігі: оқушының танымдық дағдысы артады. Сонымен қатар оқушыға сабақтың өмірмен байланысын көрсетеді және сабақтың тақырыбы мен мақсатын анықтауға мүмкіндік береді Өз ойын дұрыс мағынада білдіріп, талқылауға белсенділікпен қатысқан оқушыға <u>«Жарайсың!»</u> деген мадақтау сөзімен ынталандыру.	Оқулық, жұмыс дәптерлері ДК экран

Жаңа сабаққа кіріспе «Миға шабуыл» әдісі 3 минут 5 минут	Жусан туралы мәлімет/ география, биология пәндері/ 1. Жусан Қазақстанның қай өлкелерінде өседі? 2. Жусанның пайдасы 3. Жусанның зияны Әр партаға жусан мен гүл суреттерімен сұрақтар жасырылады. Жусан суреті түскен оқушылар ұсынылған тақырыптар бойынша әңгімені мазмұндайды. 1. Балалық шақты еске түсіру, Аянмен алғашқы таныстық 2. Ауыл балаларымен достық 3. Хат тану 4. Тобығын тайдыру 5. Аянның ертегілері 6. Әжесінің қайтуы 7. Аян Бапай үйінде 8. Интернатқа кету 1-мәтін/ хикаяттан үзінді беріледі/	Жусанның пайдасы мен зияны туралы айтады. Қазақстан картасынан қай өлкелерде өсетінін көрсетеді. Жусан суреті түскен оқушы сюжет желісі бойынша мазмұндайды. Оқушылар оқиды, талдайды.	Мұғалімнің кері байланысы, мадақтауы Мұғалім бағалайды, кері байланысы Дескриптор: - шығарма мазмұнын әңгімелейді. (0,5) - көркем тілмен жеткізеді. (0,5) Жалпы балл-1																							
Сабақтың ортасы 5 минут Сабақтың өн бойында киіз үй қаңқасы құрылады	№1-тапсырма: Жеке жұмыс. Кереге құру. Шығарманың сюжеттік- композициялық құрылымына талдау жасап, сәйкестендіру. <table><tr><td>№</td><td>Композициялық құрылымы</td><td>Оқиға тізбегі</td></tr><tr><td>1</td><td>Оқиғаның басталуы</td><td>Аянның көшіп келуі</td></tr><tr><td>2</td><td>Оқиғаның дамуы</td><td>Ауыл балаларымен достасуы</td></tr><tr><td>3</td><td>Оқиғаның шиеленісуі</td><td>Аянның тобығын тайдыруы</td></tr><tr><td>4</td><td>Оқиғаның шарықтау шегі</td><td>Әжесінің қайтыс болуы</td></tr><tr><td>5</td><td>Оқиғаның шешімі</td><td>Аянның балалар үйіне кетуі</td></tr></table> 2-мәтінді оқыту /хикаяттан үзінді беріледі/ Тарих пәнаралық байланыс /видео/ №2-тапсырма Жұптық жұмыс «ВЕНН» диаграммасы Хикаядағы балалар мен бүгінгі балалардың балалық шағын салыстырып көріндер. Қайсылар бақытты деп ойлайсындар? Неге? <table><tr><td>Хикаядағы балалар</td><td>Бүгінгі балалар</td></tr><tr><td>Шығармадағы балалардың өмірі қарапайым. Ауыл шаруашылығы жұмыстарына, үй шаруашылығына қатысу балалардың</td><td>Әлеуметтік жағдайы жақсы Білім алуға толық мүмкіндігі бар. Еңбек етуге бейімделмеген</td></tr></table>	№	Композициялық құрылымы	Оқиға тізбегі	1	Оқиғаның басталуы	Аянның көшіп келуі	2	Оқиғаның дамуы	Ауыл балаларымен достасуы	3	Оқиғаның шиеленісуі	Аянның тобығын тайдыруы	4	Оқиғаның шарықтау шегі	Әжесінің қайтыс болуы	5	Оқиғаның шешімі	Аянның балалар үйіне кетуі	Хикаядағы балалар	Бүгінгі балалар	Шығармадағы балалардың өмірі қарапайым. Ауыл шаруашылығы жұмыстарына, үй шаруашылығына қатысу балалардың	Әлеуметтік жағдайы жақсы Білім алуға толық мүмкіндігі бар. Еңбек етуге бейімделмеген	Білім алушылар сюжеттік- композициялық талдау жасайды. Сәйкестендіреді Оқушыларды мәтінді	Өзін-өзін бағалау. Дескриптор: - Сюжеттік- композициялық талдау жасайды; - оқиға тізбегін ретімен орналастырады Жалпы - 2балл. Жұптық бағалау	6-сынып оқулығы, дәптер ДК экран, үлестірме қағаздар
№	Композициялық құрылымы	Оқиға тізбегі																								
1	Оқиғаның басталуы	Аянның көшіп келуі																								
2	Оқиғаның дамуы	Ауыл балаларымен достасуы																								
3	Оқиғаның шиеленісуі	Аянның тобығын тайдыруы																								
4	Оқиғаның шарықтау шегі	Әжесінің қайтыс болуы																								
5	Оқиғаның шешімі	Аянның балалар үйіне кетуі																								
Хикаядағы балалар	Бүгінгі балалар																									
Шығармадағы балалардың өмірі қарапайым. Ауыл шаруашылығы жұмыстарына, үй шаруашылығына қатысу балалардың	Әлеуметтік жағдайы жақсы Білім алуға толық мүмкіндігі бар. Еңбек етуге бейімделмеген																									

	өмірінде маңызды орын алады. Олар ерте жастан жұмысқа үйреніп, еңбекпен өмір сүруге бейімделген. Қиыншылықтарға бейімделу, қажеттіліктері шектеулі	Қиыншылық көрмеген Мүмкіндіктеріне шектеу қойылмаған	түсініп, мәнерлеп оқиды.	Дескриптор: -Хикаядағы балалар мен бүгінгі балалардың балалық шағын салыстырып,кестеге түсіреді; -дәлелдер келтіреді. Жалпы - 2балл	
Шаңырақ көтеру 7 минут	Повестен үзінділер беру 3-тапсырма. Топтық жұмыс I топ «Тарсия» әдісі. Повесті оқып шығып, тақырыбы мен идеясын анықтауға негізделген сөйлемдер. Сөйлемдердің жалғасын тап 1. Ол әжесі екеуі біздің ауылға (42 жылдың жазында көшіп келген) 2. Бізге күн сайын үйінен әкелген қағазды бір-бір парақтан үлестіріп беріп , (әріптерді үйрете бастады) 3. Бірде Аян өрістен мал қайырып келе жатып үйретемін деп (өзінің қасқа бұзауына секіріп мінген) 4. Қарлы топырақ араласқан жас қабірге жауандап біраз қарап тұрды да, бір уыс топырақты іліп ап: («Топырағың жеңіл болсын, әже!» деп шашып жіберді.) 5. Сол күні Аян әжесінің тумаласы (Бапай деген шалдың үйіне көшті) 6. Аян қараңғы бұрышта бір уыс боп бүрісіп, (екі алақанымен бетін басып солқылдап жылап отыр екен.) 7. Әуелде, біз, балалар, оның (ертегі айтатынын білгеніміз жоқ.) 8. Садық кілт тоқтай қап: (- Әй, анау кім-ей? – деген.) 9. Аян екеуіміз (бір партаға отырғанбыз.) 10. Біздің ауыл Ешкіөлмес деген (кішкене қоңыр таудың дәл етегінде еді.) II топ «Балық қаңқасы» Көркем шығарманың тақырыбын,идеясы мен жанрын анықтаңыз. 	Оқушылар берілген үзіндіні оқып, жұп болып кестеген түсіреді. Салыстыра жазады. Оқушылар мәнерлеп,түсініп оқиды. Топ ережесін сақтай отырып, тапсырманы орындайды. Оқулықтан сөйлемдердің екінші бөлігін табады. Қиындыларды құрайды.	Топ бірін-бірі бағалайды Дескриптор: -Мәтіннен сөйлемнің жалғасын табады; -Суретті құрастырады; -көркем тілмен жеткізеді; Жалпы балл-3		
Уық қадау 15 минут	Басы-тақырыбы (Тағдыр талқысын кешкен жетім бала) Қабырғасы-идеясы (Соғыс кезіндегі ауылдың тұрмысы мен жағдайын суреттеп көрсету,жетім баланың тағдыры) Құйрығы –қорытынды				

III топ «Суреттер сөйлейді» әдісімен шығармада көтерілген 3 әлеуметтік-қоғамдық мәселені анықтап, кесте толтырады.

1. Шығармадағы басты мәселелердің бірі – ауыл тұрғындарының, әсіресе балалардың кедейлігі, тұрмыстық қиындықтары. Балалардың киім киюі, тамақ табуы, білім алуындағы қиындықтар арқылы қоғамдағы әлеуметтік теңсіздікті көрсетеді. Бұл мәселе сол кездегі қоғамда кең таралған кедейшілік пен жоқшылықтың көрінісі болып табылады.

2. Әңгімедегі балалардың білім алуға деген құштарлығы, мектепке барудағы қиындықтары білім берудің қолжетімсіздігін көрсетеді. Мектептің алыс болуы, оқу құралдарының жетіспеуі, балалардың білім алуына кедергі келтіреді. Бұл мәселе ауылдық жерлердегі білім беру жүйесіндегі кемшіліктерді көрсетеді.

3. Әңгімеде балалардың ерте жастан еңбекке араласуы, ауыл шаруашылығы жұмыстарына қатысуы көрініс тапқан. Балалардың ерте жастан ауыр жұмыс істеуі олардың денсаулығына, дамуына кері әсер етеді.

ЕБҚ тапсырмасы

Үзінді	Көңіл-күйі	Себебі...
Жарғақ сары тон киген Аян күлімдеп тұратын қара көзі шарасынан шыға жаутандап, өңі боп-боз есігінің алдында тұр екен		
Ол қып-қызыл боп қара жерге түсе еңтігіп, ала бұртып, елден ерекше даурыға сөйлеп, сақылдап күлумен болды.		

QUIZZZ платформасы арқылы бекіту тапсырмасы

Шығармада басты кейіпкер кім?

- а) Бапай
- б) Аян
- в) Садық

2. Аян қандай қасиетімен ерекшеленеді?

- а) Еңбекқорлығы
- б) Ертегі айтқыштығы
- в) Батылдығы

3. Шығармада "жусан" қандай символ ретінде көрінеді?

- а) Туған жердің белгісі
- б) Байлықтың белгісі
- в) Қорқыныштың белгісі

4. Аяның өміріндегі басты қайғылы оқиға не?

- а) Әкесінің соғысқа кетуі
- б) Анасынан, әжесінен айырылуы
- в) Мектепке бара алмауы

Балық қаңқасына көркем шығарманың тақырыбын, идеясын анықтап, қорытынды пікір жазады.

Берілген суреттерді тақырыпқа байланысты құрастырып, шығармадағы әлеуметтік мәселелерді айқын көрсетіп, дәлелдейді.

Дескриптор:

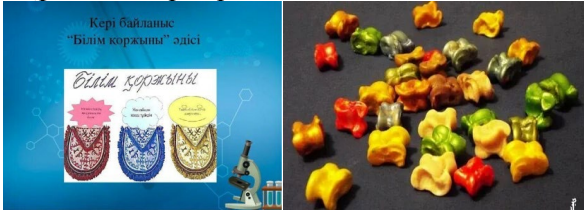
-Көркем шығарманың тақырыбын табады;
-Идеясын анықтайды;
- Қорытынды пікір айтады;
Жалпы - 3балл.

Дескриптор:

-Шығармадағы көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені анықтайды;
-Суреттер арқылы дәлелдер келтіреді;
-көркем тілмен жеткізеді;
Жалпы – 3балл.

Дескриптор:

-үзінділерді талдайды;
-кестені толтырады;
Жалпы -1балл.

5 минут	5. Шығармаларда соғыстақырыбы қалай бейнеленеді ? ○ а) Тікелей суреттеледі ○ б) Балалардың көзқарасы арқылы көрсетіледі ○ в) Әскер өмірі арқылы баяндалады 6. Аянның ертегілері оның өмірінде қандай рөл атқарады? ○ а) Өміріндегі қиындықтарды жеңілдетеді ○ б) Достарын қуантады ○ в) Жаңа достар табуға көмектеседі 7. Шығармадағы жусанның иісі қандай сезімдермен байланыстырылады? ○ а) Қайғы мен үміт ○ б) Қуаныш пен жеңіс ○ в) Жеңіс пен ерлік 8. Аянның ертегі айтуы оның қандай ішкі күйін білдіреді? ○ а) Қуаныш пен шаттық ○ б) Сағыныш пен мұң ○ в) Қорқыныш пен үрей 9. Шығармадағы балалардың өмірі арқылы қандай негізгі ой жеткізіледі? ○ а) Балалардың ертеңге сенуі ○ б) Мектепті сағыну ○ в) Достықтың маңызы 10. Аянның тағдыры арқылы автор қандай идеяны көрсеткісі келеді? • а) Адамның өмірдегі қиындықтарға төзімділігі • б) Соғыстың балаларға тигізген зардабы • в) Ертегілердің өмірдегі маңызы	Оқушы Аянның көңіл-күйін білдіретін үзінділерді талдайды. Қарамен жазылған сөздерге назар аударады. Кестені толтырады. Телефондарын алып, сылта арқылы тест тапсырмасын орындайды. Нәтижесі экраннан шығады.	Дескриптор: Жалпы – 2 балл. -Тест жұмысын орындайды	үлестірме қағаз
Сабақтың соңы Кері байланыс. 3 мин. Үй тапсырмасы	Асықтар таратылады «Құндылықтар қоржыны» әдісі Шынында да бұл күнде Аян қайда екен? Тірі ме екен? Ондай бала тірі болуы тиіс. Ондай бала алдына нендей мұрат қойса да жетеді. Ал тірі болса Жусанды төбеге бір оралмауы қалай?! Жусанның иісін сағынбауы мүмкін емес қой. Аянға хат Сенің ертегілеріңді тыңдаған балалар қандай бақытты! Сенің қиялың шексіз, ал жүрегің сондай мейірімді. Мен сенің өміріңдегі қиындықтарға қарамастан, өз бойыңдағы күшті сақтай алатынына сенемін. Өмір кейде қатал болса да, сен сияқты адамдардың арқасында ол жарқын әрі мәнді бола түседі. Ешқашан үмітіңді үзбе, Аян! Сенің жүрегіңдегі мейірім мен адалдық саған жол көрсетеді деп сенемін. Ізгі ниетпен, Жанар	Таратылған асықтарға кері байланыс жазып, құндылықтар қоржынына салады. Күнделіктерін алып, үй тапсырмасын жазады.	Бүгінгі сабақтан алған құндылығың қандай ?	Қоржын, асықтар

Алматы облысы білім басқармасыны Еңбекшіқазақ ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«А.Жексембеков атындағы орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Дене шынықтыру пән мұғалімі, педагог-сарапшы
Замзин Куат Абеубакирович

ҚАУІПСІЗДІК ЕРЕЖЕСІ. АҒЗАНЫ ҚАЛПЫНА КЕЛТІРУ ТЕХНИКАСЫНЫҢ ТҮРЛЕРІНЕ ШОЛУ ЖАСАУ

Бөлімі:		Кросс, көркем гимнастика дайындығы		1-сабақ	
Педагогтің тегі, аты, әкесінің аты:		Замзин Куат Абеубакирович			
Күні:					
Сынып:		Қатысқандар			
Сабақтың тақырыбы:		Қауіпсіздік ережесі. Ағзаны қалпына келтіру техникасының түрлеріне шолу жасау			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары:		5.3.4.1. денсаулықты нығайту жаттығулары барысында қауіпсіздік мәселелері бойынша хабардар болу			
Сабақтың мақсаты:		Денсаулықты нығайту жаттығуларында қауіпсіздік ережелерін сақтау маңыздылығын түсіндіру. Ағзаны қалпына келтіру техникасының негізгі түрлерімен таныстыру. Құндылықтарды дәріптеу (өзін-өзі және өзгелерді құрметтеу).			
Бөлімі:		Кросс, көркем гимнастика дайындығы		1-сабақ	
Сабақтың барысы					
Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті		Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы (5-7 минут)	Ұйымдастыру кезеңі Сәлемдесу. Сабақтың мақсаты мен жоспарымен таныстыру. Қауіпсіздік ережелеріне қысқаша шолу: дұрыс киім, жабдықтарды пайдалану тәртібі, өзара көмек.		Оқушылар сапқа тұрып мұғаліммен амандасады.	Қол шапалақ	Ысқырық пен секундомер
Сабақтың ортасы (25 минут)	Жаңа тақырыпты түсіндіру 1.Қауіпсіздік ережелері: Жаттығу залы мен алаңдағы қауіпсіздік ережелері. Жаттығулар кезінде жарақат алмаудың негізгі ережелері. 2. Ағзаны қалпына келтіру техникасы: Жеңіл жүгіру және тыныс алу жаттығулары. Созылу (стретчинг) жаттығулары. Релаксация және медитация. 3. Құндылықтарға шолу: Бір-біріне қолдау көрсету. Қауіпсіздік ережелерін сақтауда жауапкершілік таныту. Практикалық бөлім 1. Демалу және қалпына келтіру жаттығулары: 5 минут жеңіл жүгіру.		Оқушылар қауіпсіздік ережелерімен танысады. Жеңіл жүгіру және тыныс алу жаттығуларыни жасайды. Демалу және қалпына келтіру жаттығуларын практикалық бөлімде орындайды.	Жаттығуларды дұрыс және қауіпсіз орындауы мен сабақ барысында белсенділік танытылуы бағаланады	Жаттығу залына арналған құралдар. Видеоматериалдар немесе суреттер (қалпына келтіру жаттығулары).

	Қол, аяқ және дене бұлшықеттеріне арналған созылу жаттығулары. Терең тыныс алу және медитация. 2. Топтық жұмыс: Оқушылар екі топқа бөлініп, қауіпсіздік ережелеріне қатысты шағын көрініс дайындайды. Дескрипторлар: Қауіпсіздік ережелерін біледі. Жаттығуларды дұрыс орындайды. Құндылықтарды топта қолданады			
Сабақтың соңы (10-12 минут)	Сабақты бекіту Сұрақ-жауап: Қауіпсіздік ережелерінің маңыздылығы қандай? Ағзаны қалпына келтірудің қандай әдістерін үйрендіңдер? Үй тапсырмасы: Қалпына келтіру жаттығуларын күнделікті өмірде қолдану. Қауіпсіздік ережелерін жақындарына түсіндіру.	Оқушылар берілген сұрақтарға жауап беріп, үй тапсырмасын алады.		

Шымкент қаласы
Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған «Үміт» мектеп-интернаты
Тәрбиеші
Сейдалиева Айгул Акыпбековна

БАЛАБАҚШАДА ОҚУ ПРОЦЕСІН ҚЫЗЫҚТЫ ЕТУ МАҚСАТЫНДА ЖОБА ӘДІСІН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Мектепке дейінгі жас-баланың өміріндегі оның жеке дамуының негізі қаланатын маңызды кезеңдердің бірі. Осы кезеңде балалар әлемдегі өз орнын біле бастайды және басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды үйренеді. Бұл танымдық іс-әрекеттің, қоршаған әлем туралы алғашқы идеялардың қалыптасуының және қызығушылық пен сананың дамуының арқасында орын алады.

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі білім берудің мемлекеттік стандартына сәйкес білім беру практикасында баланың танымдық белсенділігі басым болатын балаларды дамытудың жаңа моделіне көп көңіл бөлінеді. Мұндай модель мектепке дейінгі білім берудің қоғамның қажеттіліктеріне жауап бере отырып, өзгермелі және дамушы болуына мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі балалық шақ баланың жеке басын қалыптастырудың маңызды сәті екенін түсіну керек және осы жаста оның әлеуеті мен қабілеттерін дамыту үшін қолайлы жағдай жасау керек.

Мектепке дейінгі білім берудің мақсаты нақты білім мен жеке дағдыларды жинақтау емес, әмбебап оқу іс – әрекетін қалыптастыру және оның негізінде –білімді игеру.

Балаларда белсенділік пен тәуелсіздікті, бастамашылдық пен шығармашылықты, жаңа нәрселерді үйренуге және нәтиже алуға деген ұмтылысты қалай дамытуға болады? Бұл мәселені шешуге ықпал ететін перспективалық әдістердің бірі-жобалық қызмет әдісі. Оқыту мен тәрбиелеуге жеке-бағдарланған

тәсілге сүйене отырып, ол білімнің әр түрлі бағыттарына танымдық қызығушылықты дамытады, ынтымақтастық дағдыларын қалыптастырады.

Негізгі жалпы білім берудің бірінші деңгейі ретінде мектепке дейінгі деңгейдегі жобалау қызметі бастауыш жалпы білім берудің стандартының талаптарына байланысты, оған сәйкес жобалық-зерттеу қызметін ұйымдастыруды қамтамасыз ететін бағдарламаны іске асыру үшін жағдайлар жасалады. Тиісінше, мектеп жасына дейінгі бала болашақ бірінші сынып оқушысы ретінде осындай іс-әрекетте дамуға дайын болуы керек. Осылайша, технологияны қолдану арқылы балалардың жеке дамуы үшін оңтайлы психологиялық-педагогикалық жағдайларды анықтау және іс жүзінде жүзеге асыру қажеттілігі туындайды. Бұл педагогикалық жұмыстың бағытын тұжырымдауға мүмкіндік берді: білім беру қызметіне жобалық әдісті енгізу арқылы балалардың жеке дамуы, оның мақсаты мектеп жасына дейінгі балалардың жеке даму құралы ретінде жобалық қызметтің тиімділігін анықтау.

Алға қойылған мақсатқа жету үшін міндеттер белгіленді:

1. Жобалау қызметінің әдістерін қолдана отырып, дамыта оқытудың қолданыстағы технологияларын зерделеу және педагогикалық практикаға неғұрлым тиімді және өзекті технологияларды енгізу.
2. Балаларды таным процесіне баулу, әртүрлі идеяларды қалыптастыру, қоршаған әлем туралы идеяларды байыту және кеңейту; танымдық қызығушылық беруге және бірлескен іс-әрекетке эмоционалды қызығушылық қалыптастыруға шақыру.

3. Балаларды дамыту мәселелері бойынша отбасымен қарым-қатынастың әртүрлі тәсілдерін кеңейту және жандандыру; ата-аналардың жеке даму мәселесіне қызығушылығын арттыру.

Кез – келген жоба әрдайым шығармашылық қызмет болып табылады, бұл балалар, тәрбиешілер, ата – аналар арасындағы ынтымақтастықтың жемісі. Ол міндетті түрде әлеуметтік маңызды, балалардың даму мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес болуы керек. Бірақ, ең бастысы, жоба балалардың жеке қызығушылығын тудыруы керек, осылайша оқу процесінің мотивациясын қамтамасыз етеді. Балаларды не қызықтыратынын, балалардың қайсысы қолдауға, көмекке мұқтаж екенін және тақырыпты таңдауда кім өзін жеңуге дайын екенін түсіну керек. Ол үшін мотивтің өте тиімді түрі қолданылады -үш сұрақты модель: Мен не білемін? Мен не білгім келеді? Білу үшін не істеу керек?

Мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс істеу үшін жобалау әдісін қолдануға болады. Бұл жас неғұрлым тұрақты зейінмен, бақылаумен, талдау, синтездеу, өзін-өзі бағалау қабілетімен және бірлескен іс-әрекетке деген ұмтылыспен сипатталады.

Жобалық жұмыс мақсаттар қоядан және жобаны іске асыру нысанын таңдаудан бастап, жоба тақырыбына негізделген бүкіл оқу-тәрбие процесінің мазмұнын әзірлеуге дейінгі бірнеше кезеңдерді қамтиды. Жобаны табысты іске асыру үшін дамушы, танымдық және пәндік ортаны ұйымдастыру, іздестіру және практикалық қызметтің бағыттарын айқындау, сондай-ақ педагогтарды, ата-аналар мен балаларды қоса алғанда, жобаның барлық қатысушыларымен бірлескен шығармашылық, іздестіру және практикалық қызметті ұйымдастыру қажет.

Жобада жұмыс істеу барысында жақсы нәтижеге жету үшін оның бөліктерін үнемі түзетіп отыру керек. Сайып келгенде, кері байланыс пен бағалауды алу үшін жоба ұжымдық түрде жүзеге асырылуы және көрсетілуі керек. Жобалық іс-әрекет әдісі балалардағы шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын дамытудың, сондай-ақ коммуникативті және әлеуметтік дағдыларды қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады.

Жобаларды іске асыруда оларға ата-аналарды тарту үлкен рөл атқарады. Олардың жобаларға қатысуының арқасында балалар өз отбасына деген мақтаныш сезімін қалыптастырады, өзін-өзі бағалауды арттырады, ал ата-аналары көмекші рөлін жиі қабылдайтын балаларда дамуда айтарлықтай ілгерілеу байқалады. Ата-аналарды жобамен жұмыс істеуге тарта отырып, біз топта балалардың жеке қабілеттерін ашу, жобаның барлық қатысушыларының шығармашылық әлеуетін анықтау үшін қосымша мүмкіндіктер жасадық. Ересектердің балалар жобаларына қатысуы әр баланың әлеуметтік-тұлғалық дамуына ықпал етті.

Жоба әдісін қолдану нәтижесінде біздің балабақшадағы балалар неғұрлым еркін және тәуелсіз, мақсатты және өзіне сенімді, көпшіл, құрдастары мен ересектерге мұқият және қамқор, өзара түсіністік пен ынтымақтастыққа қабілетті болды.

Осылайша, бүгінгі таңда мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс жасаудағы жобалар әдісі оңтайлы, инновациялық және перспективалы әдіс болып табылады.

**Алматы қаласы, Жетісу ауданы
№2 жалпы білім беретін мектеп
Химия пәні мұғалімі
Елеш Айдана Әмірланқызы**

ХИМИЯ ПӘНІН ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕРІМЕН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Жаңа ақпараттық технологиялар-бұл жаңа техникалық құралдар ғана емес, сонымен қатар оқытудың жаңа формалары мен әдістері, оқыту мен тәрбиелеу процесіне жаңа көзқарас. Жобалау әдістемесі - ақпараттық технологияларды, интернетресурстарды пайдалану сияқты заманауи педагогикалық технологиялар оқытуда тұлғаға бағытталған тәсілді іске асыруға мүмкіндік береді, балалардың қабілеттерін, олардың оқыту деңгейін, қызығушылықтарын ескере отырып, оқытуды дараландыруды және саралауды қамтамасыз етеді. Білім беруде АКТ қолдану ақпараттық қоғамды дамытудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Мұндай жағдайда мектеп оқушыларда жаңа дағдыларды қалыптастыруы керек – осы әлемде бейімделу және өзін табу, ақпаратты өз бетінше жинау, талдау, жалпылау және оны басқа адамдарға беру, жаңа технологияларды игеру. Бұл трансформацияда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) оқу процесінде белсенді қолдану үлкен рөл атқара алады және ойнауы керек, өйткені:

- оқу процесінде АКТ-ны зерттеу және қолдану оқушыларға қазіргі қоғамда өмір сүруге және жұмыс істеуге қажетті дағдылар мен біліктіліктерді алуға мүмкіндік береді;
- АКТ білім беру сапасын арттыратын оқытудың жаңа нысандары мен әдістерін дамытудың тиімді құралы болып табылады;
- АКТ-ны кеңінен қолдану білім берудің қолжетімділігін арттыруға, ақпараттық қоғам мен білімге негізделген экономиканың даму жағдайларына тұрақты бейімделуді қамтамасыз етеді.

Ақпараттандыру білім беруді жалпы жаңғыртудың, оқу іс-әрекетінің мазмұны мен нысандарын, мектептің барлық құрылымын, білім беруді басқарудың қажетті құрамдас бөлігі және шарты болып табылады. Ақпараттандырусыз жаңғырту бағдарламасын толық көлемде орындау мүмкін емес. Оқу процесінің бөлігі ретінде химияны оқыту мектептегі осы жаһандық өзгерістерден тыс қала алмайды. Оқуға деген қызығушылықты арттыруға ықпал ететін компьютермен жұмыс жасау ғана емес, сонымен қатар қиындық дәрежесі бойынша оқу тапсырмаларын ұсынуды реттеу мүмкіндігі, дұрыс шешімдерді ынталандыру мотивацияға оң әсер етеді. АКТ-ны қолданумен оқыту жүйесінің дәстүрлі жүйеден түбегейлі айырмашылығы оның технологиялық базасында, компьютерлік және коммуникациялық технологиялардың жоғары әлеуетін іске асыруда жатыр. Бұл білім берудің негізгі мәселелерін шешуге мүмкіндік береді:

- білім беру сапасын арттыру;
- білім берудің қолжетімділік дәрежесін арттыру;
- халықтың білім беруінің өсуі есебінен елдегі экономикалық әлеуетті арттыру (адами капитал);
- ұлттық білім беру жүйесін әлемдік қоғамдастықтың ғылыми, өндірістік, әлеуметтік-қоғамдық және мәдени ақпараттық инфрақұрылымына интеграциялау.

Мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдалану ерекшеліктерін қарастыру,
- химия бойынша сыныптан тыс жұмыста АКТ қолдану нәтижелерін талдау,
- АКТ-ны өзінің практикалық қызметінде қолданудың тиімділігін талдау,

- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдаланудың "артықшылықтары" мен "кемшіліктерін" анықтау.

Химияны оқытудың негізгі мақсаты-әлемнің жаратылыстану-ғылыми бейнесін қалыптастыру және дамыту. Мұғалімнің міндеті-әр оқушы үшін химия бойынша білімді игеруге жағдай жасау, әр оқушыға өзінің белсенділігін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік беретін оқыту әдістерін таңдау, химияны оқыту процесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру. Осылайша, білім беруді жаппай компьютерлендірудің маңызды негізі, әрине, қазіргі компьютер тиімді оқытуға ықпал ететін және кейіннен оқушылардың жалпы дамуына әсер ететін техникалық құрал болып табылады. Химияны оқытудағы компьютерлік технологиялар. Қазіргі мектептегі химияны оқыту саласындағы жаңару процестері мұғалімдерге оқу құралдарын өз бетінше таңдау құқығы мен мүмкіндігі берілген жағдайды тудырады.

Химия сабақтарында АКТ қолдану мысалдары:

- Бағдарламалық мультимедиялық құралдарды: оқу бағдарламаларын, электрондық оқулықтарды, бейнероликтерді қолдана отырып сабақ құру.

- Автоматты бақылауды жүзеге асыру: дайын сынақтарды қолдану, тест қабықтарын қолдана отырып, өз сынақтарыңызды жасау.

- Виртуалды модельдері бар зертханалық семинарларды ұйымдастыру және өткізу (жабдықтың болмауына, уақыттың шектеулілігіне немесе тікелей бақылауға жатпайтын көптеген құбылыстар компьютерлік экспериментте жеткілікті түрде егжей-тегжейлі зерттелуі мүмкін).

- Эксперимент нәтижелерін өңдеу.

- Әдістемелік бағдарламалық құралдарды әзірлеу (мұғалімдердің әдістемелік материалдары бар "акт сабақтарында" дискілері шығарылды)

- Әр түрлі мақсаттағы педагогикалық бағдарламалық құралдарды әзірлеу.

- Интернет-ресурстарды пайдалану.

- Коммуникациялық технологиялар: қашықтықтан олимпиадалар, қашықтықтан оқыту, желілік әдістемелік бірлестік.

Сабақтан тыс уақытта оқушыларды қисынды ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту үшін оқушылардың шығармашылық ізденісін, тапқырлығын, зеректігін, ойлауға икемділігін, өмірге ғылыми көзқарасын дамытуға арналып, өткізілген сыныптан тыс жұмыстардың тақырыптарына тоқталсам: «Білгір химик», «Жүзден жүйрік», «Химия әлеміне саяхат», «Не? Қайда? Қашан?», «Химия және денсаулық» сияқты танымдық ойындары қолданамын. Алынған өзекті тақырыпты басшылыққа ала отыра және істелінген жұмыстарды қорытындылай келе өзін-өзі бағалай білетін, шығармашылық деңгейі жоғары жан-жақты тұлға қалыптастыра отырып, оқушының білім сапасын, алған білімдерін байқап көруге болады. Яғни, оқушы құзырлығын дамытамын. Осындай тәжірибем арқылы оқушылардың білімін, дағдыларын, ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденістері арқылы оқушыларымнан мол жетістіктерге жеттім. Мысалы: 8 сыныпқа «Оттегі-химиялық элемент.Оттектің қасиеттері,алынуы,қолданылуы» тақырыбында өткен ашық сабағым «сатылай кешенді талдау» стратегиясын пайдаланғанда өте сәтті өткізілді.

Химия сабақтарында мультимедиялық презентацияларды қолдану химия ғылымының барлық аспектілерін игеруге коммуникативті тәсілге негізделген: танымдық, оқу, дамытушылық және тәрбиелік. Қорытындылай келе, теориялық оқыту сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдану барлық жағынан көп уақытты қажет ететін процесс болғанымен, ол барлық шығындарды ақтайды, оқытуды қызықты, қызықты және мазмұнды етеді деп айтқым келеді. Менің ойымша, компьютерлік технологияларды қолданудың әсері мұғалімнің жаңа нәрселерді түсінуге деген ұмтылысына және осы жаңа мүмкіндіктерді пайдалану қабілетіне байланысты.

**КГУ "Средняя школа имени Р.марсекова" отдела образования по Уланскому району
управления образования Восточно-Казахстанской области
Заместитель директора по учебной работе, учитель истории
Руденко Елена Владимировна**

НЕКОТОРЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ УРОКА ИСТОРИИ В ШКОЛЕ

Историческое образование в школах играет важную роль в учебно-воспитательном процессе, способствует формированию гражданско-патриотических качеств личности учащихся, их общекультур - ному развитию, приобщению к национальным и мировым культурно-историческим традициям, их общекультурному развитию и социализации через интеграцию в исторически сложившееся многонациональное и многоконфессиональное сообщество.

В процессе обучения учащиеся формируют яркие, эмоционально окрашенные образы различных исторических эпох, формируют представления о выдающихся деятелях и основных событиях прошлого. Знания о процессе становления и развития нашего государства, об исторически сложившихся культурно-национальных традициях и историческом пути казахского народа важны не только для формирования знаний о прошлом страны, но и для понимания современных социальных процессов, ориентации в динамично развивающемся информационном пространстве.

Выдающиеся педагоги М. Н. Скаткин, И. Я. Лернер показали, что основными направлениями совершенствования учебного процесса являются преодоление формализма в знаниях учащихся, развитие у них продуктивного, творческого мышления через усиление связей с жизнью, продуктивной работой учащихся, использование проблемных и исследовательских методов, развитие коллективных форм учебной работы, выявление значимых связей в исследуемой работе.

В настоящее время учебно-воспитательные и развивающие цели предмета истории тесно связаны со стратегией модернизации образования. Они направлены не только на изучение определенного количества знаний, но и на развитие его личности, познавательных и творческих возможностей.

Также новые концепции образовательного стандарта требуют других подходов к организации учебного процесса. В связи с этим необходимо учитывать новые цели и задачи, определяющие направление развития современной исторической системы образования. Так, например, С. И. Смирнов обращает внимание на то, что цели и задачи изучения предмета истории в школе сформулированы в виде совокупности приоритетных ценностных ориентаций и личностных качеств общества, проявляющихся как в учебном процессе, так и в широком социальном контексте. Основной целью преподавания истории в современной школе является развитие и воспитание личности учащегося, способного к самопознанию и определению своих ценностных приоритетов на основе понимания исторического опыта своей страны и человечества в целом, способного активно и творчески применять исторические знания в учебной и социальной деятельности.

При реализации этой цели школе необходимо определить пути целенаправленного формирования образовательной среды, позволяющие использовать современные педагогические технологии и способствующие реализации максимальной самостоятельности обучающегося на уроке, и обеспечить современное программно-методическое обеспечение в учебном процессе.

К задачам преподавания истории в школе относятся:

- формирование у подрастающего поколения ориентиров для гражданской, этнонациональной, социальной, культурной самоидентификации в окружающем мире;
- приобретение учащимися знаний об основных этапах развития человеческого общества в социальной, экономической, политической, духовной и нравственной сферах с особым акцентом на место и роль Казахстана в всемирно-историческом процессе;
- воспитание учащихся в духе патриотизма, уважения к своей Родине-многонациональному государству Казахстан, в духе демократических ценностей современного общества в соответствии с идеями взаимопонимания, толерантности и мира между людьми и народами;
- развивать умение учащихся анализировать информацию из различных источников о событиях и явлениях прошлого и настоящего в их динамике, взаимосвязи и взаимозависимости, руководствуясь принципом историзма;
- формирование у школьников навыков понимания сущности современных общественных явлений, использования исторических знаний для общения с другими людьми в современном мультикультурном, полиэтническом и многоконфессиональном обществе.

Каждый урок истории-необходимый этап формирования духовно-нравственного отношения ребенка к миру. Как высшая форма общения учителя с учениками, занятие постоянно требует гуманизации взаимоотношений детей и учителя. Поэтому проведение урока в нетрадиционном формате является основным условием современной системы образования. На сегодняшний день обучение рассматривается как необходимое условие гуманизации и демократизации личности учащихся.

Для удовлетворения познавательных потребностей и творческого поиска учащихся на уроке могут быть использованы современные технологии:

- проблемное обучение;
- развивающее обучение;
- многоуровневое обучение;
- традиционное обучение;
- кейс-стади;
- игры с вопросами и ответами;
- цифровые образовательные ресурсы.

Познавательное обучение-овладение не только познавательными результатами исторических событий, системой знаний, но и способами достижения результатов, формирование познавательной самостоятельности ребенка, развитие его творческих способностей. Проблемное обучение- новая система давно известных правил обучения, разработанная с учетом логики мыслительных операций и закономерностей поисковой деятельности детей в информационной системе исторических событий.

Развивающее обучение- не исключает формирования у ребенка знаний, умений и навыков, но должно быть условие, при котором обучение и воспитание обеспечивают развитие ребенка. Технология развивающего обучения в организованной учебной деятельности для детей характерно формирование элементарной поисковой, исследовательской деятельности учителя.

Цифровой образовательный контент составляют электронные учебники по истории, компьютерные игры, методы виртуальных упражнений, учебно-методические исследования. Задача цифрового образования:

- Помощь преподавателю в подготовке к занятиям.
- Помощь преподавателя в процессе проведения занятий.
- Помощь в выполнении домашнего задания учащегося.

Учитель, его отношение к учебному процессу, его творчество и профессионализм, стремление раскрыть способности каждого ребенка - все это главный ресурс, без которого не могут существовать новые требования отечественной системы образования к организации учебно-воспитательного процесса в школе.

Использованные литературы:

1. Ажунова А.С. Современные педагогические технологии на уроках истории. [Электронный ресурс]. - URL: <http://festival.1september.ru/> (дата обращения: 18.01.2015);
2. Смирнов С.И. Современный урок истории [Электронный ресурс]. - URL: <http://cpkskolpino.spb.ru/> (дата обращения: 18.01.2015).

Алматы облысы, Іле ауданы, Ақши ауылы
№8 орта мектеп
Ағылшын тілі пәні мұғалімі, педагог-модератор
Джолдикараева Феруза Едиловна

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Қазіргі қоғамда көптеген ғалым профессорлар оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуда мына мәселелерді негізге алады: біріншісі – мазмұнның жаңартылуы, бұрын жария етілген фактілерді жаңаша сипаттау, хабарланып отырған материалға тарихи бағдар беру, ілімнің практикалық мәнін ашып көрсету және ғылымның соңғы жаңалықтарын, табыстарын жүйелі баяндау, екіншісі - өз бетінше істедудің әркімге тән түрлеріне негізделген, проблемалық тұрғыдан қолға алған материалды зерттеуге және оқушының шығармашылық, практикалық жұмыстарына бағытталған оқыту тәсілдері, үшіншісі – оқушының қабілеттерін ұштау, мұғалімнің оқушыға көмек беруге дайын тұруға, олардың күш – мүмкіндіктеріне қолдау көрсету қабілеті, талап қоюшылығы мен адалдығы, балаларды көтермелей білу, сондай ақ оқушылардың өзара бәсекесіне көмек көрсете білу қасиеті. Оқушылардың танымдық белсенділігін ізденімпаздылығын арттыру үшін оқу үрдісі оларды қанағаттандыратындай ұйымдастырылуы қажет. Қазіргі сабақта мұғалім оқу процесіне әртүрлілік әкелетін, оқушылардың пәнге деген шынайы қызығушылығын тудыратын, олардың ағылшын тілі саласындағы білімдерін кеңейтетін, оқушыларды оны оқудың пайдасы туралы қорытындыға әкелетін және шет тілінде қарым-қатынасқа деген табиғи қажеттіліктің пайда болуына ықпал ететін оқытудың әртүрлі формаларын қолдана алады.

Танымдық іс – әрекетті қалыптастырудың негізгі жағдайлары:

- оқытудың мазмұны, ғылым мен техниканың соңғы табыстары, бұрыннан білетін мағлұматтың жаңа қырынан ашылуы;

- оқушылардың таным әрекетін ұйымдастыру формалары, құралдарын және әдістерін жетілдіру.

Бұған жататындар сабақта қолданылатын көрнекі құралдардың тиімділігін арттыру, танымдық ойындар ұйымдастыру, пәнаралық байланыстарды тудыру, оқушылардың өздігінен орындайтын жұмыстарын тиімді ұйымдастыру, білім тексеру мен бағалаудың алуан түрлерін ұтымды пайдалану арқылы оқытудағы кері байланысты жетілдіру.

- Мұғалім мен оқушы, оқушы мен оқушы арасындағы қарым - қатынасты сыйластық ізеттілік түрінде орнатып, жүрек жылынуының болуын қамтамасыз ету. Оқушыларды шығармашылық жұмысқа баулып, олардың белсенділігін және қызығушылығын арттыру үшін мұғалім келесі әдіс - тәсілдерді қолдануына болады:

1. Тақырыпты мазмұнына қарай жинақтау.
2. Арнаулы бір тақырыпта пікірталас тудыру.
3. Оқушылардың логикалық ойлауын дамытатын ойындармен берілген тапсырмаларды шешу (сөзжұмбақ, құрастырмалы ойындар).
4. Берілген тапсырманы түрлендіру бағытындағы жұмыс (кері есеп құрастыру, мәтін мазмұнын өңдеу, шығарма, шағын әңгіме мәтінін құру т. б.).
5. Әңгіменің ұқсастығын салыстыру бөліктерге бөлу, ат қойғызу.
6. Қиялдау арқылы сурет салғызу, рөлге бөліп оқыту.
7. Ұнатқан кейіпкерлерге мінездеме беру.
8. Мәтін, ертегі, әңгімені өз бетінше аяқтау.

Ағылшын тілі сабағында оқушылардың коммуникативтік құзіреттілігін дамытуда оқытудың сан алуан әдіс-тәсілдермен технологияларды қолдану сапалы, жаңашыл білім беруде үлкен рөл атқарады.

Ынтымақтастық оқу- бұл оқыту мен оқу тәсілі, аталған тәсіл проблемаларды шешу, тапсырмаларды орындау немесе әлдебір өнім жасау үшін оқушылар тобының бірлесіп жұмыс істеуін білдіреді. Ынтымақтастық оқу оқуды табиғи әлеуметтік әрекет ретінде қабылдауға негізделген, оған қатысушылар бір-бірімен әңгімелеседі, және осы әңгімелесу арқылы білім алады. Педагогикалық ынтымақтастық оқу тәсілдерінің саны жеткілікті, бірақ та бірлескен оқу үдерісінің негізгі сипаттамаларының бірі:

- Оқу оқушылардың әңгімелесу кезінде әлеуметтік ортасы жағдайында жетіледі. Осы зияткерлік жаттығу кезінде оқушылар ой- пайымдарының негізін құрап, мәнін ұғады.

- Оқудың ынтымақтастық ортасында оқушылар әлеуметтік және эмоционалдық тұрғыдан да дами түседі, өйткені олар түрлі көзқарастарды тыңдап, өз идеяларын айтуға және қорғауға мәжбүр болады. Мұндайда оқушылар сарапшылардың немесе мәтін аясында шектеліп қалмай, өздерінің ерекше тұжырымдамалық түсініктерін құруды бастайды. Осылайша ынтымақтастық оқу жағдайында оқушылар құрбы құрдастарымен тілдік қарым-қатынас жасауға, идеяларды ұсынуға және қорғауға, әртүрлі ұстанымдармен алмасуға, басқа тұжырымдамаларға күмәнмен қарауға және оған белсенді қатысуға мүмкіндік алады. Бірлескен оқу- мозаикалық оқыту әдісі- бұл оқытуды құрылымдаудың, сондай-ақ жұмыс көлемін бөлудің пайдалы техникасы. Мозайка атауының мағынасында жатқандай, топтың әр мүшесінен жалпы тапсырманың нақты бір бөлігін оқып әрі орындау кезінде жауапты болуын талап етеді. Содан кейін топтың әр мүшесі жалпы тапсырманы аяқтау үшін бастапқы тобына қайта оралады.

Оқушылардың табысты танымдық белсенділігінің кепілі-ағылшын тілі сабақтарының дәстүрлі емес формалары болып табылады. Мұндай сабақтар ерекше, дәстүрлі емес жағдайда өтеді. Шет тілі сабағының дәстүрлі емес нысандары топтың / сыныптың барлық оқушыларының міндетті қатысуымен жүзеге асырылады, сондай-ақ есту және визуалды көрнекілік құралдарын міндетті түрде қолдана отырып жүзеге асырылады. Сабақта оқушылар белгілі бір мөлшерде білім алып қана қоймай, зерттелетін тіл туралы түсінік қалыптастырады; Әдістемелік тұрғыдан тиімділігі жоғары:

- сабақ - спектакль - «St.Valentine's day», «Halloween»;
- сабақ-мереке - «St.Valentine's day», «Halloween»;
- бейне сабақ - «Aladdin»;
- сабақ-экскурсия - «In and around St. Petersburg», “My native place”
- сабақ - сұхбат - «At the travel agency»
- сабақ-ойын - Who will be the last?
- сабақ-пікірталас- Why is it interesting to live in our place?
- сабақ-саяхат - «Visiting London»;

Сондай – ақ «Қайда, қашан?», «Суретке қарап әңгіме құра», «Ойлан тап?», «Мәтін мазмұнына қарап сурет сал» т. б. ойындар балаларды ауызекі сөйлеуге төселдіріп, сөздік қорын молайтып, тілін дамытуға арналған. Мысалы: «Қайда, қашан?» ойынын сабақ барысында сұрақ - жауап әдісін қолдану арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға болады.

«Our house» ойыны. Топ өздері тұрғысы келетін үйдің сұлбасын сызады немесе суретін салады. Одан кейін осы үйді салу үшін материалдарды анықтап алады. Осылайша ойын өмірмен байланыста болып, оқушы құзыреттілігін дамытуға септігін тигізеді. Менің сабақ барысында пайдаланатын кейбір ойындардың үлгілері: «Milling» – «Сыңарыңды тап» жаттығуы. Бұл жаттығуды кезкелген пән сабағында қолдануға болады. Оқушылар екі топқа бөлінеді. «А» және «В» тобы. Өтілген тақырып бойынша бір топқа оқиғаның аты, ал екінші топқа – оқиғаның мән-жайы жазылған карточкалар беріледі. Олар сынып бөлмесінде еркін жүріп өз сыңарларын табу керек. «Сөйлемді аяқта...» . Бұл жаттығуды да кезкелген пән сабағында қолдануға болады. Оқушылар екі топқа бөлінеді. «А» және «В» тобы. Өткен тақырып бойынша бір топқа сөйлемнің басы, екінші топқа сөйлемнің аяқталуы беріледі, олар сынып бөлмесінде еркін жүріп өз сыңарларын табу керек.

Қорытындылай келе, жаңа стандарт оқу нәтижелеріне жаңа талаптар қойып, сабаққа жаңа көзқараспен қарауға, жаңа шығармашылық идеяларды енгізуге мүмкіндік берді деп айтқым келеді.

Ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың көптеген әдістері бар. Мұғалімнің шеберлігі балалардың жасына және қызығушылығына, зерттелетін материалға және оқушылардың белгілі бір дағдыларының қалыптасуына байланысты қажетті әдісті таңдау қабілетінен тұрады.

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Шелек ауылы
«Шелек ауылындағы гимназия» КММ
Педагог-дефектолог
Узакова Назгуль Токтасыновна

МҰҒАЛІМ-ДЕФЕКТОЛОГТІҢ ЖҰМЫСЫНДАҒЫ НЕЙРОГИМНАСТИКАНЫҢ ҚОЛДАНЫСЫ

Қазіргі замануи педагогикада баланы, оның шығармашылық және интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға арналған көптеген технологиялар, әдістер, бағдарламалар бар. Айта кету керек, баланың қабілеті мен жетістігі оның психологиялық және физикалық денсаулығына байланысты. Балаларды оқытудың жетістігі көбінесе жартышараралық байланыстардың дер кезінде дамуына байланысты, ал дамудың өнімді кезеңі ми қыртысы әлі толық қалыптаспаған мектепке дейінгі жасқа келеді.

Таңертеңгілік жаттығулардың адам ағзасына тигізер пайдасы туралы бәрі біледі, бірақ жаттығу адам ағзасына ғана емес, миға да қажет.

Нейробика немесе нейрогимнастика - орындауға оңай бірқатар жаттығулардан тұрады, сондықтан балалар да, ересектер де оны күнделікті өміріне қауіпсіз түрде енгізе алады. Жаттығуды кез келген уақытта бір жерге байланбай өткізуге де ыңғайлы. Бұл жаттығулар жиынтығы мидың жарты шарларының өзара әрекеттесуін күшейтуге бағытталған. Баланың зияткерлік қабілеттері мен шығармашылық қабілетінің дамуы белгілі бір қозғалыстарды орындау арқылы жүзеге асады, бұл миға арналған гимнастиканың мәні.

Барлығымыз білетіндей, ми екі жарты шардан тұрады. Әрбір жарты шар белгілі бір әрекеттер мен операциялардың орындалуын реттейді, бірақ олардың екеуі бірге жұмыс істегенде ғана максималды өнімділікке қол жеткізіледі. Миға арналған гимнастика дәл осы мақсатқа жетуге мүмкіндік береді. Балаларда жарты шараралық өзара әрекеттестік неғұрлым жақсы дамыған болса, оларға мұғалімнің тапсырмаларын орындау оңайырақ болады, олардың оқу үлгерімі де соғұрлым жоғары болады.

Қазіргі уақытта технологияның қазіргі балалардың когнитивтік процестеріне әсері аз зерттелген, бірақ көптеген психологтар мен педагогтар ассоциативті байланыстарды құру қабілетінің нашарлауын, көкжиектің төмендеуін, абстрактілі ойлау мен шоғырланудың қиындығын атап өтеді. Бұл танымдық функциялар мектептегі оқу процесінде өте маңызды.

Педагогтар мен ата-аналар алдында танымдық қабілеттерді жетілдіру жаңа міндеті тұр. Танымдық (когнитивті) процестерді дамытуға ықпал ететін, шаршауды азайтатын және балаларға қызықты болатын жаттығулар кешенін табу қажет.

Бұл мақалада біз оқыту процесінде нейрогимнастиканың тиімділігін анықтау мақсатын қойдық.

Адам психикасында болатын танымдық (когнитивті) процестер – ақпаратты қабылдау, сақтау, өңдеу және жеткізуге байланысты операциялардың жиынтығы. Когнитивті процестер адамға келетін ақпаратты өңдеудің ең тиімді әдістерін табуға бағытталған когнитивтік психологияның пәні болып табылады. Жыл сайын әлемде ақпарат көлемі 30%-ға артады, сондықтан оны тезірек және тиімді игеру қажеттілігі де артып келеді. Когнитивті психология адам психикасының қалай жұмыс істейтінін түсінуге бағытталған. Танымдық гимнастиканың зерттелуі мен дамуының бастауын 70-жылдары американдық ғалым Пол И. Деннис қалады. Бастапқыда бұл жаттығулар оқуда қиындықтары бар балаларға арналған. Жаттығулар кешені жүйке байланыстарын нығайтуға, психоэмоционалды жағдайды жақсартуға және жарты шараралық байланыстарды қалпына келтіруге көмектесті. Бұл экспериментке арнайы мектептен

19 оқушы қатысты. Әр оқушы жаттығуларды күнделікті 10-15 минуттан орындады. Білім алушылардың жыл бойы үлгерімі шамамен 50% құрады. Тапсырмаларды орындауда шоғырлану деңгейі, оларды орындау сапасы айтарлықтай артты. Сондай-ақ бұл жаттығулар балаларды шаршатпай, бұл мектеп жасына дейінгі балалармен және бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеуде маңызды фактор болып табылады.

Кейін оның жаттығулар кешені оңалту орталықтарына енгізілді. Медицина қызметкерлері инсульттан және әртүрлі бас жарақаттарынан аман қалған адамдарға көмектесу үшін гимнастиканы қолданды. Алынған деректер жарты шараралық байланыстарды, ұсақ және жалпы моториканы қалпына келтіру процесінде оң динамика көрсетті.

Пол Деннисон жасаған жүйеге келесі сорттар кіреді:

- Дененің орта сызығын кесіп өтетін қозғалыстар. Бұл топтың жаттығулары қолдың, аяқтың және көздің бір мезгілде әрекетіне бағытталған (барлық жұпталған органдар қатысады). Мұндай қозғалыстар мидың екі жарты шарының жұмысын белсендіруге көмектеседі, бұл үйлестіруге, тепе-теңдікке және кеңістікті бағдарлауға пайдалы әсер етеді.

- Энергетикалық жаттығулар. Өзін-өзі реттеу мен зейінді жақсарту, сонымен қатар саналы оқу жылдамдығын арттыру.

- Созылу қозғалыстары. Ұзақ уақыт бойына зейінді сақтау, сіңірлерді босаңсу, сонымен қатар бұлшықет кернеуінен арылу дағдыларын дамытуға бағытталған.

- Позитивті ойлауды тереңдетуге бағытталған жаттығулар. Өзін-өзі бақылауға және жүйке процестерін тұрақтандыруға бағытталған. Зейін мен есте сақтауды белсендіріп, стресстік жағдайда тыныштықты сақтауға көмектеседі.

Білім беру кинезиология ұйымы 1987 жылы Америкада құрылды (кинезиология – қозғалыс арқылы миды дамыту туралы ғылым). Осы уақыттан бастап ми гимнастикасы бүкіл әлемге тарай бастады және жалпы білім беретін оқу орындарында да, арнайы оқу орындарында да оқушылардың дамуына тамаша нәтижелер әкелді. Кинезиология тәжірибесін қолданатын барлық педагогтар барлық жастағы адамдарда ерекше жетістіктерді атап өтеді. Өкінішке орай, бұл тәжірибе негізінен дамуында артта қалған, әртүрлі логопедиялық мәселелері бар және аса ауыр психикалық, физикалық бұзылыстары бар балалармен жұмыс істегенде жиі кездеседі. Бұл гимнастиканы қолданудың маңызды факторы жаттығуларды дәл және жүйелі түрде орындау болып табылады. Бұл жаттығуларды шағын топтарда қолдану тиімдірек, мұғалімге оқушылардың іс-әрекетін бақылауға және түзетуге мүмкіндік береді.

Нейрогимнастиканың көптеген артықшылықтары бар: жүйке жүйесінің жағдайын, жаңа ақпаратты қабылдауды және есте сақтауды жақсарту; танымдық қабілеттерін (есте сақтау, ойлау, зейін) дамыту; мидың жасырын қабілеттерін ашу, мидың екі жарты шарының жұмысын синхрондау; көңіл-күйді жақсарту; қорқыныштан, қобалжулардан және уайымдардан арылу; эмоцияларды басқара алу: агрессия көріністерін бақылау; есте сақтау және ақыл-ой белсенділігінің дамуын ынталандыру; ұсақ және жалпы моториканы дамыту; жазу және оқу процесіне жағымды әсер етіп, өнімділікті арттыру; шешендік өнерде өзіне деген сенімділікті қалыптастыру.

Нейрогимнастиканың миға пайдалы әсері шетелде де, Қазақстанда да ғылыми зерттеулермен дәлелденген. Қазірдің өзінде дене шынықтыру мен жаттығуларды ұйымдастыру тәсілі ескіргенін, дене шынықтырумен айналысу деңгейінің жыл сайын төмендеп бара жатқанын байқау қиын емес. Танымдық қабілеттердің дамуы үздіксіз қозғалыспен байланысты. Көптеген ата-аналар бұл қарым-қатынас туралы білмейді, сондықтан олар белсенді демалысты ұйымдастыруды мақсат етпейді. Сондықтан мектептегі оқу процесінде үзілістерді ұйымдастыруда мұғалімдерге аса сақтық пен ұқыптылық қажет.

Нейрогимнастика бұл жағдайда физикалық минуттардың ең тиімді және қол жетімді түрі ретінде әрекет етеді, оны мектептегі оқыту процесіне енгізу қарқынды жүргізіліп келеді, бұл дегеніміз облысымызда логопед-дефектолог мамандары жұмысының даму көрсеткіші саналады. Аталған жаттығуларды негізінен дамуында қиындықтары бар балалармен жұмыста қолданғанына қарамастан, «нормадағы» балаларға оң әсері де анықталды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Варенцова И.А., Суруевгин А.Д. Развитие физической подготовленности лиц с детским церебральным параличом среднего школьного возраста // Научно-образовательный журнал для студентов и преподавателей «StudNet». - 2022. - №6.
2. Деннисон П. «Гимнастика мозга» Книга для учителей и родителей/ П. Деннисон. - СПб. - Санкт-Петербург: Весь, 2020. - 320 с.

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Шелек ауылы
"Шелек ауылындағы гимназия" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
Абженбаева Эльмира Абилмажиновна

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА САБАҚТА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ДИДАКТИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Қазіргі жағдайда, балалар жас кезінен бастап жаңа ақпараттық орта жағдайында дамиды: теледидарды, ғаламторды, компьютерлік бағдарламаларды пайдалану. Ақпаратты қабылдаудың жаңа түрі қалыптасуда, оны қазіргі қоғамтанушылар "Экрандық мәдениет" деп атайды. Қазіргі бала үшін оқулық немесе мұғалімнің сөзі сияқты дәстүрлі ақпарат көздері өзінің бұрынғы маңыздылығын жоғалтуда, бұл оқу процесіне қызығушылықтың төмендеуіне әкеледі. Маған тек дәстүрлі оқыту әдістерін қолдана отырып, балалардың әртүрлі құзыреттіліктерін, оның ішінде танымдық, коммуникативті, әлеуметтік, ақпараттық-зерттеу мәдениетін дамыту үшін қалыптастыру және дамытуда бұл мәселені шешу мүмкін емес болып табылады.

Сондықтан менің алдымда бастауыш сыныпта сабақ барысында және сабақтан тыс уақытта заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялар негізінде оқыту процесін ұйымдастыру қажеттілігі туындады. Менің міндетім - интерактивті-дидактикалық технологиялар сабақтарымның ажырамас органикалық бөлігіне айналуы үшін мұғалім ретіндегі іс-әрекетіме органикалық түрде араласуы.

Интерактивті технологиялар-бұл баланың мультимедиялық экрандар, интерактивті тақталар мен үстелдер, компьютерлер қолданылатын оқыту жүйесінің белсенді қатысушысы болу процесі.

Интерактивті-дидактикалық технологиялар негізінде өзара әрекеттесу тұлғаның әлеуметтену және даму процесін қолдайды, сонымен қатар бұрыннан бар дағдылардың дамуы мен интеграциясын тексеруге мүмкіндік береді. Балалардың интерактивті-дидактикалық технологиялар арқасында балалар бір-бірімен тезірек байланыс орнатады, оқуға белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, интерактивті технологиялар реакция қарқынын жеделдетуге көмектеседі және сонымен бірге олардың жағымсыз және жағымды эмоцияларын білдіруге мүмкіндік береді.

Интерактивті-дидактикалық оқытудың мәні-балалардың барлығы дерлік таным процесіне қатысады. Интерактивті-дидактикалық технология балаларда жаңа қасиеттер мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған:

- әр баланың жеке зияткерлік белсенділігі жанданады;
- тұлғааралық қатынастар дамиды, балалар қарым-қатынастағы коммуникативті кедергілерді (қаттылық, сенімсіздік) жеңуге үйренеді, сәттілік жағдайы қалыптасады;
- әр баланың өзі- өзі тәрбиелеу, өзін-өзі дамыту үшін жағдайлар жасалады.

Интерактивті және мультимедиялық құралдар балаларды шабыттандыруға және жаңа білімді игеруге шақыруға арналған. Интерактивті тақта оқу ақпаратын ұсыну мүмкіндіктерін едәуір кеңейтеді, баланың ынтасын арттыруға мүмкіндік береді. Мультимедиялық технологияларды (түстер, графика, дыбыс, заманауи бейне жабдықтары) қолдану әртүрлі жағдайлар мен орталарды модельдеуге мүмкіндік береді. Мультимедиялық бағдарламаларға енгізілген ойын компоненттері балалардың танымдық белсенділігін арттырады және материалды игеруді күшейтеді.

Интерактивті тақталар, компьютерлер сияқты интерактивті оқыту құралдары балалардың дамуын диагностикалауда керемет көмекші болады:

- зейінді дамыту;
- есте сақтау;
- ойлау;
- сөйлеу;
- оқу іс-әрекетінің дағдылары.

Ақпараттық мәдениетке ену-бұл компьютерлік сауаттылықты игеру ғана емес, сонымен қатар этикалық, эстетикалық және интеллектуалды сезімталдықты арттыру. Әртүрлі электронды, компьютерлік инновациялармен жұмыс істеуді балалардың оңай меңгеретіні күмән тудырмайды; сонымен бірге олардың компьютерге тәуелді болмай, адамның жанды, эмоционалды қарым-қатынасын бағалай білуі және оған ұмтылуы маңызды.

Интерактивті кешендерді қолдана отырып оқыту сапалы, қызықты және нәтижелі болады. Оқу процесінде электрондық мультимедиялық оқыту бағдарламаларын жүйелі пайдалану жағдайында дәстүрлі оқыту әдістерімен және педагогикалық инновациялармен үйлесімде көп деңгейлі дайындығы бар балаларды оқытудың тиімділігі едәуір артады. Бұл ретте бірнеше технологиялардың бір мезгілде әсер етуіне байланысты білім беру нәтижесінің сапалы күшеюі байқалады. Электрондық оқытуда медианы қолдану балаларға ақпарат беру жылдамдығын арттырып, оны түсіну деңгейін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар интуиция, бейнелі ойлау сияқты маңызды қасиеттердің дамуына ықпал етеді.

Сабақтарда интерактивті тақтаны қолдану әдістері тек сіздің қиялыңызбен шектелуі мүмкін. Бұл презентациялар да, интерактивті оқыту бағдарламалары және графикалық, бағдарламалық жобалар құру да болуы мүмкін.

Интерактивті дидактикалық ойын-бұл органикалық бірлікте әрекет ететін білім беру, дамыту және тәрбиелеу функциялары бар оқыту мен тәрбиелеудің заманауи және танылған әдісі.

Интерактивті дидактикалық ойындарды оқыту, тәрбиелеу және дамыту құралы ретінде кеңінен қолдануға болады. Оқытудың негізгі әсері балалардың белсенділігін белгілі бір бағытқа бағыттайтын дидактикалық материалға жатады.

Интерактивті дидактикалық ойынның белгілі бір нәтижесі бар, ол ойынның соңы болып табылады, ойынға толықтық береді. Ол, ең алдымен, тапсырманы шешу түрінде әрекет етеді және мектеп жасына дейінгі балаларға моральдық және психикалық қанағат береді. Мұғалім үшін ойынның нәтижесі әрқашан балалардың жетістіктері деңгейінің немесе білімді игерудің немесе оларды қолданудың көрсеткіші болып табылады. Интерактивті дидактикалық ойындарды танымдық, бақылаушы, жалпылау деп бөліп қарастыруға болады.

Егер ойынға қатысатын балалар жаңа білім, білік және дағдыларды игерсе немесе оларды ойынға дайындалу барысында игерсе, ойын танымдық болады. Сонымен қатар, білімді меңгерудің нәтижесі соғұрлым жақсы болады, танымдық әрекет мотиві ойында ғана емес, материалдың өзінде де соғұрлым айқын көрінеді. Ойынның дидактикалық мақсаты бұрын алған білімдерін қайталау, бекіту, тексерболса, онда ойын бақылаушы болады. Оған қатысу үшін әр балаға белгілі бір дайындық қажет.

Жалпылау ойындары білімді біріктіруді талап етеді. Олар әртүрлі жағдайларда әрекет ету қабілетін меңгеруге бағытталған пәнаралық байланыстарды орнатуға ықпал етеді. Осылайша, интерактивті-дидактикалық оқыту педагогиканың қызықты, шығармашылық, перспективалық бағыты екені сөзсіз. Бұл бастауыш сынып оқушыларының психологиялық мүмкіндіктерін ескере отырып, олардың барлық мүмкіндіктерін жүзеге асыруға көмектеседі.

Мультимедиялық технологияны қолдану балалардың қоршаған әлем туралы, құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынасы туралы білімдері мен түсініктерін байытуға мүмкіндік береді, балаларды әлеуметтік қатынастар жүйесінде белсенді өзара әрекеттесуге шақырады.

Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы
«Есенов колледжі» ЖШС
Педагогика және психология пәні оқытушысы
Айдар Индира Сисенғалиқызы

МЕКТЕПТЕ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГ ҚЫЗМЕТІНІҢ НЕГІЗГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Білім беру мекемелерінің психологиялық қызметінің жұмысы оқушылардың психикалық және психологиялық денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған, бұл өз кезегінде олардың оқу мотивациясын жақсартуға, психикалық процестерді тұрақтандыруға, өнімділікті арттыруға, мінез-құлық мәселелерінің пайда болу қаупін азайтуға әкеледі. Осы мақсатқа жету үшін психологиялық қызметтің ғылыми және әдістемелік аппараттарын жетілдіру қажет; білім беру мекемесінде баланы қоршап тұрған барлық ересектердің, атап айтқанда: педагогтардың, психологтардың, мектеп әкімшілігі мен ата-аналардың қызметін үйлестіру. Бұл мәселені шешуге практикалық білім беру психологының негізгі қызмет түрлеріне сәйкес және белгілі бір білім беру мекемесінің нақты жағдайларын ескере отырып жасалған әртүрлі психикалық және психологиялық денсаулық бағдарламаларын іске асыру ықпал етуі мүмкін.

Педагог-психологтың қызметі, әдетте, келесі негізгі бағыттарды қамтиды: психологиялық білім беру, психологиялық профилактика, психодиагностика, психологиялық түзету, оқушылардың жеке басын дамыту бойынша жұмыс, психологиялық кеңес беру. Педагог-психолог қызметінің барлық бағыттары іс жүзінде тығыз бірлікте және өзара байланыста болады.

Білім беру саласында жұмыс істейтін педагог-психолог әр түрлі жастағы балалармен айналысады. Оқушылардың жан-жақты интеллектуалды, жеке дамуы әр жас кезеңіндегі балалардың толыққанды өмір сүруін қамтамасыз ететін және сол арқылы олардың жеке шығармашылық потенциалдарын жүзеге асыруға ықпал ететін оңтайлы психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасауды талап етеді. Оларға мектеп жылдарында осы жолды ойдағыдай өтуге көмектесу-балалар практикалық психологының ең қиын міндеттерінің бірі.

Білім беру мекемесінің қажеттіліктеріне, сондай-ақ психологтың кәсіби қалауына байланысты білім беру процесіне қатысатын оқушылар мен ересектерге психологиялық көмектің әртүрлі модельдері жүзеге асырылуы мүмкін. Оларда психологиялық қызметтің жоғарыда қарастырылған барлық бағыттары әртүрлі үйлесімде ұсынылуы мүмкін.

Өз жұмысын жоспарлау кезінде педагог-психологқа келесі критерийлерге сүйенуі қажет.

1. Баланың мектеп өмірінде бірнеше объективті қиын кезеңдер бар, олар тек білім алу барысында ғана емес, сонымен қатар сыртқы жағдайларды жеңу процесінде де өзінің жеке әлеуетін барынша пайдалануы керек. Мұндай кезеңдерге бірінші сынып оқушыларының мектепке бейімделу кезеңі, бірқатар мектептерде сынып ұжымдарын қайта құрумен қатар жүретін орта буындағы оқытудың басталуы (5-сынып), 10-сыныптағы оқытудың басталуы жатады.

2. Белгілі бір жас кезеңі белгілі бір психикалық процестер мен қасиеттердің, тұлғаның психологиялық қасиеттерінің дамуына, сондықтан психологиялық-педагогикалық әсердің белгілі бір түріне сезімтал. Сондықтан бала әр жас кезеңінде ерекше көмекке мұқтаж.

3. Әр жас кезеңіндегі баланың толыққанды өмір сүруі оны келесі жас кезеңіне өтуге дайындайды, бұл үшін қажетті психологиялық неоплазмалардың қалыптасуына мүмкіндік береді.

Психопедагогикалық бағдарламаларды әзірлеуде "жақын даму аймағы" принципін қолдану оқушының жақын арада қол жеткізе алатын даму деңгейін жобалауға мүмкіндік береді. Бастауыш мектеп жасында баланың психикалық және жеке дамуын анықтайтын жетекші іс-әрекет оқу әрекеті болып табылады. Сондықтан бастауыш мектеп жасындағы балаларға психологиялық көмек танымдық процестерді дамытуға және қажет болған жағдайда түзетуге бағытталуы керек. Жасөспірімдер мен жоғары сынып оқушыларының "жақын даму аймағы" өзін-өзі тану, жеке өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі реттеу, интеллектуалды және жеке рефлексия мәселелері кеңістігінде ересектермен ынтымақтастықты қамтиды. Осыны ескере отырып, осы жастағы оқушыларға психологиялық көмек адамгершілік құндылықтарды, өмірлік перспективаларды, өмірдің жеке мағыналарын қалыптастыруға, өздерін, мүмкіндіктерін, қабілеттерін, мүдделерін білуге жағдай жасауға бағытталуы керек.

Бірінші сынып оқушылары үшін оқудың бастапқы кезеңі өте қиын, өйткені ол бүкіл өмір салты мен белсенділігін қайта құрылымдауға әкеледі. Баланың дамуы мен өмірін анықтайтын орын факторы, әлеуметтік жағдайлар өзгеруде. Қоғамдық қатынастар жүйесіндегі орынның өзгеруі – оқушы, мектеп оқушысы позициясына ауысуы, баланың психологиялық ашықтық жағдайын туғызады. Кіші мектеп жасының басталуы баланың мектепке барған сәтімен анықталады.

Осы кезеңде баланың одан әрі физикалық және психофизиологиялық дамуы жүреді, бұл мектепте жүйелі білім алу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Ең алдымен, ми мен жүйке жүйесінің жұмысы жақсарады.

Физиологтардың айтуынша, 7 жасқа қарай ми қыртысы едәуір жетілген. Алайда, ақыл-ой әрекетінің күрделі түрлерін бағдарламалауға, реттеуге және басқаруға жауапты мидың ең маңызды, ерекше бөліктері осы жастағы балаларда әлі қалыптасуын аяқтамаған (мидың фронтальды бөліктерінің дамуы тек 12 жасқа дейін аяқталады), нәтижесінде қыртыс асты құрылымына кортекстің реттеуші және тежегіш әсері адекватты емес екені анықталды. Кортекстің реттеуші қызметінің жетілмегендігі осы жастағы балаларға тән мінез-құлық, іс-әрекетті ұйымдастыру және эмоционалдық сфера ерекшеліктерінен көрінеді: кіші жастағы оқушылардың зейіні тез ауытқиды, ұзақ уақытқа шоғырлануға қабілетсіз, қозғыш, эмоционалды болып келеді.

Мектепте оқудың басталуы баланың дамуындағы әлеуметтік жағдайдың түбегейлі өзгеруіне әкеледі. Ол "әлеуметтік" субъектіге айналады және қазір әлеуметтік маңызды міндеттерге ие, олардың орындалуы қоғамдық баға алады. Баланың өмірлік қатынастарының бүкіл жүйесі қайта құрылады және көбінесе оның жаңа талаптарды қаншалықты сәтті орындайтындығымен анықталады.

Мектептегі тәрбиенің басталуы деп негізгі психикалық өзгерістер қалыптасатын бастауыш мектеп жасындағы жетекші іс-әрекет ретінде ойын әрекетінен оқу әрекетіне өтуді білдіреді. Сондықтан мектепке бару баланың өміріне үлкен өзгеріс әкеледі. Оның бүкіл өмір жолы, ұжымдағы, отбасындағы әлеуметтік жағдайы күрт өзгереді. Оқыту басты, жетекші іс-әрекетке айналады, ең басты парыз – оқу, білім алу. Бұл баладан ұйымшылдықты, тәртіпті, ерік-жігерді қажет ететін күрделі жұмыс.

Л.С. Выготский баланың психикалық дамуын кезең-кезеңмен жүргізуге жетекші қызмет ұғымын негіздеді. Психикалық дамудың әр кезеңінде жетекші қызмет өте маңызды. Сонымен қатар, басқа іс – шаралар жоғалып кетпейді-олар бар, бірақ параллель өмір сүреді және психикалық даму үшін маңызды емес юолып келеді.

З.Фрейд психоаналитикалық теорияда тұлғаның дамуын биологиялық факторлардың әрекетімен және ерте отбасылық қарым-қатынас тәжірибесімен түсіндірді. Балалар психикалық дамудың 5 кезеңінен өтеді, әр кезеңде баланың қызығушылықтары дененің белгілі бір бөлігінің айналасына шоғырланады. 6-12 жас жасырын кезеңге сәйкес келеді. Осылайша, оқушылар өмір бойы қолданатын барлық жеке қасиеттер мен жауап нұсқаларын қалыптастырды. Бастауыш сынып оқушысының психологиялық құрылымында болып жатқан түбегейлі өзгерістер баланың осы жас кезеңінде даму мүмкіндіктерінің кең екендігін көрсетеді. Бұл кезеңде сапалы жаңа деңгейде баланың белсенді субъект ретінде дамуының, қоршаған әлемді және өзін танып білудің, осы дүниеде әрекет етудің өзіндік тәжірибесін алудың әлеуеті жүзеге асырылады. Бастауыш мектеп жасы сезімтал:

Сонымен, бастауыш сынып жасы – білімді жинақтау, білімді ең жақсы меңгеру кезеңі. Бұл жаста көптеген мәлімдемелер мен әрекеттерге еліктеу интеллектуалдық дамудың маңызды шарты болып табылады. Ерекше болжамдылығы, әсерлілігі, кіші жастағы оқушылардың ақыл-ой әрекетінің қайталауға бағытталуы, ішкі қабылдауы, психикасының дамуы мен байытылуына қолайлы жағдай жасау қажет. Бұл қасиеттер, көп жағдайда, олардың жағымды жағы болып табылады және бұл осы дәуірдің ерекше өзіндік ерекшелігі. Демек, мектеп табалдырығын аттағаны тану мен білуге деген қажеттілікті қалыптастыруға, тұлғалық сезімнің дамуына ықпал етеді.

Астана қаласы
Смағұл Сәдуақасұлы атындағы №78 мектеп-гимназиясы
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
Сержан Саяхат

ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ САБАҒЫНДА ФИЗИКАЛЫҚ DAҒДЫЛАРДЫ БАСКЕТБОЛ ОЙЫНЫ АРҚЫЛЫ ДАМУ

Дене шынықтыру кез-келген оқушыны оқытуда маңызды фактор болып табылады, өйткені ол әр адамның, әсіресе баланың физикалық және психикалық дамуына айтарлықтай әсер етеді. Дене жаттығулары жүйке жүйесінің және жалпы оқушының шаршауын азайтуға көмектеседі, оның өнімділігін, иммунитетін және ақпаратты қабылдау қабілетін арттырады, моральдық және рухани дамуға ықпал етеді. Физикалық белсенділік әр оқушының мықты физикалық денсаулығын қалыптастыруда, әртүрлі моториканы қалыптастыруда маңызды рөл атқарады, сонымен қатар жалпы эмоционалды фонды нығайтуға көмектеседі, психологиялық разряд береді және жай ғана рахат әкеледі. Қазіргі заманғы оқу процесі оқушылардан зейінді шоғырландыру және бөлу, жедел жады мен ойлауды дамыту, ақпаратты өңдеу жылдамдығы, ерікті қасиеттерді дамыту, еңбексүйгіштік, төзімділік дағдыларын талап етеді және көптеген адамдар спорттық ойынды жастар арасында өте танымал қазіргі өмірдің үлгісі ретінде қарастырады.

Дене тәрбиесі сабағында оқушылар денені шынықтырып, денсаулықтарын нығайтады және жан жақты дамытады. Дұрыс таңдалған жаттығу жүйесі көптеген созылмалы аурулардың жақсы алдын-алу болып табылады және тірек-қимыл аппаратының көптеген мәселелерін шешуге көмектеседі. Ойын оқушыларды жылдамдыққа, төзімділікке ептілікке тәрбиелейді. Сондай спорт ойындарының бір түрі баскетбол ойыны. Баскетбол-бұл адамның әртүрлі моторикасын дамытатын спорт түрі.

Баскетбол ойнау барысында моторлық (физикалық) қабілеттер дамиды:

- жылдамдық;
- жылдамдық күші (серпіліс, доппен және допсыз секіру, лақтыру және Пас беру және т. б.);
- төзімділік (доппен және допсыз жаттығуларды әр түрлі, көбінесе жоғары жылдамдықпен ұзақ орындау).

Баскетболға негізделген жаттығулар жүйесі орта мектеп оқушысының денесіндегі психикалық процестердің дамуына көпжақты әсер етеді. Олар қабылдауды, зейінді, есте сақтауды жақсартады, қиял мен ойлауды дамытады, бұл ережелерді сапалы қабылдау мен орындаудың негізі болып табылады, жаттығулардың өзі де, ойын шарттары да, жеке ойыншының да, жалпы команданың да әрекеттерін үйлестіру. Баскетбол бастапқыда қыс мезгілінде тек гимнастикамен айналысудан шаршаған оқушыларға арналған ойын ретінде ойластырылған, кейіннен ол XIX ғасырдағы АҚШ-тың спорт клубтарында, мектептерінде, университеттерінде кең таралған.

Баскетбол біздің қазіргі түсінігімізде қозғалыс белсенділігінің жоғары деңгейімен және үлкен физикалық белсенділікпен сипатталады. Ол көптеген қарсыластармен қоршалған серуендеуді, жүгіруді, тоқтауды, бұрылыстарды, секіруді, аулауды, лақтыруды және дриблингті біріктіреді. Бүгінгі таңда баскетбол-бұл ойын, спорт түрі ғана емес, сонымен қатар адамның физикалық дағдыларының белгілі бір қабатын дамытуға мүмкіндік беретін арнайы жаттығулар жүйесі.

Оқушылар үшін баскетбол-бұл мектептің оқу бағдарламасына енгізілген қызықты спорттық ойын ғана емес, сонымен қатар дене тәрбиесінің тиімді құралы. Баскетбол физикалық белсенділіктің максималды деңгейімен ерекше мобильді ойын ретінде балалардың денсаулығын нығайту, ептілік пен

үйлестіруді, реакция жылдамдығын дамыту, сондай-ақ олардың мінезін қатайту, ұжымшылдық пен бәсекелестік рухын, жауапкершілікті тәрбиелеу мәселелерін шешеді.

Жеке, екі, үш, командаларда, ашық ойындарда және доп тапсырмаларында орындалатын арнайы таңдалған ойын жаттығулары, ең алдымен, үйлестіру қабілеттерін дамыту үшін шексіз мүмкіндіктер жасайды: - кеңістіктегі бағдарлау; - реакция жылдамдығы; - қозғалыс әрекеттерін қайта құру; - қозғалыстардың кеңістіктік, күштік және уақыттық параметрлерін саралау және бағалау дәлдігі; - жеке қозғалыстарды тұтас комбинацияларға сәйкестендіру қабілеті.

Баскетболдың ерекшелігі-жағдайлардың лезде өзгеруі, күрделі қозғалыс белсенділігіне бағдарлану, әртүрлі әрекеттерді орындау, доппен және допсыз әртүрлі моторлық әрекеттерді орындау. Моториканы немесе дағдыларды дамыту-бұл кейбір қарапайым әрекеттерді автоматизмге жеткізуге мүмкіндік беретін ұзақ, күрделі және ауыр процесс. Баскетбол оқушылар мектеп оқушыларында дриблинг, допты командаласқа дәл беру, қарсыласын айналып өту, үш аймақтан (айыппұл, екі, үш ұпай) сақинаға соғу сияқты дағдыларды дамытады, олар әртүрлі ұпай санымен бағаланады. Алайда, бұл дағдылар ойын барысында өте дәл және тиімді болуы үшін мектеп оқушыларына жылдамдықты, күшті, ептілікті, төзімділікті дамытуға ықпал ететін дене шынықтырудың кем дегенде негізгі деңгейі болуы керек.

Дене шынықтырудың маңызды ерекшелігі-оны дайындықтың басқа түрлерінен, атап айтқанда арнайы моториканы игеруден бөлудегі қиындықтар. Күш, төзімділік, жылдамдық өздігінен көрінбейтіндіктен, олардың болуы тек белсенді әрекеттер аясында мүмкін болады. Осылайша, кез-келген моториканың өзегі физикалық қасиеттерден тұрады. Бұл қозғалыстардың тиімділігі олардың орындалуының дұрыстығына ғана емес, сонымен қатар физикалық қасиеттердің көріну дәрежесіне де байланысты. Сондықтан дене шынықтыру ойынның техникасы мен тактикасын меңгерумен тікелей байланысты және олардың оңтайлы жетістіктерін қамтамасыз етуге арналған.

Баскетбол ойнау дағдыларын игергісі келетін оқушылар үшін жалпы және арнайы дене шынықтыру әдістері әзірленіп, баскетбол секциялары ашылды.

Жалпы дене шынықтыру-бұл негізгі сипаттағы немесе жан-жақты физикалық дайындықтағы физикалық қасиеттерді дамытуға қажетті және алдағы күрделі арнайы дене шынықтыруға көшуге бағытталған жаттығулар жиынтығы. Жалпы дене шынықтыру, ең алдымен, мыналарды қамтиды:

- қатысушылардың жан-жақты физикалық дамуы;
- денсаулықты нығайту;
- функционалдылықты арттыру;
- спорттық жұмысқа қабілеттілікті сатып алу;
- негізгі физикалық қасиеттерді дамыту және т. б.

Арнайы дене шынықтыру-бұл ойын дағдыларын тікелей игеруге бағытталған дайындық (дриблинг, пас беру, допты себетке лақтыру және т.б.). Сонымен қатар, дене шынықтыру оңтайлы нәтижеге жету үшін қажетті құралдар спектріне ие. Атап айтқанда, бұл:

- аяқтың, қолдың және дененің бұлшық еттерінің күшін дамытуға арналған жалпы және арнайы әсер ететін күш және жылдамдық жаттығулары;
- төзімділікті дамытуға арналған жалпы және арнайы әсер ету жаттығулары (жылдамдық және жылдамдық);
- қозғалыс жылдамдығы мен жылдамдығын дамытуға арналған жалпы және арнайы әсер ету жаттығулары (жылдамдық баскетболдағы негізгі элемент болып табылады, сонымен қатар баскетболшының маңызды қасиеттерінің бірі болып табылады);
- ептілікті дамыту үшін жалпы және арнайы әсер ету жаттығулары (ептілік-бұл тамаша үйлестіру, ойынның өзгеретін жағдайына сәйкес әрекеттерді бақылау);
- икемділікті дамыту үшін жалпы және арнайы әсер ету жаттығулары (жеке ойыншының қозғалыс амплитудасы неғұрлым көп болса, бүкіл команданың ойыны соғұрлым тиімді болады).

Осылайша, физикалық дағдылардың өзегі болып табылатын тиісті физикалық дайындықсыз моториканы дамыту мүмкін емес. Оқушылар үшін физикалық белсенділік форманы қолдаудың оңай әдісі емес, сонымен қатар эмоционалды разряд пен энергия зарядының құралы болып табылады. Сонымен қатар, баскетбол балаларда допты жылдам беру, қарсыласты айналып өту, допты себетке соғу және т.б. сияқты пайдалы моториканың барлық кешенін дамытады, сонымен қатар осы ойынға негізделген физикалық жаттығулар дене шынықтыруды сақтауға және жақсартуға ықпал етеді, оқушылардың денсаулығына оң әсер етеді.

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы
"№13 жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
Наубетова Даурия Исекеновна

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ – ОҚИТУ САПАСЫН АРТТЫРУ КЕПІЛІ

Жаңартылған білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер, білім беру жобасын іске асыруда қазіргі заманғы мұғалімдерге жаңа талаптар қойды. Құзыреттілік – қандай да бір оқу пәнін оқыту үдерісінде қалыптасатын білім, білік, дағдылар жиынтығы, сонымен қатар, қандай да бір қызметті орындай алу қабілеттілігі. Дұрыс ұйымдастырылған әдістемелік пен оның кәсіби дамуға бағытталған жұмыстары ғана жаңашылдық кепілі болады. Сол себепті, мұғалімдерді кәсіби біліктілігін арттыруда педагогтардың өздеріне бағытталған іс – әрекеттерін жаңаша ұйымдастыру өте маңызды. Мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі – сапалы білім және жақсы тәрбие алған шәкіртінде. Бұл-қоғам талабына сай туындайтын қажеттілік. Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай: «Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады». Мұғалімнің ізденісі, жан-жақтылығы, білімін қаншалықты жетілдіргенімен айқындалады. Шығармашылық әлеуеті дамыған мұғалім өз кәсібін жете меңгеріп қана қоймай, өзін-өзі жан-жақты дамытуға қол жеткізеді.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі мен кәсіби қызметіне дайындық деңгейінің мониторингі, шешім қабылдау, оқу міндеттерін қою, оқушылардың ерекшеліктерін зерттеу, диагностикалық әдістер мен сараланған тапсырмаларды қолдану, танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудың белсенді формаларын қолдану, өзара әрекеттесудің әртүрлі түрлерін ұйымдастыру қабілеттерін талап етеді. Сонымен қатар, олардың танымдық белсенділігін ынталандыру үшін оқушыларға эмоционалды әсер ету әдістерін білу, оқу іс-әрекетінің нәтижелерін объективті бағалау, аудиторияда психологиялық жайлы атмосфера құру, әріптестердің педагогикалық тәжірибесін зерттеу және пайдалануды қамтамасыз етеді.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзырлығының құрылымдық компоненттерін талқылайық.

- Теориялық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының бірінші компоненті болып табылады, бұл болжамдық іскерліктерді, проективті іскерліктерді, рефлексивті іскерліктерді талап етеді.

- Практикалық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының екінші компоненті болып табылады. Бұл ұйымдастырушылық іскерліктерді және коммуникативтік іскерліктерді талап етеді.

Мұғалімнің сыни ойлау және мәселелерді шешу дағдылары; мәдениетаралық түсіністік; шығармашылық және жаңашылдық қабілеттері; жоғары түрткі, оң сенім, практикалық білім және АКТ дағдылары сияқты маңызды қасиеттері туралы да айту қажет. Алайда, кәсіби құзыреттіліктің мұндай жіктелуі оның аяқталғанын білдірмейтінін атап өту керек, өйткені көптеген құзыреттер жеке тұлға әлеуетіне, әлеуметтік-мәдени қамтылуына байланысты өзгермелі болып келеді. Осылайша, бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымдық компоненттерін, жоғарыда аталғандай, әртүрлі көзқарас бойынша қарастыру, оның көпқырлы және өзгермелі түсінік екендігін анықтайды. Оның мәні қоғамда, білім беру жүйесінде, ғылымда, мәдениетте болып жатқан өзгерістерге сәйкес ауыстырылады және әртүрлі көзқарастар бойынша қарастырылады.

Мұғалімнің құзыреттілік моделі. Қазіргі мұғалімнің құзыреттілік моделін оған кіретін элементтердің құрамы түрінде ұсынуға болады:

- Педагогикалық қызметке қатысты кәсіби құзыреттілік дегеніміз-мұғалімнің жеке басы мен кәсібилігінің интегралды сипаттамасы, оның кәсіби мәселелерді тиімді шешу қабілетін анықтайды, нақты жағдайларда педагогикалық қызметте пайда болады. Сонымен бірге мұғалім өзінің білімін, дағдыларын, тәжірибесін, өмірлік құндылықтары мен адамгершілік бағдарларын, қызығушылықтары мен бейімділігін пайдалануы керек.

- Арнайы құзыреттілік – өзінің кәсіби қызметпен жоғары деңгейде айналысатын және өзінің кәсіби дамуын одан әрі жобалай білетін қабілет. Мұғалім үнемі ізденісте бола отырып, жаңаша оқытуды іске асыруда түрлі инновациялық технологиялардың әдіс-тәсілдерін өз ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданады. Сонымен қатар психологиялық-педагогикалық білімін жетілдіріп үйренумен қатар, сол білімін өз ісінде шебер сұрағына жауап беруге даяр болуға тиіс.

- Әлеуметтік құзыреттілік – бірлескен кәсіптік қызметпен айналысу қабілеті, ұжыммен, топпен қызмет ету, кәсіби қарым – қатынас тәсілдерін қолдана білу. Яғни, мұғалім оқушылармен қарым – қатынаста тактикасын баланың жасы, рухани өсуіне байланысты өзгертіп отыруы керек. Оқушыларды топтық, ұжымдық жұмыстар жасай алуға, соның ішінде жеке тұлғаның дамуына мән беруі керек.

- Пәндік құзыреттілік – білім беру қызметінде белгілі бір пәндер шеңберіне қатынасты білім, біліктілігі және дағдысы мен іс – әрекетінің сапалар жиынтығы. Педагогикалық және әлеуметтік психологияның негіздерін қолдана білу іскерлігі.

- Ақпараттық құзыреттілік – айрықша назар аударуды қажет етеді. Себебі, ақпараттық қарым – қатынас технологиясын игеру әр маманнан талап етіледі. Ақпараттық ресурс – ақпарат көзін алу мультимедиялық, электрондық, жалпы ақпараттық технологияларды меңгеруі тиіс.

Құндылықты анықтайтын кәсіби қасиеттер:

- оқушыларға мейірімділікпен және қызығушылықпен қарау;
- әріптестер мен оқушылардан сындарлы сын қабылдауға, өз қызметіне тиісті түзетулер енгізуге дайын болу;

- әлеуметтік жағдайға және қоршаған әлемге өз көзқарасыңыз бар және оқушылармен өз көзқарасыңызбен бөлісе аласыз;

- сынға және рефлексияға қабілетті болу;

- басқа құндылықтары, мүдделері мен қабілеттері бар басқа адамдарды түсіну;

- өз ұстанымыңыз бен оқу тәсіліңіз болуы;

Мұғалім өз ісінің маманы болуымен қатар, оның бойында баланы жақсы көру, баланың көзқарасын мен пікірін сыйлау, тек өз пәнінің төңірегінде ғана қалып қоймай, қоғамда болып жатқан өзгерістерге құлағы түрік, көзі ашық, жан-жақты талдау жасай білетін маман болуы шарт. Ұлы ағартушы Ахмет Байтұрсынұлының: «Бала оқытуды жақсы білейін деген адам әуелі балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білуі керек» деген тұжырымында «Шығармашыл ұстаз шығармашыл шәкірт дайындайды» деген ой айқын аңғарылады.

Сөзімді қорыта келе айтарым, жоғарыда аталған құзыреттіліктерді меңгерген мұғалім – шығармашыл шәкірт дайындауға даяр.

Алматы облысы, Жамбыл ауданы
«Қайназар ауылындағы №1 орта мектеп бастауыш мектебі» КММ
Педагог-психолог
Тұрсымбек Несіпхан Бақытқызы

ОҚУ-ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІСІ ЖӘНЕ МЕКТЕПТЕГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ

Мектепті модернизациялаудың негізгі мақсаты – білім беру және еңбек нарығында жан-жақты бәсекеге қабілетті, оқушының заманауи тұлғасын қалыптастыруға жағдай жасау.

Қазақстанда болып жатқан білім беру мазмұнының сапалық өзгерістері дамудың мәдени-тарихи педагогикасы тұрғысынан қарастырылатын тұлғаның тұлғалық көзқарасының өзгеруін қамтиды. Қазақстанның білім беру жүйесінде балаға оқу-тәрбие процесінде қолдау көрсету мен көмек көрсетудің ерекше мәдениеті – психологиялық-педагогикалық қолдау дамып келеді. Қазақстандық білім беруді жаңғырту тұжырымдамасы бірінші кезектегі міндеттерді айқындайды, оларды шешу психологиялық-педагогикалық қолдаудың барабар жүйесін құруды талап етеді.

Мектептің педагогикалық ұжымының алдында баланы дамыту, оқыту, тәрбиелеу, әлеуметтендіру мәселелерін шешуде педагог пен психологтың күш-жігерін біріктіру және қолдау көрсету міндеті тұр.

Жалпы білім беру жүйесінде жалпыға бірдей білім беру қызметін дамыту тұжырымдамасын әзірлеу жаңа әлеуметтік талаптарға жауап береді. Білім берудің мақсаты – оқушылардың жалпы мәдени, тұлғалық және танымдық дамуы. Жаңа білім беру стандарттарының басым бағыты – жалпы орта білім берудің дамушы әлеуетін жүзеге асыру, кезек күттірмейтін міндет – білім беру өзегінің өзекті психологиялық құрамдас бөлігі ретінде жалпыға бірдей білім беру қызметін дамытуды қамтамасыз ету саналады.

Педагогикалық білім беру парадигмасын өзгерту және оның мәні бойынша психологиялық-педагогикалық білімге айналдыру өзінің кәсіби іс-әрекеті барысында оқушыларды дамытуға, олардың ерекшеліктерін ескере отырып, олардың интеллектуалдық және жеке әлеуеттік мүмкіндіктерін жан-жақты ашуға бағытталған оқытуға мүмкіндік беретін мазмұнның қажеттілігін білдіреді.

Психологтың жұмысы мектептегі оқу-тәрбие процесін басқару жүйесінің қажетті элементі болып табылады, өйткені оның қызметінің нәтижелері мектептегі білім сапасын бағалауды білдіреді, білім беру процесіне қатысушылардың психологиялық-педагогикалық дайындығын жаңғыртудың бүкіл процесін анықтайды.

Қазіргі мектепте оқу-тәрбие үрдісін тиімді жүзеге асыру үшін жеке тұлғаны қалыптастырудың, ұжымды дамытудың теориялық негіздерін, танымдық процестердің қызмет ету заңдылықтарын білу ғана емес, сонымен қатар оның жағдайын және белгілі бір оқу орнының жағдайына, белгілі бір сынып ұжымына және жеке тұлғаға қатысты осы процестердің ерекшеліктерін анықтау да қажетті. Бұл мәселелерді шешуге мектептегі психологиялық қызмет көмектесуі керек.

Мектептегі психологиялық қызмет – кешенді экспертизалық міндеттерді, кеңес беру және диагностиканың күрделі мәселелерін шешу үшін психологияны практикалық қолдану жүйесі. Мұғалімдер, мектеп әкімшілігі оқу-тәрбие процесінің әлеуеті, психологиялық ресурстары туралы нақты түсінікке ие болуы және жеке тұлға мен ұжымға практикалық педагогикалық әсер ету үшін психология

ғылымының іргелі білімдерін, жұмыс тұжырымдамалары мен әдістерін іс жүзінде жүзеге асыра білуі керек.

Мектептегі психологтың жұмысы оқу-тәрбие процесімен тығыз байланысты. Мектеп – үлкен әлеуметтік институт. Психолог балалармен ғана емес, мұғалімдермен, ата-аналармен де жұмыс істейді. Мектепте жиі бірнеше психолог (психологиялық қызмет) жұмыс істейді, өйткені психологтың қызмет аясы өте кең. Мектептегі психолог қызметінің негізгі бағыттарын қарастырайық:

- психологиялық тәрбие – оқушылар, тәрбиеленушілер және олардың ата-аналары (заңды өкілдері), педагогтар мен оқу орындарының басшылары арасында психологиялық білімге деген қажеттілікті, оларды өз дамуының мүддесінде пайдалануға ұмтылысты қалыптастыру. Оқушылардың, тәрбиеленушілердің әрбір жас кезеңінде жеке тұлғаның толыққанды дамуы мен өзін-өзі анықтауы үшін жағдай жасау, сондай-ақ тұлғаның қалыптасуы мен интеллектінің дамуында мүмкін болатын бұзушылықтардың дер кезінде алдын алу;

- психологиялық профилактика – білім беру ұйымдарында білім алушылардың, тәрбиеленушілердің бейімделуінің бұзылуы құбылыстарының пайда болуының алдын алу, тәрбие, оқыту және дамыту мәселелерінде көмек көрсету үшін мұғалімдерге, ата-аналарға (заңды өкілдерге) нақты ұсыныстар әзірлеу;

- психологиялық диагностика - оқушыларды бүкіл оқу кезеңінде тереңдетілген психологиялық-педагогикалық зерттеу, жеке тұлғаның жеке ерекшеліктері мен бейімділігін, оның оқыту мен тәрбиелеу процесіндегі, кәсіби өзін-өзі анықтаудағы мүмкіндіктерін, сонымен қатар оқудағы, дамудағы, әлеуметтік бейімделудегі бұзушылықтардың себептері мен механизмдерін анықтау.

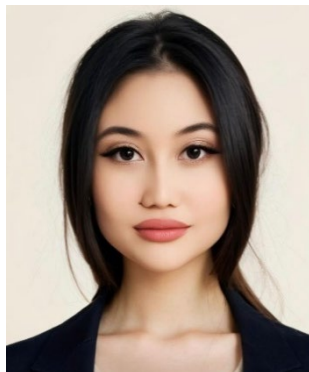
- психологиялық коррекция – педагог – психолог, дефектолог, логопед, дәрігер, әлеуметтік педагог және басқа да мамандардың бірлескен іс-әрекеті негізінде жүзеге асырылатын балалық шақтағы тұлғаның қалыптасу процесіне және оның даралығын сақтауға белсенді әсер ету. Бұл жұмыс ойын элементтерін және сурет салу әдістерін қамтиды (баланың жасына байланысты). Сыныптан тыс шараларды (сынып сағаты) өткізу де психологтың құзыретіне жатады.

- консультативтік қызмет – оқушыларға, тәрбиеленушілерге, олардың ата-аналарына (заңды өкілдеріне), педагогтарға және білім беру процесінің басқа қатысушыларына психологиялық кеңес беру арқылы дамыту, тәрбиелеу және оқыту мәселелері бойынша көмек көрсету.

Баланың барлық салалары мен психикалық процестерінің дамуын, денсаулығын ашатын психологиялық-педагогикалық мінездемесін құрастыру отбасылық климаттың, баланың мүдделерінің және т.б. толық бейнесін береді. Мектепте кеңес беру өте маңызды рөл атқарады: әрбір ата-ана немесе мұғалім мәселесі бойынша психологқа жүгінуге немесе балаға қатысты көмек сұрауға құқылы.

Балаға үшін мектеп – қоғамның даму орталығы. Тұлғааралық қарым-қатынастың алғашқы тәжірибесі, білімді игеру және тағы басқалар - мұның барлығын бала мектепте алады. Дәл осы жерде мұғалімдердің, ата-аналар мен психологтардың жұмысының бірыңғай бағытын әзірлеу қажет. Психолог балаға осы тәжірибенің барлығын мінез-құлықтың дамуы және баланың дүниені саналы түрде қабылдауы дамитын өзіндік ұстанымын құру арқылы үйренуге көмектеседі. Көптеген адамдар психолог тек тестілеумен айналысады, ал психология сабақтары сыныптан тыс жұмыстар деңгейінде өткізіледі және баланың білімі үшін құнды ештеңе көрсетпейді деп қателеседі. Керісінше, психологтың негізгі ұстанымы – балалардың өмір сүру жүйелеріне жағдай жасау және осы жүйелерді таңдау. Бала психолог пен педагогикалық ұжымның жақсы үйлестірілген жұмысымен жеке позицияны құруға жағдай жасайды (өзіндік «Мен», сенімділік, өз пікірі). Мектеп оқушыларының қызығушылықтары мен мүмкіндіктерін шешу үшін қажет балалар мен мұғалімдер арасындағы ұйымдастырушылық буын қызметін атқаратын - психолог. Осылайша, педагогикалық міндеттерді қалыптастырудың шарттары психологтың табысты жұмысына байланысты.

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы
“Жаңа Толқын” мектеп лицейі
Педагог-тағылымдамашы
Берік Сымбат Қуатқызы

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫНА БАҒЫТТАЛҒАН НЕГІЗГІ ҚАДАМДАР

Қазіргі уақытта бүкіл елдің педагогтары білім алушыларға теориялық білімді нақты өмірлік жағдайлармен байланыстыруға, олардың осы білімді қолдану дағдыларын дамытуға және өзін-өзі дамытуды ынталандыруға көмектесуге бағытталған. Осы жұмыстың арқасында мұғалімдер оқытудың жаңа әдістері мен әдістемелерін қолдана отырып, жаңа нәтижелерге қол жеткізеді. Осындай нәтижелердің бірі оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған білім беру мазмұнын жаңарту болып табылады.

Бұл білім мазмұнын жаңарту білім алушыларға ақпаратты оқу, жазу, талдау және түсіндіру дағдыларын жақсартуға және осы дағдыларды күнделікті өмірде пайдалануға көмектесетін әртүрлі тәсілдер мен әдістерді қамтиды. Бұл білім алушыларға айналасындағы әлемді жақсы түсінуге және олармен сәтті қарым-қатынас жасауға көмектеседі, сонымен қатар оларды болашақ мансап пен жеке дамуға дайындайды.

Қазіргі мектеп өз алдына маңызды міндет қояды – өз білімін өмірдің әртүрлі салаларында қолдана алатын және туындаған мәселелерді шеше алатын функционалдық сауатты адамдарды қалыптастыру. Білімге ғана емес, дағдыларға да көп көңіл бөлетін құзыреттілік тәсіл-бұл мәселені шешудің негізгі тәсілдерінің бірі.

Қазақстан Республикасында оқушылардың функционалдық сауаттылық деңгейін бағалау үшін оқу сауаттылығы, математикалық сауаттылық және жаратылыстану сауаттылығы сияқты сауаттылықтың әртүрлі түрлері пайдаланылады. Қазақ тілін оқыту оқушылардың қарым-қатынастың әртүрлі жағдайларында қазақ тілін қолдана алатындай коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға бағытталған.

Функционалдық сауаттылық-бұл әртүрлі жағдайларда сәтті қарым-қатынас жасау үшін тілді қолдану мүмкіндігі. Оны дамыту үшін қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында келесі қадамдарды қолдануға болады:

- Тілдік құзыреттілікті қалыптастыру: оқушылар қажетті лексикалық және грамматикалық материалдарды игеріп, сөздерді дұрыс айтуды, әртүрлі тілдік құрылымдарды үйренуді және оларды сөйлеуде қолдануды үйренуі керек.
- Коммуникативтік дағдыларды дамыту: оқушылар диалогтар, пікірталастар, рөлдік ойындар, іскерлік жағдайлар және т.б. қоса алғанда, әртүрлі жағдайларда қазақ тілінде сөйлеуді үйренуі тиіс.
- Сөйлеуді дұрыс ұйымдастыруға үйрету: оқушылар ойларды дұрыс тұжырымдауды, мәтіндерді ұйымдастыруды және сөйлеуді құрылымдауды үйренуі керек.
- Сыни ойлауды дамыту: оқушылар ақпаратты талдауды және бағалауды, фактілерді пікірлерден ажыратуды, негізделген шешімдер қабылдауды және өз көзқарастарын дамытуды үйренуі керек.
- Жаңа технологияларды қолдану: интерактивті оқыту, АКТ қолдану және жобалық іс-әрекет әдістері сияқты заманауи педагогикалық технологияларды қолдану оқушылардың назарын аударуға және олардың шығармашылығы мен тәуелсіздігін дамытуға көмектеседі.

• Мәдени құзыреттілікті дамыту: оқушылар қазақ халқының мәдениеті мен дәстүрлерінің ерекшеліктерін түсініп, өз елінің мәдени мұрасы туралы біліп, оған құрмет көрсетуге тәрбиелеуі тиіс.

Қазақстанның халықаралық қатынастарға қатысуына байланысты қазақ тілі барған сайын сұранысқа ие болып келеді, бұл оның академиялық пән ретіндегі мәртебесін арттырады. Сондықтан, қазақ тілін оқытуда коммуникативтік-бағдарланған тәсіл дәстүрін жалғастыру оқушылардың оқудағы табысқа және болашақта табысты мансабына қол жеткізудің маңызды шарты болып табылады.

Коммуникативтік құзыреттілік жалпы тілдік құзыреттіліктің ажырамас бөлігі болып табылады және сөйлеу, тілдік, әлеуметтік-мәдени және компенсаторлық құзыреттерді қамтиды. Сөйлеу құзыреттілігі диалогтық және монологиялық сөйлеу сияқты әртүрлі дағдыларды, сондай-ақ аудио материалдарды тыңдау және түсіну, қазақ тілінде оқу және жазу дағдыларын қамтиды. Тілдік құзыреттілік тілдің дұрыс айтылуын, грамматикасы мен емлесін білуді қамтиды. Әлеуметтік-мәдени құзыреттілік мәдени айырмашылықтарды түсінуді және әртүрлі қарым-қатынас жағдайларында әлеуметтік нормалар мен ережелерді қолдануды білдіреді. Ақырында, компенсаторлық құзыреттілік тілдік құралдардың жетіспеушілігі жағдайында сөйлеуді түзету және ақпаратты берудің балама жолдарын табу мүмкіндігін қамтиды. Бұл дағдыларды меңгеру қазақ тілінде сәтті қарым-қатынас жасаудың негізгі факторы болып табылады.

Жалпы, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығына қол жеткізу үшін тілдің барлық аспектілерін интеграциялауды және оқыту әдістерінің алуан түрлілігін қамтамасыз ету, сондай-ақ оқу процесіне ықпал ететін қолайлы атмосфераны құру қажет. Оқыту барысында функционалдық сауаттылыққа әртүрлі әдістермен қол жеткізуге болады. Алайда, ең маңызды компонент-оқушылардың қызығушылығы, сондықтан сабақтарда заманауи педагогикалық технологиялар қолданылады. Мұндай технологияларды қолдану:

- оқушылардың қызығушылығын оятады және тереңдетеді;
- тәуелсіз танымдық іс-әрекет саласында құзыреттілікті қалыптастыру арқылы олардың шығармашылық қабілеттерін дамытады (мысалы, оқу, қызығушылықты дамыту, ой-өрісін кеңейту, сыни тұрғыдан ойлау);
- оқушыларға үлкен көлемдегі ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын, зерттеу дағдыларын (мысалы, мәселені көру және оны шешу жолдарын көрсету), қарым-қатынас дағдыларын (мысалы, топта жұмыс істеу) алуға көмектеседі.

Қазақ тілі сабақтарында қолдануға болатын заманауи педагогикалық технологиялардың ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

- шағын топтарда оқыту және пікірталастар;
- мәселелік бағыттағы рөлдік және іскерлік ойындар;
- ситуациялық талдау;
- зерттеу мен іздеу;
- жоба әдісі және драматизация;
- сыни тұрғыдан ойлау технологиясы;
- ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану;
- оқытуды даралау технологиясы.

Осылайша, қазақ тілі сабақтарында заманауи технологияларды қолдану оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға ықпал ететін және оларды шынайы өмірде қазақ тілінде табысты қарым-қатынасқа дайындайтын неғұрлым тиімді білім беру ортасын құруға мүмкіндік береді.

Қазақ тілі сабақтарында заманауи технологияларды қолдану оқушыларға ұзақ уақыт бойы тиімдірек үйренуге және зейінін сақтауға мүмкіндік беретін әртүрлі және интерактивті оқыту түрлерін алуға мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде олардың оқуға деген ынтасын жақсартады және жалпы білім сапасын арттырады. Сонымен қатар, заманауи технологияларды пайдалану білім алушыларға компьютерлік бағдарламалармен жұмыс істеу немесе ақпаратты іздеу үшін ғаламторды пайдалану сияқты болашақ кәсіби сабақтарында пайдалы болуы мүмкін жаңа дағдыларды үйренуге көмектеседі.

Әрине, мұғалім оқытудың бірнеше әдістерін біліп, тәжірибеде қолдануы қажет. Бірақ сабақтың сәтті өтуінің кілті тек технологияны таңдауда ғана емес, әр баланың сабаққа деген қызығушылығын ояту маңызды, яғни оқушылардың ішкі мотивациясын қалыптастыру.

Атырау облысы, Исатай ауданы, Жанбай ауылы
«Жалпы білім беретін Хамидолла Наубетов атындағы орта мектеп» КММ
Қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, педагог-сарапшы
Абдолова Асем Сагинғалиевна

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚИТУДЫҢ ТИІМДІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Қазіргі заманғы оқытудың мақсаты - Қазақстан Республикасының әлеуметтік және саяси өміріне тиімді қатысуға дайын бәсекеге қабілетті тұлғаны даярлау. Қазіргі заманғы оқытудың міндеттері қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу, табысты және тиімді қызметке дайын құзыретті, белсенді, шығармашылық тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Педагогикалық практикада "оқытудың белсенді әдістері мен формалары" термині бұрыннан қолданылып келеді. Ол оқушылардың оқу іс-әрекетінің жоғары деңгейіне жететін педагогикалық технологиялар тобын біріктіреді.

Қазіргі білім туралы ғылым білім беру процесінде ең маңызды нәрсені - әр оқушының жеке басын, оның белсенділігін дамытуды қамтамасыз ететін педагогикалық технологияларды құру қажеттілігі туындаған сәтке жақындады. Оқушы өз жұмысының жаңа нәтижелерін алуға және болашақта оларды практикалық іс-әрекетте сәтті қолдануға ұмтылуы үшін осындай оқу жағдайларын жасау қажет. Бүгінгі таңда біз оқушыларымыздың не күтетіні туралы ойланбай тұра алмаймыз. Болашақ олардан таңдалған мамандық бойынша ғана емес, сонымен қатар заманауи технологиялар саласында да үлкен білім қорын талап ететіні белгілі. Бүгінгі таңда ұсыныстардың көпшілігі минималды компьютерлік білімді қажет етеді, сондықтан мамандарды даярлау кезінде заманауи ақпараттық технологиялар біздің өмірімізге тереңірек енетінін ескеру өте маңызды.

Қазақ тілі объективті түрде күрделі пәндердің бірі болып табылады және көптеген оқушыларға қиындық туғызады. Сонымен қатар, әр топта осы пәнге қабілеті айқын оқушылар саны бар. Мұғалімнің міндеті – оқуды ұйымдастырудың икемді түрлерін іздеу. Мен өз жұмысымда ойын технологиялары, топтық технологиялар, денсаулық сақтау технологиялары, компьютерлік технологиялар, тұлғаға бағытталған технологиялар сияқты педагогикалық технологияларды қолданамын.

I. Формалардың бірі-топтық жұмыс. Негізгі педагогикалық ереже: - оқушыларды күшті және әлсіздерге бөлу емес, балаларды бірлескен-топтық оқу іс-әрекеті арқылы өзара оқытуды ұйымдастыру. Міндеттері: әр оқушыны танымдық қажеттіліктердің қалыптасуы мен дамуын қамтамасыз ететін іс-шараларға қосу, яғни мұндай тапсырма жасалады және оқушы міндетті түрде жұмысты орындайтын әдіс. Сынып 2-3 топқа бөлінеді. Топтардағы балалар әртүрлі даму деңгейімен ұйымдастырылған. Топтар тапсырмалар алады. Тапсырмалар бәрін орындайды, ал бір-біріне сауалнама жүргізіледі, күшті әлсізге көмектеседі. Осылайша, барлық оқушылар барлық пайдалы уақыттарын сабақтың басты мақсатына жетуге жұмсады.

II. Сабақтарда денсаулық сақтау технологиясына үлкен мән беремін. Тапсырмалар: оқушыға шаршауды, көңілсіздікті, қанағаттанбауды жеңуге көмектесу. Оқушылар мұғалімнің эмоционалды көңіл-күйін түсіру қабілетіне ие, сондықтан сабақтың алғашқы минуттарынан бастап сәлемдесуден бастап сіз ізгі ниет ортасын, жағымды эмоционалды көңіл-күй қалыптастыруыңыз керек. Сабақтарда мен невроздарға, интракраниальды қысымға жағымды әсер ететін көзге арналған қарапайым жаттығуларды қолданамын; физикалық минуттар.

III. Мен ойын технологиясын ұғымдарды игеруде, тақырыпты зерттеуде, жаңа материалды түсіндіруде және оны бекітуде, сөйлеу әрекетінің ауызша түрлерін оқытуда қолданамын. Ойын технологиясының міндеттері: оқушылардың коммуникативті белсенділігін арттыру; балалар арасында рөлдерді дұрыс бөлу, өйткені олардың сөйлеу дайындығының әр түрлі деңгейі бар; өзара көмек жағдайын, белсенді ауызша сөйлеу қарым-қатынасын, оқушылардың эмоционалды жағдайын құру, бұл материалды игеру сапасына және ойын нәтижесіне әсер етуі мүмкін.

Мен өз жұмысымда дәстүрлі емес сабақ түрлерін қолданамын, мысалы - сабақ-экскурсия, сабақ-саяхат, сабақ-ойын. Ойын барысында оқушылар ұсынылған жағдайда еркін бағдарланады, импровизация жасай алады. Олар сабаққа қызығушылық танытады. Рөлдік ойында сіз жұпта, топ құрамында жұмыс істей аласыз.

IV. Компьютер оқу процесінде маңызды және жаңа құралдардың бірі болып табылады. Оны пайдалану жаңа ақпараттық технологиялардың пайда болуына ықпал етті. Компьютерлік Технологиялар қазақ тілін оқытудың негізгі әдістерін іске асыруға мүмкіндік береді: көрсету, түсіндіру, түзету, білімді бағалау.

Қазақ тілі сабақтарында компьютерді пайдалану:

- 1) оқылатын тілдік құбылыстарға оқытуды көрнекі түрде ұсынуға,
- 2) оқылатын тілде сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.
- 3) білімді, белгілі бір дәрежеде дағдыларды қалыптастыруды бақылау.

Интерактивті тақта арқылы оқыту әдеттегі оқыту әдістерінен айтарлықтай ерекшеленеді, дегенмен сабақты сәтті өткізудің негіздері бірдей. Ең алдымен, кез-келген кәсіп, оның ішінде интерактивті технологияларды қолдана отырып, нақты жоспар мен құрылымға ие болуы керек, белгілі бір мақсаттар мен нәтижелерге қол жеткізуі керек. Мұның бәрі оқушыларға материалды жақсы меңгеруге және оны бұрыннан білетін нәрселермен байланыстыруға көмектеседі. Мұғалім мен оқушының интерактивті шығармашылығы шексіз. Мысалы, "Менің сүйікті қалам" тақырыбы бойынша сабақты дайындау барысында оқушылар тақырып бойынша материал жинайды, мәтіндерді таңдайды, оларды қазақ тіліне аударады және презентациялармен сөз сөйлейді. Мұндай қойылымдар кезінде дикция, қазақ дыбыстарының дұрыс айтылуы, шығармашылық қабілеттері, сынып алдында сөз сөйлеу қабілеті пысықталады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ қолдану түрлі иллюстрациялық-ақпараттық материалдарды пайдалануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, материалды оқушылардың өздері интернеттен табады, презентациялар жасайды, осылайша АКТ оқушылардың тәуелсіздігін, сабаққа материалды табу, таңдау және рәсімдеу қабілетін дамытады.

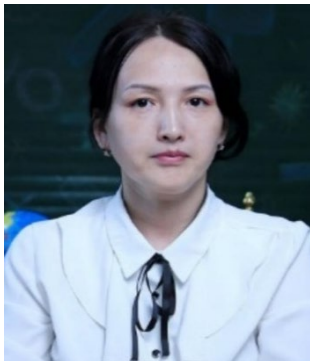
V. Өз тәжірибемде жеке тұлғаға бағытталған технологияларды қолдана отырып, мен білімнің белгілі бір мөлшерін беріп қана қоймай, олардың оқуға, шығармашылық жұмысқа деген қызығушылығын дамытуды басты міндет ретінде қоямын; алған білімдерін өз бетінше пайдалануға ұмтылу; жеке тәсілді ескеру; оқу процесін диалог түрінде, оқушымен демократиялық стильде құру.

Осындай жаңашылдықтың бір жолы-мен әр түрлі дидактикалық материалдың дамуы мен қолданылуын көремін, оны құру оқулық тапсырмаларындағы шектеулерді толтыруға, оқушылардың шығармашылық белсенділігін арттыратын оқыту формаларын әртараптандыруға мүмкіндік береді.

Зияткерлік дағдыларды мақсатты дамытудың ең тиімді әдістерінің бірі - "сыни ойлауды дамыту"технологиясын қолдану. Бұл технология білімнің әртүрлі салаларында өсіп келе жатқан және үнемі жаңарып отыратын ақпараттық ағынмен жұмыс істей білу сияқты білім беру нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді; өз ойларын (ауызша және жазбаша) басқаларға қатысты анық, сенімді және дұрыс жеткізе білу; әртүрлі тәжірибелерді, идеялар мен идеяларды түсіну негізінде өз пікірін дамыта білу; проблемаларды шеше білу; өз бетінше оқумен айналысу қабілеті (академиялық ұтқырлық); топта ынтымақтасу және жұмыс істеу қабілеті; басқа адамдармен сындарлы қарым-қатынас орнату қабілеті.

Осылайша, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияларды қолдану пәнге деген қызығушылықты қалыптастырады, танымдық және ойлау қызметін, шығармашылық қабілеттерін жандандырады, байқағыштықты дамытады.

Алматы облысы, Есік қаласы
Абылай хан атындағы №4 орта мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі
Нысанбаева Айзат Абеновна

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ІЗДЕНУШІЛІК, ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТТЕРІН АРТТЫРУ

Қазіргі кездегі білім беру ісінің негізгі нысаны-жас ұрпақтың біліктілігін ғана қалыптастырып қоймай, олардың бойында ақпаратты өздері іздеп табатын және талдай алатын, сонымен қатар оны ұтымды пайдалана білетін, жылдам өзгеріп жатқан бүгінгі күнге лайықты өмір сүріп, қызмет етуге қабілетті тұлғаны қалыптастыру болып отыр. Бәсекеге қабілетті жетілген тұлғаны қалыптастыру үшін оқушыны ізденушілікке, өз бетінше жұмыс жасауға, бақылау мен зерттеуге, зерттеу нәтижелерін жинақтап, қорытынды жасай білуге үйрету бастауыш сыныптан басталуы қажет. Бастауыш мектеп сатысынан-ақ зерттеушілік бағыттағы тапсырмалар ретінде зерттеу элементтерін қолдануға болады. Бұл заманауи білім беру үдерісінің маңызды міндеті - бастауыш мектептен бастап іздеу-зерттеу қызметіне баулу мәселесін шешпек.

Зерттеушілік қабілеттер оқушылар бойында өз жұмысын өзі ұйымдастыра білу, өздігінен жұмыс жасай білу, өздігінен үйрену, реттеу, өз-өзін билеу және өз-өзін дамыту қабілеттерінің болуын нұсқайды. Зерттеу тапсырмасын орындау нәтижесінде оқушының мәдени ой-өрісі кеңейіп, өзін-өзі тануы жүзеге асады. Оқушы өзі таңдаған пән алаңында зерттеу қызметін іске асырып, өз іс-әрекетінің нәтижесін талдау қажеттілігін түсінеді. Ал әрбір жеткен нәтижені қорытындылап-түйіндеу зерттеудің жаңа кезеңін тудырады, бұл жаңа ойлар мен шығармашылық жоспарлардың пайда болуына ықпал етеді. Міне, өзін-өзі танудың осы бір деңгейі оқушыға өзге ұжым мүшелері алдында бұрынғыға қарағанда функционалды, яғни, маңыздырақ «әріптес» рөліне енуіне мүмкіндік береді. Ал бұл өз алдына оқушының өз іс-әрекетін қорытындылап, қоршаған ортаға деген өзіндік қарым-қатынасының пайда болуына ықпал етеді.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу дағдыларын қалыптастыру шарттары:

- Мотивация. Оқушылар өздерінің шығармашылық зерттеу қызметінің маңыздылығын түсінуге, оны жүзеге асырудағы таланттары мен қабілеттерін, өзін-өзі жүзеге асыру тәсілдерін көруге көмектесуі керек.
- Мақсат қою және жүйелілік. Зерттеу дағдыларын дамыту бойынша жұмыс сыныптық және сыныптан тыс сабақтар түрінде жүзеге асырылуы тиіс. Мұғалім әдебиет, қазақ тілі, математика, дүниетану материалдарын пайдалануы керек.
- Шығармашылық орта. Мұғалім шығармашылық орта құрып, ғылыми-зерттеу жұмыстарына деген қызығушылықты арттыруы керек.
- Психологиялық жайлылық. Мұғалімнің міндеттерінің бірі-оқушылардың шығармашылық ұшқындарын көру және олардың шығармашылық ізденістерге деген ұмтылысын бағалау. Олардың қателесуден қорықпауы маңызды. Әр оқушыға өзінің мықты жақтарын көруге және өзіне сенуге мүмкіндік берілуі керек.
- Мұғалімнің жеке басы. Зерттеу қызметін дамыту үшін шығармашылықпен жұмыс істейтін, шығармашылық орта құруға ұмтылатын, зерттеу жұмысын жүргізу үшін белгілі бір білімі мен дайындығы бар мұғалім қажет.

• Жас айырмашылықтарын ескеру. Зерттеу қызметі орынды, жасына сәйкес, қызықты және балалардың қабылдауы үшін пайдалы болуы керек. Зерттеу қызметін қалыптастыру процесі осы шарттар орындалған жағдайда ғана сәтті жүзеге асырылуы мүмкін деп санаймыз.

Зерттеу жұмысымен айналысу, шығармашылық жоба жазу оқушының аналитикалық ойлау қабілетін дамытады, шешім қабылдай алу қабілетін қалыптастырады. Оқушыны ізденушілікке баули отырып, ғылым мен техниканың жетістігіне сәйкес армандарына жетуге, өз жолдарын дәл табуға көмектеседі.

Зерттеу түрлері:

- Теориялық– зерттеу мәселелерін теориялық талдау. Мәселелердің маңыздылығын, оның ерекшеліктерін, осы тақырып бойынша әртүрлі көзқарастарды сипаттау, сондай-ақ оның бүгінгі таңдағы шешілу жолдары. Осының барлығы зерттеу бөлімінің 1-ші теориялық мазмұнын құрайды.

- Фантастикалық- өмірде болмайтын фантастикалық құбылыстар мен заттар жөнінде.

- Эксперименттік – өзіндік байқаулар мен эксперименттерді жүргізуді талап етеді. Балалар үшін ең қызықты эксперимент-нақты заттарға және олардың қасиеттеріне жасалған тәжірибелер. Оқушыларға әр түрлі тақырыпты беруге болады. Экспериментальді (практикалық бөлім) зерттеу мәселелер мәнісін түсіндіретін немесе оны шешуге мүмкіндік беретін ғылыми әдістерді пайдалануды болжайды. Зерттеу жұмыстарының бұл кезеңі маңызды болып табылады, бұл кезеңде жоба авторы өзінің шығармашылық мүмкіндігін көрсете алады. Бұл кезеңде эксперименттер, байқау, сауалнама, әңгімелесу, сұрақ қою, интервью алу т.б. зерттеу әдістері пайдаланылады. Ғылыми зерттеуді жүргізу кезінде дұрыс ақпарат алу үшін бір емес, бірнеше әдістер жиынтығы қолданылады.

Зерттеудің қол жетімді әдістері:

1. дербес ойлау

2. кітаптан оқып білу

3. кино, теле фильмдерден білу

4. интернет желісінен іздеп табу

5. басқа адамдардан сұрап білеу

6. байқау

7. эксперимент жүргізу.

Зерттеу, іздеу белсенділігі-баланың жаратылысына тән табиғи құбылыс. Зерттеушілік әдісін қолдану қажеттігі оқушының білім алу процесінде қоршаған ортасына қызығушылығымен, сүйіспеншілікпен қарауымен түсіндіріледі. Оқушының өз бетінше зерттеу жүргізуі оның жеке талабын қанағаттандыруға, көкейінде жүрген сұрақтарға жауап табуға үлкен ықпал етеді. Одан басқа зерттеу жүргізу интеллектуалдық және шығармашылық қабілеті мен ойлау, зерттеу білігінің дамуына мүмкіндік туғызады.

Зерттеушілік қабілеттерді дамыту оқушыға төмендегі мүмкіндіктерді береді:

• оқушы зерттеу әдістерін игереді, кейін осы әдістерді ол кез келген басқа пән материалдарын игеру кезінде де қолдана алады;

• алынған білім мен біліктерді өзінің жеке мүддесі үшін қолдана алады, бұл оқушының әрі қарай өзін тануына, тұлға ретінде анықталуына мүмкіндік береді;

• ғылым түрлеріне, мектеп пәндеріне және жалпы танымдық процеске деген қызығушылығын дамытады.

Оқу-зерттеу әрекеті оқушы бойында төмендегі білім мен біліктерді дамытады:

• жаңа фактілер мен заңдылықтарды ешкімнің көмегінсіз, өздігінен түсіндіре және дәлелдей білуді;

• бұрын зерттелген құбылыстар мен заңдылықтарды жіктеуді, салыстыру, талдау және жинақтауды білуді;

• эксперименттер жасап, гипотезалар ұсына алады және оларды дәлелдей білуді үйренеді;

• себеп-салдарлық байланыстар мен қатынастарды орната білуді;

• фактіні, құбылыстар мен заңдылықтарды басқа қырынан, басқаша тұрғыдан қарастыра білуді;

• зерттеудің ғылыми әдістерін (теориялық анализ және синтез, эксперимент жасау, модельдеу және т.б.) қолдануды;

• шешімнің бірнеше нұсқасын ұсыну және ең қолайлысын таңдау, қорытындыны дәлелдеу; өзінің және жолдастарының зерттеу жұмысын бағалау және рецензиялау.

Қорытындылай келсек, зерттеу әрекеттері бала жаратылысына тән: білуге құмарлық, байқау жасауға талпыныс, өзінше эксперимент жүргізу сияқты табиғи құбылыстарды ынталандыра отырып, олардың жеке қасиеттерін ашуға жағдай жасайды. Зерттеушілік іс-әрекеттің оқушы мен мұғалім арасындағы ынтымақтастықты орнатудағы маңызы да өте зор. Бұл үшін мұғалім оқу материалдарын жіті таңдап, оның мазмұнын талдаудан өткізуі керек. Осының негізінде ол оқушының өздігінен жұмыс істеуіне мүмкіндік беріп, танымдық қызығушылығын арттыратын тапсырмаларды жасауға қажетті сұрақтарды анықтай алады.

Северо-Казахстанская область, Кызылжарский район, село Шаховское
КГУ «Шаховская средняя школа»
Учитель математики
Зейнишева Назгуль Кенжебаевна

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

В современном обществе математика стала одним из основных способов решения многих жизненных вопросов человечества. Проблемы, связанные с организацией производства, выбором оптимальных решений, анализом экономических ситуаций и другими немаловажными процессами нашей жизнедеятельности, решаются благодаря математическим методам. Интенсивное применение математических знаний в различных областях науки является одним из показателей роста престижности математического образования.

Поэтому, в современной науке последнее время усиливается роль математики. Математика становится универсальным инструментом вскрытия и управлением закономерностями развития.

Современное развитие общества ставит перед школой задачу воспитания личности, которая могла бы самостоятельно и критически мыслить, сопоставлять и анализировать факты, находить различные варианты решения проблем. Важнейшим компонентом новой модели школьного образования является её ориентация на практические навыки, на способность применять знания, реализовывать собственные проекты, поэтому сегодня всё чаще говорят о формировании у учащихся функциональной грамотности.

Одной из составляющих функциональной грамотности выступает математическая грамотность, которая предполагает способность обучающихся формулировать, применять и интерпретировать математику в разнообразных контекстах. Математическая компетенция включает математические рассуждения, использование математических понятий, процедур, фактов и инструментов с целью описывать, объяснять и предсказывать явления.

Математическая грамотность – это способность человека определять и понимать роль математики в мире, высказывать хорошо обоснованные математические суждения и использовать математику в реальной жизни. Под функциональной грамотностью понимают способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе

социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.

Функциональная математическая грамотность включает также способность выделять в различных ситуациях математическую проблему и решать ее, а также наклонность выполнять такую деятельность, что достаточно часто связано с такими чертами характера, как уверенность в себе и любознательность. В условиях непредсказуемости и неопределенности современного мира, обучающимся не хватает самого важного - самостоятельности как основополагающего качества поведения, имеющего прямое отношение к функциональной грамотности. С целью реализации задач по формированию функциональной математической грамотности на уроках математики необходимо использовать различные технологии на основе личностноориентированного подхода. Наиболее перспективными являются игровая технология, а также технология проектного обучения (проектной деятельности). Использование метода проектов позволяет достигать дидактические цели через детальную проработку какой-либо проблемы, которая должна разрешиться вполне реальным, осязаемым практическим результатом. Особую роль при таком подходе играет возможность самостоятельного приобретения знаний в процессе решения проблемы. Благодаря этому учащиеся смогут научиться конструировать и видоизменять свои знания, развивать критическое мышление.

Особая роль в развитии функциональной грамотности на уроках математики отводится решению текстовых задач. Работа с текстом задач, выделение структурных компонентов задач, преобразование, моделирование и составление задач способствуют формированию навыков осмысленного чтения. Кроме того, формированию грамотности чтения способствует решение текстовых задач с недостающими и лишними данными, задач в прямой и косвенной форме, «дружных задач» – пар задач, где решение второй задачи не представляется возможным без решения первой. В свою очередь, невозможно проводить работу над задачей без сформированных навыков осмысленного чтения. Отсутствие понимания содержания задачи, неумение выделить в задаче главное, определить условие и вопрос, четко и логично сформулировать ответ – все это говорит об отсутствии именно осмысленности чтения как важнейшего компонента читательской грамотности.

С целью развития математической грамотности обучающихся на уроках можно использовать специальный инструментарий – учащимся предлагаются не типичные учебные задачи, которые используются в традиционных методических системах обучения математике и мониторинговых исследованиях математической подготовки обучающихся, а близкие к реальным, проблемные ситуации, представленные в некотором контексте и разрешаемые доступными учащемуся средствами математики.

Важным условием формирования функциональной грамотности является систематическая и целенаправленная работа на каждом уроке, применение современных образовательных технологий и средств обучения, использование форм и методов, позволяющих реализовать принципы практикоориентированности знаний и самостоятельности детей в обучении.

Современный мир все меньше нуждается в физической силе, все больше – в грамотности и интеллекте. Математика как школьный предмет обладает достаточным потенциалом для формирования и развития математического образования, которое должно способствовать тому, чтобы математическая грамотность была на высоком уровне.

Использованные литературы:

1. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы по предметам естественнонаучного цикла. Методическое пособие. – Астана : Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 38 с.;
2. Казакова Р.А. Развитие функциональной грамотности на уроках математики: учебно-методическое пособие/Р.А.Казакова, О.И.Кравцова; науч.ред.С.Ф.Хлебунова. -Ростов н/Д: Изд-во ГБУ ДПО РО РИПК и ППРО.-2017.

**Қызылорда қаласы
№211 А.Байтұрсынов атындағы орта мектеп
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Жолшораева Сауле Жакипбековна**

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА БАУЛУ

Қазіргі қарқынды әлемде шығармашылық адамдардың өркендеуі мен табысқа жетуі үшін маңызды дағдыға айналды. Осылайша, педагогтарға оқушылардың қоғамдағы болашақ рөліне дайындау мақсатында олардың шығармашылық қабілетін дамыту үлкен жауапкершілік ретінде жүктеледі. Бұл мақалада қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың шығармашылығын ынталандыру жолдарын қарастырамыз.

Тіл-әдебиет біліміндегі шығармашылықтың маңызы

Тіл мен әдебиетті оқыту білім алушыларға өз ойын әртүрлі тәсілдермен жеткізуге, мәдениеттердің, құндылықтар мен нанымдардың әртүрлілігін түсінуге және бағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар тіл мен әдебиетті оқыту мәтіндерді бағалау және талдау кезінде өте маңызды саналатын оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі.

Дегенмен, қазақ тілі мен әдебиетін оқыту тек грамматикалық ережелер мен сөздік қорды меңгерумен шектелмеуі, сондай-ақ оқушылардың шығармашылығы мен қиялын ынталандыруы керек. Шығармашылық ойлау балаларға жаңа идеялар мен мәселелерді шешуге мүмкіндік бере отырып, оларды өзгеретін жағдайларға икемді және бейімделгіш етеді.

Қазақ тілі және әдебиеті сабақтарында шығармашылықты ынталандыру стратегиялары

Қазақ тілді оқытудың ең тиімді әдісінің бірі кейс-стади әдісі немесе білім берудің нақты жағдаяттары әдісі деп атауға болады. Білім берудің нақты жағдаяттары әдісінің орталық концепциясы – жағдайды түсіну, яғни олардың кез келгенін таңдау түпкілікті нәтижеге шешуші әсер ететін айнымалылар жиынтығы. Бірыңғай дұрыс шешімнің болуын түбегейлі жоққа шығарады. Оқытудың бұл әдісі арқылы оқушы өз бетінше шешім қабылдауға және оны негіздеуге мәжбүр болады. Нақты жағдайларды оқыту әдісі ХХ ғасырдың басында құқық және медицина саласында қолданыла бастады. Бұл оқыту әдісін таратуда жетекші рөл Гарвардқа тиесілі. Әдістемені әзірлеушілер анықтағандай кейс-стади әдісі оқушылар мен мұғалімдер іскерлік жағдайларды немесе тапсырмаларды тікелей талқылауға қатысатын оқыту әдісі болып табылады. Жағдайлық есептер мұғалім жетекшілік ететін аудитория әңгімесінің негізін құрайды. Сондықтан кейс-стади әдісі оқу материалының ерекше түрін де, оқу процесінде осы материалды пайдаланудың ерекше тәсілдерін де қамтиды.

Оқушылардың өз ойын еркін жеткізуіне ықпал ету

Қазақ тілі және әдебиеті сабақтарында шығармашылықты ынталандыру үшін ең алдымен мұғалімдер оқушылар өз ойын еркін жеткізе алатын қауіпсіз және қолайлы орта құра алулары қажет. Мұны балаларды өз ойларымен, сезімдерімен және пікірлерімен бөлісуге ынталандыру арқылы жасауға болады. Мұғалімдер оқушыларға өз ойын әр түрлі тәсілдермен жеткізуге мүмкіндік беру үшін шығармашылық жазу, әңгімелеу және поэзия сияқты түрлі әрекеттерді де пайдалана алады.

Ашық сұрақтарды қолдану

Ашық сұрақтар – нақты жауабы жоқ сұрақтар. Мұндай сұрақтар білім алушыларды сыни және шығармашылық ойлауға итермелейді, өйткені олар қойылған сұрақтарға өз бетінше жауап беруге

тырысады. Мұғалімдер қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушыларды мәтіннен тыс ойлауға ынталандыратын сұрақтар, мысал ретінде оқушылардан шығарма бойынша автор орнында болса, соңын қалай басқаша жазуға болатынын, кейіпкерлердің орнында қалай әрекет етерін сұрау арқылы, балалардың өзіндік жеке пікірін қалыптастыра отыра, шығармашылыққа баулитыны сөзсіз.

Бірлескен оқытуды қолдану

Бірлескен оқыту – бұл оқушылардың ортақ мақсатқа қарай топта бірігіп жұмыс жасайтын оқу стратегиясы. Бұл стратегия оқушыларға бір-бірімен пікір алмасуға және бір-бірінің күшті жақтарын дамытуға мүмкіндік беру арқылы шығармашылықты ынталандырады. Мұғалімдер тіл және әдебиет сабақтарында қысқа метражды фильм түсіру немесе пьеса жазу, рөлдерге бөліп ойнау сияқты топтық жобаларды тағайындау арқылы бірлескен оқытуды пайдалана алады.

Инновациялық технологияларды қолдану

Қазақстандық білім беру орындарында оқытудың әдістері мен құралдарында қазіргі заманғы технологиялар – компьютерлер мен интернет ерекше рөл атқарады. Осыған байланысты қазіргі қазақстандық оқушылар арасында білім мен дағдыларды табысты қалыптастыру жолдары туралы жаңа көзқарастар бар. Компьютерлік және интернет-технологиялар ықпалының ең бір байқалатын көрінісінің бірі оқыту процесінде интерактивті әдістерді қолдану болып саналады.

Біздің ойымызша, оқыту әдістерінің дұрыс немесе бұрыстығын анықтаған кезде, әрине, маңызды болып табылатын оқыту әдістерінің техникалық қамтамасыз ету дәрежесіне емес, оқыту әдістерінің түпкілікті тиімділігіне сүйену маңызды және осы ұстанымдарға сүйене отырып, әрбір әдіске деген сұраныс дәрежесі туралы да, еліміздегі білім беру мазмұны туралы да айтуға болады. Осы ережелерді сақтай отырып, біз оқытудың интерактивті әдістерін анықтауға тырысамыз. Оқытудың интерактивті әдістері – бұл оқушының оқу-тәрбие процесіне белсенді қатысуға және белсене араласуға бағытталған оқытудың әдістері, тәсілдері мен құралдары.

Қорытындылай келе, шығармашылық – қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында дамытуды қажет ететін маңызды дағды. Педагог оқушыларды өз ойын еркін жеткізуге ынталандыру, кейс технологиясын, ашық сұрақтарды, бірлескен оқытуды қолдану арқылы оқушыларды шығармашылыққа баулып, қоғамдағы болашақ рөлдеріне дайындайды.

Жамбыл облысы, Шу ауданы, Төлеби ауылы

М.Әуезов атындағы қазақ орта мектебі

Дене шынықтыру пәні мұғалімі

Онбаев Максат Толеуханович

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ

Мектептегі дене шынықтыру пәні -жалпы білім беру мен тәрбиелеу жүйесіне органикалық түрде енгізілген және білім беру мен тәрбиелеу заңдылықтарына сәйкес жұмыс істейді. Сонымен бірге, бұл оқушылардың өзіне, денесіне сауатты көзқарасын қалыптастыратын, жаңа ерікті және моральдық қасиеттерді тәрбиелеуге, денсаулықты нығайту және өзін-өзі жетілдіру қажеттілігіне ықпал ететін жалғыз оқу пәні.

Мектеп оқушыларының дене тәрбиесін дамытудағы басты мәселе спортпен, дене шынықтырумен айналысуға ынтасының жоқтығы болып табылады. Сондықтан оқушылардың спортпен шұғылдануға деген ынтасын арттыру мектеп оқушыларының физикалық дамуын жақсартудың басты міндеті болуы керек.

Қазіргі уақытта ойын технологиясы оқу процесінің белгілі бір бөлігін қамтитын біртұтас білім ретінде құрылуда. Ойын-оқушылардың дене тәрбиесінің маңызды құралдарының бірі. Бұл оқушының физикалық, психикалық, моральдық және эстетикалық дамуына ықпал етеді. Оның көмегімен өмірлік және тәрбиелік мәселелік жағдайларды модельдеуге және ойын әрекеттерін нақты мәселелер мен қарым-қатынастарға бағыттауға болады. Ойынды оқу процесіне қосу оқу пәніне деген қызығушылықты айтарлықтай арттырады, эмоционалды тәжірибеге толы жағдайларды тудырады, оқушылардың іс-әрекетін ынталандырады.

Ойын баланың физикалық және рухани қажеттіліктерін қанағаттандырады, оның ақыл-ойын, күшті ерік қасиеттерін қалыптастырады. Қозғалмалы ойындар – балаға әсер етудің қолжетімді және өте тиімді әдісі. Бұл ойындардың басты ерекшелігі - қозғалыс әрекеттерінің болуы, соның арқасында олар физикалық дамудың тамаша құралы және әдісі болып табылады.

Ойын технологиялары физикалық қасиеттерді дамыту мен (жылдамдық, ептілік, күш, төзімділік, икемділік) дене жаттығуларын орындау дағдыларын қалыптастыру үшін қолданылады.

Дене шынықтыру сабақтарындағы қозғалмалы ойындар келесі жағдайларды шешу үшін пайдаланылады:

1) білім беру міндеттері (оқытылатын ойын тәсілдерін бекіту және жетілдіру, ойын барысында алаңда бағдарлау қабілетін дамыту, балалардың моторикалық қызметтерін арттыру);

2) тәрбие міндеттері (ынтымақтастық, серіктестік, адалдық, бір-бірінің іс-әрекеті үшін жауапкершілік сезімдері);

3) бағдарлама талаптарына сәйкес сауықтыру міндеттері.

Ойындар барысында командалық және жеке-командалық жарыстарда командадағы серіктестердің өзара түсіністігі дамиды. Көптеген педагогикалық бақылаулар ойынның маңызды нәтижесі балалардың қуанышы мен эмоционалды көтерілуі екенін көрсетеді. Ойынның осы қасиетіне байланысты, көбінесе ойын технологиясы дене шынықтырудың басқа формалары мен құралдарына қарағанда, оқушылардың моторикасын тәрбиелеуге сәйкес келеді.

Ойын түрлері мен әрекеттері оқушыдан жылдамдықтың дамуын ынталандыру үшін қозғалыстарды максималды жылдамдықпен бірнеше рет қайталауды, сондай-ақ оқушының функционалдығын ескеру қажет болғандықтан, жылдамдық қабілеттерінің барлық кешенін қажет етеді. Әр түрлі ойын нұсқаларын қолдану оқушыға таныс әрекеттерді жоғары талаптармен қайталауға мүмкіндік береді, оның ойынға деген қызығушылығын сақтауға көмектеседі.

Дене шынықтыру сабақтарындағы ойын технологиясының маңызды ерекшелігі-басқа пәндермен байланысы. Әр сабақта балалар доптармен, арқанмен жұмыс істеуі керек. Балалар дене шынықтыру сабағында алған білімдерін іс жүзінде қолданады. Әр дене шынықтыру сабағында ойын технологиясы - ның элементтері қолданылады:

- қозғалыс әрекеттерін үйрету үшін (қозғалмалы ойындар, спорттық ойындар-баскетбол, волейбол, футбол);

- әртүрлі физикалық қасиеттерді дамыту үшін;

- қоғамдық мінез-құлық нормалары туралы ұғымдарды қалыптастыру, мінез-құлықтың мәдени дағдыларын тәрбиелеу үшін;

- дене шынықтыру сабақтарынан жағымды эмоцияларды арттыру және сол арқылы дене шынықтыру мен спортқа деген қызығушылықты арттыру.

Ойын технологиясын қолданудың нәтижесі: ойын сипатындағы белсенді моторлық белсенділік және оның жағымды эмоциялары ағзадағы барлық физиологиялық процестерді күшейтеді, барлық органдар мен жүйелердің жұмысын жақсартады.

Дене шынықтыру сабақтарында ойын технологиясын қолданған кезде келесі алгоритмді ұстануға болады:

Нақты ойынды таңдау. Ол, ең алдымен, алдағы сабақтың мақсаттарына, оқушылардың жас және оқу мүмкіндіктеріне, олардың физикалық дайындығына сүйене отырып жүзеге асырылады.

Ойын алаңын жабдықтау. Оқу сабағын жоспарлау кезінде гигиеналық стандарттарға сәйкес келетін, оқушылар үшін қауіпсіз және ыңғайлы болуы керек ойын мен жабдықты таңдау.

Балаларға ойынды ұсыну. Ойынды ұсынудағы басты міндет-оған деген қызығушылықты ояту, баланың тәрбиесі мен тілектері сәйкес келетін сұрақ қою. Ойын ұсынысына оның ережелері мен іс-қимыл техникасын түсіндіру кіреді. Мен ойынды бастамас бұрын қысқаша түсіндіру жұмыстарын жүргіземін. Түсіндіруге ойынның атауы, оның мазмұны және ойынның негізгі ережелерін, соның ішінде ойыншылардың рөлін, ойын аксессуарларын түсіндіру кіреді.

Командаларға, топтарға бөлу, ойындағы рөлдерді бөлу. Ойындарды өткізу кезінде дене шынықтыру сабақтарында мен сыныпты командаларға бөлемін, осылайша топтар балалардың физикалық дайындығы бойынша тең болады. Капитандарды қажет ететін ойындар үшін мен оқушыға қандай рөл әсіресе пайдалы екенін ескеремін.

Алдын ала көрсетілген ережелерге сәйкес оқушылармен бірге ойынды қорытындылаймыз, жеңімпаздарды анықтаймыз, денсаулық жағдайы бойынша осы ойынға қатыса алмайтын балаларды қазылар алқасы ретінде тағайындаймыз.

Сонымен дене шынықтыру сабағында ойын технологияларын кеңінен қолданудың нәтижесінде пәнге деген көзқарастың өзгеруі байқалады. Ойын технологиясын үнемі қолданатын барлық жастағы оқушылар дене шынықтыру сабақтарына үнемі және қуанышпен қатысады. Бұл технологияны сабақта қолданудың табыстылығының көрсеткіші түрлі деңгейдегі жарыстардағы жоғары нәтиже болды. Ойынның оқу процесіне қосылуы пәнге деген қызығушылықты айтарлықтай арттырады, эмоционалды тәжірибеге толы жағдайларды тудырады, оқушылардың белсенділігін ынталандырады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Веселкова Н.В., Прямикова Е.В. Психология физического воспитания: Учебное пособие / Н.В. Веселкова, Е.В. Прямикова. – М. – Екатеринбург: Урал, 2015. – 68 с.;
2. Прямикова Е.В. Социальная компетентность школьников. Социология образования: Учебное пособие. – Новосибирск: НиС, 2014. – 45 с.

**Батыс Қазақстан облысы, Ақжайық ауданы, Тайпақ ауылы
Ыбырай Алтынсарин атындағы жалпы орта білім беретін мектеп
Дене шынықтыру пәні мұғалімі
Ильясов Нуртас Касымович**

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ «САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫ» ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Дені сау балалар-қоғамның әл-ауқаты. Дені сау өскелең ұрпақсыз ұлттың болашағы жоқ. Денсаулықты сақтау мәселесі әлеуметтік болып табылады және оны қоғамның барлық деңгейлерінде шешу керек.

Мектептің басты міндеті-оқушыларды сапалы оқыту, дамыту және тәрбиелеу олардың денсаулығына зиян келтірумен қатар жүрмейтін барлық деңгейдегі білім беру процесін ұйымдастыру. Ал мектептегі дене шынықтыру сабағы-денсаулықтың басты сабағы.

Ғылыми-техникалық прогресс, гаджеттер мен ғаламтордың пайда болуы нақты достардың, ашық ойындардың болуын алмастырды, нәтижесінде жасөспірімдердің отырықшы өмір салты нормаға айналып, бұл гиподинамияны, иммунитеттің әлсіреуін және әртүрлі аурулардың пайда болуын тудырады. Сондықтан мемлекеттік білім беру стандарттарындағы басым және өзекті бағыттардың бірі оқушылардың салауатты өмір салтын нығайту және қалыптастыру болып табылады, өйткені ұлт денсаулығы жастардың салауатты өмір салтына байланысты. Сондықтан қалыптасқан қолайсыз орта жағдайында білім беру ұйымдарында салауатты өмір салтына деген ынтаны арттыру процесін ұйымдастыру қажет.

Мектеп оқушыларының салауатты өмір салты мен денсаулығын сақтау мотивациясын қалыптастыру мәселесі көптеген педагогикалық зерттеулерде әртүрлі тәсілдермен шешіледі. С.Д.Добровотворская қоғамның қажеттіліктерін ескере отырып, денсаулыққа құндылық қатынасы арқылы мотивацияны арттыру шарттарын қалыптастыратын құндылық көзқарас арқылы тұлғаның салауатты

өмір салтына бағдарын анықтайды. Бұл жағдайда мотивация мектеп оқушыларының салауатты өмір салтына құндылық-бағдарланған семантикалық бағдары ретінде әрекет етеді, оның ішінде денсаулық мәселелеріне танымдық қызығушылық және осы мәселеге жеке адамның дүниетанымының көрінісі болып табылады. К.В.Сундуковтың пікірінше, жасөспірімдерді салауатты өмір салтын ұстану қажеттілігін қанағаттандыру жолдарын үйрету керек. Спортқа деген қажеттілікті өзектендірусіз мақсат қою сияқты ынталандырудың басқа түрлеріне көшу мүмкін емес.

Жасөспірімдерді оқыту мен тәрбиелеу процесінде денсаулықты ынталандыру және салауатты өмір салты басты орынға ие болуы керек. Ғылыми дереккөздерге жүгінсек, В.И.Загвязинскийдің, Б.П.Беспалько, Ю.М. Орлов және басқа ғалымдар салауатты өмір салтына мотивацияны дамыту жеке тұлғаның салауатты өмір салтына бағдарлануын қамтамасыз ету қажеттілігін өзекті ететінін байқауға болады. Жасөспірімдердің салауатты өмір салтын ынталандыру арқылы оның нәтижесі болып табылатын процесті түсінуге болады:

- физикалық, психикалық, рухани және дене бітімінің үйлесімін түсіну;
- салауатты өмір салты үшін қажетті нормаларды, мінез-құлық ережелерін сақтау қажеттілігін түсіну.

Бұл жасөспірімнің салауатты өмір салтына мотивациясын дамыту үдерісі үшін белгілі бір жағдайларды қамтамасыз етуді талап етеді. Мұндай шарттар ретінде мыналарды бөліп қарастыруға:

- бірінші шарт - дене шынықтырумен айналысу нәтижесінде денсаулықтың функционалдық жағдайының оң өзгерісін бақылау және соның нәтижесінде жасөспірімдердің салауатты өмір салтына мотивациясын дамыту - медициналық тексерулер (жүрек-қан тамырлары өзгерістерін, тыныс алу функцияларын арнайы зерттеулер);

- екінші шарт – дене шынықтыру сабағын ұйымдастыруға дифференцияланған және жеке көзқарасты ұстану, ол мынаны білдіреді:

- а) жыныс және жас ерекшеліктерін ескере отырып;
- б) жасөспірімдердің денсаулық жағдайының деңгейін ескеру;
- в) жасөспірімдердің салауатты өмір салтына мотивациясын жаңартудың әртүрлі әдістерін енгізу;
- үшінші шарт – салауатты өмір салты туралы, денсаулық құндылықтары туралы қажетті білім қорын қалыптастыруды көздейтін денсаулық пен салауатты өмір салты құндылықтарын ашатын ортаны құру.

Жасөспірімнің дене тәрбиесі процесінде салауатты өмір салтына мотивацияны дамыту процесін қамтамасыз етудің негізгі құралы:

- денсаулықты сақтауда және салауатты өмір салтын сақтауда тұлғаның ерікті көріністерін байқауға болатын көрнекті спортшылардың мысалында;
- жасөспірімдерді салауатты өмір салты саласында тәрбиелеу;
- дене шынықтыру сабағының құрылымына дәстүрлі емес әдістерді енгізу;
- адам ағзасына мақсатты әсер етуді ғана емес, сонымен қатар салауатты өмір сүруге деген ынтаның қалыптасуын бақылау.

Дене шынықтыру пәні арқылы жасөспірімдердің салауатты өмір салтына мотивациясын дамыту процесін ұйымдастыру формасы дәстүрлі формалармен байланысты және мыналарды қамтиды: денсаулық туралы дәрістер, спорт туралы әңгімелер, диспуттар мен дискуссиялар, ашық ауада іс-шаралар, жаяу серуендеу, денсаулық жолы, жаттығулар, динамикалық сағаттар, сабақтар – конференциялар, тақырыптық кештер.

Дене шынықтыру пәні арқылы дене тәрбиесі процесінде салауатты өмір салтына мотивацияны дамыту бойынша іс-шараларды ұйымдастыра отырып, жасөспірімнің денсаулығын жақсылыққа жетудің маңызды ресурстарының бірі ретінде түсініп, анықтау керектігін ескерген жөн. Сондықтан бұл процесті нақты сауықтыру шараларымен қамтамасыз етудің жолдары мен құралдарын таңдау сөзсіз. Сондықтан мектепте оқушылар мен ұстаздар арасында бұқаралық спорттық іс-шаралар, спорт мерекелері: спорт апталығы, спортқа қатысты мерекелік шаралар өткізу дәстүрге айналдырған жөн. Ашық ауадағы сабақтар эмоционалды – жағымды фон құрумен үйлеседі, бұл эмоционалды – психикалық салаға пайдалы әсер етеді. Сонымен, дене шынықтыру мен спортты дамыту өскелең ұрпақтың салауатты өмір салтына деген көзқарасын қалыптастырудың маңызды факторларының бірі болып табылады. Сонымен қатар, спорт қарама-қарсы тенденцияларды жеңудің маңызды факторы болып табылады, яғни, жасөспірімдер мен жастардың нашақорлыққа, алкоголизмге және салауатты өмір салтының басқа да көріністеріне бейімділігі.

Алматы облысы, Қарасай ауданы, Шамалған ауылы
 "М.Әуезов атындағы орта мектебі" КММ
 Информатика пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
 Тенизбаева Дина Муратбаевна

ЕРЕКШЕ БІЛІМДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРҒА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМША ЖАСАУ ЖОЛДАРЫ

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың 2020 жылғы қыркүйек айындағы Қазақстан халқына жолдауында ерекше білімді қажет ететін балаларға ерекше көңіл бөлу қажеттілігін, оларды қолдаудың жаңа аспектілерін ашу мүмкіндіктерін тілге тиек еткен болатын. Қазіргі уақытта ерекше білімді қажет ететін балаларды оқыту мәселесі уақыт күттірмейтін өзекті тақырып болып отыр, олардың даму ерекшеліктеріне байланысты олардың оқу, коммуникативті ісәрекеттерін және мінез-құлқын ұйымдастыруда қиындықтар шешімін күтуде.

Әрбір бала оның жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескеретін оның дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасауы керек екенін түсіну керек

Ерекше білімді қажет ететін балаларға арналған мобильді қосымшаларды әзірлеу бойынша зерттеу жүргізіп, олардың оқу үдерісін жеңілдетуге қосқан үлесін талдадым. Мұндай қосымшалар балалардың білім алуына көмек беріп қана қоймай, олардың күнделікті өмірде өз бетінше әрекет етуін дамытуға ықпал етеді. Осы мақалада мен осындай қосымшаларды әзірлеудің негізгі қадамдары мен олардың артықшылықтарын қарастырамын.

Ең алдымен, ерекше білімді қажет ететін балалардың қандай қиындықтарға тап болатынын зерттеу маңызды. Олар көру, есту, қозғалу немесе когнитивтік қиындықтарға тап болуы мүмкін. Осы қажеттіліктерге сәйкес қосымшалар әртүрлі функцияларды қамтуы тиіс:

- Көру қабілеті төмен балаларға арналған дауыстық басқару және экранды үлкейту мүмкіндігі.
- Есту қабілеті шектеулі балаларға арналған субтитрлер мен визуалды хабарламалар.
- Қозғалу мүмкіндігі шектеулі балаларға қолжетімді интерфейс пен дауыстық командалар.
- Когнитивтік қиындықтары бар балаларға қарапайым және түсінікті интерфейс.

Мен ерекше білімді қажет ететін балаларға арналған қосымшаларды әзірлеу үшін MIT App Inventor платформасын таңдадым. Бұл визуалды бағдарламалау ортасы, оны бағдарламалау тәжірибесі жоқ адамдар да оңай пайдалана алады. MIT App Inventor-ды қолдану арқылы қарапайым, бірақ тиімді қосымшалар жасаудың жолдарын зерттедім. Бұл құралдың негізгі артықшылықтары:

- Код жазуды қажет етпейтін блоктық бағдарламалау тәсілі.
- Әзірленген қосымшаны бірден Android құрылғысында тексеру мүмкіндігі.
- Дауыстық басқару, анимациялар және интерактивті элементтерді оңай қосу мүмкіндігі.
- Бағдарламалауды білмейтін мұғалімдер мен ата-аналарға қолжетімділігі.

Әзірлеген мобильді қосымшаның ерекше білімді қажет ететін балаларға тигізер пайдасы зор:

1. Оқу үдерісін жеңілдету

- Оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімделген материалдарды ұсыну.
- Интерактивті және ойын арқылы оқыту мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.

2. Қолжетімділікті арттыру

○ Дауыстық басқару, экранды үлкейту және визуалды белгілер секілді қолжетімділік функцияларын қосу.

- Қозғалу мүмкіндігі шектеулі балаларға ыңғайлы интерфейсті пайдалану.
- 3. Қоғамға бейімделуге көмектесу
 - Балалардың өз бетімен жұмыс істеу қабілетін дамыту.
 - Өзара әрекеттесуді жақсарту арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру.
- 4. Ата-аналар мен мұғалімдер үшін тиімді құрал
 - Оқушының жетістіктерін бақылау және оқыту әдістерін реттеу мүмкіндігі.
 - Оқыту барысындағы қиындықтарды дер кезінде анықтап, бейімделген оқу жоспарларын құру.
- 5. Инклюзивті қоғам құруға үлес қосу
 - Ерекше білімді қажет ететін балаларға тең білім алу мүмкіндігін ұсыну.
 - Қоғамдағы толеранттылық пен инклюзивтілікті нығайту.

Менің зерттеуім көрсеткендей, ерекше білімді қажет ететін балаларға арналған мобильді қосымшалар олардың оқуын жеңілдетіп қана қоймай, олардың қоғамға бейімделуіне үлкен мүмкіндік береді. Мұндай қосымшалар балалардың өз бетімен білім алуына, дағдыларын жетілдіруге және өмір сүру сапасын арттыруға көмектеседі. Сонымен қатар, ата-аналар мен мұғалімдер үшін де пайдалы құрал болып табылады.

Болашақта мен осындай қосымшалардың функционалдығын одан әрі жетілдіріп, оларды инклюзивті білім беру жүйесінде кеңінен қолдану мүмкіндіктерін зерттеуді жоспарлаймын. Бұл технологиялар ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін тең мүмкіндіктер жасап, оларды толыққанды қоғам мүшесі ретінде қалыптастыруға үлес қосады.

Алматы облысы, Іле ауданы, Қараой ауылы
"Ы.Ноғайбаев атындағы №18 орта мектеп" МКМ
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-сарапшы
Иликбаева Майра Абдрамановна

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ – ОҚЫТУ САПАСЫН АРТТЫРУ КЕПІЛІ

Жаңартылған білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер, білім беру жобасын іске асыруда қазіргі заманғы мұғалімдерге жаңа талаптар қойды. Құзыреттілік – қандай да бір оқу пәнін оқыту үдерісінде қалыптасатын білім, білік, дағдылар жиынтығы, сонымен қатар, қандай да бір қызметті орындай алу қабілеттілігі. Дұрыс ұйымдастырылған әдістемелік пен оның кәсіби дамуға бағытталған жұмыстары ғана жаңашылдық кепілі болады. Сол себепті, мұғалімдерді кәсіби біліктілігін арттыруда педагогтардың өздеріне бағытталған іс – әрекеттерін жаңаша ұйымдастыру өте маңызды. Мұғалімнің шеберлігі мен жетістігі – сапалы білім және жақсы тәрбие алған шәкіртінде. Бұл-қоғам талабына сай туындайтын қажеттілік. Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай: «Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады». Мұғалімнің ізденісі, жан-жақтылығы, білімін қаншалықты жетілдіргенімен айқындалады. Шығармашылық әлеуеті дамыған мұғалім өз кәсібін жете меңгеріп қана қоймай, өзін-өзі жан-жақты дамытуға қол жеткізеді.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі мен кәсіби қызметіне дайындық деңгейінің мониторингі, шешім қабылдау, оқу міндеттерін қою, оқушылардың ерекшеліктерін зерттеу, диагностикалық әдістер мен сараланған тапсырмаларды қолдану, танымдық іс-әрекетті ұйымдастырудың белсенді формаларын қолдану, өзара әрекеттесудің әртүрлі түрлерін ұйымдастыру қабілеттерін талап етеді. Сонымен қатар, олардың танымдық белсенділігін ынталандыру үшін оқушыларға эмоционалды әсер ету әдістерін білу, оқу іс-әрекетінің нәтижелерін объективті бағалау, аудиторияда психологиялық жайлы атмосфера құру, әріптестердің педагогикалық тәжірибесін зерттеу және пайдалануды қамтамасыз етеді.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзырлығының құрылымдық компоненттерін талқылайық.

- Теориялық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының бірінші компоненті болып табылады, бұл болжамдық іскерліктерді, проективті іскерліктерді, рефлексивті іскерліктерді талап етеді.
- Практикалық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының екінші компоненті болып табылады. Бұл ұйымдастырушылық іскерліктерді және коммуникативтік іскерліктерді талап етеді.

Мұғалімнің сыни ойлау және мәселелерді шешу дағдылары; мәдениетаралық түсіністік; шығармашылық және жаңашылдық қабілеттері; жоғары түрткі, оң сенім, практикалық білім және АКТ дағдылары сияқты маңызды қасиеттері туралы да айту қажет. Алайда, кәсіби құзыреттіліктің мұндай жіктелуі оның аяқталғанын білдірмейтінін атап өту керек, өйткені көптеген құзыреттер жеке тұлға әлеуетіне, әлеуметтік-мәдени қамтылуына байланысты өзгермелі болып келеді. Осылайша, бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымдық компоненттерін, жоғарыда аталғандай, әртүрлі көзқарас бойынша қарастыру, оның көпқырлы және өзгермелі түсінік екендігін анықтайды. Оның мәні қоғамда, білім беру жүйесінде, ғылымда, мәдениетте болып жатқан өзгерістерге сәйкес ауыстырылады және әртүрлі көзқарастар бойынша қарастырылады.

Мұғалімнің құзыреттілік моделі. Қазіргі мұғалімнің құзыреттілік моделін оған кіретін элементтердің құрамы түрінде ұсынуға болады:

- Педагогикалық қызметке қатысты кәсіби құзыреттілік дегеніміз-мұғалімнің жеке басы мен кәсібилігінің интегралды сипаттамасы, оның кәсіби мәселелерді тиімді шешу қабілетін анықтайды, нақты жағдайларда педагогикалық қызметте пайда болады. Сонымен бірге мұғалім өзінің білімін, дағдыларын, тәжірибесін, өмірлік құндылықтары мен адамгершілік бағдарларын, қызығушылықтары мен бейімділігін пайдалануы керек.

- Арнайы құзыреттілік – өзінің кәсіби қызметпен жоғары деңгейде айналысатын және өзінің кәсіби дамуын одан әрі жобалай білетін қабілет. Мұғалім үнемі ізденісте бола отырып, жаңаша оқытуды іске асыруда түрлі инновациялық технологиялардың әдіс-тәсілдерін өз ізденісі арқылы оқушы қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай іріктеп қолданады. Сонымен қатар психологиялық-педагогикалық білімін жетілдіріп үйренумен қатар, сол білімін өз ісінде шебер сұрағына жауап беруге даяр болуға тиіс.

- Әлеуметтік құзыреттілік – бірлескен кәсіптік қызметпен айналысу қабілеті, ұжыммен, топпен қызмет ету, кәсіби қарым – қатынас тәсілдерін қолдана білу. Яғни, мұғалім оқушылармен қарым – қатынаста тактикасын баланың жасы, рухани өсуіне байланысты өзгертіп отыруы керек. Оқушыларды топтық, ұжымдық жұмыстар жасай алуға, соның ішінде жеке тұлғаның дамуына мән беруі керек.

- Пәндік құзыреттілік – білім беру қызметінде белгілі бір пәндер шеңберіне қатынасты білім, біліктілігі және дағдысы мен іс – әрекетінің сапалар жиынтығы. Педагогикалық және әлеуметтік психологияның негіздерін қолдана білу іскерлігі.

- Ақпараттық құзыреттілік – айрықша назар аударуды қажет етеді. Себебі, ақпараттық қарым – қатынас технологиясын игеру әр маманнан талап етіледі. Ақпараттық ресурс – ақпарат көзін алу мультимедиялық, электрондық, жалпы ақпараттық технологияларды меңгеруі тиіс.

Құндылықты анықтайтын кәсіби қасиеттер:

- оқушыларға мейірімділікпен және қызығушылықпен қарау;
- әріптестер мен оқушылардан сындарлы сын қабылдауға, өз қызметіне тиісті түзетулер енгізуге дайын болу;

- әлеуметтік жағдайға және қоршаған әлемге өз көзқарасыңыз бар және оқушылармен өз көзқарасыңызбен бөлісе аласыз;

- сынға және рефлексияға қабілетті болу;
- басқа құндылықтары, мүдделері мен қабілеттері бар басқа адамдарды түсіну;
- өз ұстанымыңыз бен оқу тәсіліңіз болуы;

Мұғалім өз ісінің маманы болуымен қатар, оның бойында баланы жақсы көру, баланың көзқарасын мен пікірін сыйлау, тек өз пәнінің төңірегінде ғана қалып қоймай, қоғамда болып жатқан өзгерістерге құлағы түрік, көзі ашық, жан-жақты талдау жасай білетін маман болуы шарт. Ұлы ағартушы Ахмет Байтұрсынұлының: «Бала оқытуды жақсы білейін деген адам әуелі балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білуі керек» деген тұжырымында «Шығармашыл ұстаз шығармашыл шәкірт дайындайды» деген ой айқын аңғарылады.

Сөзімді қорыта келе айтарым, жоғарыда аталған құзыреттіліктерді меңгерген мұғалім – шығармашыл шәкірт дайындауға даяр.

Алматы облысы, Қарасай ауданы, Шамалған ауылы
"М.Әуезов атындағы орта мектебі" КММ
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Иматаева Гулнара Мұфтуллаевна

«ОРЫС ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ДИАЛОГТЫҚ ОҚЫТУДЫ ҚОЛДАНУ НӘТИЖЕЛІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСІ»

Бүгінгі жас ұрпақ - біздің ертеңгі болашағымыз. Мұғалімнің алдында: Білім сапасын қалай көтеруге болады? Оқушы сабақта алған білімін өмірде қалай қолдануы керек? Оқушының бәсекелеге қабілетті тұлға болып қалыптасуына білімі көмектесе ме? деген маңызды сұрақтар тұр.

Қазіргі мұғалімнен оқушыларға тек қана білім беріп қоймай олардың мүмкіншіліктерін дамыту, тұлға ретінде қалыптастыру, өз бетінше оқуға үйрету талап етілуде. Аталған талаптарды жүзеге асыруға мен сабақтарда жаңа білімді меңгерудің негіз тәсілдердің бірі - диалогтық оқыту қамтамасыз етеді.

Әрбір сабақта сынып оқушыларымен мұғалім-оқушы, оқушы-оқушы, оқушы-топ арасындағы өзара іс-қимылға тартылады. Бұл жағдайда міндетті түрде әр оқушының жеке ерекшеліктері, оның жаңа тақырыпты меңгеру мүмкіндігінің деңгейі, қызығушылықтары, бейімі ескерілуі тиіс.

Орыс тілі пәні бойынша білім сапасын арттыру мақсатында мен «Диалог арқылы оқытуға» ерекше көңіл бөлдім. Себебі ол «оқушыларға өз ойын жетілдіріп дамытуға көмектеседі.» Диалог арқылы оқыту және оқыту диалогы бұл оқушылардың өтілетін тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне, басқа адамның идеясын қабылдауға, оқушылардың өз идеясын дәлелдеуге және бірлесіп білім алуға көмектеседі. Қазіргі оқушы білім мен білікті меңгеріп қана қоймай өз бетінше білім алуды да үйренуі тиіс. Ол өз оқу қызметін ұйымдастыра білуді үйреніп, білім алуға әрқашан дайын және оқуға қабілетті болуы керек. Сондықтан сабақтағы бірлескен жұмыс тәсілдері өзгереді: монологтың орнын диалог басады. Диалогтық оқыту сыныптағы оқушылардың топта жұмыс істеу арқылы бірлескен сұхбаты сабақтың тиімділігін арттыруға үлкен көмек беретіндігінің ғылыми дәлелдері жеткілікті. Диалогтық оқыту оқушылардың өтілетін тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне, басқа адамның идеясын қабылдауға, оқушылардың өз идеясын дәлелдеуге және бірлесіп білім алуға көмектеседі. Диалог - сын тұрғысынан ойлауды дамытудың басты жолы. Әр сабақта қолданылатын әдістердің бірі - сұрақ-жауап, оқушының өз ойын жеткізу, пікірін білдіру дағдысын жаттықтырады. Сабақтың басынан бастап мұғалім мен оқушы арасында диалог жүре бастайды. Сөздің күші мен құдыреті, дәлдігі-жақсы сабақтың негізі болып табылтыны сөзсіз. Сабақты диалогтық оқыту басынан бастап аяғына дейін жалғасын табатындай етіп құру қажет. Диалог мұғалімге сабақта орын алған проблемаларды анықтап оны шешуге мүмкіндік береді. Менің өткізген зерттеу сабақтарында топ болып жұмыс істеу кезінде топ басшыларының немесе дарынды оқушылардың топта отырған үлгірімі төмен оқушыларға біршама көмек көрсетіп, кейбір сұрақтарды талқылаған кезде олардың мәселені талқылаудан сыртқары қоймауына ықпал еткені көрінді.

Орыс тілі пәнінің мұғалімі ретінде мен де сабақты диалогсыз елестете алмаймын. Сабақтың басынан бастап мұғалім мен оқушы арасында диалог жүре бастайды. Диалогтық оқытуда сабақата байқағаным, оқушыларда өз бетінше білім алуға деген ынта пайда бола бастады. Олар салыстыра отырып талдауды, шығармашылықпен ойлануды меңгере бастады, сонымен қатар оларда өздеріне деген сенім пайда бола бастады. Сабақтарда ойланып жауап іздеу арқылы жаңаны меңгеріп, жетістікке жеткендеріне қуанатын болды. Пән сабақтарында диалогтық оқыту оқу үрдісіне жағымды әсер етіп, оқушылардың жан жақты дамуына септігін тигізеді. Осындай оқытудың нәтижесінде оқушылар өз ойларын жеткізуге тырысып, сөздік қорлары молая түсіп, пәнге деген жағымды көзқарастары қалыптаса

бастады. Оқытудың жаңа тәсілдері менің де сабақ өткізуге көзқарасымды өзгертті. Сабақтарда оқушыға қойылатын сұрақтарды дұрыс құрастыра білуге және ең бастысы оқушының пікірін бөлмей тыңдауға үйретті. Диалог барысында оқушылар сыни ойлауға, қолдағы бар ақпаратты қолдана отырып, нақты жағдаяты талдау арқылы пікірлерді салыстыруға, дұрыс шешім қабылдауға үйренеді. Нәтижесінде оқушылар жаңа білім алады, оны тәжіридбеде қолдануды үйренеді. Топтық жұмыс барысында оқушылар сұхбаттасу кезінде өзін-өзі бағалауға, бірін-бірі бағалауға дағдыланады. Класстер құру тапсырмасы берілген кезде оқушылар арасында диалог қызу түрде жүреді. Бірігіп жасалған жұмыс нәтижесін көрсететін «оқушы-оқушы» диалогі пайда болады. Оқыту диалогінде бір ғана көшбасшы болады. Ол мұғалім. Ал оқушылар диалогінде көшбасшылық оқушыдан оқушыға ауысып отырады. Кейде ол мұғалімнен оқушыға да ауысып отыруы мүмкін.

«Диалогтік оқыту» әдіс-тәсілі қолданылған сабақтарда оқушылардың өздерін мүлдем өзгеше ұстағаны байқалды. Олар бір-бірлеріне қысылып-қымтырылмай көп сұрақтар қойып, өздері сирек араласатын сыныптастарынан көмек сұрай алды. Жүйелі түрде үнемі жүргізілген жұмыстың күндердің – күнінде жетістікке әкеледі деп сенемін.

**Атырау облысы білім беру басқармасының Атырау қаласы білім бөлімінің
"Жалпы білім беретін №24 орта мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
География пәні мұғалімі, педагог-модератор
Каиргужиева Гульфия Бактияровна**

ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА САРАЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН ҚОЛДАНЫЛАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Мектеп географиясы ғылым негіздерін бейнелейтін пән ретінде оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастыруға зор үлес қосады. Бұл біздің білім алушыларымыздың қоршаған әлемге және ондағы болып жатқан оқиғаларға деген ерекше идеологиялық көзқарасын құрайды. Оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастырудың бір жолы – мәселелік тапсырмаларды қолдану, пікірталас ұйымдастыру.

География – Жерді адамдар планетасы ретінде біртұтас көзқарас беретін жалғыз оқу курсы. Сондай-ақ ол барлық деңгейде басқарушылық шешімдер қабылдау үшін қажетті жалпы мәдениетті, оның ішінде экологиялық мәдениетті қалыптастырады. Сипатталған ғылымды білу экономиканың тиімділігін арттыру, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту үшін де қажет. Ол бірнеше көздерден алынған ақпаратты біріктіруді, белгілі бір халықаралық қатынас тілін – географиялық картаны қолдануды үйретеді.

Географиялық білім – адамзаттың ортақ шаңырағы іспетті өз елі мен Жердің жалынды иесін тәрбиелеудің сенімді негізі. Дәл осы білім қазіргі әлем мен күллі адамзатқа оның әртүрлілігі мен бірлігін саналы түрде түсінуге мүмкіндік береді. Оқушылар оларды қоршап тұрған материалдық, рухани және мәдени құндылықтарды, адамның кеңістіктегі болмысының мәнін дұрыс түсінуі үшін үлкен географиялық білім жинақтау қажет.

Географиялық білімді жинақтау үшін не істеу керек? Оқушылардың географиялық білімдерін жинақтау үшін заманауи білім беру технологиялары мен оқыту әдістерін дұрыс таңдау қажет. Оқыту мақсатына жетуге бағытталған мұғалімнің өзара байланысты іс-әрекетінің реттелген әдістемесін анықтаудың өзі оқушының сенімін арттыруды көздейтін оқу процесінде мұғалім мен оқушының

ынтымақтастығы мәселесін одан әрі айқындайды және өзекті ете түседі. Оқыту әдісін дұрыс таңдау үшін оны жақсы білу керек. Кейбір мұғалімдер материалдың оқулықтарда берілуіне, оның үлкен көлеміне, ғылыми мазмұнының жоғарылығына және оқушылардың әртүрлі топтары үшін жеткіліксіз қолжетімділігіне байланысты оқушылардың пәнді оқуға деген қызығушылығы төмендеп бара жатқанына алаңдайды.

География әдістемесінде арнайы зерттеулерді тұжырымдауды талап ететін мәселелердің жеткілікті саны жинақталған. Олардың ішінде пән мазмұнындағы фактілер мен теориялық ұстанымдардың арақатынасын анықтау, географиялық білімнің кең жүйесін интеграциялау мәселесі, пән мазмұнына аймақтық тәсілді енгізу, әдістемелерді жаңарту, оқытуды ұйымдастырудың құралдары мен формалары мәселелері де кіреді.

Соңғы мәселе оқу-тәрбие үрдісіне жаңа педагогикалық технологияларды әзірлеу және енгізумен тығыз байланысты. Өскелең ұрпаққа білім беруді жаңарту білім беруді ұйымдастырудың дәстүрлі емес әдістері мен формаларын қолдануды талап етеді. Оқыту тәжірибесінде кеңінен қолданылатын түсіндірмелі-иллюстрациялық және репродуктивті әдістерге ғана сүйену мүмкін емес.

Сабақты ұйымдастырған кезде оқушылардың іс-әрекетін әрбір мұғалім нәтиженің шабыттандыратын күшін сезінетіндей етіп басқаруға ұмтылу керек. Нәтиже – тұлғаны қалыптастырудың басты шарты. Бұл ішкі жайлылық, істер жақсы болған кездегі қуанышты көңіл-күй. Оқушының әрекеті сәтсіз, нәтижесіз болса, өзіне деген сенімін жоғалта бастайтындығы себепті бұл әсіресе мектептегі білім беру процесі үшін маңызды.

Тұрақты сәтсіздік оқуды тоқтатады. Мұны тәжірибелі ұстаздар жақсы біледі. Сол себепті олар ешқашан қорлауды, сөгістерді, кемсітулерді пайдаланбайды. Керісінше, олар үлгермеген оқушыны қолдауға тырысады, оның көңіл-күйін көтереді, тіпті алға қарай кішкене қадам жасаған болса да мадақтап отырады. Барлық балалар алдына қойған тапсырманы орындап, бір-біріне көмектесіп, ынта-ықыласпен жұмыс істесе, үйлеріне риза болып, ертеңгі күнді асыға күтсе, оқуға деген құштарлықтары күшейетіні анық.

Сабақтарымда оқу әрекетін қолдауға, оқушыларымды түсінуге, оларға мұқият болуға, шаршағанды дер кезінде байқауға және басуға, жұмысты жалғастыру үшін зейінді ауыстыруға тырысамын. Оқушылар не істеп жатқанын және не үшін екенін түсінуі үшін оқу процесін басқарамын, сондай-ақ сыныпта тыныш атмосфераны, ізгі ниет пен өзара көмекті, ұжымшылдық сезімін құруға үлкен мән беремін, өйткені менің ойымша, бұл - нәтиженің қажетті компоненттері.

Менің жұмысымда педагогикалық технологиялар елеулі орын алады. Қазіргі уақытта оқыту процесінде көптеген технологиялар белгілі. Бұл ақыл-ой әрекеттерін кезең-кезеңімен қалыптастыру технологиясы, дамыта оқыту технологиясы, білім беруді оптимизациялау, мәселелік оқыту технологиясы.

Дидактикада сабақтардың әртүрлі классификациялары бар: өткізу тәсіліне қарай (сабақ – экскурсия, өзіндік жұмыс сабақтары және т.б.); оқу процесінің кезеңдері бойынша (кіріспе, материалмен алғашқы танысу, жаттығу сабақтары); негізгі дидактикалық мақсатқа сәйкес (жаңа материалды меңгеру, білім мен білік дағдыларын жетілдіру, жалпылама қайталау, аралас сабақ). Сабақтың типологиясынан басқа негізгі дидактикалық мақсатқа сәйкес мәселелік және мәселелік емес сабақтарға бөлінеді. Мәселелік сабақ – мұғалімнің жағдаяттар туғызып, оны шешу үшін оқушылардың ізденіс әрекеттерін ұйымдастыратын сабақ. Мәселелік оқыту технологиясы негізінде И.М. Базина ұжымдық ақыл-ой әрекетінің технологиясын әзірледі.

Сабақ жүйесі жағдайында ұжымдық жұмыс мектеп оқушыларының топтық іс-әрекеті түрінде жақсы ұйымдастырылған.

Қазіргі уақытта, менің ойымша, диспуттар түрінде сабақтарды өткізу әдістемесін әзірлеу өзекті болып табылады. Пікірсайыс сабағын ұйымдастыру, дайындау және өткізу мұғалімнен материалдарды алдын ала дайындауға кететін уақытты күрт арттыруды талап ететінін және сабақтың өзінде жүктемені өлшеусіз арттыратынын есте ұстаған жөн. Мұндай сабақ оқушыларды өз мүмкіндіктерін барынша арттыруға, өзіне және сыныптастарына талаптылықпен қарауға итермелейді. Сабақ-диспут үш негізгі кезеңнен тұрады:

1. Мәселені алдыға тарту;
2. Мәселені шешу;
3. Қорытындылау.

Мен ұсынып отырған сабақ түрі ұжымдық жұмыс түрін, топтағы оқушылардың ақпаратпен өзара байытылуын, оқу-танымдық процестерін белсендіруге әкелетін бірлескен әрекеттерді ұйымдастыруды қамтиды.

Кез келген даудың орталығы – мәселе. Пікірталас сабағына дайындалған кезде пән мұғалімдері есте сақтау керек:

1. Мәселені таңдау кезінде қажетті материалдардың болуын ескеру қажет.
2. Мәселе оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес болуы керек.
3. Оқу мәселесі бүкіл сыныпқа қызығушылық тудыратындай маңызды болуы керек.
4. Таңдалған мәселе жеткілікті жалпы және қайталанатын болуы керек. Бір адамға немесе шағын топқа қатысты мәселелер бұл критерийге сәйкес келмейді.
5. Таңдалған мәселе әртүрлі шешімдерге мүмкіндік беруі керек.
6. Мәселелер оқушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарына сәйкес болуы керек.

Мұғалім пікірталас жүргізуге әлеуметтік себептер бойынша да, педагогикалық себептер бойынша да кәсіби дайын болуы керек. Мұнда оқушылардың пікірталас мәдениетін, әлеуметтік маңызды қасиеттерін (сыни тұрғыдан ойлау, төзімділік, қабылдау және басқа біреудің көзқарасын құрметтеу) қалыптастыру міндеттері шешіледі.

Оқу жұмысының әдістемесін қалыптастыру технологиясы ережелер, үлгілер, алгоритмдер, географиялық объектілерді сипаттау жоспарлары мен сипаттамалары түрінде баяндалады. Бұл технология бірқатар география оқулықтарының әдістемелік аппаратында, оқу-әдістемелік құралдарда жеткілікті кең көрініс тапты және көптеген география мұғалімдерінің тәжірибесінде жеткілікті түрде жақсы игерілді.

Географияны оқыту процесінде тірек сигналдарының парақтары технологиясы (логикалық анықтамалық жазбалар) бұрыннан қолданылып келеді. Н.Н.Баранский географияны оқытудағы логикалық байланыс схемаларының рөлі туралы жазып, схемалар «негізгіні бөліп көрсетуге үйретеді, логикалық байланыстарды табуға және орнатуға үйретеді, оқушылардың сабақты меңгеруіне айтарлықтай көмектеседі» деп атап көрсетті. Мұғалімдер үнемі байланыс схемаларын пайдаланады. Қазіргі уақытта әзірленген анықтамалық жазбалар мұғалімге мектеп оқушыларының танымдық іс-әрекетін басқаруға, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын, жеке қабілеттерін дамытуға көмектеседі, сонымен қатар мектеп оқушыларының оқу жұмысының нәтижелеріне өзін-өзі бақылауды жүзеге асыруға көмектеседі.

Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы география әдістемесінде жақсы белгілі. Оны қолданғанда сынып оқушылары мектеп оқушыларының типологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, шартты топтарға бөлінеді. Топтарды құру кезінде мектеп оқушыларының оқуға деген жеке көзқарасы, оқу дәрежесі, пәнді оқуға деген қызығушылығы, мұғалімнің тұлғалық ерекшеліктері ескеріледі. Мазмұны, көлемі, күрделілігі, тапсырмаларды орындау әдістері мен тәсілдері, сонымен қатар оқыту нәтижелерін диагностикалау үшін ерекшеленетін дидактикалық материал көп деңгейлі бағдарламалар болып табылады.

Модульдік технология географияны оқытуда жиі қолданылады. Модуль – мұғалім оқу материалының мазмұны мен оны оқушылардың меңгеру технологиясын біріктіретін арнайы функционалдық бірлік. Мұғалім белгілі бір оқу материалын меңгеру мақсаты нақты көрсетілген мектеп оқушыларының өзіндік жұмысы үшін арнайы нұсқаулар әзірлейді, ақпарат көздерін пайдалану бойынша нақты нұсқаулар береді және бұл ақпаратты қалай меңгеру керектігін түсіндіреді. Дәл осы нұсқаулықта тест тапсырмаларының үлгілері (көбінесе тест түрінде) берілген.

Білім беру жүйесінің барлық саласында жаңа технологияны жоспарлы түрде енгізіп, жүйелік интегралды өткізу немесе қамтамасыз ету қажеттілігі туындап отыр. Қазіргі замандағы технология әрбір тұлғаның білім алу үдерісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Дәл осы жаңа технология мен әрбір тұлғаның өзіндік білім алу траекториясын таңдауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделінуі есебінен оқу үдерісінің біртұтастығын сақтай отырып оны дараландыруға мүмкіндік беретін компьютердің маңызды дидактикалық қасиеті негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырады.

Атырау қаласы
№36 мектеп-гимназия
Дене шынықтыру пәні мұғалімі, педагог-модератор
Нухов Анарбек Ерсайнович

ҚОЗҒАЛМАЛЫ СПОРТ ТҮРЛЕРІ МЕН ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ФИЗИКАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРДІ ДАМУЫ

Ғылыми-техникалық революция процесі белсенді және тәуелсіз тұлғаны ақпарат ағынында бағдарлай білуді тәрбиелеу қажеттілігін барған сайын айқын етіп отыр. Дене шынықтыру жеке тұлғаның жан-жақты, үйлесімді дамуына ықпал етеді. Адамды оқу мен жазуға, ғылым негіздеріне үйрету жеткіліксіз, сонымен қатар денсаулықтың негізін қалау, өз денесін басқара білу, демалуға және жұмысқа араласуға, дене жаттығуларына шыдамдылыққа тәрбиелеу қажет.

Дене шынықтыру теориясы мен әдістемесінде қолданылатын дене сапалары ұғымдары әртүрлі жаттықтыру құралдарын жіктеу үшін өте ыңғайлы және мәні бойынша адамның қозғалыс мүмкіндіктерін сапалы бағалау критерийлері болып табылады. Қозғалыстың бес негізгі қасиеті бар: күш, қозғалыс жылдамдығы (жылдамдық), қозғалыстарды үйлестіру (ептілік), икемділік және төзімділік. Нақтырақ зерттегенде бұл қасиеттерге мыналар қосылады: тепе-теңдіктің тұрақтылығы, бұлшықеттерді өз еркімен босаңсу мүмкіндігі, ырғақ, секіру, үйлестіру қабілеттері, қозғалыстың жұмсақтығы. Адамның осы қасиеттерінің әрқайсысының өзіндік құрылымы мен ерекшеліктері бар, олар жалпы оның физикалық мүмкіндіктерін сипаттайды. Дене қасиеттерін дамыту арнайы әзірленген әдістер бойынша дене жаттығуларын орындау процесінде жүзеге асырылады және адамның физикалық, функционалдық және психологиялық мүмкіндіктерін жетілдірудің жеке өзара байланысты аспектілерін біріктіретін тұтас процесс саналады. Дене шынықтырудың көптеген құралдарының ішінде нұсқаулық және сауықтыру міндеттерін шешуге ықпал ететін қозғалыс ойындары кеңінен қолданылады.

Қозғалыс ойындары – балалардың дене тәрбиесінің негізгі құралдарының бірі. Балалар әдетте ойындарда қозғалыстың үлкен қажеттілігін қанағаттандыруға тырысады. Олар үшін ойнау - ең алдымен қозғалу, әрекет ету. Қозғалыс ойындары кезінде балалардың қимыл-қозғалысы жетілдіріліп, бастамашылдық пен дербестік, сенімділік пен табандылық сияқты қасиеттер қалыптасады. Олар өз әрекеттерін үйлестіруді үйренеді, тіпті белгілі бір ережелерді ұстанады. Ойын әрекеті мінездің ең белсенді қалыптасу кезеңінде – балалық және жасөспірімдік кезеңде ерекше маңызды. Ойын барысында балалар өмірлік маңызды қозғалыс дағдылары мен дағдыларын меңгереді, батылдық пен ерік-жігерді, ұшқыр ойды дамытады. Бұл кезеңде ойын әдісі жетекші орын алады, дене тәрбиесінің әмбебап әдісі сипатына ие болады. Балаларды жан-жақты дамытуда ойынның маңызды рөлін О.М.Горький, А.С.Макаренко көрсеткен. Олар балалардың ойынын дене және қозғалыс әрекетінің негізгі түрі ретінде қарастырды. Балалардың дене дамуының көрнекті маманы П.Ф.Лесгафт ойынға үлкен мән беріп, оны баланың өмірге дайындайтын жаттығуы деп есептеген. А.С.Макаренко ойынды балаларды өмірге дайындау мектебі деп атайды. Ойын бала өмірінде үлкен маңызға ие, ол ересек адамдағы іс-әрекет, еңбек және қызмет сияқты маңыздылыққа ие.

Шынында да, балалар үшін ойындар олардың тікелей өмірі, ал мұғалім ойынның көмегімен оларда мінез-құлық қасиеттерін қалыптастырады. Қозғалыс ойындарының көмегімен әртүрлі қозғалыс қасиеттері, ең алдымен, жылдамдық пен ептілік дамиды. Сонымен бірге моторлық қасиеттер бекітіліп, жақсарады.

Әрбір дене шынықтыру мұғалімі белгілі бір практикалық міндеттерді шешу үшін қозғалысқа бағытталған ойындар өткізетінін есте ұстауы керек. Ойын эмоцияны босату немесе мектеп оқушыларының дене шынықтыру сабағына деген қызығушылығын арттыру мақсатында өткізілген жағдайда да оны ұйымдастыру мен өткізуде стихиялық сәттерге жол беруге болмайды. Әрбір нақты жағдайда сыртқы ойынның педагогикалық мәселесін ұйымдастыру, тұжырымдау және шешу технологиясы әлемдік маңызға ие.

Жетекші осы нақты жағдайда ықпал ете алатын педагогикалық әсер ету объектілерін тандап алады, оларды жіктейді, негізгі және ілеспе міндеттерді бөліп көрсетеді. Дегенмен, ойыншылардың назарын осыған ықпал ететін сәттерге аудару пайдалы. Тапсырманы сапалы шешу үшін педагогикалық процедуралардың кезеңдері қажет.

Педагогикалық тапсырманы шешудің бірінші кезеңі әңгіме мен демонстрацияны, оқу процесінің осы сегментінде мүмкін болатын типтік қателерден міндетті ескертуді қамтиды.

Екінші кезең ойын процесінің өзімен сәйкес келеді, онда қателер түзетіледі. Оқу процесі төрешілік және тәрбиелік сәттермен астасып жатыр.

Үшінші кезең ойын әрекеттері аяқталғаннан кейін жүзеге асырылады. Мұнда, бірінші кезеңдегі сияқты, ойын нәтижелерін талдауды жіберілген қателерді талдаудан ажырату керек - олар бір-бірімен қиылыспауы және кедергі жасамауы керек.

Ойындардың педагогикалық құндылығы адамның барлық физикалық және рухани функцияларына бір мезгілде кешенді әсер етуінде.

Педагогикалық тәжірибеде қозғалыс ойындарын ұйымдастырудың екі негізгі формасы бар: аудиториялық және сабақтан тыс.

Қозғалыс ойындарын өткізудің сабақ формасы мұғалімнің тікелей жетекші рөлін, қатысушылардың бірдей құрамы бар сабақтардың жүйелілігін, ойын материалының мазмұны мен көлемін және оның ұйымдастырумен, осы ойынды қамтитын оқу процесінің мазмұнымен және әдістемесімен байланысын реттеуді көздейді.

Сыныптан тыс жұмыстарға байланысты ойындар ұйымдастырушылардың, балалардың өздерінен көшбасшылардың үлкен рөлін білдіреді, олар, әдетте, эпизодтық түрде ұйымдастырылады, ойын барысында қатысушылардың құрамы өзгеруі мүмкін, ал ойындар ойын материалының мазмұны мен көлемі бойынша өзгереді. Бұл ретте баланың сыртқы ойындар жүйесіне қатынасы, қозғалмалы ойындардың құндылығын анықтау және жүзеге асыру, оларды өз өмірінде, әр түрлі іс-әрекет түрлерінде дұрыс қабылдай білуі, өзін еңбекке дайындауы, ақыл-ой және рухани күштерін дамытуы, денсаулықты нығайтуы және денені шынықтыру мақсатын түсінуі маңызды рөл атқарады.

Дене шынықтыру сабағында қозғалмалы ойындарды өткізу – мектеп жасындағы балалардың дене қасиеттерін ең ұтымды дамыту жолы.

Педагогикалық тәжірибеде ұжымдық және жеке қозғалмалы ойындар, сонымен қатар спорттық әрекетке жетелейтін ойындар қолданылады.

Ұжымдық қозғалмалы ойындар – қатысушылардың үлкен топтары да, сондай-ақ бүкіл сыныптар немесе спорттық іс-шаралар, ал кейбір жағдайларда ойыншылардың айтарлықтай көп саны бір уақытта қатысатын ойындар.

Жеке қозғалмалы ойындарды әдетте балалар жасайды және ұйымдастырады. Мұндай ойындарда әркім өз жоспарын сызып, өзіне шарттар мен ережелерді белгілеп, қалауы бойынша өзгерте алады. Жеке қалауы бойынша жоспарланған іс-әрекеттерді жүзеге асырудың жолдары да таңдалады.

Қозғалыс әрекеттері ойын ережелерімен белгіленеді, оны жүзеге асыру ойыншылардан белгіленген ережелер шеңберінде тиісті бастамалық мінез-құлықты талап етеді. Ереже мақсатқа жету жолындағы ойында кездесетін кедергілер мен қиындықтардың сипатын анықтайды. Ойынның күрделілігі ережелердің күрделілігі мен санына байланысты.

Ойындағы жағдайдың үнемі өзгеріп отыруы, қатысушылардың бір қимылдан екінші қимылға жылдам ауысуы ептілікті дамытуға ықпал етеді. Күшті тәрбиелеу үшін жүктеме бойынша орташа көріністі, қысқа мерзімді жылдамдық-күштік кернеулерді қажет ететін ойындарды қолданған дұрыс. Күш пен энергияның айтарлықтай шығынын тудыратын тұрақты қозғалыс белсенділігімен қарқынды қозғалыстардың қайталанатын ойындары төзімділіктің дамуына ықпал етеді.

Ойындар негізгі қозғалыстарды бастапқы жетілдіру үшін үлкен маңызға ие, қимыл-қозғалыс қасиеттерін жан-жақты тәрбиелеуді қамтамасыз етеді және жалпы дене дамуына айтарлықтай әсер етуі мүмкін.

Ойынға тән бәсекелестіктің әсерінен дене қасиеттері, ең алдымен, жылдамдық, ептілік, төзімділік әлдеқайда белсенді дамиды. Мұның бәрі бала денесінің қозғалтқыш сферасының қалыптасуына ықпал етеді.

Сабақтың дайындық бөлімі оқушылардың зейінін шоғырландыруға ықпал ететін қозғалысы мен күрделілігі төмен ойындар. Бұл ойындар үшін ең жақсы қозғалыстар - бірнеше қосымша жаттығулармен жүру, жүгіру.

Сабақтың негізгі бөлімінде жылдамдықпен жүгіру, кедергілерден өту, лақтыру, секіру және басқа да үлкен қозғалысты қажет ететін қозғалыс түрлерімен ойындар. Негізгі бөлімдегі ойындар белгілі бір қозғалыстарды орындау техникасын жетілдіруге ықпал етуі керек.

Сабақтың қорытынды бөлімінде қарапайым қозғалыстармен, ережелермен және ұйымдастырумен төмен және орташа қозғалмалы ойындар қолданылады. Олар негізгі бөлікте қарқынды жүктемеден кейін белсенді демалуға көмектесіп, оны жақсы көңіл-күймен аяқтауы керек.

Ойындардың практикалық маңызы зор. Дене шынықтыру сабақтарында қолданылатын дене жаттығуларының ішінде өмірлік маңызы бар және күнделікті өмірде оқушылардың дене шынықтыру құралдарын күнделікті әртүрлі жағдайларда қолдануға дағдыландыру үшін қолданылатындары өте көп.

Қозғалмалы ойындар балалардың жалпы дене тәрбиесінің құралы, сондай-ақ спорттық ойындарға және басқа спорт түрлеріне дайындық құралы ретінде қолданылады.

Спорттық ойындар қозғалмалы ойындардың ең жоғары деңгейі болып табылады. Спорттық ойындар үшін ойын кезінде күрделі қозғалыс техникасы мен белгілі бір мінез-құлық тактикасының болуы тән. Бұл қатысушылардан арнайы дайындықты қажет етеді. Әрбір ойын нақты белгіленген ойыншылар санына, белгілі бір аумаққа, инвентарға арналған.

Өзінің ықпалы жағынан спорттық ойындар адамның психомоторлы дағдыларын дамытудың ең күрделі және әмбебап құралы болып табылады. Арнайы тандалған ойын жаттығулары жеке, екіден, үштікте, командада орындалатын қозғалмалы ойындар мен доппен тапсырмалар бірінші кезекте координация қабілеттерін (кеңістікте бағдарлау, реакциялардың жылдамдығы және қозғалыс әрекеттерін қайта құру, саралау мен бағалаудың дәлдігі), қозғалыстардың кеңістіктік, қуат және уақытша параметрлері, жеке қозғалыстарды интегралдық комбинацияларға үйлестіру мүмкіндігін дамытуға шексіз мүмкіндіктер береді. Спорттық ойындардың мәні мен ерекшелігі үшін жағдайлардың лезде өзгеруі, ең қысқа уақыт аралықтарында шешім қабылдау қажеттілігі, күрделі қозғалыс әрекетінде бағдарлану, доппен және допсыз әртүрлі қозғалыс әрекеттерін орындау болып табылады.

Жастар мен ересектер арасында кең тараған спорттық ойындарды қазіргі өмірдің үлгісі деп санайтыны бекер емес. Сонымен қатар, спорттық ойындар туралы материал қатысатын психикалық процестердің (қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау, қиял және т.б.), негізінен ойын жаттығуларының ережелері мен шарттарын және ойынның өзін сақтау қажеттілігінен туындайтын адамгершілік-еріктік қасиеттерді тәрбиелеудің, серіктестер мен бәсекелестердің жеке, топтық және командалық өзара әрекетін үйлестіру процесінің дамуына көп жақты әсер етеді. Әсіресе ойын жаттығулары бастамашылық және тәуелсіздік сияқты ерікті қасиеттердің дамуына ықпал етеді, өйткені ойыншы өз бетінше тез және уақытылы шешім қабылдауға және қозғалыс әрекеттерін орындауға тиіс.

Заманауи спорттық ойындар – жоғары қозғалыс белсенділігімен, ойын әрекеттерінің жоғары қарқындылығымен сипатталатын, ойыншыдан жылдамдық-күш сапаларының функционалдық мүмкіндіктерін шектеуді талап ететін спорттық ойын.

Жалпы, спорттық және қозғалмалы ойындар арқылы дене қасиеттерін дамыту жұмыстары баланың жан-жақты үйлесімді дамуына әкеледі, оның толық денсаулығын, дене қасиеттерінің қимыл-қозғалысының жан-жақты дамуын және салауатты өмір салтын қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

Белгілі бір сыныптағы оқушылардың жас ерекшеліктеріне, сабақ тақырыбына, жеке ерекшеліктеріне қарай ойынды дұрыс тандау дене тәрбиесі пәніне деген қызығушылықты оятып, белсендіруге ықпал етеді. Осының барлығы сыныпта қолайлы, тұрақты жағдай жасап, денсаулық сақтау технологияларының элементі болып табылады.

Атырауская область, Жылойский район, село Тургызба
Школа имени М. Ауезова
Учитель русского языка и литературы
Амандосова Жадыра Серикбаевна

«ПОКА НЕ СТАЛО ПОЗДНО...» (УРОК-РАЗДУМЬЕ) ПО РАССКАЗУ К.Г.ПАУСТОВСКОГО «ТЕЛЕГРАММА»

Цель урока: С.9.1.3.1 -понимать содержание прозаических, драматических, поэтических произведений/фрагментов, определяя слова, с помощью которых автор выражает эмоционально-оценочное отношение к героям, событиям.

Ч.9.3.8.1 – сравнивать тексты, анализируя содержание, определяя авторскую позицию.

П.9.4.7.1 – применять знаки препинания в сложных предложениях с разными видами связи предложениях.

Ход урока

I. Организационный момент.

- Ребята, сегодня мы поговорим о рассказе Паустовского Телеграмма.

Это произведение не только о людях, но и о времени, которое мы часто упускаем.

«Есть на свете прекраснейшее существо, у которого мы всегда в долгу, - это мать», - писал А.М.Горький.

II. Актуализация знаний.

Итак давайте послушаем стихотворение учащихся о маме.

- Мама, мамочка! Милый любимый человек! Сколько прекрасного, заветного связано с этим словом. Родился маленький человечек - и первое его слово - «мама». Упал, заплакал - и снова «мама». В детстве кажутся вечными «мама» и «детство». А подрос, не успел оглянуться - ни матери, ни дома нет. Но всем лучшим, всем святым каждый из нас обязан матери.

У нас сегодня непростой урок. Непростой по содержанию, по осмыслению, непростой эмоционально. Мы прочитали рассказ «Телеграмма». И сейчас попытаемся ответить на многие, взволновавшие нас вопросы, размышляя над рассказом К.Паустовского. Именно размышляя, а не анализируя, так как рассказы Паустовского предполагают неспешные раздумья над поступками человека, его чувствами и мыслями. Итак, рассказ называется «Телеграмма».

- Скажите, почему посылают телеграммы?
- если нужно сообщить что-то срочное
- если стряслась беда
- если у человека радость.

3. Анализ первичного восприятия рассказа.

- Обратимся к рассказу.

-Я поняла, что этот рассказ растревожил ваши души, а лишь растревоженная душа способна в полной мере воспитать в каждом из нас человека.

- Сегодня мы рассматриваем самый сложный инструмент – душу человека.

4. Определение темы и целей урока.

- Я хочу, чтобы ваша душа была зрячей, умной, открытой и большой.

- Тема нашего урока «Пока не стало поздно...»

- Назовите главных героев рассказа:

- Какова роль эпизода встречи с кленом? (У них одинаковая судьба)

- В судьбе клена как он описан в рассказе тоже видны неустроенность, одиночество. Ему некуда было идти от этой бесприютной, ветреной ночи. Именно после встречи с кленом она решается написать письмо дочери.

Сейчас вы прослушаете письмо Катерины Петровны. Слушая его, положите руку на сердце в тот момент, когда вы будете испытывать наибольшее волнение.

-Письмо от Катерины Петровны Настя получила на службе. Она спрятала его в сумочку, не читая, – решила прочесть после работы. Письма Катерины Петровны вызывали у Насти вздох облегчения: раз мать пишет – значит, жива.

5. Освоение изученного материала.

Видеоролик

-- А что же Настя? Почему не едет к матери? Где она?

Видеоролик из фильма

--Сейчас на уроке мы проведем суд совести по рассказу «Телеграмма».

Секретарь: Прошу всех Встать! Суд идет!

- Очень жаль, что в жизни, в спешке мы часто забываем о самых близких нам людях. Ведь Паустовский посылает телеграмму и нам. Это и нам предупреждение: не забывайте о самых близких, которые нуждаются в нас, иначе может оказаться поздно.

-Как вы считаете, почему тема урока «Пока не стало поздно..»?

6. Индивидуальное задание

От имени Насти напишите письмо маме.

Задание

Составьте вопросы по стратегии
«Why?»,
анализируя образ Насти.

7. Закрепление изученного материала

Групповая работа: «Прием цветок лотоса»

-Рассказ Телеграмма учит нас важным вещам. Мы должны ценить каждую минуту, проведенную с близкими. Не стоит откладывать любовь и внимание на потом, потому что потом может и наступить. Давайте пообещаем себе быть внимательнее к тем, кто рядом с нами.

Домашнее задание

А дома я прошу вас еще раз задуматься над прочитанным. Напишите небольшое эссе о том, чему научил вас рассказ.

**Атырау облысы білім беру басқармасының Атырау қаласы білім бөлімінің
"Жалпы білім беретін №24 орта мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Тарих пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Басшиева Камшат Нуржановна**

ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫ ТҮЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕСІ

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі жаһандану процестеріне және әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялау қажеттілігіне байланысты жаңа сын-қатерлерге тап болуда. Даму қарқынын жеделдету-бұл білім беру саласындағы жағдайға әсер ететін қоғамдағы басты өзгеріс.

Тарихи білім беру жүйесі мектептегі білім берудің ең осал құрамдас бөлігі бола отырып, осы өзгерістерге тез бейімделуі керек. Жаңа мемлекеттік білім беру стандарттары жалпы білім беру мекемелеріндегі тарихи білім берудің басты міндетін – тұлғаның интеллектуалдық және адамгершілік дамуын, білім алушының сыни және шығармашылық ойлауын жетілдіруді, оның дүниетанымдық ұстанымдарын дербес, бәсекеге қабілетті, өмір бойы өз бетінше оқи алатын, жеке тұлғаның өзін – өзі жүзеге асыруына ұмтылатын, демократиялық қоғамның белсенді мүшесі, жауапты тұлға ретінде қалыптастыруға жағдай жасауды айқындады.

Бұл процестің өзегі функционалды сауаттылық болып табылады, өйткені бұл адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау және оған мүмкіндігінше тез бейімделу мен жұмыс істеу қабілетін білдіреді. Жеке тұлғаның оқу, қарапайым қысқа мәтіндерді құрастыру және қарапайым арифметикалық әрекеттерді жүзеге асыру қабілеті ретіндегі сауаттылықтың қарапайым тұжырымдамасынан айырмашылығы, функционалды сауаттылық-бұл қоғамның негізгі салаларымен өзара әрекеттесу кезінде адамның қалыпты өмірін анықтайтын білімнің, дағдылардың негізгі деңгейі. Функционалды сауатты түлекті қалыптастыру мәселесі бүгінгі күні маңызды болып табылады, ол осы тақырыптың өзектілігін анықтайды.

Функционалды сауатты адам - бұл тәуелсіз, білімге ұмтылатын және тануды білетін, адамдар арасында өмір сүруді білетін адам. Функционалды сауаттылықтың құрамдас бөліктері:

- ақпаратты, ережелерді, принциптерді білу;
- өмірдің әртүрлі салаларында стандартты мәселелерді шешудің танымдық негізін құрайтын жалпы ұғымдар мен дағдыларды игеру;
- өзгеретін әлемге бейімделу қабілеті;
- қақтығыстарды шешу, ақпаратпен жұмыс істеу;
- іскерлік хат алмасу;
- өмірдегі жеке қауіпсіздік ережелерін қолдану;
- қазіргі әлемнің құндылықтары мен нормаларын басшылыққа алуға дайын болу;
- өмірдегі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін өмір ерекшеліктерін қабылдау;
- саналы таңдау негізінде білім деңгейін арттыру.

Тарих сабақтарында қалыптасатын функционалды сауаттылықтың бірнеше негізгі түрлерін ажыратуға болады:

1) сөйлеу қызметінің барлық түрлерін еркін меңгеруді көздейтін коммуникативтік сауаттылық; ауызша және жазбаша сөйлеуді барабар түсіну қабілеті; өз ойларын ауызша және жазбаша сөйлеуде өз бетінше білдіру;

2) ақпараттық сауаттылық - оқулықтарда және анықтамалық әдебиеттерде ақпарат іздеуді жүзеге асыру, ғаламтордан ақпарат алу, ақпаратты өңдеу және жүйелеу және оны әртүрлі тәсілдермен ұсыну қабілеті;

3) белсенділік сауаттылығы - бұл ұйымдастырушылық қабілеттер мен дағдылардың көрінісі, атап айтқанда, іс-әрекеттің мақсатын ауызша тұжырымдау, оны жоспарлау және қажет болған жағдайда өзгерту, осы өзгерістерді ауызша дәлелдеу, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау;

4) оқу сауаттылығы-ақпараттық сауаттылық элементтерінің бірі ретінде ерекшеленеді. Тарих сабақтарында оқу сауаттылығының қалыптасуы оқу әдебиетінің мәтінімен жұмыс арқылы жүреді. Оқулықтың әр абзацы немесе бөлімі оқушы үшін жаңа мәтін болып табылады. Ол функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін мүмкіндіктер жасайды. Оқу мәтінінде саналы оқудың мотивациясын қалыптастыру үшін бәрі бар. Мәтінді зерттегенге дейін айтылған тапсырмалар оқушыдан бұрын зерттелген материалды түсінуді және оны сөйлеу әрекетінде қайталауды талап етеді. Оқылымды түсінуге арналған тапсырма параграфтың мәтінінде де, одан кейін де орналастырылады.

Тарих сабақтарында тарихи сауаттылықты игеру процесі келесідей жүреді: оқушылар зерттелетін кезеңнің уақыт шеңберін анықтайды, күндерді ғасырлармен байланыстырады, картада зерттелетін оқиғаның аумақтық кеңістігін көрсетеді, тұжырымдамалық ақпаратқа сипаттама береді, тұлғаның тарихтағы рөлін талдайды.

Тарихи және құқықтық құжаттарды зерделеу, оларды егжей - тегжейлі талдау ерекше орын алады, бұл оқушыларға мәселе бойынша өз пікірлерін айтуға мүмкіндік береді, оқушының ұлттық және әлемдік мәдениетке белсенді қосылуына ықпал етеді. Мектеп тарихының оқулықтарында белгілі бір орын тарихи тұлғалардың өмірбаянына арналған. Олардың қызметін талдау бойынша жадынамалармен жұмыс жасау оқушыға өз ойларын монологиялық сауатты түсіндіруге мүмкіндік береді.

Тарих сабақтары жазбаша сөйлеуді дамытуға мүмкіндік береді. Бұл ұсынылған иллюстрациялар бойынша эсселер, кестелер құрастыру. Осылайша, сабақтарда функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін жағдайлар жасалады. Бұл танымдық ойындар, викториналар, сабақтар-пікірталастар. Олар ынтымақтастық дағдыларын, жеке жұмыс дағдыларын және өз көзқарастарын білдіре отырып, пікірталастарда сөйлеу қабілетін дамытады. Бұл тарих сабақтарының коммуникативті функциясын жүзеге асыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді: сабақта да, сабақтан тыс уақытта да қарым-қатынас шеңберін кеңейту, ынтымақтастық ережелері мен нысандарымен таныстыру, серіктестерге құрметпен қарау, диалог жүргізу және командада жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру.

Тарих адамгершілік-патриоттық, идеологиялық және мәдени бағыттағы пән екені ешкімге құпия емес. Сондықтан тарих мұғалімдерінің басты міндеттерінің бірі-сабақтарды мүмкіндігінше қызықты және мазмұнды құру. Фактілерге бай, эмоционалды түрде баяндалған мазмұнды сабақ оқушылардың шығармашылық тәжірибесін жинақтауға ықпал ететін белсенді, танымдық және шығармашылық іс-әрекеттері арқылы оқушының жеке басының дамуы мен өзін - өзі жүзеге асыруына тамаша негіз береді. Бірақ бұл өте қиын мәселе. Шығармашылықты дамыту өте күрделі және қиын процесс. Мұғалім оқушылардың шығармашылық идеяларын қабылдай және көтермелей білуі, жасөспірімдерге қателесуге, сынға барабар көзқарасты тәрбиелеуге, ынталандыруға қабілетті болуы керек.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін тарих сабақтарында мен келесі технологияларды қолданамын:

1. Жадты дамытатын әдістер - "Кездейсоқ хронолет". Қағаз ұшақтарда (хронолеттерде) оқушыларға бұрыннан белгілі және бұрын қарастырылған күндер немесе оқиғалар жазылады. Мұғалім ұшырған ұшақ партаға қонады, ал оқушы оған ұшақпен келген сұраққа жауап беруі керек.

2. Ойлау икемділігін дамытудың әдісі - "Қатені табу". Оқушылар қателер бар мәтінді алады, қателерді табу керек.

3. Зейінді дамытуға қабылдау - "Дұрыс, жалған" ойыны. Оқушыларға 9 сұрақ беріледі. Сұрақтарға "дұрыс" немесе "жалған" жауап беру керек. Бұл әдісті жаңа материалды бекіту кезеңінде қолдануға болады.

4. Өзін-өзі ұйымдастыруды қабылдау. Оқушыларға келесі тақырып бойынша сабақ әзірлеуге және өткізуге немесе ерекше үй тапсырмасын ойлап табуға шақырылады.

Осылайша, тарих сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру білім беру сапасын арттырудың, сондай-ақ білім беруді дамытудың қазіргі кезеңінде оқушылардың көптеген құзыреттіліктерін игерудің негізгі аспектісі болып табылады.

**Атырау облысы, Атырау қаласы, Еркінқала ауылы
Кәмілетке толмағандарды бейімдеу орталығының тәрбиешісі
Дошанова Жанар Серікқалиқызы**

«ОТБАСЫ – БАҚЫТ МЕКЕНІ»

Мекеме: КТБО	Кәмілетке толмағандарды бейімдеу орталығы	
Педагогтің Т.А.Ә.	Дошанова Жанар Серікқалиқызы	
Күні:		
Топ: 1	Қатысушылар	Қатыспағандар саны
Тақырыбы:	«Отбасы – бақыт мекені»	
Құндылығы:	Еңбекқорлық және кәсіби біліктілік	
Құзыреттілігі:	Инновациялық ойлау	
Мақсаты:	Отбасы Отанның бір бөлігі екенін түсіну. Өз жанұясы туралы әңгімелеуге үйрету. Оқушыларды ұйымшылдыққа, жауапкершілікке, өз ойын жеткізе білуге тәрбиелеу.	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Ресурстар
Сабақтың басы	Сәлемдесу. Шаттық шеңбері. - Балалар, көңіл – күйіміз қалай? Тәрбие сағатымызды бастамас бұрын барлығымыз шаттық шеңберін құрайық. Бақыт толы шеңберге, Қол ұстасып келдік біз! Біз балдырған баламыз, Дос құшағын кең ашқан. Алақаным арқылы, Жұлуымды беремін! Алақаным арқылы, Жұлуымды беремін! Тақырып ашу. Оқушыларға отбасы мүшелерінің суреттері көрсетіледі, оқушылар атап шығады. -Мынау кім? -Бұл ата т.с.с 	Оқушылар өлең жолдарын қайталап сыныпта жағымды ахуал қалыптастырады Оқушылар суреттегі отбасы мүшелерін атайды	

Жарайсыңдар балалар, біз бұл адамдардың құрамын отбасы деп айтамыз. Яғни, бүгінгі сабақта отбасы ұғымын түсініп, отбасында қандай тағылым тәрбие алатындығымызды білетін боламыз.

«Менің отбасым. Отбасы мүшелері» бейнеролигін тамашалаймыз.

Бейнероликте өздерің көргендей отбасы мүшелерінің кім екені және қандай қызмет атқаратыны және де олардың қандай қасиеттері бар екені жайлы айтып берді. Ендеше әрқайсымыз өзіміздің жанұямыздан бір адамға сипаттама беріп өтейік. (Мысалы менің ағам бар, ол қамқор және мейірімді жан)

Ал енді балалар кезекті отбасы жайлы мақал мәтелдерге берейік, менің соңымнан қайталаңдар.

Отан отбасынан басталады.

Ағасы бардың, жағасы бар.

Ата баланың қорғаны.

Сергіту сәті. «Бармақтар отбасы»

Қорытынды.

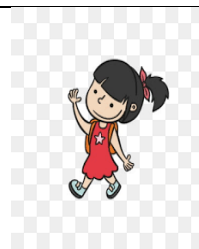
Балалар бүгін біз кімдер жайлы айттық?

Отбасы мүшелеріне кімдер жатады?

Экранда суретте отбасы мүшелері немен айналысып жатыр?

Олай болса өзіміздің отбасы туралы сурет салайық!

Білім алушылар бейнероликті тамашалайды

<https://www.youtube.com/watch?v=I3eRYAOcoOA>

<https://www.youtube.com/watch?v=10U3S2B9HHg>

Оқушылар музыка ырғағымен әнді шырқайды

Салған суреттерін таныстырды

Оқушылар өз отбасы суреттерін салды

Сабақтың ортасы

Сабақтың соңы

Көркем еңбек	Мектеп: Шоғы Мұңалұлы атындағы № 5	
Күні:	Оқытушының аты-жөні: Давишева Рахила Тойлыбаевна	
Сынып: 8 «Е»	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар:
Бөлім:	Дизайн және технология	
Сабақтың тақырыбы:	Бөлшектерді пішу	
Сабақта меңгерілетін оқу мақсаттары	8.2.3.2-Өртүрлі конструкциялар мен материалдарды (тоқыма, табиғи және жасанды) қолдана отырып, өз бетінше құрастырған технологиялық құжат арқылы күрделендірілген бұйымдар дайындау	
Сабақтың мақсаты:	Оқушылар: ➤ иықты бұйымды тігуге арналған матаны пішу ережелерімен танысады; ➤ тәжірибелік жұмыс кезінде таңдаған материалы мен қажетті құрал-жабдықтарды қолданады; ➤ иық бұйымы бөлшегін пішуді орындайды.	
Құндылықтарды дарыту	ЖАСАМПАЗДЫҚ ЖӘНЕ ЖАҢАШЫЛДЫҚ ✓ тапсырмаларға шығармашылықпен қарай білу, өз шешімдері мен идеяларын ұсына білу; ✓ Қолөнер: Ұлттық киімдерді жасау — бұл қолөнердің жоғары деңгейі. Олардың тігілуі, безендірілуі — шығармашылық қабілетті дамытады.	

[illegible]

	тігістерге қосымша қалдыру керек. 4. Жайманың орналасуы, сызықтардың дұрыстығына көз жеткізген соң ғана бұйымды пішуге болады. 5. Тігіс қосымшасы бойымен пішу керек. №1 тапсырма Тәжірибелік жұмыс: «Бұйымды пішу» №2 тапсырма «Бес тас ойыны» №3 тапсырма «Түйме қадау» ойыны №4 тапсырма Ақпараттық мәтінмен жұмыс: «Ретімен орналастыр» ойыны.	тапсырмада оқушылар жылдам іс-әрекет жасау арқылы «бес тас ойынын» топтың ішінен бір оқушы орындап шығады. 3. №3 тапсырма бойынша топтан белсенді оқушы матаға түймені қадап көрсетеді. 4. №4 тапсырма бойынша «Бұйымды пішу» ережесін ретімен орналастырады.	матаға дұрыс қадау қажет.	
Сабақтың соңы 4 мин.	Бағалау: тапсырмаларды орындау кезінде әр топтың жинақтаған жетондары арқылы оқушыларды жеке бағалау. Рефлексия: бүгінгі сабақтағы оқушылардың сабақтан алған әсері:	Оқушылар әр топтағы жинақталған жетондарын бағаға ауыстырады. Рефлексия: оқушылар бүгінгі сабақтағы көңіл-күйлері смайликтер арқылы көрсетеді.	.	

**“Қарағанды облысы білім басқармасының Қарағанды қаласы білім бөлімінің
№30 жалпы білім беретін мектебі” КММ
Биология пәні мұғалімі, педагог-модератор
Бексултанова Нурай Саятовна**

ЖАҢАДАНУ ДӘУІРІНДЕ БИОЛОГИЯ ПӘНІНЕ ҚОЙЫЛАТЫН ЗАМАНАУИ ТАЛАПТАР

Біздің заманымыздың басты ерекшеліктерінің бірі-өскелең ұрпақ үйренуі керек ақпараттың орасан зор және үздіксіз өсіп келе жатқан көлемі. Сондықтан, бала ересек өмірге дайындалып, ақпарат ағынынан белгілі бір мәселені шешуге сәйкес келетін ең маңызды ақпаратты таңдауға үйренуі керек. Ол алынған ақпараттың дұрыстығын түсініп, оны өз мақсаттарына жету үшін қолдана білуі керек. Бұл белгілі бір қызмет түрін орындау үшін қажетті белгілі бір құзыреттерге ие болу қажеттілігін білдіреді. Сондықтан білім беру жүйесінің басты міндеті балаларды оқуға үйрету болып табылады.

Заман талабына сай сабақ – оқушылардың ой-өрісін кеңейту ғана емес, сонымен қатар олардың тұлғалық қасиеттерін дамытуға бағытталған болуы керек. Заманауи сабақты тек белгілі бір пән шеңберінде өткізу мүмкін емес, сондықтан оқытушы оқу сабақтары кезінде пәнаралық байланыстарды орнатуы қажет. Осы міндеттердің барлығын шешу оқу процесінде жүйелік-белсенділік тәсілін барынша қамтамасыз етеді.

Жүйелік-белсенділік тәсілі сабақтың барлық кезеңдерінде оқушылар мен мұғалімдердің бірлескен іс-әрекетін сабақтың мақсаты оқушының жеке мақсаты болатындай етіп құруды, оқушының өзі әр түрлі құралдарды қолдана отырып, өз іс-әрекетін жоспарлауды және сабақтың нәтижесі оқушының өзі үшін маңызды болатындай етіп құруды білдіреді. Жүйелік-белсенділік тәсілі әмбебап оқу іс-әрекеттері (жеке, реттеуші, танымдық, коммуникативті) негізінде баланың жеке басының дамуына, жеке, пәндік және мета-пәндік нәтижелерге қол жеткізуге ықпал етеді.

Биология сабағында оқушыны белсенді танымдық ұжымдық қызметке қосу үшін:

- зерттелетін материалды оқушылардың күнделікті өмірімен және қызығушылықтарымен байланыстыру;

- оқу жұмысының барлық түрлері мен әдістерін, ең алдымен, өзіндік жұмыстың барлық түрлерін, диалогтық және жобалық-зерттеу әдістерін қолдана отырып сабақты жоспарлау;

- оқушылардың өткен тәжірибесін талқылауға тарту;

- оқушылардың жетістіктерін тек бағамен ғана емес, сонымен қатар мазмұнды сипаттамасымен де бағалау керек. Заманауи сабақта оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыруды, мета-пәндік нәтижелерге қол жеткізуді қамтамасыз ететін оқыту технологиялары маңызды. Олардың саны өте көп:

- тұлғаға бағытталған оқыту технологиялары;

- сараланған оқыту технологиясы;

- мәселелік оқыту технологиясы;

- диалогтық оқыту технологиясы;

- рефлексивті оқыту технологиясы;

- ынтымақтастық педагогикасы;

- жобалау технологиялары;

- ойын технологиялары;

- АКТ технологиялары;

- кейс-технологиялар және басқалар.

Оқу сабақтарын ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолдану қажет: семинарлар, зертханалық жұмыстар, мәселелерді шешуге арналған семинарлар, экскурсиялар, конференциялар, пікірталастар, әңгімелер, "керісінше-сабақ" (оқытушының рөлін білім алушылар орындайды), сабақтар-жарыстар және т. б. Заманауи биология сабағы мемлекеттік білім беру стандартын іске асыру аясында келесі талаптарға сай болуы керек:

- жақсы жабдықталған кабинетте ұйымдастырылған сабақ жақсы басталуы және жақсы аяқталуы керек;

- мұғалім өз іс-әрекетін және оқушылардың іс-әрекетін жоспарлауы керек, сабақтың тақырыбын, мақсатын, міндеттерін нақты тұжырымдауы керек;

- мұғалім оқушыларды сабақтың мақсаттары мен міндеттерін өз бетінше анықтауға жетелеуі керек.

Заманауи биология сабағы мәселелік және дамытушылық сипатта болуы керек. Осы таңда мұғалім:

- өзі оқушылармен ынтымақтастықты көздейді және оқушыларды топтық жұмыс түрлерін, жұпта, микрогруппарда жұмыс істей отырып, мұғаліммен және сыныптастарымен ынтымақтастыққа бағыттай алады;

- мәселелік және іздестіру жағдайларын ұйымдастырады, оқушылардың қызметін жандандырады;

- қолайлы психологиялық микроклимат жасайды, ұжымдық қызметтің әртүрлі формалары арқылы гиподинамияның алдын алады, оқушылардың эмоционалды әл-ауқатына ықпал етеді;

- оқушылардың мүмкіндіктер деңгейін, сынып профилін, балалардың ұмтылысы мен көңіл-күйін, олардың жас ерекшеліктерін ескереді;

- кері байланысты жоспарлайды және оқушылардың рефлексиясын қамтамасыз етеді.

Заманауи биология сабағын қалыптастыру кезінде когнитивті мотивацияны белсендіру технологияларын қолдану міндетті түрде баланың мотивациялық сферасының күрделі құрылымын ескеруі керек. Танымдық белсенділікті арттыру үшін биология сабағында қолдануға арналған ойындарды жіктеуге болады:

- рөлдік ойындар;

- ойын-жарыстар;

- имитациялық – модельдеу ойындары;

- пікірталас ойындары.

Рөлдік ойындар оқушыға өзін басқа рөлде сезінуге мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың әртүрлі медициналық практикадағы дәрігерлердің, зертханашылардың, сарапшылардың, оқытушылардың, зерттеуші ғалымдардың және т.б. рөлдерінде болып, ойынға тек интеллектуалды ғана емес, сонымен қатар эмоционалды түрде де тартылуға, ойынға толығымен араласуға мүмкіндік береді.

Жарыс ойындарында оқушы-ойыншылардың іс-әрекеттері ережелермен шектеліп, жеңіске, жүлде алуға бағытталады. Көбінесе сынып командаларға бөлінеді, бірақ өткізудің жеке формалары да бар.

Оқушыларға белгілі бір тапсырма беріледі, оны шектеулі уақыт ішінде және нақты ережелер шеңберінде орындау керек.

Модельдеу ойындары. Бұл сабақтарда оқушылардың қолда бар білімдерін практикада қолдануға мүмкіндік беріледі. Ойын жеке немесе топтық болуы мүмкін. Олар бірнеше тақырыптан кейін бекіту кезеңінде жақсы қолданылады.

Пікірталас ойындары. Бұл ойын тақырыптың мәселесін, қарама-қарсы идеялардың болуын және олардың түбегейлі айырмашылығын көрсетудің ең жақсы нұсқасы болып табылады. Бұл ойынның артықшылығы-бұл әр түрлі деңгейдегі балаларға ойынға белсенді қатысуға мүмкіндік береді.

Оқытудың ең белсенді түрлерінің бірі-оқушылардың ақыл-ой қабілеттерін көрсететін семинар. Ғылыми материалды талдау, жүйелеу және жалпылау арқылы мектеп оқушылары мәселені шешуге терең еніп, қарама - қайшы ақпаратты қарастырып, өз гипотезаларын түсіндіріп береді. Оқытудың барлық әдістері, әдістемелері мен формалары оқушыларды өз бетінше білім алуға бағытталған белсенді танымдық қызметпен қамтамасыз ете алады. Тәуелсіз танымдық іс-әрекет белсенді түрде қабылданады, қайта қарастырылады, сабақта алған білімдерін тереңдетеді және кеңейтеді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Лукьянова М.И. Формирование учебной деятельности школьников: проектирование и анализ современного урока [Текст]: Учебно-методическое пособие / М.И. Лукьянова. – Ульяновск: Центр ОСИ, 2015. – 120 с.;
2. Куркин Е.Б. Как нам избавиться от старой школы? // Народное образование. – 2012. – №5. – С. 44–50;
3. Район Л. Выдающиеся педагоги, Роже Кузине // Перспективы: вопросы образования. – 1988. – №4. – С. 167–176.

Ақтөбе қаласы

№ 3 Психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеті

Дефектолог, педагог-модератор

Кужаханова Сымбат Маратқызы

ЕРЕКШЕ БІЛІМДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДА ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Бүгінгі таңда білім беру үдерісінің гуманизациясы, әрбір баланың мүмкіндігін барынша ашуға жағдай жасау ерекше маңызға ие.

Оқу процесін ұйымдастыруда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуге көп көңіл бөлінеді. Мұндай балалар үшін олардың даму ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, жаңа бағдарламалар мен дидактикалық құралдар жасалуы керек.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуге қолайлы жағдай жасаудың бір бағыты педагогикалық процесте заманауи білім беру технологияларын пайдалану болып табылады. Оларды пайдалану жеке тұлғаның дамуына, педагогикалық өзара әрекеттестікті дамытудың оқу-тәрбие процесінде қалыптасуына және баланың табиғи мүмкіндіктерін іске асыру үшін ыңғайлы, жанжалсыз және қауіпсіз жағдайларды қамтамасыз етуге көмектеседі.

Қазіргі білім беру технологияларын оқу үрдісінде қолдану ерекшеліктерін толығырақ қарастырайық. Мысалы, оқушыға бағытталған технологиялар (И.С.Якиманская, Ш.А.Амонашвили) «...оқушылардың жеке ерекшеліктерін, мүмкіндіктері мен қабілеттерін ескере отырып, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруға бағытталған. Бұл технологияны қолдану оқушылардың бейімделгіш, әлеуметтік белсенді қасиеттерін, өзара түсіністік, ынтымақтастық сезімдерін, өзіне деген сенімділігін, өз таңдауына жауапкершілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді». Технологиялар пән бойынша серіктестікті – мұғалім мен баланың пәндік қарым-қатынасын, мақсаттары, мазмұны, бағалаулары бірлесіп анықталатын, ынтымақтастық, бірлесіп жасау жағдайында болған кезде жүзеге асырады. Тұлғаға бағытталған технологиялардың ерекшеліктері:

- оң ынталандырудың басымдығы;
- балалардың кемшіліктеріне төзімділік; баланың қателесу, таңдау еркіндігі;
- мұғалім мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас стилі: мәжбүрлеу емес, сендіру; тыйым салу емес, бағыттау; шектеу емес, таңдау еркіндігін қамтамасыз ету;
- әр баланың бойынан қайталанбас тұлғаны көру, оны құрметтеу, түсіну, сену;
- балаға оқу-тәрбие процесінде сәттілік, қолдау, мақұлдау, ізгі ниет жағдайларын жасау;
- баланың жеке басының дамуын болжау; жеке даму бағдарламаларын құрастыру, оларды түзету.
- балалардың оқу процесінде өзін-өзі жүзеге асыруына мүмкіндіктер беру және көмектесу;
- баланың шығармашылық қабілеттерін, оның даралығын дамыту.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеуде оқу процесінде дамыта оқыту технологиясын енгізуге ерекше көңіл бөлінеді.

Педагогикалық ойлар тарихында дамыта оқыту теориясы И.Г.Песталоццидің, А.Дистервегтің, К.Д.Ушинскийдің ғылыми еңбектерінде көрініс тапты. Бұл теория Л.С.Выготскийдің зерттеулерінде адам әрекетінің әртүрлі түрлері мен нысандарының субъектісі ретінде баланың жеке басын қалыптастыру мәселесін ашуда ғылыми негіздеме алды. Л.С.Выготскийдің идеялары Л.В.Занков, Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов, Н.А.Менчинская және басқалардың зерттеулерінде одан әрі дамыды. Олардың концепцияларында тәрбие баланың психикалық дамуының жетекші қозғаушы күші ретінде танылады.

Жоғарыда аталған авторлардың зерттеулері негізінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасауда дамыта оқыту технологиясының негізгі ережелерін анықтауға болады:

- оқу процесінде оқушылардың субъективті тәжірибесін ашуға мүмкіндік беретін оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі формалары мен әдістерін қолдану керек;
- бала оқу-тәрбие процесіндегі барлық кезеңдерді: мақсат қоюды, жоспарлауды, мақсатты жүзеге асыруды және нәтижені талдауды (бағалауды) өз бетінше жүзеге асыратын толыққанды әрекет субъектісі;
- оқушыда танымдық қажеттіліктерден туындайтын ішкі танымдық мотивтерді қалыптастыру;
- саналы түрде өзін-өзі өзгерту мақсатының болуы, баланың оқу міндетін түсінуі және қабылдауы; оқушы өзін-өзі оқытуға ұмтылады;
- мұғалім әр оқушының сынып жұмысына қызығушылық атмосферасын жасайды; оқушыларды мәлімдеме жасауға ынталандырады, қателесуден, қате жауап алудан қорықпай тапсырмаларды орындаудың әртүрлі тәсілдерін қолданады;
- мұғалім соңғы нәтижені ғана емес, сонымен қатар оқушының іс-әрекетінің процесін де бағалайды;
- мұғалім оқушының өзіндік жұмыс тәсілін табуға, басқа оқушылардың жұмыс жолдарын талдауға, ең ұтымдысын таңдап, меңгеруге ұмтылуын ынталандырады;
- оқушылардың іс-әрекетінің түрлендіру сипаты (сыныпта балалар бақылайды, салыстырады, топтасады, жіктейді, қорытынды жасайды, заңдылықтарды анықтайды);
- тапсырманың күтпеген әсер етуімен, бағдарлы-зерттеу реакциясының, шығармашылық механизмінің, мұғалімнің көмегі мен мадақтауының қосылуымен жүретін эмоциялық тәжірибемен байланысты оқушылардың қарқынды өз бетінше әрекеті;
- оқушылардың өзіндік ой-пікірін оятатын сұрақтармен, алдын ала үй тапсырмасымен қамтамасыз етілетін мұғалімнің бағыттаған ұжымдық ізденісі;
- сабақта әр оқушының жұмыс істеу тәсілдерінде бастамашылдық, дербестік, таңдаулылық танытуына мүмкіндік беретін педагогикалық қарым-қатынас жағдаяттарын құру; оқушының табиғи түрде өзін-өзі көрсетуіне жағдай жасау;
- сабақтың икемді құрылымы; сабақты ұйымдастырудың жалпы мақсаттары мен құралдарын сабақтың мақсатына, оның тақырыптық мазмұнына қарай мұғалім нақтылайды;

- оқушыны зерттеуші орнына қою (оқушының принципті меңгеруі, оны ашуы үшін зерттеу жүргізу қажет);

- өз әрекетінің негіздерін қарастырудың рефлексиялық сипаты; шығармашылық рефлексия тәжірибесі тұлғаны қалыптастырудың іргелі элементі болып табылады;

- сабақтарда әртүрлі оқыту әдістері қолданылады: мәселелік қойылым, оқу тапсырмаларының әдісі, модельдеу және т.б.

- мәселелік баяндау: мұғалім балаларға ғылымның қорытындыларын жеткізіп қана қоймай, мүмкіндігінше оларды жаңалық ашу жолымен жетелейді, шындыққа қарай ойдың диалектикалық қозғалысына ілестіреді, ғылыми ізденістерге серік етеді;

- сабақта әртүрлі тәрбиелік мәселелерді шешу; оқу тапсырмасы мәселелік жағдайға ұқсас; бұл жаңа, белгісіз нәрсемен соқтығысу, бірақ тәрбие мәселесін шешу белгілі бір тығырықтан шығудың жолын табудан емес, іс-әрекеттің жалпы әдісін, ұқсас есептердің тұтас бір класын шешу принципін табудан тұрады;

- тұлғаның даму қарқыны терең жеке және мұғалімнің міндеті – әрбір оқушының тұлғасын даму режиміне келтіру, баланың бойында білім, өзін-өзі дамыту инстинктін ояту.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеуде білім беру процесін өзара негізде құруды көздейтін технологияларды оқу процесіне енгізуге көп көңіл бөлінетінін атап өткен жөн. Технологияның бұл түрінің авторлары (А.Г.Ривин, В.К. Дьяченко) оның мазмұнын былайша анықтаған: «Ұжымдық оқыту тәсілі – бұл динамикалық жұптық қарым-қатынас арқылы оқыту жүзеге асырылатын ұйым». Мемлекеттік білім беру стандартының мазмұнында педагогикалық технологияның бұл түріне ерекше көңіл бөлінеді, өйткені ұжымдық оқыту әдістері мыналарға бағытталған:

- оқу процесіне адамдар арасындағы қарым-қатынастың табиғи құрылымын – диалогтық жұптарды енгізу; субъект-субъект қатынастарын жүзеге асыру; тыңдау, басқаның көзқарасын қабылдау; қақтығыстарды шешу; ортақ мақсатқа жету үшін бірлесіп жұмыс істеу; оқушылар арасындағы ынтымақтастық пен өзара көмекті жүзеге асыру;

- ақпаратты бір-біріне талқылау және беру процесінде ақыл-ой операцияларының, есте сақтау жұмысының, алдыңғы тәжірибені жұмылдыру мен жаңартудың сәтті процесі жүреді;

- бір ақпаратты басқа оқушылармен талқылау ассоциативті байланыстардың санын көбейтеді, бұл ассимиляцияның күшті болуын қамтамасыз етеді;

- адекватты өзін-өзі бағалау.

Қорытындылай келе, сабақтағы жеке және сараланған тәсіл барлық оқушыларды оқу іс-әрекетіне олардың әлеуетінің деңгейінде ерекшеліксіз қосуға мүмкіндік беретінін атап өткім келеді. Дайындық деңгейі жағынан ғана емес, тіпті оқу мүмкіндіктері жағынан да ерекшеленетін балаларды оқыту – мұғалімнің алдында тұрған күрделі міндет. Ал оларды оқытуға сараланған тәсілсіз шешу мүмкін емес.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Баранова Г.А. Подготовка учителя к применению современных педагогических технологий в работе с детьми с ограниченными возможностями здоровья // Известия Тульского государственного университета. Педагогика. 2016. № 1. С.21.
2. Куценко Е. Все дети – особые: советы по организации инклюзии // Классное руководство и воспитание школьников. 2014. № 7/8. С. 10-11.
3. Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования. М.: РООИ «Перспектива», 2011. 176 с.
4. Щуркова Н.Е. Педагогические технологии: учебное пособие для академического бакалавриата. М.: Изд-во Юрайт, 2015. 259 с.

г.Астана
ГКП на ПХВ “Гимназия №5”
Учитель начальных классов, педагог-модератор
Нурланова Салтанат Жоламановна

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ИЗУЧЕНИЯ СКАЗОК В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОГРАММЫ «В МИРЕ СКАЗОК»

Сказка – это волшебный мир, который открывает перед детьми не только увлекательные истории, но и важные жизненные уроки. В начальной школе сказки играют особую роль в развитии ребенка, помогая формировать его нравственные ценности, эстетический вкус и образное мышление. Однако традиционные методы изучения сказок, такие как чтение и пересказ, не всегда способны в полной мере раскрыть потенциал этого жанра. В связи с этим, все большую популярность приобретают интерактивные методы, которые делают процесс обучения более живым, интересным и эффективным.

Задания с картинками. Визуализация – один из ключевых аспектов восприятия сказки. Использование картинок помогает детям лучше представить героев, места действия и события, описанные в произведении. В рамках программы «В мире сказок» я использую различные задания с картинками, такие как:

1. «Живые картинки». Детям предлагается набор картинок, изображающих различных героев и эпизоды из сказки. Они должны расположить картинки в хронологическом порядке, чтобы получилась последовательность событий.

2. «Узнай героя». Детям показывают картинку с изображением героя сказки, и они должны назвать его имя и рассказать о его характере и поступках.

3. «Нарисуй свою сказку». Детям предлагается нарисовать иллюстрацию к понравившемуся эпизоду сказки или придумать свою собственную концовку.

Анализ сказок – важный этап понимания их смысла и значения. Интерактивные методы помогают сделать этот процесс более увлекательным и доступным для детей. Мы используем такие формы работы, как:

- «Вопросы по сказке». Детям задаются вопросы, которые помогают им понять сюжет, характеры героев, мораль сказки. Вопросы могут быть как простыми, так и более сложными, требующими анализа и обобщения.

- «Дискуссия». Детям предлагается обсудить различные аспекты сказки, высказать свое мнение и аргументировать его. Дискуссия развивает критическое мышление и умение слушать и понимать других.

- «Сравнительный анализ». Детям предлагается сравнить две или несколько сказок, выделить общее и различное. Это помогает им лучше понять особенности каждого произведения и увидеть, как разные авторы решают схожие проблемы.

Мини-спектакли. Театрализация – один из самых эффективных способов погрузиться в мир сказки и прочувствовать ее эмоциональную атмосферу. В рамках программы «В мире сказок» мы организуем мини-спектакли, в которых дети играют роли героев сказок. Это помогает им:

- Развивать актерские навыки. Дети учатся выражать эмоции, передавать характер персонажа, говорить выразительно и четко.

- Улучшать коммуникативные навыки. Участие в спектакле требует умения работать в команде, слушать и понимать партнеров, согласовывать свои действия.

• Понимать смысл сказки. Играя роль героя, ребенок глубже понимает его мотивы, чувства и поступки.

Творческие проекты– это возможность для детей проявить свою фантазию, креативность и индивидуальность. В рамках программы «В мире сказок» мы предлагаем детям различные творческие задания, такие как:

- «Сочинение сказки». Детям предлагается придумать свою собственную сказку, используя полученные знания и впечатления.
- «Создание кукольного театра». Дети могут создать кукол из различных материалов и поставить с их помощью спектакль по мотивам любимой сказки.
- «Иллюстрирование сказки». Дети могут создать серию иллюстраций к сказке, используя различные художественные техники.

Интерактивные методы изучения сказок в начальной школе – это эффективный способ сделать процесс обучения более интересным, увлекательным и результативным. Программа «В мире сказок», основанная на использовании таких методов, помогает детям не только лучше понимать смысл произведений, но и развивать свои творческие способности, коммуникативные навыки и эмоциональный интеллект. Я уверена, что сказка – это не только развлечение, но и мощный инструмент воспитания и развития личности ребенка.

**Қызылорда облысы, Арал қаласы
КМҚК "Балдырған" балабақшасы
Тәрбиеші, педагог-модератор
Жалғасбаева Жанна Медеубаевна**

«ҚАРҒА МЕН ТҮЛКІ» И.А.КРЫЛОВ (МЫСАЛ)

Ұйымдастырылған іс-әрекет: Сөйлеуді дамыту және көркем әдебиет

Тақырыбы: «Қарға мен түлкі» И.А.Крылов (мысал)

Оқыту мақсаты: Мәтінді эмоционалды-бейнелі қабылдауды, оның мағынасын қамтамасыз ету.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің міндеті:

Сөйлеудің дыбыстық мәдениеті

- Дауысты, дауыссыз дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын бекіту, дауысты және дауыссыз (р, л) дыбыстарды анық айтуға жаттықтыру. Артикуляциялық аппаратты жетілдіру.

Тыңдалған шығарманың мазмұнын қайталап айтуға, қысқа өлеңдерді, санамақтарды жатқа айтуға, шығарма мазмұны мен сипатына сәйкес тақпақтарды, өлеңдерді жаттауда түрлі интонацияларды, үзілістерді, логикалық екпінді қолданып, оларды есте сақтауға, шығарма мазмұнын дұрыс қабылдауға, кейіпкерлеріне жанашырлық танытуға баулу.

Ұйымдастырылған іс-әрекеттің мақсаты: Балаларды ертегінің жанрлық ерекшеліктерімен таныстыруды жалғастыру. Балалардың назарын көркем мәтіннің тілдік бейнелеу құралдарына жалпылау.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысы:

- сендер қандай әдеби жанрларды білесіңдер? (Ертегі, өлең, әңгіме)
- Өлең мен әңгіменің айырмашылығы неде? (Өлеңде рифма бар)
- Әңгіме мен ертегінің айырмашылығы неде? (Әңгімеде нақты оқиғалар орын алады)

- Ертегілерді кім жазады? (авторлар, әңгіме жазушылар, адамдар)
- Кім әңгімелер жазады? (Жазушылар)
- Кім өлең жазады? (ақындар)
- Бүгін мен сендерді жаңа ертегі жанрымен таныстырамын.

Ертегі-моральдық, сатиралық сипаттағы поэтикалық немесе прозалық әдеби шығарма. Ертегінің соңында немесе басында қысқаша моральдық қорытынды бар — мораль деп аталады.

(Тәрбиешінің әңгімесін мұқият тыңдайды)

- Мен сендерді ақынмен таныстырғым келеді...

-Бұл Иван Андреевич Крылов. Ол өз шығармаларын әдеби жанрда ертегі түрінде жазды.

-Мен сендерге Иван Андреевич Крыловтың«Қарға мен түлкі» ертегісінің аудио жазбасын тыңдауды ұсынамын.

(Ертегіні тыңдау)

- Айтындаршы, сендер қазір не тыңдадыңдар?

- Бұлертегі не туралы? (Қарға мен түлкі туралы)

Айлакер түлкінің қарғаға қалай жағымпазданғаны туралы, ал қарға оның жағымпаздығына сеніп, олжасынан айырылды)

- Ертегі қандай әдеби жанрларға ұқсайтынын ойлаңдар және естеріңде ме? (ертегі ертегіге де, өлеңге де ұқсас)

-Ертегі мен өлеңнің ертегіден айырмашылығы неде, ертегіде не болуы керек? (Ертегіде адамгершілік, сабақ болуы керек)

"Түлкі" және "Қарға"сөздеріндегі затесімдер мен сын есімдерді атаңдар.

- Түлкі қалай басқаша аталады? (түлкі, түлкішек)

- Түлкі қандай? (айлакер, қызыл,үлпілдек, үлкен)

- Қарға қандай? (ақылды, ақымақ, қара, үлкен)

- Мен сендерге мимика мен жест-ишара арқылы біздің кейіпкерлерімізді-Қарға мен түлкіні бейнелеуді ұсынамын.

Пантомимика театры.

(Балалар өз қалауы бойынша рөлді таңдайды, тәрбиеші "Қарға мен түлкі" ертегісінен үзінділерді оқиды, ал балалар ертегінің кейіпкерлерін ишара мен мимикамен бейнелеуге тырысады. (Бұлқойылымғабарлықбалалардыңқатысқаныжөн)

"Қарға мен түлкі" мультфильмін көру.

- Сендерге "Қарға мен түлкі" ертегісі бойынша мультфильм ұнады ма?

- Сендербұл ертегіден қандай сабақ алдыңдар, оның адамгершілігі қандай?

(комплименттерді мақтаудан ажырата білу керек.Комплименттер-бүлкөңіл-күйді көтеретін жақсы, жылы сөздер. Олар әрқашан шынжүректен айтылады. Ал жағымпаздық-бұл адам мейірімді, жағымды сөздер айтып,яғни ол жаман ойлайды, шын жүректен сөйлемейді).

Бір-бірімізді мақтайық.

"Біз мақтау айтамыз"ауызша ойыны.

- Бір-біріне мақтау сөздер айту, жылы сөздер - бұл бәріне жақсы болады, әлем мейірімді болады.

(Өуезді музыка естіледі. Балалар бір-біріне мақтау айтады.)

- бүгін қандай жаңа әдеби жанрмен таныстық?

- Не ұнады?

Балалар ертегі туралы әсерлерімен бөліседі.

**Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«Заки Ахметов атындағы №16 орта мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Шет тілі пәні мұғалімі
Советханова Жаннұр Советханқызы**

ШЕТ ТІЛІ САБАҚТАРЫН ӨТКІЗУДЕГІ АКТ-ДЫҢ БЕРЕР МҮМКІНДІКТЕРІ

Өркениетті қоғам дамуының қазіргі кезеңі ақпараттандыру процесін сипаттайды. Қоғамды ақпараттандыру – бұл ғаламдық әлеуметтік процесс, оның ерекшелігі қоғамдық өндіріс саласындағы басым қызмет қазіргі заманғы құралдар, микропроцессорлық және компьютерлік техниканың, сондай-ақ ақпарат алмасудың әртүрлі құралдарының негізінде жүзеге асырылатын ақпаратты жинақтау, өндіру, өңдеу, сақтау, беру және пайдалану болып табылады.

Қоғамды ақпараттандыру және цифрлық технологияларды дамыту ұзақ мерзімді экономикалық өсудің айқындаушы факторлары және қазіргі заманғы мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттары болып табылады.

Жоғарыда айтылғандарға байланысты Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы №287 қаулысымен бекітілген «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы әзірленді. Бұл бағдарламаның мақсаты – цифрлық технологияларды қолдану арқылы республика экономикасының даму қарқынын жеделдету және халықтың өмір сүру сапасын арттыру.

Әрине, қоғамды ақпараттандыру үдерісінде орталық орындардың бірін білім беруді ақпараттандыру алуы тиіс. Білім беруді ақпараттандырудың мақсаты – қоғам талаптарына жауап беретін білім сапасының тиімділігін түбегейлі арттыру, сонымен қатар білім алушыларды ақпараттық қоғам өмірінің барлық салаларына толық және тиімді қатысуға дайындау, білімнің қолжетімділік дәрежесін арттыруда және ұлттық білім беру жүйесінің әлемдік қауымдастықтың инфрақұрылымына ақпараттық интеграциясында.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқу процесін үйлестіру құралына айналуға, өйткені Интернет оқу материалын кеңінен тарату және өзара әрекеттесу үшін бірегей.

Біртұтас оқыту жүйесінің құрамдас бөліктерінің бірі ретінде қарастырылатын ақпараттық технологиялар ақпаратқа қол жеткізуді жеңілдетіп қана қоймайды, оқу іс-әрекетінің вариативтілігін, оны даралау және саралау мүмкіндігін ашады, сонымен қатар оқытудың барлық субъектілерінің өзара іс-қимылын ұйымдастыруға жаңа әдіс, білім алушы оқу іс-әрекетінің белсенді және тең құқылы қатысушысы болатын білім беру жүйесін құруға мүмкіндік береді.

Әртүрлі оқу пәндерінің сабақтарында АКТ-ны қолдану адам қабылдауының үш арнасына бірден әсер етуге мүмкіндік береді: көру, есту, кинестетикалық, бұл оқу материалын тиімді игеруге ықпал етеді. Уақытты үнемдеу арқылы материалдың көлемі артады. Оқытуда сараланған тәсілді қолдану мүмкіндіктері кеңейіп, пәнаралық байланыстар орнатылуда. Бірақ АКТ-ны сабақта қолданудың ең маңызды артықшылығы – оқуға деген ынтасын арттыру, оң көзқарасты қалыптастыру, студенттердің өз бетінше әрекетін белсендіру.

АКТ құзіреттілігін иелену, яғни ақпаратқа қол жеткізу, оны ұйымдастыру, өңдеу, бағалау және тарату үшін коммуникациялық технологияларды пайдалана білу ақпараттық қоғамда табысты өмір сүру және жұмыс істеу үшін қажет.

Әрине, компьютер мұғалімді немесе оқулықты алмастырмайды, сондықтан ол басқа қолжетімді оқу құралдарымен бірге пайдалануға арналған. Бірақ сабақта АКТ-ны шебер қолдану олардың тиімділігін арттырып қана қоймай, ең алдымен студенттердің танымдық қажеттіліктерін арттыруға ықпал ететініне сенімдіміз. Әрбір мұғалім өз сабақтарын компьютерлік қолдауды пайдалану студенттер үшін ең өнімді, өзекті және қызықты болатындай етіп жоспарлай алады. АКТ-ны оқу іс-әрекетін ұйымдастырудың дәстүрлі түрлерімен үйлестіре отырып, әдістемелік негізделген пайдалану студенттердің зерттеушілік әрекетінің танымдық дағдыларын, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, ақпаратпен жұмыс істеу қабілетін қалыптастыруға, коммуникативті дағдыларды дамытуға, сабақта қолайлы психологиялық ахуал жасауға мүмкіндік береді.

Шетел тілі сабақтарында ең қызықты, өзекті және тиімді, біздің ойымызша, АКТ-ны қолданудың келесі формалары: компьютерлік презентациялар, фонохрестоматиялар, бейнефильмдер, аудио жазбалар, жобалар.

Компьютерлік презентациялар. Презентацияның негізгі қызметі – көрнекі материал ретінде қызмет ету және ақпаратты тасымалдау. Бұл бай иллюстрациялық материалдары бар атақты ағылшын

жазушыларының өмірбаяндары, ғылым әлеміндегі ашылулар тарихы, заманауи технологиялар әлемі туралы сабақтар болуы мүмкін. Презентациялар әр түрлі иллюстрациялық-ақпараттық материалдарды, бейнелерді, музыканы студенттердің өздері тандап, көбінесе интернет арқылы тандап алуға мүмкіндік береді, бұл олардың дербестігін дамытуға, тақырып бойынша ақпаратты табу, таңдау және реттеу қабілетін дамытуға ықпал етеді. Жаңа материалды меңгерту сабағына арналған жұмыста басқа мұғалімдер жасаған дайын презентациялар да, өз бетінше жасалған презентациялар да қолданылады.

Сөздік диктанттарды презентация арқылы, емледегі бос жерлері бар слайдтарды жауаптары мен бағалау критерийлері бар слайдтармен кезектестіріп өткізу өте ыңғайлы. Слайдтың бұл түрі қателерді анықтауға және түзетуге, сондай-ақ студенттердің өздері бағалауға ыңғайлы, бұл олардың зейінін белсендіреді және орфографиялық қырағылықты қалыптастырады.

Презентация тесттерін қолдану мұғалімнің уақытын үнемдеуге ғана емес, сонымен қатар балаларға өз білімін және мүмкіндіктерін өздері бағалауға мүмкіндік береді.

Фонохрестоматиялар. Шетел тілі сабақтарын жан-жақты ету үшін фонохрестоматиялар мүмкіндік береді. Фонохрестоматиялар дәстүрлі және дәстүрлі емес формаларда қолданылады. Аудиокітап үзінділері пайдаланылады, жанды оқу кәсіби актердің оқуымен қиылысады.

Фонохрестоматиялар анықтамалық оқу ретінде пайдаланылуы мүмкін, иллюстрация ретінде немесе белгілі жазушылардың, актерлердің дауыстарымен танысу үшін, сондай-ақ шығарманы оқығанда немесе ақынның немесе жазушының шығармашылығын тұтастай зерттеу кезінде сабақты түрлендіру үшін берілуі мүмкін.

Бейнелер. Сабақта бейнефильмдер жиі қолданылады. Жаңа тақырып бойынша мұғалімнің әңгімесін тыңдау, суреті бар презентацияны көру емес, адамдарды, процестің өзін, жерлерді, т.б. өз көзімен көру қаншалықты қызықты. Бұл қалалар мен елдердің сырттай турлары, өйткені шалғай жерлерге бару әрдайым мүмкін емес, сондықтан мұндай экскурсиялар «тірі» экскурсияларды ауыстырады.

Аудио жазбалар. Аудио жазбалар шет тілі сабақтарында кеңінен қолданылады. Диктант мәтіні микрофон арқылы жазылады. Одан кейін сабақта сөздік диктант, презентация жазу, тексеру және тест жұмыстары кезінде аудиожазба қосылады. Мұндай жұмыстарды күшейтілген тексеру барысында жүргізуге болады. Мысалы, тақтада бірнеше адам жұмыс істейді, тағы бірнеше адам карталарды орнында, ал қалғандары аудио жазбамен жұмыс істейді. Мұғалім бұл уақытта тақтадағы жұмысты бағыттай алады. Бұл сабақтың тиімділігін, бағаларын толтыруды арттырады, сондай-ақ сабақ қарқынды, жан-жақты сипатқа ие болады.

Жобалар. АКТ-ны қолдану оқу үдерісінде зерттеушілік, шығармашылық, рөлдік, ақпараттық жобаларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Соңғы уақытта жобаларды әзірлеу және жүзеге асыру педагогикалық детальдің құрамдас бөліктерінің біріне айналды. Зерттеу жұмыстарын жүргізгеннен кейін білім алушыларға презентациялар, бейнероликтер жасауға, кестелерді, графиктерді, диаграммаларды, мәтіндік материалдарды ретке келтіруге және басып шығаруға, сондай-ақ жобаны көпшілік алдында көрсету мен қорғауды ұйымдастыруға мүмкіндік бар. Студенттеріміз үшін ғылыми-зерттеу іс-әрекетін жүзеге асырудағы алғашқы тәжірибе оқу жылы бойына дайындалатын колледжішілік конференция болып табылады. АКТ-ны пайдалану оны сәтті дайындауға және енгізуге ықпал етеді. Жыл сайын студенттер өзекті тақырыптарды таңдайды және олардың презентациясы АКТ қолданудың арқасында өте қызықты әрі танымды түрде өтеді.

АКТ-ны педагогикалық қызметке енгізу арқылы қазіргі ақпараттық технологиялар негізінде құрылған бұл оқыту моделі шет тілі сабағының тиімділігін арттыруға көмектесетіні анық. Әрине, оқулық студент пен мұғалімге ең таныс құрал және көмекші болып табылады, бірақ АКТ – оқытудың қосымша мүмкіндіктері. Сондықтан АКТ мен оқулық - біртұтас бірлік. АКТ-ны сабақта пайдалану – бұл сабақты түрлендіріп, оның тығыздығын арттырып, студенттердің жұмысын жандандыратын уақыт талабы. Оқытудың табысты әрі нәтижелі болуы мұғалімнің шығармашылық тұлғасына, оның:

- студенттердің жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру құралы ретінде АКТ қолдану;
- компьютерлік презентацияларды қолдану;
- мультимедиялық технологияларды пайдалана отырып интерактивті дәрістер өткізу;
- сабақты заманауи ету;

- өз бетінше оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру қабілетіне байланысты. Ең бастысы, АКТ-ны пайдалана отырып, денсаулықты сақтайтын технологияларды ұмытпау керек. Компьютер мұғалімді алмастырмайды, оны толықтыратынын әрқашан есте ұстауымыз керек.

**Түркістан облысы, Келес ауданы, Абай ауылы
№5 жалпы орта білім беретін мектебі
Математика пәні мұғалімі
Салимбаев Нуржон Орынбасарович**

МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМУ

Психологиялық-педагогикалық ғылымда білім беруді дамыту теориясының негізіне белсенділік ұғымы қойылған. Бұл әрекет баланың өзіндік дамуындағы дербестігі мен жауапкершілігін анықтап, мұғалімге оқыту мен тәрбиелеуде қандай нақты даму мақсаттарын қою керектігін нақты елестетуге мүмкіндік береді. Оқу-танымдық іс-әрекет дегеніміз – адам баласы жинақтаған мәдениет байлығын меңгеру үшін сырттан немесе оқушының өзі арнайы ұйымдастырған білім. Оның мазмұнды нәтижесі оқушылардың игеретін ғылыми білімі, дағдысы, мінез-құлқы, іс-әрекеті болып табылады. Мақсаты, мазмұны мен көріну құралы бар танымдық іс-әрекет, бір жағынан, оқушы белсенділігі ретінде әрекет етсе, екінші жағынан, әр адамның психикасының әр түрлі қарқындылықпен көрінетін жеке қасиеттерімен анықталады.

Қазіргі кезде теоретиктер мен практиктердің алдында мектеп оқушыларын олардың іс-әрекетінің жетекші түрі ретінде оқытуды жетілдіру, балалардың оқу-тәрбие процесіндегі белсенділігін арттыру мақсатында жолдарды, шарттарды, дидактикалық әдіс-тәсілдер жүйесін іздестіру әрекеті тұр.

Оқушылардың жаңа білімді меңгеру үшін оқу материалын шығармашылық түрлендіруді жүзеге асыру қажеттілігі туындайтындай танымдық іс-әрекетті ұйымдастыру мұғалімнің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Танымдық іс-әрекетті белсендіру бойынша жұмыс жасау – мектеп оқушыларының оқу іс-әрекетіне деген оң көзқарасын қалыптастыру, олардың оқытылатын пәндерді тереңірек білуге құштарлығын дамыту.

Танымдық белсенділікті қалыптастыру оқушы айналысатын іс-әрекет оған қызықты болған жағдайда мүмкін болады. Ал, керісінше, «балалардың білімге деген терең қызығушылығын және өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігін ояту – бұл танымдық белсенділікті ояту, және ойлау дербестігін, өз күшіне сенімін күшейтуді білдіреді».

Мектептің негізгі міндеттерінің бірі – оқушыларға белгілі бір білім көлемін жеткізу ғана емес, сонымен қатар олардың танымдық қызығушылықтарын, еңбекке шығармашылық қатынасын, өз бетінше «меңгеруге» ұмтылуын және білім мен дағдыны байыту, оларды практикалық қызметінде қолдану.

Сабақтағы психикалық жүктеменің артуы бізді сабақ бойы оқушының оқытылатын материалға деген қызығушылығын және оның танымдық белсенділігін қалай сақтау керектігі туралы ойлануға мәжбүр етеді. Осыған байланысты мектеп оқушыларының ой-өрісін белсендіретін, әртүрлі жастағы оқушылардың жалпы белсенділігін, дербестігін, жеке бастамасы мен шығармашылығын дамытуға түрткі болатын оқытудың жаңа тиімді әдістері мен әдістемелік тәсілдерін іздестіру жұмыстары жүргізілуде.

Біздің заманымызда математиканы оқыту процесінің тиімділігі көптеген факторлармен анықталады, бірақ басты рөл мұғалімге тиесілі. Оның міндеті, ең алдымен, белсенді ойлайтын адамды тәрбиелеу. Мұғалімнің шеберлігінен, оның оқушылардың білімін қалыптастыру үдерісін басқара білуінен, олардың ой-өрісін дамытудан көп жағдайда оқушының оқытылатын материалға шығармашылықпен қарай алатындығына байланысты. Оқу материалын ойдағыдай меңгеруге, мектеп

оқушыларының танымдық белсенділігін дамытуға ықпал ететін кейбір әдістер мен тәсілдерге тоқталамын.

Эвристикалық әдістер. Эвристикалық әдістер – шығармашылық есептерді шешуде оқушылардың белсенділігінің интуитивтік процедураларын дамыту мақсатында педагогикалық басқару мен өзін-өзі басқарудың заңдылықтары мен принциптерін ескере отырып әзірленген мұғалім мен оқушының іс-әрекетінің эвристикалық ережелерінің жүйесі.

Топтық оқыту формасы. Топтық оқыту формасы ерекше сыныпты ұйымдастыруды қажет етеді және мен оқу іс-әрекетін ұйымдастыру формасы ретінде сирек қолданамын, бірақ бұл жұмыс тек оқытуда ғана емес, оқушыларды тәрбиелеуде де айтарлықтай әсер етеді. Әр топтың өз басшысы бар, ол бүкіл топтың жұмысына жауапкершілікті сезінеді, ал дайындығы төмен оқушылар өздерінің жақсы жақтарын көрсетуге тырысады.

Өзіндік жұмысты ұйымдастыру. Оқыту әдісі ретінде өзіндік жұмыс теориялық көздермен жеке танысу немесе қажетті әдіс-тәсілдер мен әрекеттерді игеру нәтижесінде білім, білік, дағдыны меңгеру болып табылады. Оқытудың ең маңызды әдісі ретінде өзіндік жұмыс бір мезгілде кез келген басқа оқыту әдісінің ішкі негізі және әртүрлі әдістердің бір-бірімен дидактикалық байланысының қажетті алғышарты болып табылады. Оның негізгі түрлері: баспа дереккөздерімен жұмыс, жеке тренингтер, сәйкес компьютерлік оқу бағдарламаларымен жұмыс және т.б. Проблемалық (зерттеу) зертханалық әдіс әсіресе зерттеу болжамы алға қойылғанда, оған жету жолындағы мақсаттар мен міндеттер, қажетті материалдарды білім алушылардың өздері таңдағанда тиімді болады.

Зерттеудің оқыту әдісі. Қазіргі білім берудің негізгі міндеттерінің бірі – шығармашылық әлеуетті жүзеге асыруға қабілетті жан-жақты, шығармашыл тұлғаны қалыптастыру. Бұл мәселені шешуде оқушылардың танымдық процестері мен қабілеттерін дамыту мәселелері бірінші орынға шығатын дамыта оқыту маңызды орын алады.

Сабақтағы ойын сәттері, стандартты емес сабақтар. Танымдық қызығушылықты қалыптастыру құралдарының бірі – көңіл көтеру. Ойын-сауық элементтері, ойын, әдеттен тыс, күтпеген барлық нәрсе балаларда танданыс сезімін тудырады, таным процесіне қызығушылық тудырады, кез келген оқу материалын меңгеруге көмектеседі. Математика сабағында ойнау барысында оқушылар әртүрлі жаттығуларды байқамай орындайды, онда жиындарды салыстыру, арифметикалық амалдарды орындау, ой санауды жаттықтыру, есептерді шығару. Ойын оқушыны ізденімпаздық жағдайына келтіреді, жеңіске деген қызығушылығын оятады, демек, шапшаңдыққа, жинақылыққа, ептілікке, тапқырлыққа, тапсырмаларды нақты орындай білуге, ойын ережесін сақтауға деген ынтасын оятады.

Шығармашылық үй тапсырмасы. Үй тапсырмасын орындау математиканы табысты меңгерудің маңызды шарты болып табылады, сондықтан зерттелетін тақырыпқа қызығушылықты сақтау, оны тереңірек және жан-жақты меңгеру үшін «ерекше» үй тапсырмасын орындау пайдалы. Кейде стандартты емес сабақтарды өткізгеннен кейін осы білімді бақылау әдісін қолданамын.

Оқушылардың сабақтағы белсенділігі жоғары қарқындылықтағы үздіксіз белсенді күй болмауы керек екенін есте ұстаған жөн. Танымдық іс-әрекетті осылай ұйымдастырғанда оқытудың тиімділігі төмендейді. Мұғалімнің міндеті – танымдық іс-әрекетте жалпы белсенділікті қамтамасыз ету емес, жетекші білім мен іс-әрекет әдістерін меңгеруге бағытталған іс-әрекет.

Белгілі бір сабақта оқытуды белсендіру құралдарын таңдау оқу таным процесінің әрбір кезеңінің мақсатын ескере отырып жүргізілуі керек.

✓ Оқушылардың жаңа білім алуы. Дәріс, әңгімелесу (жеке, фронтальды, топтық); кітаппен жұмыс; дербес ізденіс әрекеті; психикалық қиындықты сезіну болып табылатын мәселелік жағдайларды құру. Мықты оқушыларға тапсырма беріледі, ол үшін олар жаңа материалмен өз бетінше танысуы керек, ал әлсіз оқушылар мұғаліммен әңгіме барысында жаңа білім алады.

✓ Оқу дағдыларын дамыту және оқу іс-әрекетінде тәжірибе жинақтау. Бұл кезеңде дифференциация (психикалық даму деңгейі бойынша; тұлғалық және психологиялық түрлері бойынша) міндетті шарт деп есептеймін. Ауызша жаттығуларды қолдану оқушылардың логикалық ойлауын, есте сақтауын, сөйлеуін, зейінін дамытуға бағытталған. Жазбаша жаттығулар білімді бекіту және жалпы жазу мәдениетін және жұмыста дербестікті дамыту үшін қолданылады. Әлсіз оқушылар репродуктивті сипаттағы, күштілері – ішінара – ізденіс, зерттеу тапсырмаларын алады.

✓ Оқыған материалды бекіту және қайталау. Мақсаты: алған білімдерін оқушылардың жадында сақтап, ұзақ мерзімді жадқа көшіру. Әңгімелеу, қайталау. Бұл кезеңнің тиімділігін арттыру үшін мен мұғалім мен көшбасшының қызметін табысты оқушыларға беремін. Мұғалім әлсіз оқушылармен жұмыс

жасайды, ал күшті оқушылар орта деңгейдегі оқушылармен топта жұмыс жасайды, мұғалім қызметін атқарады.

✓ Алған білімдерін тексеру. Жұппен, топпен жұмыс. Үлгіні тексеру. Схема бойынша жауап алу. Кеңесші топ мүшелерінің білімін тексереді. Аталған әдістер мектеп оқушыларының танымдық әрекетін белсендіру құралдары болып табылады.

Математика сабақтарында танымдық қабілеттер мен қабілеттерді дамытуға бағытталған арнайы есептер мен тапсырмалар жүйесін жүйелі түрде пайдалану оқушылардың математикалық ой-өрісін кеңейтеді, математикалық дамуына ықпал етеді, математикалық дайындық сапасын арттырады, балалардың шындықтың қарапайым заңдылықтарын сенімді түрде шарлауына, төңірегінде және күнделікті өмірде математикалық білімді белсендірек пайдалануға мүмкіндік береді.

Маңғыстау облысы Жаңаөзен қаласы
“Жаңаөзен арнайы мектебі” коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог-модератор
Сагындикова Меруерт Муратовна

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ

Шындыққа деген зерттеушілік көзқарас-бұл жеке тұлғаның маңызды қасиеттерінің бірі. Қазіргі әлемде өзі үшін жаңа ақпаратты белсенді іздеуге, ойлау мен мінез-құлықтың жаңа тәсілдерін игеруге, бар тәжірибені жаңа жағдайларда байқау және пайдалану қабілетіне жоғары дайындығы бар адам ғана іске асыра алады.

Оқушыларды зерттеу дағдыларына тәрбиелеу, өмірдің әртүрлі салаларында ішкі көзқарас қазіргі мектептің маңызды міндеті болып табылады. Баланың қоршаған әлемді тәуелсіз зерттеудегі белсенділігі генетикалық тұрғыдан қалыптасқандығы және ерте балалық шақта көрінетіні белгілі. Егер баланың бұл әрекетіне қарсы тұрмаса, көптеген тыйымдармен шектелмесе, керісінше, әртүрлі іс-шаралар үшін, оларды жүзеге асыру жолдарын таңдау еркіндігі үшін барынша қолайлы жағдай жасаса, онда біртіндеп зерттеу қажеттілігі дамиды, балаларды зерттеу салалары едәуір кеңейеді.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қызметі олардың құндылық, интеллектуалдық және шығармашылық әлеуетін нәтижелі дамыту үшін жағдай жасайды, білім алушыларды белсендіру, олардың зерттелетін материалға деген қызығушылығын қалыптастыру құралы болып табылады, зерттелетін материалдың шеңберін едәуір кеңейтуге мүмкіндік береді, әмбебап оқу дағдыларын қалыптастырады, тұлғаның дамуы мен даралануына ықпал етеді, сондай-ақ оқушылардың білім алуына мотивация қалыптастырады. Бұл оқыту әдістерінің бірі ғана емес, бұл оқу – тәрбие іс-әрекетінің ерекше стилін қалыптастыру жолы. Ол оқытуды өзін-өзі оқытуға айналдыруға мүмкіндік беретін зерттеу тәсіліне негізделген.

Баланың шығармашылық, зерттеу қажеттіліктерін дамытудың көптеген жолдары бар, баланың зерттеу қажеттіліктерін дамытудың ең тиімді жолдарының бірі-өзінің зерттеу қызметі. Шығармашылық ізденістің дағдылары, балалық шақтағы шындықты өз бетінше түсіну және болашақта барлық іс-

әрекеттерді сәтті игерудің берік негізіне айналады. Бастауыш мектеп жасындағы балалар қолайлы даму жағдайында табиғи зерттеу қажеттілігін сақтайды және үлкен қызығушылықпен әр түрлі зерттеу жұмыстарына белсенді қатысады. Балалардың зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін дамытуда табысқа жетудің екінші жолы-авторитарлық оқыту стилінен алшақтауды көздейтін, бірақ сонымен бірге оқыту формаларының, әдістері мен құралдарының жақсы ойластырылған, негізделген үйлесімін қамтамасыз ететін ойластырылған, жүйелі ұйымдастырушылық жұмыс. Ол үшін мұғалім істеу қажет қажет:

- зерттеу, іздеу әдістерінің барлық арсеналына ие болу, оқушылардың өзіндік зерттеу жұмыстарын ұйымдастыра білу;
- өз көзқарасын таңдамай, оқушылар арасында пікірталастарды ұйымдастыра және өткізе білу;
- зерттеу топтарында оқушыларды қойылған мәселенің шешімін табуға бағыттап отырып, іскерлік, эмоционалдық көңіл-күйді орнату және қолдау;
- өзіңіз жасай білу және балаларды таңдалған мәселелерді шешу үшін әртүрлі пәндердің мазмұнын біріктіруге үйрету.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу-зерттеу қызметін әдіснамалық сауатты ұйымдастыру 1-ден 4-сыныпқа дейін кезең-кезеңімен орындалатын әмбебап оқу іс-әрекеттерін қалыптастыруға бағытталған қадамдардың келесі бағдарлы реттілігін болжайды:

- өмірдің әртүрлі салаларындағы мәселелерді (шешілмеген сұрақтарды) анықтау және тұжырымдау және олардың негізінде сұрақтар қою дағдыларын дамыту;
- болжамды іздеу нәтижелері және олардың негіздемесі ретінде гипотеза жасау дағдыларын қалыптастыру;
- қажетті әдебиеттерді таңдау, мәтінді бағдарлау, түйінді сөздерді табу, зерттелетін мәселе бойынша сұрақтарға жауап беру дағдыларын дамыту;
- сөздіктерде, анықтамалық әдебиеттерде бағдарлау қабілетін қалыптастыру.

Таңдалған мәселе мен белгіленген тақырып бойынша оқу-зерттеу қызметін ұйымдастыру өзекті, бастауыш сынып оқушысы үшін эмоционалды тартымды болуы керек, қажетті жабдықтармен, құралдармен және материалдармен қамтамасыз етілуі керек. Тек осы жағдайларда бастауыш сынып оқушыларының зерттеу жұмыстарын олар өз еркімен орындайды.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін дамытудың үшінші жолы-бұл процесті мақсатты психологиялық-педагогикалық қолдау. Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу – бұл біртұтас, жүйелі ұйымдастырылған іс-әрекет, оның барысында баланың мектеп жағдайында сәтті оқуы мен дамуы үшін психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасалады. Біз әзірлеген мәселе аясында бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастыру процесін психологиялық-педагогикалық қолдаудың негізгі буыны-бұл бастауыш сынып мұғалімінің әр оқушының, әр сабақтың жаңа білімін өз бетінше іздеу процесін ұйымдастыруын көздейтін зерттеу тәсілі және зерттеу әдісі. Осылайша, білім беруді зерттеу белгісіз, жаңа білімді іздеу процесі ретінде күнделікті танымдық іс-әрекеттің бір түріне айналады.

Бастауыш мектепте мұғалім қолданатын зерттеу әдісінің негізі:

- оқушылардың танымдық дағдылары мен дағдыларын дамыту;
- ақпараттық кеңістікте бағдарлай білу;
- өз білімін өз бетінше құра білу;
- ғылымдардың әртүрлі салаларынан білімді интеграциялау қабілеті;
- сыни тұрғыдан ойлау қабілеті.

Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастыруды психологиялық-педагогикалық қолдау процесінде әр түрлі деңгейдегі дайындық пен интеллектуалды дамудың балаларын зерттеу жұмысына тарту өте маңызды. Оқушылардың зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастыруды психологиялық-педагогикалық қолдау процесінде мұғалім балалардың жеке мүмкіндіктерін, қызығушылықтарын анықтаудың диагностикалық әдістерін білуі керек, бастауыш сынып оқушыларының оқу зерттеулерін ұйымдастыруда оларды ескеруі керек. Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу процесінде бастысы - әр балаға өз күшіне сенуге көмектесу.

Осылайша, бастауыш сыныпта зерттеу бойынша жұмысты ұйымдастыру күрделі және көп қырлы, оқушылардың зерттеу қажеттіліктері мен қабілеттерін қалыптастырудың барлық анықталған жолдарын біріктіру қажет, кіші сынып оқушыларын біртіндеп және дәйекті түрде дайындап, зерттеу қызметіне енгізу қажет. Біздің кіші мектеп оқушыларымен жұмыс тәжірибемізде зерттеу жұмысын ұйымдастырудың топтық және ұжымдық формалары жиі қолданылды.

Ақтөбе қаласы
«№26 орта мектебі» КММ-сі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Тулаева Айнур Торебаевна

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІН ОҚУ МАҚСАТТАРЫНА БАҒЫТТАЛҒАН ТИІМДІ ӘДІСТЕР АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

«Қазақ әдебиеті тоғыз жолдың торабында тұр. Артында бір жол, алдында мың жол. Мың жолдың ішінде өзен өрлегені де, шөлге улегені де, барса келері де, барса келмесі де бар» [1,1] - деп Әлихан Бөкейхан айтқандай оқушының жүрегіне жол тауып, қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқыту тиімді әдістер арқылы жүзеге асады.

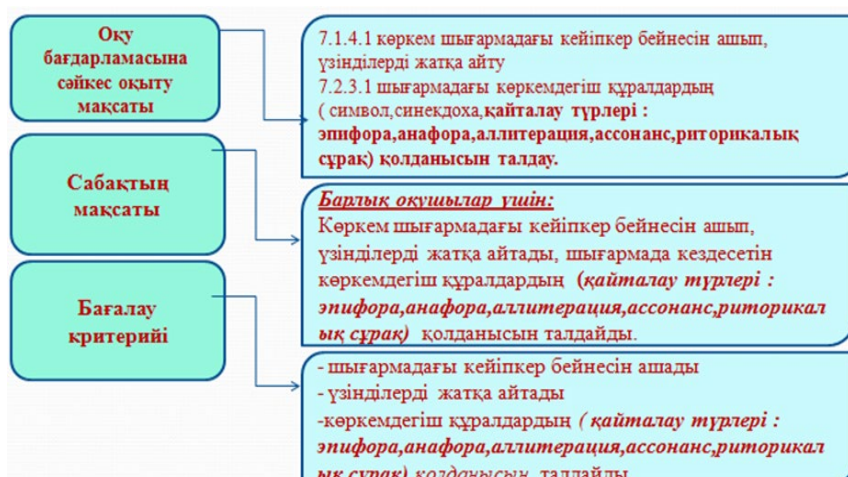
Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушыларға білім беру кезінде — тиімді әдістерді қолдану оқу мақсаттарына негізделеді. Қазақ тілін оқытуда оқушыларға тиянақты, табысты білім беру — мұғалімнің оқыту әдістері мен тәсілдерін шебер меңгеруі арқылы жүзеге асады. Ол мұғалім мен оқушы арасындағы жақсы ұйымдастырылған әдістерден көрінеді.

Түсіндіру әдісі — қазақ тілі мен әдебиет сабағында тірек сызбалар арқылы, топтастыру, кластер әдісі арқылы пайдалана отырып, сабақтың мазмұнын түсіндіреді. Түсіндіру барысында оқушылардың назарын аударып отырып, әр түрлі тиімді әдіс-тәсілді пайдаланып, сабақ мақсатына жетеді. Оқу мақсатына бағытталған тиімді әдістер мысалы; «Терезені аш» әдісі, *IT технологиялары*, «Мига шабуыл» әдісі, «Ойлан, жұптас, бөліс» әдісі, «Оқы, талда, қолдан» әдісі, «Шыбын ұрғыш» әдісі, «Тұлғалар» әдісі, «Әдебиет лотосы», «Егер мен...» әдісі, «Болжау» әдісі, «Айналым» әдісі арқылы оқыту әрбір ұстаздың шеберлігіне байланысты. Оқу мақсаттарына бағытталған тиімді әдістер арқылы оқыту болашақта өркениетті дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білімді қажет етеді. Мұғалім шығармашылығы- ұшы-қиыры жоқ ізденіс. Сабақтағы әдісті «менікі» деме, «біздікі» дегендей әдіс-тәсілдер қоржынынан шыққан дүниелер кәдеңізге жарасын. Оқыту тәсілдерінің түрлері өте көп, соның ішінде өзім қолданып жүргендерді ұсынбақпын.

Әл-Фараби "Оқытудың негізгі әдісі - көрнекілік" деп, оның мақсаттарын, тәсілдерін (түсіндіру, әсерлендіру, есте қалдыру) ұсынады. Оқу материалын меңгеру көп жағдайда оқыту процесінде қолданылатын көрнекі құралдарға және техникалық құралдарға байланысты. Оқыту әдістері танымға қызығушылық туғызып, оқушының ақыл-ойын дамытады, ізденуге, жаңа білімді түсінуге ықпал етеді. Оқытуда ең басты нәрсе – оқушылардың танымдық жұмыстары. Оқушылар жұптық, топтық жұмыстар арқылы фактілерді теория мен тәжірибенің арасында көрсете алады. Мысалы, қазақ әдебиеті пәні бойынша 7 - сыныптың оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсатына (7.1.4.1 **көркем шығармадағы кейіпкер бейнесін ашып, үзінділерді жатқа айту**) негізделген тиімді әдісім «Оқы, талда, қолдан» әдісін ұсынамын. Бұл әдіс арқылы Шортанбай Қанайұлының «Зар заман» толғауын оқиды, шығармадағы кейіпкерлер бейнесін ашады, үзінділерді жатқа айтады, көркемдегіш құралдардан қайталау түрлерін табады. Оқушыларға толғаудан үзінділерді үлестірме қағаздар арқылы тарқатып беремін.

Тапсырмаларды берілген кестеде толтырады.

Үлгі: 2-слайд

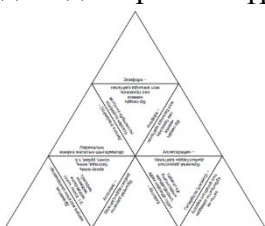
Менің оқу мақсатыма қол жеткізуге тікелей байланысты әдіс «Оқы, талда, қолдан» әдісі

Бағалау критерийі	Өлеңнен үзінді	Кейіпкер бейнесін аш	Көркемдегіш құралдардың қолданысын талда
- шығармадағы кейіпкер бейнесін ашады - үзінділерді жатқа айтады - көркемдегіш құралдардың (қайталау түрлері: эпифора, анафора, аллитерация, ассонанс, риторикалық сұрақ) қолданысын талдайды	Зар заман, зар <u>заман</u>, Зарлап өткен бір <u>заман</u>, Сөздің басы — <u>бисмәт</u>, Біз айтатық сіз тыңда <u>Мұсылманның тарихын</u>, Төрт аяқты хайуан <u>Бұл дүниенің жарығы</u>, <u>Бағасы кеткен жігіттің</u> <u>Бетінен алар зайыбы</u>		

Дескриптор:

- * кейіпкер бейнесін ашады-1 балл
- * аллитерацияны табады, қолданысын талдайды-2 балл
- * ассонансты табады, қолданысын талдайды-2 балл
- * анафораны табады, қолданысын талдайды-2 балл
- * эпифораны табады-2 балл
- * риторикалық сұрақты табады-1 балл;

Сабақ мақсатына сай «Тарсия» әдісін қолдансақ, оқушылардың қызығушылығы артады, жаңа сабақты меңгереді, ережелерді жаттап та алады. Жүз рет айтқаннан бір рет көрген артық демекші, тиімді әдістер арқылы оқу мақсатына жетеміз. «Тарсия» әдісі арқылы пирамиданы құрып, әдебиет теориясын меңгереді. **7.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдардың (символ, синекдоха, қайталау түрлері: эпифора, анафора, аллитерация, ассонанс, риторикалық сұрақ) қолданысын талдау.** «Тарсия» әдісінде берілген сұрақтың жауабын сәйкестендіру арқылы құрастырады.

Мысалы; эпифора, анафора дегенге ұшбұрыш қиындыларын дұрыс жауыбын бір-біріне сәйкестендіріп қояды. Оқушылар үшін өте тиімді, пайдалы әдіс. Түрлі түсті қағазға шығарсақ әдемі көрінеді. Басқа да фигураға құрастыруға болады.

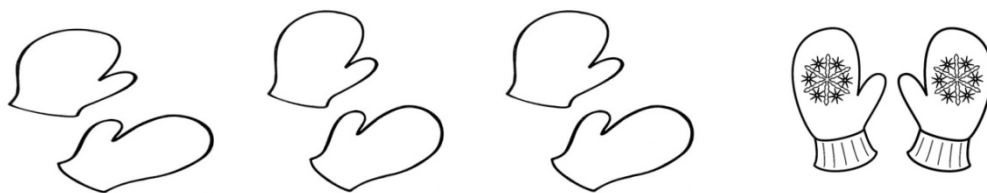
Қазақ әдебиеті сабағына «5 сұрақ» әдісі тиімді. Оқыған шығармасын оқиға желісі бойынша «Кім?», «Не?», «Неге?», «Қайда?», «Не үшін?» деген сұрақтарына жауап беру арқылы түсінік береді.

Үлгі 1-кесте

«Кім?»	Батыр Баян
«Не?»	Қалмақ, Жоңғар соғысы
«Неге?»	Абылай Баянсыз қанатын жая алмайды
«Қайда?»	Батыр Баян жаумен шайқаста дүние салады
«Не үшін?»	Елінің намысы үшін, туған елді, жерді қорғау үшін

Бұл әдісте оқушылар кез келген кейіпкерлерді таныстырып, талдап бере алады. Оқушылар шығарманы түгел оқығанын дәлелдей алады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында тиімді әдістің бірі **«Былғары қолғап»** әдісі. Оқушыларға қолғаптың бір сыңары ғана беріледі, екінші сыңары тақтаға ілінеді. Мысалы; бірінші қолғапқа зат есім, сын есім, сан есім деп сөзтаптарын жазып қоямын. Ал екінші сыңарына ереже немесе сөзтаптарына қатысты сөздер жазамыз. Оқушы ережені біледі, сөздерді сұрақ қою арқылы сыңарына апарады. Қолғаптардың түрі бірдей түсте болу керек.

Бұл әдістер арқылы мен неге қол жеткіздім? Ең бірінші өткен сабақты пысықтап алдым, екіншіден оқушының қызығушылығы арқылы ережені үйреттім. «Қазіргі мұғалімге тек қана өз пәнін жақсы білу аздық етеді. Ол оқушы бойында таным белсенділігін оятып, қызығушылығын арттырып, сонан соң ғана үйреткені дұрыс болар еді» [2,15] - деген В.Ф.Шаталов пікірі ақиқат екені дәлел.

Келесі әдіс - тәсілім «Барабан» әдісі бойынша 7 сынып, Қазақ әдебиеті. Бөлім атауы: Көне күндерден жеткен жәдігерлер

Тақырыбы: “Қыз Жібек” жыры. Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты 7.2.4.1 шығармадағы оқиға желісін өзіндік көзқарас тұрғысынан дамытып жазу. Оқушылар жеке жұмыс кезінде оқулықтан оқиға желісі бойынша қысқаша түсіндірме беріп, өзіндік көзқарасын дамытып жазуға кіріседі. *(оқу мақсатыма қол жеткізуге тікелей байланысты, себебі оқу мақсатындағы талаптар қойылған)* Тапсырма арқылы оқушының жалпы танымдық дағдылары (пікір білдіру, талқылау, талдау, ақпарат іздеу, салыстыру) дамиды. Нәтижесінде тұлға қоғамға ықпалдасады. «Барабан» әдісінде оқиғалар желісі бойынша жазылған жасырын тақырыпшаларды таңдайды. Мысалы;

1) Жағалбайлы еліндегі оқиғаға өзіндік көзқарасыңызды жазыңыз.

2) Бекежанның Төлегенді мерт қылуына өзіндік көзқарасыңыз.

3) Хорен қалмақтың Қыз Жібекті айттыруына өзіндік көзқарасыңыз деген тақырыпта шығармадағы оқиғалар желісіне сүйеніп, өзіндік көзқарасын дамытып жазады. Бұл тақырыпшаларды «Барабан» әдісі бойынша таңдайды. Берілген түстерді таңдап, түскен тақырып бойынша жазады. Бұл әдісті түрлендіріп, жандандыруға да болады. Оқушыларға тиімді, қызықты болатыны сөзсіз. «Педагогикалық жұмыстағы шешуші нәрсе - ең жақсы оқыту әдістерін таба білуде» - деп Ыбырай Алтынсарин айтқандай осы әдісті заманауи әдіс десем қателеспеймін.

Үлгі 2-кесте

Шығармадағы оқиға желісі	Қыз Жібектің Сансызбайға қосылуы дұрыс па? Өзіндік көзқарасыңызды жазыңыз.
Дескриптор:	- Оқиға желісін жазады - Өзіндік көзқарасын дамытады

Қорыта келгенде, қазіргі таңда әр ұстаздың алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру болып табылады. Қазіргі заман талабына сай өсіп келе жатқан жеткіншектер жаңа технологияларды кеңінен пайдалануға бейім екені белгілі. Сондықтан оқушы қызығушылығын, сабақтың тиімділігін арттыру үшін түрлі әдіс-тәсілдерді қолданғанымыз жөн. Оқытудың ең негізгі тиімді әдіс-тәсілдерін қолдану арқылы оқушының өзін - өзі дамытуына, өз біліміндегі олқылықтарды өзі тауып, өз сұрағына өзі жауап іздеп, жан – жақты білім алуына септігін тигіземіз. Оқушылардың танымдық белсенділігін оятып, пәнге деген қызығушылығын арттырамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. «Қазақ әдебиеті» газеті №17 (3651) 1-бет, 2019 жыл
2. «Мектеп» журналы №4 (7) 15-бет, 2004 жыл

Ақтөбе қаласы
«№26 орта мектебі» КММ-сі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Есбусинова Гүлмира Бөкенбайқызы

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫСТЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Қазіргі кезеңде қоғамның әлеуметтік-экономикалық әлеуетін арттыру жолдарын іздестіру мәселесі өте өзекті және оны шешуде білім беру жүйесі маңызды рөл атқарады. Дарынды балалар мен талантты жастарды белсенді іздеу және дамыту әрбір мектептің іс-шаралар бағдарламасының негізгі бағыттарының біріне айналуы тиіс.

Дарынды балалармен жұмысты ұйымдастыру туралы айтпас бұрын бұл ұғымдармен танысып алуымыз керек. Дарындылық дегеніміз не? Дарынды бала дегеніміз кім? Қазіргі жағдайда дарынды балалармен жұмысты қалай анықтауға және ұйымдастыруға болады?

Дарындылық – адамның басқа адамдармен салыстырғанда бір немесе бірнеше қызмет түрлерінде жақсы нәтижелерге жету мүмкіндігін анықтайтын психиканың өмір бойы дамитын жүйелі сапасы. Дарынды бала – бұл әрекеттің сол немесе басқа түрінде жарқын, айқын, кейде көрнекті жетістіктерімен ерекшеленетін бала. Бүгінгі таңда психологтардың көпшілігі дарындылықтың даму деңгейі, сапалық ерекшелігі мен сипаты әрқашан баланың белсенділігі (ойын, оқу, еңбек) арқылы табиғи бейімділік пен әлеуметтік ортаның күрделі өзара әрекеттесуінің нәтижесі екенін мойындайды.

Бұл ретте баланың өзіндік белсенділігі, сонымен қатар жеке дарындылықтың қалыптасуы мен жүзеге асуының негізінде жатқан тұлғаның өзін-өзі дамытуының психологиялық механизмдері ерекше маңызға ие. Дарынды балалар әдетте ерте сөйлеуге және абстрактілі ойлауға негізделген тамаша есте сақтау қабілетіне ие. Олар ақпарат пен тәжірибені жіктеу қабілетімен, жинақталған білімді кеңінен пайдалана білуімен ерекшеленеді.

Дарынды балалармен жұмыс істеу ата-анадан, мұғалімдерден, баланың өзінен көп уақыт пен күш-жігерді қажет етеді. Оқыту – бұл оқушылардың көптеген жеке қасиеттері мен қабілеттеріне, ең алдымен интеллектуалдық қабілеттеріне (талдау, салыстыру, жалпылау, синтездеу, маңыздысын бөліп көрсету, оқу мәселелерін көру және оларды шешу) және танымдық қызығушылық пен ынтаның, мақсаттылық, ойлау икемділігі, өзін-өзі ұйымдастыру, өзін-өзі анықтау, мақсатқа жетудегі тұрақтылық деңгейіне байланысты кешенді білім беру. Бұдан шығатыны, оқушының қабілеті оның оқу қарқынымен анықталады.

Қазіргі жағдайда психологтар дарынды балаларды арнайы әдістемелердің көмегімен анықтайды. Осындай балаларды анықтай отырып, мектеп оларды ойлауға, қабілеттерін дамыту үшін қолдан келгенін бәрін жасауға үйрету керек. Бұл мәселеде бірінші көмекші – оқушылардың пәнге деген қызығушылығы.

Дарынды балалармен жұмыс жасауда мұғалімнің басты міндеті – әрбір сабақ барысында осы балалардың танымдық іс-әрекетін қалыптастыру және дамыту үшін жағдай жасау қажет. Ол үшін «балалар эксперименті» әдісін қолдануға болады, оның мәні мәселелік жағдаятқа тап болған оқушылар қандай материалды білмейтінін, жаңа тақырыпты оқу үшін нені қайталау керектігін өздері анықтайды, осылайша әдіс оқу мәселесін шешу алгоритмін құру барысында көмек көрсетеді.

Бұл ретте дарынды балалармен жұмыс істеуге арналған қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарындағы іс-әрекетімді ұйымдастыра отырып, мен:

а) шығармашылық қызмет субъектісі ретінде тұлғаның үйлесімді дамуы үшін тұлғалық-бағдарлы педагогикалық тәсілді жүзеге асыруды;

ә) оқу қабілеті жоғары балалардың шығармашылық әлеуетін ерте анықтауды және ашуды қамтамасыз ететін психологиялық-педагогикалық зерттеулерге негізделген дамыта білім беру жүйесін құруды;

б) тұлғаның қалыптасу процестеріне психологиялық-педагогикалық көмек көрсету факторларын зерттеу, оқушылардың танымдық қабілеттерін тиімді жүзеге асыруды;

в) оқушылардың интеллектуалдық қабілеттерін дамыту процесін басқаруды қамтамасыз етемін.

Дарынды балалармен жұмысымның жүйесі мынадай мәселелерді шешуге бағытталған:

- қазақ тілі мен әдебиеті пәндері бойынша дарынды оқушыларды анықтау.

- қазақ тілі мен әдебиетін оқыту процесінде (олимпиадалар, конкурстар, ғылыми-зерттеу жұмыстары) шығармашылық өзін-өзі жүзеге асырудың барлық түрлерін қоса алғанда, дарынды оқушылардың қабілеттерін дамыту;

- дарынды балалармен және олардың ата-аналарымен ынтымақтастық;

- дарынды оқушылардың болашақ мамандығын таңдаудағы шығармашылық мүмкіндіктерін жүзеге асыру.

Сондай-ақ топта оқу деңгейі әртүрлі балаларды қамтитын білім беру қоғамдастығын қалыптастыру үшін топтық жұмысты жүргізу ұсынылады. Оқу мәселесін шешу кезінде дарынды оқушы кеңесші рөлін атқарады, барлық оқушылардың берілген тапсырма бойынша сөйлеуін қадағалайды, көрсетілген критерийлер бойынша балалардың барлық болжамдарын талдап, жалпылайды, әрекеттер алгоритмін шығаруға көмектеседі.

Мұғалімдер дарындылық ойлау түріне (сөздік-логикалық, бейнелі) байланысты екенін ескеруі қажет. Сондықтан бір пән бойынша баланы дарынды деп санауға болады, ал екіншісінде ол - тек жеткілікті немесе тіпті орташа білім деңгейі бар оқушы.

Мұғалімдер өз жұмысында сабақта сөйлеудің болмашы нюанстарын сауатты түрде ескеруі керек. Дарынды оқушыларға тақырып бойынша тұжырымдауды, орнатуды, салыстыруды, байланысты көрсетуді, қорытындылауды, қолдану мақсатын түсіндіруді, жіктеуді, сыни пікірлер білдіруді талап ететін сұрақтар қойған жөн. Сондай-ақ дарынды балалар санатымен жұмыс жасауда сараланған үй тапсырмаларын, логикалық ойлауды қажет ететін және бірнеше жауабы бар тапсырмаларды қолдану қажет.

Әрине, дарынды оқушының мүмкіндігі жан-жақты ашылуы үшін әр сабақта жүйелі, күнделікті, тиянақты жеке жұмыс жүргізу қажет. Осыған байланысты қабілеті жоғары балаларды дамытуға бағытталған білім беру стратегияларын белгілеуге болады.

«Индивидуализация» стратегиясы. Шығармашылық тұлғаны жалпыға ортақ «білім беру конвейерінде» тәрбиелеу мен тәрбиелеудің мүмкін еместігі барған сайын нақтыланып, осы міндетке жауап беретін жаңа білім беру технологияларын іздеуге мәжбүрлейді. Бұл мәселе дарынды және талантты балаларға арналған білім беру үлгілерін жасау кезінде ерекшелікке ие.

«Зерттеушілік оқыту» стратегиясы. Бұл тәсілдің негізгі ерекшелігі – оқытуды белсендіру, оған ізденіс, шығармашылық сипат беру, сол арқылы оның танымдық әрекетін ұйымдастырудағы бастаманы оқушыға беру. Тәжірибелік-эксперименттік жұмысымызда тек жоғары сынып оқушылары ғана емес, сонымен қатар кіші жастағы оқушылар да өзіміздің зерттеу жұмыстарын жүргізді. Ол үшін негізгі оқу-тәрбие процесінде және сыныптан тыс жұмыстарда балалардың оқу-зерттеу жұмыстарын жүргізудің арнайы әдістері әзірленді.

«Мәселелік оқыту» стратегиясы. Осы стратегия бойынша үлгіленген білім беру мазмұны оқу материалын балалар біріншіден мәселені анықтай алатындай, екіншіден оны шешу жолдарын таба алатындай етіп, ең соңында шеше алатындай етіп көрсетуді көздейді. Ол үшін оларға «мәселелерді көре білуге» үйрету керек. Бұл тәсілді жақтаушылар әзірлеген арнайы әдістемелік әдістемелер мұғалім ұсынған мәселенің баланың өзінің ішкі мәселесіне айналуына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

«Интенсификация» стратегиясы ассимиляция қарқынын (жылдамдығын) өзгертуді емес, көлемін арттыруды қамтиды. Бұл - белгілі бір мағынада «жеделдету стратегиясына» балама.

Педагог жұмысындағы басым бағыттардың бірі – оқу процесіне жобалық технологияны енгізу. Ол сыныптық-сабақ жүйесін әр оқушының мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне бейімдеуге шақырылады, әр оқушыға оқу процесін жеке маңызды етуге, шығармашылық әлеуетін толық ашуға, зерттеушілік қабілетін, қиялын, белсенділігін, дербестігін көрсетуге мүмкіндік береді. Жоба сыныпта оқушылардың

шығармашылық, танымдық және коммуникативті дағдыларын қалыптастыру мен дамытуды ынталандыратын жағдай жасауға ықпал етеді.

Олимпиада қабілетті және дарынды балаларды анықтауға мүмкіндік береді. Әртүрлі деңгейдегі олимпиадаларға дайындық кезінде біз оқытудың репродуктивті әдістеріне де, оқушыны барынша дамытатын әдістерге де жүгінеміз.

Музыкалық және әдеби шығармалар да, оқу жарыстары да дарынды балалардың шығармашылық әлеуетін барынша арттыруға мүмкіндік береді: мәтінді толық сезінгенде ғана мүмкін болатын көркем оқу және актерлік шеберлік қалыптасады. Дарынды балалармен жұмыс жасауда жеке сабақтар жүйесі ерекше рөл атқарады, тек мұғалім мен оқушының тығыз ынтымақтастығында ғана дарынды оқушының қабілетін барынша арттыруға және дамытуға болады, сондықтан әрбір мектептің тәлімгерлік қызметінің маңызы зор.

Қорыта келгенде, дарынды балалармен жұмыс әлеуметтік тапсырыспен белгіленеді, өйткені қоғамға Қазақстанның ғылымын, экономикасы мен өнеркәсібін сапалы жаңа деңгейге шығара алатын жоғары білікті мамандар қажет. Дарынды тұлғаларды оқытуды ұйымдастыру - қазіргі мұғалімдердің алдында тұрған ең маңызды міндет. Менің бүгінгі дарынды балалармен жұмысым – ғылымды, мәдениетті және ертеңгі қоғамымыздың әлеуметтік өмірін дамытуға бағытталған бір қадам.

Алматы қаласы
Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті
2-курс магистранты
Кадирбекқызы Сымбат

ОРГАНИКАЛЫҚ ХИМИЯДАҒЫ РЕДОКС РЕАКЦИЯЛАРЫНЫҢ ТИІМДІ ЖАҢА ЖОЛЫ

Аңдатпа

Тотығу-тотықсыздану реакцияларын анықтау және теңестіру химиялық біліммен қатар математикалық қабілеттерді де талап етеді. Кеңінен қолданылатын әдістердің бірі – тотығу сандары ұғымын пайдаланып, тасымалданатын электрондардың санын анықтау. Алайда, тотығу сандарын есептеу көбінесе қиындық туғызады. Көміртектің орташа тотығу саны (ОН) сонымен қатар экожүйені зерттеулерде маңызды тотығу-тотықсыздану көрсеткіші ретінде қызмет етеді. Органикалық тотығу-тотықсыздану реакцияларын теңестірудегі маңыздылығына қарамастан, органикалық көміртекке (ОН) тағайындау қиын болып қала береді. Бұл мақала осы қиындықтарды шешу және органикалық жану мен тотығу-тотықсыздану реакцияларын түсінуді жақсарту үшін жаңа әдістің пайдалылығын көрсетеді.

Кілт сөздер: тотығу-тотықсыздану реакциялары, тотықтырғыш, тотықсыздандырғыш, теңестіру, электрондардың тасымалдануы

Аннотация

Идентификация и балансировка окислительно-восстановительных реакций требует математических навыков, а также химических знаний. Одним из широко используемых методов является определение числа перенесенных электронов с использованием понятия степени окисления. Однако расчет степени окисления часто бывает проблематичным. Средняя степень окисления (ОН) углерода также служит важным окислительно-восстановительным показателем в исследованиях экосистем. Несмотря на их важность в балансировании органических окислительно-восстановительных реакций, отнесение их к органическому углероду (ОН) остается затруднительным. Эта статья демонстрирует полезность нового метода для решения этих проблем и улучшения нашего понимания процессов горения органических веществ и окислительно-восстановительных реакций.

Ключевые слова: окислительно-восстановительные реакции, окислитель, восстановитель, балансировка, перенос электронов

Abstract

Identifying and balancing redox reactions requires mathematical skills as well as chemical knowledge. One widely used method is to determine the number of electrons transferred using the concept of oxidation state. However, calculating oxidation state is often problematic. The average oxidation state (OH) of carbon also serves as an important redox indicator in ecosystem studies. Despite their importance in balancing organic redox reactions, their assignment to organic carbon (OH) remains difficult. This paper demonstrates the usefulness of a new method to address these issues and improve our understanding of organic combustion and redox reactions.

Key words: oxidation-reduction reactions, oxidizer, reducer, balancing, electron transfer

Кіріспе. Тотығу-тотықсыздану реакциялары табиғат пен техникада маңызды рөл атқарады. Фотосинтез, тыныс алу, ашыту, жасушаларда энергияның жиналу процестерінің барлығы дерлік электронды тасымалдау арқылы жүзеге асады. Тотығу және тотықсыздану процестерін бөлу арқылы химиялық реакциялардың энергиясын электр энергиясына айналдыруға болады. Бұл принцип гальваникалық элементтер мен батареялардың жұмысының негізінде жатыр(1).

Жәй және күрделі заттар арасындағы, екі жәй заттардың арасындағы барлық реакциялар, сондай-ақ күрделі заттардың өзара әрекеттесуінің көптеген жағдайлары тотығу-тотықсыздану реакцияларына жатады. Тотығу- тотықсыздану реакциялары - атомдардың тотығу дәрежесінің өзгеруімен жүретін реакциялар.

Тотығу-тотықсыздану реакциялары–нәтижесінде әрекеттесуші заттар құрамына кіретін бір немесе бірнеше элементтердің тотығу дәрежелерінің өзгеруімен жүрілетін реакциялар.Элементтің тотығу дәрежесі дегеніміз оның шартты электрондық заряды. Ол қосып алу формуласы арқылы есептелінеді және оң, теріс нөлдік мәнге ие болуы мүмкін, «+» немесе «-» таңбалары болады(2).

Томск технологиялық институтының мұғалімі орыстың ұлы ғалымы С.В. Даин тотығу–тотықсыздану реакциясы туралы алғашқы түсініктерді ретке келтіріп, бұл реакциялардың ерекшеліктерін есепке ала отырып, тотығу–тотықсыздану реакциясын түсіндіру үшін нұсқау жасады. Тотығу–тотықсыздану реакциясы теңдігіне қойылатын коэффициенттерді қалай таңдап алу керектігін теория жүзінде негіздеп, практика жүзінде дәлелдеді.

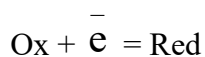
С.В. Даин еңбектерін жазуда Дж. Томсон және У. Рамзай еңбектері (атомда электрондардың болуы) алғы шарт болды. Электрондар атом ішінде ғана қозғалып қоймай, бір элемент атомынан екіншісіне ауысу мүмкіндігін және ауысатын электрондар саны туралы да өз қорытындыларын жасады. 1913ж. 4–желтоқсанда Киевтегі физико-химиялық қоғамның отырысында тотығу-тотықсыздану реакциясы туралы тұжырымын қорытындылап жариялады.

Тотығу–тотықсыздану реакциясының теориясын жалғастырушы Писаржевский Л.В. болды(3).

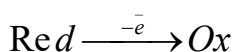
Химиялық реакцияларда электрондарын беретін атомдарды, иондарды, молекулаларды тотықсыздандырғыштар деп, ал үрдісті тотығу деп атайды.

Химиялық реакцияларда электрондарды қосып алатын атомдарды, иондарды, молекулаларды тотықтырғыштар, ал үрдісті тотықсыздану деп атайды.

Тотықтырғыштар (Ox – oxydation) электрондарды қосып тотықсызданады (Red – reduction – тотықсыздану), сонда оның оң тотығу дәрежесі кеміп, теріс тотығу дәрежесінің шамасы (модулі бойынша) артады.

Ал, тотықсыздандырғыштар электронды беріп, оның теріс тотығу дәрежесі модулі бойынша кеміп, оң тотығу дәрежесі артады(4).

Элементтің тотығу–тотықсыздану қасиеттері төмендегі факторларға тәуелді:

- 1) элемент табиғатына (электрон құрылысына),
 - 2) элементтің атом, ион радиустарына,
- элементтің тотығу дәрежелеріне.

Негізгі бөлім. Органикалық химияның рөлі соншалық үлкен, адамзатты осы ғылымның жетістіктерін пайдаланбай елестету қиын.

Адам өмір бойы органикалық заттармен байланыста болады. Азық – түлік өнімдері - ақуыздар,

майлар, көмірсулар. Күнделікті қолданыстағы адамның киімі – табиғи (мақта, зығыр, жүн, жібек), жасанды (ацетат талшығы), синтетикалық (нейлон, лавсан, маталар). Аяқ киім жасауда синтетикалық каучуктар қолданылады(5).

Органикалық шикізатсыз саланы табу қиын:

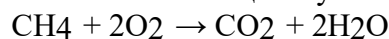
- 1) отын өнеркәсібінде мұнай, газ, көмір пайдаланылады;
- 2) лак-бояу өнеркәсібінде лактар, органикалық бояулар, эмальдар қолданылады;
- 3) медицина саласында хирургияда, қан тамырлары протездерінде, жүрек қақпақшаларында қолданылады;

4) фармацевтика саласында дәрумендер, гормондар, антибиотиктер қолданылады.

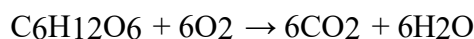
Органикалық химия биологиямен, медицинамен, физикамен, математикамен тығыз байланыста.

Тотығу-тотықсыздану реакцияларының органикалық химия мен биохимияда маңызы зор. Біздің өркениетімізді қолдау үшін энергиямен қамтамасыз ететін отынды жағу және бізді тірі қалдыратын энергиямен қамтамасыз ететін тағамдардың метаболизмі тотығу-тотықсыздану реакцияларымен бірге жүреді.

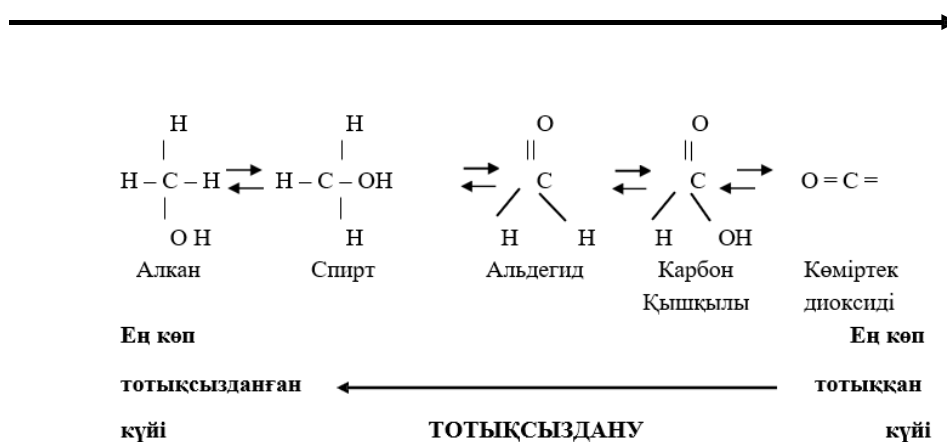
Барлық жану реакциялары да тотығу-тотықсыздану реакциялары болып табылады. Әдеттегі жану реакциясы-табиғи газдың негізгі құрамдас бөлігі метанның жануы.

Тыныс алу кезінде, біз ауада жұтатын оттегі тағамды көмірқышқыл газы мен суға тотықтыратын биохимиялық процесс, тотығу-тотықсыздану реакциялары тірі жасушаларды энергиямен қамтамасыз етеді. Тыныс алудың әдеттегі реакциясы-глюкозаның тотығуы ($\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6$), ашытқы диетасын құрайтын тарауды ашатын эсседе біз кездестірген қарапайым қант(6):

ТОТЫҒУ

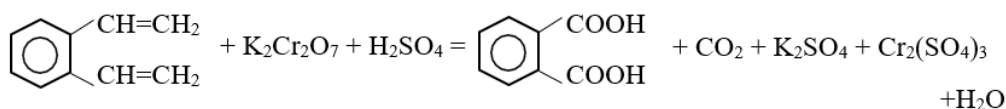

1-сурет – Органикалық заттардың тотығу-тотықсыздану қасиеттері

Токоферол (Е дәрумені) сонымен қатар антиоксидант болып табылады.

Ағзада Е дәрумені бос радикалдар деп аталатын жоғары реактивті молекулалық фрагменттер сияқты метаболизмнің зиянды жанама өнімдерін жою арқылы әрекет етеді деп саналады. Азық-түліктерде Е дәрумені майлардың тотығуына және осылайша қышқылдануына жол бермейді. С дәрумені де жақсы антиоксидант болып табылады(7).

Мысалы: 1,2-диэтиленбензолдың калий дихроматының қатысында тотығып терефталъ қышқылына дейін тотығу реакциясын қарастырайық.

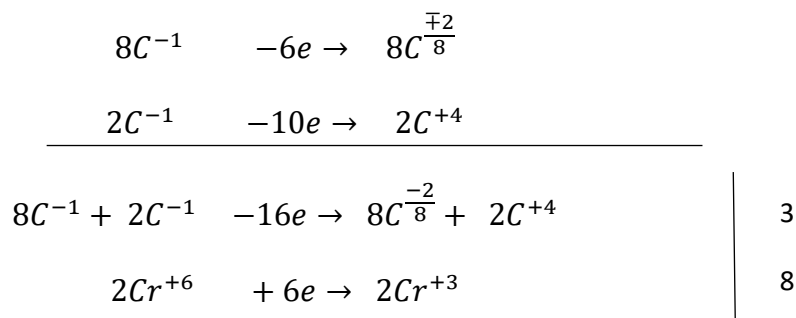
1. тотығып-тотықсызданатын элементтердің тотығу дәрежесі:

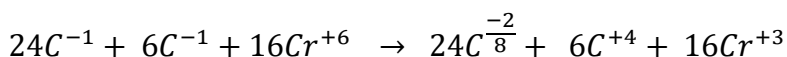
$$8x + 6 = -2 \quad 2x + 4 = +2 \quad 8x + 6 + (-8) = 0$$

$$x = -1 \quad x = -1 \quad x = +\frac{2}{8}$$

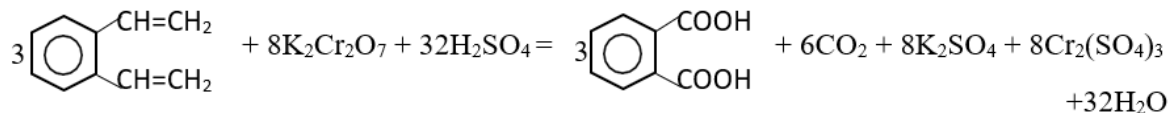
2. тотығу-тотықсыздану процесі:

3. теңестірілген тотығу-тотықсыздану процесі:

4. теңестірілген молекулярлық реакция теңдеуі:

Бұл жаңа әдістің ерекшелігі, теория жүзінде 1,2-диэтиленбензолдағы көміртек атомдарының тотығу дәрежелері әртүрлі (-1, -2, -3). Алайда бензол сақинасында электрондар барлық көміртек атомдарына бірдей делокализацияланған. Яғни резонанстық күйде болып табылады. Жоғарыда көрсетілген жаңа әдісте көміртек атомдарының тотығу дәрежелері әрбір көміртек атомына бірдей делокализацияланған. Бұл резонанс теориясын сақтайтын әдіс болып табылады.

Қорытынды. Жаңа әдістің артықшылығы күрделі органикалық қосылыстардағы көміртек атомдарының тотығу дәрежелері барлық молекулаға бірдей делокализацияланған. Бұл резонанс теориясын қуаттайтын бірден-бір тотығу-тотықсыздану әдісі болып табылады. Жаңа әдістің электрондық баланс әдісінен артықшылығы: электрондық баланс әдісінде әрбір көміртек атомының жеке тотығу дәрежелері бар, олардың тотығу дәрежелерінің орындарын қателесіп ауыстырып алу реакция теңдеуінің бұрыстығына алып келеді. Ал, жаңа әдісте көміртек атомдарының тотығу дәрежелері ортақ болғандықтан, бұндай қиындықтың орын алуына жол бермейді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Дүйсебаев, Қ. Ә. Органикалық химия: Оқу құралы – Алматы, 2022.
2. Michael B. Smith. – March's Advanced Organic Chemistry: Reactions, Mechanisms, and Structure, 8th Edition. – Wiley, 2019. – 2144 p.
3. Silverstein, T. P. (2011). Oxidation and reduction: Too many definitions? Journal of Chemical Education, 88(3), 279–281.
4. Dukov, I. L. (2017). Balancing of oxidation-reduction (Redox) reactions with higher boranes participation: Oxidation number method or material balance method? Chemistry: Bulgarian Journal of Science Education, 26(6), 874–880.
5. Н. М. Сергеев. Дискуссия о резонансе // Химия и жизнь. – 1988. – No 9. – С. 66-71.

Алматы қаласы
КМҚК «№95 бөбекжай балабақшасы»
Дефектолог
Боханова Дана Даниярқызы

МҰҒАЛІМ-ДЕФЕКТОЛОГТІҢ ЖҰМЫСЫНДАҒЫ НЕЙРОГИМНАСТИКАНЫҢ ҚОЛДАНЫСЫ

Қазіргі замануи педагогикада баланы, оның шығармашылық және интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға арналған көптеген технологиялар, әдістер, бағдарламалар бар. Айта кету керек, баланың қабілеті мен жетістігі оның психологиялық және физикалық денсаулығына байланысты. Балаларды оқытудың жетістігі көбінесе жартышараралық байланыстардың дер кезінде дамуына байланысты, ал дамудың өнімді кезеңі ми қыртысы әлі толық қалыптаспаған мектепке дейінгі жасқа келеді.

Таңертеңгілік жаттығулардың адам ағзасына тигізер пайдасы туралы бәрі біледі, бірақ жаттығу адам ағзасына ғана емес, миға да қажет.

Нейробика немесе нейрогимнастика - орындауға оңай бірқатар жаттығулардан тұрады, сондықтан балалар да, ересектер де оны күнделікті өміріне қауіпсіз түрде енгізе алады. Жаттығуды кез келген уақытта бір жерге байланбай өткізуге де ыңғайлы. Бұл жаттығулар жиынтығы мидың жарты шарларының өзара әрекеттесуін күшейтуге бағытталған. Баланың зияткерлік қабілеттері мен шығармашылық қабілетінің дамуы белгілі бір қозғалыстарды орындау арқылы жүзеге асады, бұл миға арналған гимнастиканың мәні.

Барлығымыз білетіндей, ми екі жарты шардан тұрады. Әрбір жарты шар белгілі бір әрекеттер мен операциялардың орындалуын реттейді, бірақ олардың екеуі бірге жұмыс істегенде ғана максималды өнімділікке қол жеткізіледі. Миға арналған гимнастика дәл осы мақсатқа жетуге мүмкіндік береді. Балаларда жарты шараралық өзара әрекеттестік неғұрлым жақсы дамыған болса, оларға мұғалімнің тапсырмаларын орындау оңайырақ болады, олардың оқу үлгерімі де соғұрлым жоғары болады.

Қазіргі уақытта технологияның қазіргі балалардың когнитивтік процестеріне әсері аз зерттелген, бірақ көптеген психологтар мен педагогтар ассоциативті байланыстарды құру қабілетінің нашарлауын, көкжиектің төмендеуін, абстрактілі ойлау мен шоғырланудың қиындығын атап өтеді. Бұл танымдық функциялар мектептегі оқу процесінде өте маңызды.

Педагогтар мен ата-аналар алдында танымдық қабілеттерді жетілдіру жаңа міндеті тұр. Танымдық (когнитивті) процестерді дамытуға ықпал ететін, шаршауды азайтатын және балаларға қызықты болатын жаттығулар кешенін табу қажет.

Бұл мақалада біз оқыту процесінде нейрогимнастиканың тиімділігін анықтау мақсатын қойдық.

Адам психикасында болатын танымдық (когнитивті) процестер – ақпаратты қабылдау, сақтау, өңдеу және жеткізуге байланысты операциялардың жиынтығы. Когнитивті процестер адамға келетін ақпаратты өңдеудің ең тиімді әдістерін табуға бағытталған когнитивтік психологияның пәні болып табылады. Жыл сайын әлемде ақпарат көлемі 30%-ға артады, сондықтан оны тезірек және тиімді игеру қажеттілігі де артып келеді. Когнитивті психология адам психикасының қалай жұмыс істейтінін түсінуге бағытталған.

Танымдық гимнастиканың зерттелуі мен дамуының бастауын 70-жылдары американдық ғалым Пол И. Деннис қалады. Бастапқыда бұл жаттығулар оқуда қиындықтары бар балаларға арналған. Жаттығулар кешені жүйке байланыстарын нығайтуға, психоэмоционалды жағдайды жақсартуға және жарты шараралық байланыстарды қалпына келтіруге көмектесті. Бұл экспериментке арнайы мектептен 19

оқушы қатысты. Әр оқушы жаттығуларды күнделікті 10-15 минуттан орындады. Білім алушылардың жыл бойы үлгерімі шамамен 50% құрады. Тапсырмаларды орындауда шоғырлану деңгейі, оларды орындау сапасы айтарлықтай артты. Сондай-ақ бұл жаттығулар балаларды шаршатпай, бұл мектеп жасына дейінгі балалармен және бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істеуде маңызды фактор болып табылады.

Кейін оның жаттығулар кешені оңалту орталықтарына енгізілді. Медицина қызметкерлері инсульттан және әртүрлі бас жарақаттарынан аман қалған адамдарға көмектесу үшін гимнастиканы қолданды. Алынған деректер жарты шараралық байланыстарды, ұсақ және жалпы моториканы қалпына келтіру процесінде оң динамика көрсетті.

Пол Деннисон жасаған жүйеге келесі сорттар кіреді:

- Дененің орта сызығын кесіп өтетін қозғалыстар. Бұл топтың жаттығулары қолдың, аяқтың және көздің бір мезгілде әрекетіне бағытталған (барлық жұпталған органдар қатысады). Мұндай қозғалыстар мидың екі жарты шарының жұмысын белсендіруге көмектеседі, бұл үйлестіруге, тепе-теңдікке және кеңістікті бағдарлауға пайдалы әсер етеді.

- Энергетикалық жаттығулар. Өзін-өзі реттеу мен зейінді жақсарту, сонымен қатар саналы оқу жылдамдығын арттыру.

- Созылу қозғалыстары. Ұзақ уақыт бойына зейінді сақтау, сіңірлерді босансу, сонымен қатар бұлшықет кернеуінен арылу дағдыларын дамытуға бағытталған.

- Позитивті ойлауды тереңдетуге бағытталған жаттығулар. Өзін-өзі бақылауға және жүйке процестерін тұрақтандыруға бағытталған. Зейін мен есте сақтауды белсендіріп, стресстік жағдайда тыныштықты сақтауға көмектеседі.

Білім беру кинезиология ұйымы 1987 жылы Америкада құрылды (кинезиология – қозғалыс арқылы миды дамыту туралы ғылым). Осы уақыттан бастап ми гимнастикасы бүкіл әлемге тарай бастады және жалпы білім беретін оқу орындарында да, арнайы оқу орындарында да оқушылардың дамуына тамаша нәтижелер әкелді. Кинезиология тәжірибесін қолданатын барлық педагогтар барлық жастағы адамдарда ерекше жетістіктерді атап өтеді. Өкінішке орай, бұл тәжірибе негізінен дамуында артта қалған, әртүрлі логопедиялық мәселелері бар және аса ауыр психикалық, физикалық бұзылыстары бар балалармен жұмыс істегенде жиі кездеседі. Бұл гимнастиканы қолданудың маңызды факторы жаттығуларды дәл және жүйелі түрде орындау болып табылады. Бұл жаттығуларды шағын топтарда қолдану тиімдірек, мұғалімге оқушылардың іс-әрекетін бақылауға және түзетуге мүмкіндік береді.

Нейрогимнастиканың көптеген артықшылықтары бар: жүйке жүйесінің жағдайын, жаңа ақпаратты қабылдауды және есте сақтауды жақсарту; танымдық қабілеттерін (есте сақтау, ойлау, зейін) дамыту; мидың жасырын қабілеттерін ашу, мидың екі жарты шарының жұмысын синхрондау; көңіл-күйді жақсарту; қорқыныштан, қобалжулардан және уайымдардан арылу; эмоцияларды басқара алу: агрессия көріністерін бақылау; есте сақтау және ақыл-ой белсенділігінің дамуын ынталандыру; ұсақ және жалпы моториканы дамыту; жазу және оқу процесіне жағымды әсер етіп, өнімділікті арттыру; шешендік өнерде өзіне деген сенімділікті қалыптастыру.

Нейрогимнастиканың миға пайдалы әсері шетелде де, Қазақстанда да ғылыми зерттеулермен дәлелденген. Қазірдің өзінде дене шынықтыру мен жаттығуларды ұйымдастыру тәсілі ескіргенін, дене шынықтырумен айналысу деңгейінің жыл сайын төмендеп бара жатқанын байқау қиын емес. Танымдық қабілеттердің дамуы үздіксіз қозғалыспен байланысты. Көптеген ата-аналар бұл қарым-қатынас туралы білмейді, сондықтан олар белсенді демалысты ұйымдастыруды мақсат етпейді. Сондықтан мектептегі оқу процесінде үзілістерді ұйымдастыруда мұғалімдерге аса сақтық пен ұқыптылық қажет.

Нейрогимнастика бұл жағдайда физикалық минуттардың ең тиімді және қол жетімді түрі ретінде әрекет етеді, оны мектептегі оқыту процесіне енгізу қарқынды жүргізіліп келеді, бұл дегеніміз облысымызда логопед-дефектолог мамандары жұмысының даму көрсеткіші саналады. Аталған жаттығуларды негізінен дамуында қиындықтары бар балалармен жұмыста қолданғанына қарамастан, «нормадағы» балаларға оң әсері де анықталды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

3. Варенцова И.А., Суwegeин А.Д. Развитие физической подготовленности лиц с детским церебральным параличом среднего школьного возраста // Научно-образовательный журнал для студентов и преподавателей «StudNet». - 2022. - №6.

4. Деннисон П. «Гимнастика мозга» Книга для учителей и родителей/ П. Деннисон. - СПб. - Санкт-Петербург: Весь, 2020. - 320 с.

